

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

RIGORÓZNÍ PRÁCE
Historie vývoje lesního práva v Čechách a na Moravě

Vypracovala: Mgr. Markéta Voráčková

PROHLÁŠENÍ:

Prohlašuji, že jsem tuto práci na téma „Historie vývoje lesního práva v Čechách a na Moravě“ zpracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Květen 2006

A handwritten signature in black ink, consisting of several fluid, connected strokes.

PODĚKOVÁNÍ:

Moje poděkování patří též panu JUDr. Ing. Martinu Florovi, Dr., který mi s ochotou poskytl materiály týkající se mé práce.

Stejně tak děkuji svému dědovi, který pro mne získal archivní materiály, ze kterých jsem čerpala podklady pro mou práci, a s jejichž překladem z německého kurentu mi pomohl. Také mi poskytl cenné zkušenosti z jeho bohaté lesnické praxe.

OBSAH:

1. - Úvodní slovo**2. - Země Koruny České – začátek zásahů do lesa , hlubokých změn - období do poloviny 18.století.**

2.1.- Společenské, sociální a ekonomické vlivy - stav lesů

2.2.- První varovné známky – první ohrožení lesa

2.3.- První projevy snahy o regulaci zásahů do lesa – hlavní rysy

3. - Od lesního řádu do konce 40 let 19.století – „ Osvícenské“ období v lesnictví.

3.1. - Důvody, které u ústředních vládních orgánů vyvolaly zvýšenou pozornost na lesní hospodářství

3.2. - Lesní řád Marie Terezie 1754 – rozsah - význam

3.3. - Dekrety, nařízení, instrukce – doplňování a rozšiřování lesního řádu

3.4. - Nástup moderních názorů v lesnictví – dopad rozšiřujících se vědeckých poznatků – tlak na uplatňování, snaha státu

4. - Nástup celostátních, moderně formulovaných zákonů a nařízení ze strany Rakouského státu – od r. 1848 do konce 1. světové války.

4.1. - Císařský patent ze 3 prosince 1852 (říš. zák. č. 250) s platností od 1. ledna 1853 pro rakouské korunní země.

4.2. - Působnost - uplatnění – význam z hlediska ochrany lesa

4.3. - Navazující a doplňující zákony do r. 1914

4.4. - Význam tohoto zákona pro další vývoj zákonných předpisů a zákonného dohledu státu nad správou a hospodaření s lesem

5. - Lesní právo a jeho proměny v období 1918 až 1990

5.1. - Vymezení základních pojmů – lesní právo, jeho obsah, zaměření – lesní právo v českých zemích – kodifikace lesního práva u nás.

5.2. - Lesnická politika - nástroje – uplatnění norem lesního práva - základní směry problematiky .

5.3. - Tři období – jejich vliv na změny lesních norem – období ČSR – období válečné – období 1948 až 1990.

6. - Současné období - zákon č.289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon) a některé zákonné normy k ochraně životního prostředí.

6.1. - Lesní zákon a jeho hlavní části

6.2. - Některé zákonné normy práva životního prostředí - zákon č.17/1992 Sb., o životním prostředí.

6.3. - Některá prováděcí nařízení a vyhlášky k lesnímu zákonu.

6.4. - Základní rysy zákona směřující k ochraně lesa.

6.5. - Odpovědnost v ochraně lesa a životního prostředí (trestně právní odpovědnost - odpovědnost za správní delikty – sankce a postihy)

6.6. - Vztah : vlastník – les – životní prostředí.

7. - Závěr.

1. Úvodní slovo.

„Lesy předcházely lidstvo, pouště ho následují.“ je věta připisovaná francouzskému spisovateli Chateaubriandovi. Dosud se vyskytlo na zemi mnoho míst, které tuto nepřijemnou, pesimistickou větu až příliš potvrzují. A nejsou to jen zmizelé lesy biblických libanonských cedrů, či holé svahy Dalmácie a Řecka. Pokračuje to dál. Tak jako přibývání lidské populace přinášelo ničivé zásahy do plochy a složení lesů ve starověku a středověku ve Středomoří a Evropě samotné, probíhá podobné dnes na mnoha místech Asie, Afriky a Jižní Ameriky. Civilizace Evropy a severní Ameriky se ve své větší části poučila. Od pozvolného chápání faktu, že les je sice zdrojem dodnes nenahraditelné suroviny, dřeva, a tento zdroj závislý na správném, přírodním zákonům odpovídajícím hospodaření, ale také nenahraditelnou složkou přírody podmiňující život v jeho nesčíslných tvarech a projevech.

Lidská společnost je neodlučitelnou částí přírodního společenství. Je závislá na přírodě a tedy i na jednom z nejdůležitějších prvků přírody, kterým je les. Každé živoucí společenství, vzájemná závislost, vytváří v zájmu své existence a trvalosti odpovídající potřebná pravidla. Od prvních okamžiků, kdy člověk začal přímo zasahovat do lesních porostů, začal také dlouhý vývoj řešení jeho vztahu k lesům. Od jednoduchého a naivního názoru, že les je příroda, která si pomáhá a pomůže sama, se brzy začalo nejdříve s údivem a překvapením, později s obavou a strachem, zjišťovat, že na nemilosrdné pustošení a k jeho nápravě přírodě a lesu samotnému už síly nestačí. Jestliže se les v zájmu existence lidské společnosti měl a musel zachovat v potřebné a odpovídající podobě, musela přijít pravidla. A stejně jako bylo obtížné a pozvolné hledání cest k vlastní nápravě poškozených lesů, neméně obtížné bylo postupné hledání pravidel, která by formulovala zásady zabráňující na jedné straně dalšímu ničení lesa a na druhé straně sjednocovala a vyjadřovala formou zákonných nařízení způsoby zacházení s lesem tak, aby vedle toho, že se zachová, byla také zajištěna jeho optimální trvalost a složení.

Postupně vznikala soubor nařízení a předpisů vyhlášených institucemi a orgány, které k tomu měly potřebnou legislativní pravomoc. Soubor podobných předpisů k záležitostem lesů položil základ lesnímu právu. Samotná historie lesa, jeho vývoje, změn a zásahů lidské populace do něj, je téma nesmírně rozsáhlé. Lesní právo je její velice významnou částí, ale jen dílčí částí. Jestli se však má správně pochopit jak lesní právo vznikalo a vyvíjelo se, porozumět jednotlivým úsekům kterými procházelo, získat dostatečnou představu o tom jak sloužilo základní myšlenky, ochraně lesa, je nezbytné v dalších částech této práce použít a vycházet ze základních údajů historie lesa vůbec. Použití fakta, historií potvrzená, jen v takovém měřítku, který postačí, aby bylo dostatečně jasné, jaké byly základní vlivy na formování pravidel a zákonů k lesům.

2. Země Koruny České - začátek zásahů do lesa, začátek hlubokých změn - období do poloviny 18.století.

- 2.1. - Společenské, sociální a ekonomické vlivy – stav lesů.
- 2.2. - První varovné známky – první ohrožení lesa.
- 2.3. - První projevy snahy o regulaci zásahů do lesa – hlavní rysy.

2.1.

Kosmova kronika česká při líčení bitvy u Domažlic vypráví, jak císař Jindřich velel všemu vojsku vtrhnout do hlubiny lesa a postupovat kupředu do údolí, na všech stranách němý les a neproniknutelná houšť. Stejně, když mluví o území Slavíkovců a popisuje jeho hranice, tak proti Rakousku jsou to pomezí hrady Chýnov, Dúdleby a Netolice, až doprostřed hvozdu, k východu proti zemi Moravské hrad pod pomezím hvozdem ležící jménem Litomyšl, až k potoku Svitavě, tekoucím středem hvozdu¹⁾. Když zakládá kníže Oldřich (zemřel asi 1033) klášter Třebíčský, bylo v privilegii kostela Třebíčského zapsáno „ . . . postavil klášter . . . umístěný ve středu lesa Třebíčského . . . sám kníže Oldřich určil . . . pro chudobu lidí, kteří se tehdy v té pustotě usadili. . . “. Les dosahoval k české hranici a za ní, až ke, v téže době zakládanému, klášteru Želivskému. O jeho založení se v kronice uvádí, že první opat přišel do krajiny pusté, kterou teprve kácením lesů, velikou prací, přeměňoval v pole.

Uváděné výňatky z první české kroniky jsou svědectvím o lesích u nás z doby okolo let 1000 až 1100. Česká kotlina ohraničená ze všech čtyř stran lesními celky, na a podél pohraničních hor, byla pokryta pravěkým lesem. Nechyběl ani v polohách nížin podél řek, v Polabí, na jižní Moravě a jinde. Jen zde měl jinou skladbu, především lužního lesa. Pravěký les ve své větší části těžko přístupný, místy zcela nepřístupný. Pro vlastní obyvatele kotlin a nížin, kde se teprve začal formovat státní útvar přechodem z dřívějších kmenových společenství pod vládu jednoho knížete, bylo to jako ochrana výhodné. Ten se svou družinou, vzniklou vesměs ze složky jemu oddaných ozbrojenců, začínal budovat systém hradní správy území, které ovládal, a za aktivní spoluúčasti církevních složek vytvářel jednotnou společnost a odstraňoval pohanství. Nejen zvyky náboženského charakteru starého kmenového společenství. Také současně a účinně pravidla, zvyky a představy starého kmenového systému. Ty ještě velice silně ovlivňovaly i knížete a vrstvu jeho vyvolenců, základ budoucího panstva. V jedenáctém století, a ještě dál, stále ještě existuje v ne právě malé míře otroctví. V roce 1020 kníže Oldřich vypudil z Moravy Poláky, kteří ji měli obsazenou „ . . . z nichž mnoho zajatců, spoutaných vždy po stu v řadách, dal prodati do Uher a ještě dál. . . “. O stejném knížeti, když si přivedl selskou ženu jménem Božena, kronikář poznamenal „ . . . protože každý jak se mu líbilo, směl mít dvě i tři ženy a nebylo hříchem unést manželku bližního, ani manželce vdát se za ženatého. . . “.

Přibývání obyvatel jak přirozenou cestou, tak příchodem odjinud, působilo výrazně na dosavadní způsob života, na jeho dosud hlavní složku, primitivní zemědělství. Nadbytek lesů, který existoval, byl bezcenný a jediná možnost jak ho zhodnotit, byla kolonizace.

1) – Kosmova kronika česká – 5. vydání – Svoboda, Praha 1972 – překlad Hrdina – Bláhová – jedny z nejstarších záznamů, které se zmiňovaly o rozsahu a rozmístění lesů v Čechách na konci 11. a začátku 12. stol.

Znamenalo to přidělování rozsáhlých lesních ploch novým osadníkům (přicházeli z Německa i odjinud). Vlastnické právo na lesy uplatňoval vládnoucí kníže a snaha osídlit nová neobydlená místa přinášela nová pravidla spoluzití, nové právní vztahy, dědičný nájem, organizaci obcí atd. Významnou roli sehrály kláštery, které byly v té době zakládány.

Dostávaly rozsáhlé lesní plochy k volnému použití. Jak již bylo uvedeno na příkladu Želivského kláštera, byla to vždy pionýrská činnost. Privilegium Přemysla Otakara I. z r. 1222²⁾, které povolilo osobám duchovního stavu volně užívat svých lesů ke všem svým potřebám, celý vývoj dotvrdilo a znamenalo zalidnění. Kolonizace ovšem nebyla jen zásah do pravěkých lesů, vysekávání a pálení lesů (to byl nejrychlejší způsob a popel ještě hnojil). Nejen prostá přeměna na zemědělskou půdu a ostatní zbývající les jako místo pastvy, nezbytnost života vzniklých osad. Pastva dál ředila les a likvidovala ho. Kolonizace však byla mnohem víc. Byla to naprostá změna, úplně přetvořený obraz dosavadní krajiny. A také se všemi svými dalekosáhlými kladnými a zápornými důsledky, jak se v budoucnu projeví.

2.2.

Tlak na les, který přinesly požadavky kolonizace byl mimořádný. Vedle samotného způsobu, kterým se plochy lesů zmenšovaly ve prospěch zemědělské půdy, byl tady ještě další. Z pohledu celé země se tehdy hned nezdál tak nebezpečný a jako hrozba pro lesy pak vůbec. Byl vázán jen na určitá místa, ale brzy se objevily první hrozivé, dosud zcela nezvyklé, příznaky nerovnováhy a devastace. Bylo to na místech, kde se těžilo stříbro, rudy, tavilo železo apod. Kutná Hora³⁾ již ve 14. století, mimořádně důležité místo pro české království svou těžbou stříbra, byla ve svém okolí už zcela bez lesů. Spotřeba především dřevěného uhlí jako nezbytného energetického zdroje, byla zde tak vysoká, že Kutná Hora už tehdy byla odkázána na dovoz dřeva. Mýtily se proto lesy podél Labe po obou stranách směrem proti proudu, až do samotných Krkonoš.

Podobně tomu bylo i u jiných hornických míst v Čechách a na Moravě (v Krušnohoří, Jihlava). Nešetnost v zacházení s lesem byla běžná. Co bude dál s lesní plochou, která byla vykácená, nikoho nezajímalo. Les byl příroda a ta si měla pomoci sama. Někjaké představy o pěstování lesa neexistovaly. Pokud se objevily první funkce spojené s lesem (lovčí) byly to osoby starající se o lov, s lesem se zabývaly jen z tohoto důvodu. Způsob, jakým se s lesem zacházelo, měl nejen vliv na jeho plošný rozsah, ale také na jeho charakter. Pastvou, rozředováním, zmenšováním se měnil na zcela jiný typ než jaký měl dosud. Zcela náhodným výběráním vhodného dříví (tzv. toulavou sečí) jen s ohledem na přístupnost a možnost dopravy, se změnila nejen hustota, ale i skladba. Činnost, která by se v této době dala alespoň nějak přirovnat k pěstování lesa se naprosto nevyskytovala. Pastva dobytka, v té době naprosto nenahraditelná jinak, byla povolována a to i přímo samotným panovníkem, ačkoliv nesmírně les poškozovala a ředila a v konečné fázi vedla k úplnému zániku lesa. Uhlíři a popeláři, kteří kupovali celé plochy lesů ke své činnosti, je ničili stejně.

Doba okolo poloviny 14. století již přinesla první otazníky. Přes tvrzení, že v Čechách je „lesů . . . hustost a dříví divná vysokost . . .“, ve světě pověstná, měl Karel IV. pravděpodobně pochybnosti. Asi měl dost informací o tom, že královské lesy (v té době jich bylo ještě hodně) jsou na mnoha místech vysekány, zkopané a změněné na zemědělskou půdu. Zřejmý důvod, proč v „Maiestas Carolina“ se objevila přísná ustanovení k ochraně

2) Čs. vlastivěda, díl II., Dějiny svazek I. – Orbis – Praha – 1963 – kolektiv ČSAV

3) „Přehled vývoje našich lesů“ – SZN Praha – 1957 – Dr. Josef Nožička, historik, významné práce zaměřené na lesnictví. Jako odborník heuristik uvedl v této své práci citace a komentáře z historických dokumentů. Na některé, které se dotýkají nějakým způsobem vývoje lesního práva se lze odvolat a bylo to použito

lesů. Pro lovčí a hajné kácení jiného dříví než souší a vývratů znamenalo trest ztráty pravé lesů.⁴⁾ V žádném čase se nesměla loupat kůra. Pokud by to provedl přímo hajný, pak mu byla pravá ruka odřena a zabavilo se mu vše co ke službě dostal. Ti co vezli nebo plavili dřevo ukradené v lese, přišli o pravou ruku a kdo les zapálil, měl sám být „ . ohněm až do skonání života pálen .“⁴⁾, Karlův zákoník pro odpor panstva neprošel. Byl to v té době příliš velký zásah do dosud zcela neomezených vlastnických práv. Přesto signál o stavu lesů to byl a zřejmě, podle některých pozdějších dokladů, aspoň z části používán.

Rozvoj vyžadoval stále víc dřeva. Obavy o lesní hospodaření se projevily prvním u nás vyhlášeným lesním řádem 15.5.1379 pro lesy na Chebsku⁵⁾. Bez souhlasu lesníka nesmělo se jako palivo vydat stavební dříví, za krádeže byly stanoveny pokuty a vypsána další pravidla. Řád potvrdil problémy s nedostatkem stavebního dříví a také to, že v tehdejších lesích se vyskytovalo velké množství polomů, vývratů a souší. Jak v Karlově zákoníku, tak v Chebském lesním řádu se již mluví o odborném personálu, o lovčích a hajných. V Chebském je již uveden termín „lesní“ (Forster).

K hlavním kategoriím lesů, královským, církevním a panským, přibýly lesy měst, obcí a selské. Vyvstaly požadavky ochrany lesů, lesního majetku. Záznamy nejstarších právních aktů mluví o zákazu krádeží v lesích a určují postih. Statuta Konráda Oty z r. 1189 určila - pokud hajný někoho přistihnul při porážení, měl právo strom zabavit. Pachatel pak ještě dostal vysoký peněžitý trest. Podobná ustanovení jsou dokladována r. 1243 a 1249 v městských právech Brna a Jihlavy. Les se stal ekonomicky významným. Přineslo to potřebu přesného vymezení hranic majetků, řadu sporů, zjištění skutečné výměry. Rožmberský urbář z r. 1379⁶⁾ je dokladem. Jsou v něm zachyceny výsledky měření velkých lesních celků (Českokrumlovsko, Choustnicko aj.). Měření bylo uváděno jako nové (1362 a 1373), zřejmě se nějaké uskutečnilo již předtím. Kromě výměry zde byly také záznamy o druhu lesa a kvalitě. Podobný byl moravský urbář Liechtensteinů z r. 1414.

2.3.

Husitské války přinesly nejen přerušování hospodářského rozvoje v zemi na delší dobu. Znamenaly také pustošení, pokles počtu obyvatel a v období návratu k mírovým poměrům, pozvolném, došlo ke změnám ve společnosti vůbec. Znamenalo to i návrat k lesu. Tomu svým způsobem naopak několik desetiletí klidu prospělo. Zklidnění znamenalo zotavení. Postupně nastávaly změny v hospodaření panských velkostatků. Ty přecházely od renty, dosud základního příjmu, k hospodaření ve vlastní režii. U lesů se to projevilo vytvářením odborných orgánů, složek specializovaných na les, lesních správ, administrativy, kompetence. Podobný personál až do této doby se zabýval jen lovem apod. Přecházel k dozorčí lesní službě a vyznačování těžebních zásahů. Lesmistři, jmenovaní koncem 16. století na jednotlivých velkých panstvích, dostávali ke své službě. písemné instrukce. Podrobné rozpisy povinností lesních úředníků. Jedna z prvních u nás byla instrukce v r. 1555 pro nejvyššího lovčího. Měl se především zabývat zabezpečením dostatku dříví pro Kutnou Horu. Podobné to bylo i u jednotlivých panství. Většinou jen povšechný dozor. Ochrana stávajícího lesa, výslovně uvedená a zdůrazněná, nebyla vyjádřena. Většinou stále jen myslivost. Za zmínku stojí osoba českého právníka Jakuba Menšíka z Menštejna, který vydal spis „ O mezích, hranicích a saudu a rozepři mezní i příslušenství jich v království

4) Dr.Nožička se odvolává na latinský text a překlad Palackého a na H.Jirečka „ Kodex iuris Bohemici“

5) Dr. Nožička – „Přehled vývoje našich lesů „ – (str.35 – 36.)

6) „ Urbář zboží rožmberského z r. 1379 “ - Truhlář – 1880

českém“ Sám jako znalec mezního práva, a sporů o hranice lesů bylo hodně, byl na svou dobu velice dobrým dendrologem. Popsal přitom podrobně a znalecky vlastnosti jednotlivých dřevin vzhledem k jejich vhodnosti pro hraniční strom.

Spotřeba dříví v 16.století stoupala a vykácení velkých, rozsáhlých ploch ukázalo nutnost postarat se o obnovu. Zajištění potřebného dříví do budoucna. V instrukcích⁷⁾ se objevují první známky o obnově lesa. Lesní řád panství v českém Krumlově okolo r. 1611 přikazoval ponechávat výstavky (tj. stromy dospělé, produkující semena, roznášená pak větrem či ptactvem). V dubových a bukových lesích to mělo být sto kroků od sebe. Také se objevily určité pokusy o řízenou umělou obnovu lesa. Záznam dokazuje, že v blízkosti Prahy tak byl uměle založen les. Zorali pláň, zasela se borovým semenem a žaludy a zavláčilo se to. Současně se zde zakázala pastva. Množství instrukcí koncem 16.století nařizovalo vyčistit po kácení ihned paseky, aby se tak semena mohla uchytit. Lobkovická instrukce dokonce nařizovala vysekat vysokou trávu, aby mladé semenáčky mohly růst. A začala se omezovat a přímo i zakazovat pastva. U korunních lesů byl příkaz odstranit v jejich blízkosti chované ovce a kozy. Na Krušnohorsku nařizovali, že jedna domácnost smí chovat nejvýše dva kusy. Začínalo se s oplocováním pasek, zakazovalo se zdrhávání zelených listů, ulamování čerstvých výhonků apod. Činnost, která by se snad dala nazývat pěstební péčí, byla jen primitivní a empirická.

Kvůli stanovení ceny lesů při jejich prodejích a výměnách a pro zjištění zásob dřeva a výhledu do budoucna, rozvíjelo se dosti významně měření a určování přesných hranic majetků. Do důležitých míst, např. na Loketsko, Jáchymovsko, Tepelsko, Křivoklátsko se sestavovaly a vysílaly komise s přesným určením v tomto směru. Do Krkonoš vícekrát (1577, 1588, 1604 atd.). V instrukcích se začaly objevovat věty o rozumné těžbě, při určování těžby pamatovat na udržení lesa, o šetření dřevem, zpracovávat dřevní odpad jako větve, pařezy. Stav se nadále zhoršoval. Některá místa už byla úplně bez dříví, např. Polabí, kde staré lužní lesy dávno zmizely. A znovu a stále častěji zákazy pastvy na nových pasekách.

Třicetiletá válka byla opakováním husitského období. Přestal nápor na les, velmi značně klesnul počet obyvatel za období války a ještě v dalších letech. Toto období znovu přineslo lesům klid, znovu dostaly možnost se vzpamatovat, zlepšit stav. V posledních desetiletích byly země po jedné straně zpustošené a po druhé vznikala snaha co nejrychleji škody zahladit. Vídeňská vláda zdlouhavě hledala způsob. Pod vlivem merkantilismu ozývaly se v Rakousku návrhy, které doporučovaly zaměřit se na industrializaci. Zůstávalo jen při slovech. Reakce v činech byla nepatrná. Lesů si přitom příliš nevšimli. Byl to veliký rozdíl proti Francii, kde v té době vyhlásili merkantilisticky koncipovaný lesní řád „Ordonance des eaux et forêts“.

Do poloviny 18. století stát do práv vlastníků lesů, do jejich manipulace s lesem, nijak nezasahoval. Vznikal tady rozpor. Majitelé velkých panství (Schwarzemberkové, Chlumec n/Cidlinou aj.) si začali uvědomovat situaci. Začínali hovořit o lesu jako pokladu panství, který se musí zachovat. J.Nožička ve své práci „Přehled vývoje našich lesů“ cituje Černínskou instrukci z r 1648 „Neboť les nenaroste co konopě. Dlouho čekati na to, co se za den zplundruje“ Na paseky ovce a kozy nepouštět „neb ony všecko pohryžou a již nenaroste. Tak místo zisku malinový poroste a dříví nic.“ Dávat pozor na lesy „. jako na štěpnice . .“

7) Dr. Nožička – „Přehled vývoje našich lesů“ - Instrukce jako základ předpisů právního charakteru, zaměřené především k regulaci lesního hospodářství, s důležitými prvky ochrany lesní půdy a obnovy lesa (str. 8 – 10, 48 – 50)

Třicetiletá válka přinesla velké změny i tak, že hranice mezi lesem a zemědělskou půdou opět bylo nutné znovu určit. Nástup nových podniků a konsolidace poměrů (skláren, hutí, hornictví atd.), další spotřeba dřevěného uhlí, byla novým drastickým náporům na les. Instrukce sice všemožně zdůrazňovaly šetření lesů, rozum při zásazích, ale bez úspěchu. Lesy byly poničené a změněné. Berní rula v roce 1682 uvádí v Čechách že 137 tisíc ha selských polí (převáděno z tehdejší míry) bylo zarostlých lesem a porostlinami. Lesy obecní pak zcela zdevastované. Ty nově zarostlé plochy neznamenal kvalitu, naopak a velké plochy lesů dále mizely. Citelný nedostatek dosažitelného dříví začal být nejen v okolí průmyslových podniků, ale i okolo splavných řek. Lesy okolo Vltavy byly téměř úplně vykáčené a panství Hluboká např. v r. 1715 kupovalo dříví u sousedních statků.

Problémy se zásobováním dřívím byly takové, že vídeňská vláda musela reagovat. Roku 1733 byl oznámen úmysl vyhlásit nové lesní řády pro Čechy, Moravu a Slezsko. Od zemských úřadů se vyžádalo předložení návrhů a připomínek. Ty se obrátily na kraje a odtud, zejména na Moravě, přišla řada již moderních názorů a návrhů. Nejzajímavější podal krajský hejtman z Jihlavy. Byl to návrh opatření formulovaný do 15 bodů s výraznou snahou chránit les. : - porážet v zimě – vyvážet v zimě – vyklízet paseky ihned - zakázat pastvu - sbírat semena - prořezat přehoustlé mlaziny - nedovolit pálení na popel - omezit zakládání mlířů .- neodebírat půdu lesům na jiné účely - nepustošit rustikální lesy (dohled a kontrolu). Také se objevil návrh zalesňovat setím jedlového a smrkového semena. Jihlavské připomínky byly zemským úřadem přijaty nejlíp a v kopiích je rozeslalo do ostatních krajů. Ze strany vrchností se však opakoval záporný postoj. Znovu v této snaze viděli především nepřijatelný zásah do svých vlastnických práv. Vývoj po celou první polovinu 18. století byl ovlivněn, stejně jako celá ekonomika, požadavky na podporu průmyslu a následování způsobů rozvinutých úspěšně ve Francii a jinde. Odborná lesnická literatura přicházela do Čech zejména z Německa, ze sousedství. Tam se novinky dostávaly z Francie, kde se nejdříve formovaly jasné předpisy k hospodaření s lesy. Onen mimořádně významný francouzský předpis ze srpna 1669 „Ordonance des eaux et forêts“, měl na zavedení pořádku do hospodaření v lesích mimořádný vliv. Nejen ve Francii, ale i v Evropě. Ovšem stav lesů v Německu, odkud k nám tyto věci přicházely, byl stejně špatný jako u nás. Vývoj ukazují instrukce, které byly jediným nástrojem používaným k regulaci a usměrňování lesního hospodářství. Starší zprvu mluvily povšechně o nutném šetření lesa, o rozumném zasahování a také již o potřebě obnovy. Vše jen konstatování bez konkrétního návodu. Teprve jak čas pokračoval, začaly novější přinášet podrobnější požadavky, už specifikované a spolu i návrhy jakým způsobem a jakými prostředky. Významným rysem tohoto údobí je snaha najít metody jak správně řídit a usměrňovat těžby. Pozvolna uzrávalo poznání, že nelze brát víc než přiroste a z toho snahu těžbu soustřeďovat a rozdělovat do pravidelných částí a i časově. První náznaky snahy o zpracování lesního hospodářského plánu. Nelze nepřiznat, že zápornou roli hrála i skutečnost konzervativního postoje značné části venkovního lesnického personálu. Dosavadní praxe byla jednodušší a pohodlnější.

Shrnutí:

Období do poloviny 18. století ve svém průběhu znamenalo, posuzováno z hlediska ochrany lesa a ochrany životního prostředí vůbec, několik základních změn. První, přechod od zcela volného užívání lesů a prostředí, byla kolonizace rozsáhlých území, která spolu s nárůstem počtu obyvatel a formováním pravidel státní moci, přinesla převratný zásah do stavu lesů, zmenšení jejich plochy a jejich skladby. Rozvoj výroby (civilizačních faktorů)

v tom pokračoval a již ve 14 – 15 století se objeví prvně vyjádřené obavy a náznaky snahy tomu bránit. Jsou to pokusy o uplatnění zaměřených pravidel se zákonným charakterem. Zprvu vše jen z ekonomického hlediska a teprve v 17 století s rozvojem hospodářské činnosti se objeví první projevy obav o další stav lesa nejen jako o zdroj suroviny, ale o jeho trvání vůbec. I tak ovšem především z hlediska trvale udržet produkci suroviny. Přesto i tyto první pokusy o formulování pravidel již nesou výrazné ochranné znaky. Nejvíce to vyjadřuje požadavek – „neodebírat půdu lesům pro jiné účely“. Vyvstala nezbytnost zásahu ze strany státu

3. Od lesního řádu do konce 40 let 19.století - „Osvícenské“ období v lesnictví.

3.1. - Důvody, které vyvolaly u ústředních orgánů zvýšenou pozornost k lesnímu hospodářství

3.2. - Lesní řád Marie Terezie – rozsah – význam.

3.3. - Dekrety, nařízení, instrukce – rozšiřování a doplňování lesního řádu v druhé polovině 18. století.

3.4. - Nástup moderních názorů v lesnictví – dopad rozšiřujících se vědeckých poznatků – tlak na jejich uplatnění ze strany ústřední moci.

3.1.

Polovina 18.století znamenala pro lesy kritický stav. Situaci a vývoj až do této doby završily zřejmě nejvýrazněji úvodní věty z císařského patentu :

„ My Marya Terezya z Boží Milosti římská císařovna vdova, Uherskej, Českej krajín královna apoštolská ...

Materská starost, a bedlive, které na rozmnožení našej premílej ... krajiny užitekův, a na pomáhání obecného dobrého máme, pečování, dobrotivu mysel naší napomenulo, jak platné a užitečné jest lesův v dobrém a kvetúcem stavě stálé zachování; škodlivé naproti; jestli se lesy bez míry a rozdílu vyrubujou, takových zahubení. Pro kterou příčinu, za věc neomylně potřebnu býti jsme našli; aby se v rubání dřeva, a užitku Hor i v tejto krajine dobrý bez meškání porádek uvedel.

Všem známo jest, kolko pomoci věcem lidským přináší , a jak potřebne a užitečné jest nemenej tím, který samý pro sobě jsou, jak vůbec celej krajine Hor zachování, ne len ku stavení, k budování, pečení každodenního chleba, připravování jídla a všelijakého nápoje, k vydržování světlem a teplem člověka, a jinším životu lidskému služicím potřebám, ale též k solným, železným, a jiným rudy a kovův hutem, a tolik remesluv, a kunstuv dílom nepochybně se potrebuje.

Však zkušenost Nás vynaučila, že tento neuvažitelný krajiny tejto poklad veľmi málo se váží, a že o zachování jeho nejminěj se pečuje ...“⁸⁾

Úryvek prohlášení nejvyššího představitele centrální moci přinášel závěr ke všem těm skutečnostem, které byly konstatovány v předešlé kapitole. Podobný stav byl tehdy v celé střední Evropě. Lesy v Čechách i na Moravě a ve Slezsku byly nesmírně vyčerpané a pokud se zachovaly, pak vesměs silně zředěné a s nízkou dřevní zásobou. Lesní plochy s dosažitelnou hmotou pro stávající a nově zakládané průmyslové podniky a centra (hutě, sklárny, železárny apod.) byly buď devastovány, nebo zcela přestaly existovat. Lesy nedosažitelné pro zisk dřevní hmoty (horské, v nepřístupných polohách), ale také tam, kde řešení dopravy bylo mimo reálnou možnost (zcela mimo či daleko od vodních toků, které byly v té době vlastně jedinou možností dálkové dopravy dřeva na velkou vzdálenost), byly samy, přes poněkud lepší stav, vystaveny tlaku a snaze využítkovat je každým trochu možným způsobem. Tak je stejně, na mnoha místech českých, moravských a slezských lesů, devastovaly sklárny se svojí enormní spotřebou dřeva, dále uhlíři při pálení dřevěného uhlí a popeláři (na popel - draslo).

Nebylo to všechno. Druhá polovina 18.století znamenala skok v nárůstu populace. V Čechách počet obyvatel z množství 1 970 368 vzrostl do r. 1805 na 3 928 598⁹⁾. Totéž na Moravě a ve Slezsku. Byl to především venkov a venkov s potřebou zajistit si obživu znamenal početný stav dobytka, ovcí a koz. Vysoké stavy v tomto směru pak nezbytnou pastvu, tedy jeden z nejzhooubnějších zásahů, které měnily a ničily les. K tomu ještě hrabání steliva v lese, olamování a další jen dovršovalo pustošení. Třetí příčinou byl nedostatek vlastně jakékoliv péče o les. O jeho obnovu a pěstování. Uvědomění si kritické situace přinášelo i postupně poznání, že dosavadní představy a přesvědčení, že je to jen věc přírody samotné „ . . . nechat les pracovat jen vlastní silou . . .“ už není v pořádku. Vliv merkantilismu, který přicházel především z Francie, vyvolal snahu rozvíjet průmyslovou činnost a ekonomiku vůbec. V této situaci, kdy nejdůležitějším a nenahraditelným zdrojem energie bylo dřevo, byl požadavek nepřetržitého přísunu dřeva rozhodující. Dřeva však byl v současnosti nedostatek. Vídeňská vláda byla postavena před nutnost bez odkladu zasáhnout.

3.2.

Nejen ve střední Evropě, ale i např. ve Francii, vyvolal podobný stav lesů legislativní zásahy ze strany států. V Prusku byl vyhlášen lesní řád v roce 1740 a ve Francii a horských rakouských zemích již podobné předtím. Rakousko vzhledem k rozdílnosti jednotlivých

8) Citovaný úryvek je převzat z lesního řádu Marie Terezie vydaného r. 1770 v Bratislavě (z reprintu vydaného na Slovensku r.1970 k 200 výročí jeho vyhlášení) - Obdobně jako pro další země Rakouska základem byl lesní řád vydaný pro Čechy 5.5.1954 .

9) Počet obyvatel 1754 - 1 970 368 Čechy, - 961 762 Morava, - 161 978 Slezsko

Počet obyvatel 1805 - 3 263 981 Čechy, - 1 441 840 Morava - 269 615 Slezsko

Dr.Nožička – „ Přehled vývoje našich lesů“ použil údaje Fr.Dvořáčka (1924)

zemí muselo při řešení tohoto problému k nim přihlížet. Vládní instituce v Praze, Brně a Opavě měly za úkol krom jiného uplatňovat svůj vliv i v lesním hospodářství. Česká komora dostala v roce 1749 přímý pokyn zaměřit se na lesy. Výzva byla ve třech směrech.: - zastavit vývoz dřeva ze země - prosadit úspory v hospodaření dřevem - zvýšit péči o pěstování lesů. Odezvu to nevyvolalo, ovšem zesílilo vědomí nutného zásahu. Z posuzování vývoje ochrany lesů byl důležitý právě požadavek zvýšit pozornost péči o obnovu a pěstování lesů. Byl tak vlastně prvně veřejně formulován takový úkol pro zemské správní orgány. Tedy zřetelný signál od vlády, zasáhnout státní mocí. Podstatou snah o záchranu lesů a obnovu v původním, případně lepším stavu, byla potřeba dřeva. Les, hodnocený v nejstarší době a žádoucí z největší míry pro lov a myslivost vůbec, ztrácel v tomto směru důležitost tak, jak stoupala spotřeba dřeva. V polovině 18.století požadavek byl odstranit nedostatek dřeva a najít způsob, jak do budoucna zajistit u těžby trvalost a les v množství a kvalitě zlepšit. Moderně formulovaný názor na les pak snad lze vytušit jen z věty o lese jako největším pokladu země, kterého si dosud nedostatečně váží.

Vídeňská vláda očekávala odpor. Věděla, že vyhlášení právních norem lesního řádu narazí na odpor feudálního panstva. Lesní řád musel nezbytně omezit užívání lesů v hranicích, které stanovil. Znamenalo to zásah do soukromého vlastnictví a pravomoci feudálů. To byl, přes pokrok doby, stejný problém se kterým se setkal, a na kterém ztroskotal Karel IV. se svým návrhem právního řádu *Majestas Carolina* včetně jeho 9 bodů k lesům. Vídeň ve snaze otupit odpor vystoupila se snahou řešit vyrovnávání nedostatku dřeva úsporným hospodařením s touto hmotou. Pokoušela se je v nařízeních co nejpodrobněji definovat. Císařským reskriptem 21.7.1753 Marie Terezie vyhlásila nařízení k úsporám a současně přikázala zemským úřadům v Praze, Brně a Opavě připravit návrhy zemských lesních řádů. K vypracování jednotného, celorakouského lesního zákona ovšem čas ještě nedozrál.

Začátkem roku 1754 byl z Prahy odeslán do Vídně požadovaný návrh. Beze změn byl přijat a schválen. Rozhodný podíl na jeho vypracování měl významný lesník František Rang, lesmistr na panství Chlumec nad Cidlinou. Vzdělaný, ze studií ve Stuttgartu, chránělec Leopolda Kinského. Ten, v této době ve funkci nejvyššího lovčího, byl pověřen vypracováním návrhu lesního řádu. Ve velmi krátké době, již 5.4.1754, byl pak vydán Císařský královský patent lesů a dříví, ustanovení v království českém se týkající¹⁰⁾. Úvodní věty jednoznačně požadovaly bezodkladně zastavit nepřiměřené kácení lesů, jejich další pustošení a ničení. Lesní řád vyhlášený patentem měl tomuto požadavku přispívat právě požadovaným lepším hospodařením a lepší péčí o les vůbec. Zakázal kategoricky jakékoliv svévolné ničení lesa a zdůraznil to zvláště vedle městských a obecních lesů, u lesů církevních, nadačních apod. Odpor vrchností a majitelů vůbec, již předvídaný, byla snaha utišovat zdůrazňováním všestranné ochrany soukromého vlastnictví. Vysvětlovalo se, že uplatňování požadavků lesního řádu přinese prospěch a je v jejich vlastním zájmu. Přes toto ujišťování to byl velice vážný zásah do dosud uplatňovaných individuálních zvyků a požadavků vlastníků při jejich lesním hospodaření.

Lesní řád se snažil věcně formulovat a stanovit konkrétní pravidla. Hlavní část byla v té době věnována nejdůležitější stránce, tj. těžbě. Posuzováno podle toho jak chránit les, jeho pěstování, byly jednotlivé položky lesního řádu v tomto směru již spíše povšechné, deklarativní než konkrétní. Připomínala se zásada vycházet v činnosti z podmínek místa. Vedle požadavku nepřipouštět velké paseky co do plochy, nepoužívat toulavou seč, tu

10) „Císařský Královský Patent, Lesů a Dříví Ustanovení w Království Českém se týkající. Dán na Hradě Pražském, Dne 5.dubna 1754“ - Začáteční věta titulního listu tohoto lesního řádu pro Čechy umístěná nad znakem země a úvodními, ozdobným písmem napsanými slovy začínajícími „*My Marya Terezia . . .*“ atd

jen v ohrožených horských podmínkách a ještě jen prováděnou zkušenými lesníky. Brát neustále v úvahu nebezpečí větru. Při pasečném způsobu dbát na včasné vyčištění plochy, vytvářet tak potřebné podmínky pro přirozenou obnovu náletem semen. Používat umělé osévání, likvidovat přitom staré holiny, paseky po zasetí oplotit. V mladých kulturách naprosto nepřipustit jakoukoliv pastvu (než kultury dorostou do výše, kdy pasoucí se skot už na vršky nedosáhne!). A také redukovat nadměrné stavy jelení a srnčí zvěře. Všechno to byly právní formou stanovená pravidla, která v mnohém směru rušila dosavadní zvyklosti a praxi. Pod trestem bylo přísně zakázáno od jara do podzimu rozdělovat jakékoliv ohně v lese. Jedním z nejdůležitějších a nejvýznamnějších bodů pak bylo vyslovení zákazu jakéhokoliv odejmutí lesní půdy k jiným účelům. Porušení pak přísně trestat a každou podobnou žádost řešit jen přísně stanovenou úřední cestou. Dohled nad plněním požadavků lesního řádu připadl krajským úřadům. Ty měly trvale celé sledovat a při zjištění nedostatků zasáhnout a řešit i vytvořením speciálních komisí. Lesní řád ovšem nijak jinak do pravomoci vrchnostenských úřadů a jejich právního postavení nezasahoval. Pro Moravu byl lesní řád vyhlášen 23.11.1754 a podobně 20.3.1756 pro Slezsko. Shodovaly se s českým a diskuse, která je zde předcházela byla největší ve Slezsku. Důležité rovněž bylo, že ze strany státu byl vysloven celkem nekompromisně požadavek odbornosti, kvalifikace lesního personálu.

3.3.

Stát zasáhl právním předpisem, který, i když nebyl formulován jako celorakouský, a byl ve všech zemích postupně (s výjimkou horských a přímořských, kde bylo nutné přihlížet k jejich specifickým podmínkám) přijat jako zemský zákon, definován obsahem stejně jako český. Potvrzuje to úryvek, citovaný dříve, z vydání v roce 1770 pro Uhry (Slovensko zejména) vytištěný ve stejném roce v Bratislavě. Rozdíl 25 let mezi jeho vydáním a českým lze vysvětlit. Uplatnění lesního řádu, jeho dopad, efektivnost, nebyl vlastně žádný. Důvod proto je možné hledat zhruba ve třech směrech. První byl odpor vrchností, vlastníků. Ten neskončil okamžikem vyhlášení řádu. Na svou dobu to byl příliš rázný zásah do soukromého vlastnictví, zvyků a denní praxe. Druhý důvod byl nepochybně i v dosavadní nízké odborné kvalifikaci, znalostech lesního personálu. Ta, ve své naprosté většině byla zaměřena na myslivost, lov jako hlavní (a na mnoha statcích to ještě dlouho přetrvávalo) a na ochranu před krádežemi. Konzervativnost, obtížnost zbavovat se starých návyků, je symptom častý i v mnohem pozdějších dobách. Třetí, i když nepřímý dopad, nemohl nemít stav, ve kterém bylo Rakousko právě v letech přibližně 1755 až 1775, tj. v období tzv. sedmileté války, vyrovnávání se s agresivně nastupujícím Pruskem, a s obsazením Haliče a pak Bukoviny.

Přes toto všechno znamenal lesní řád mimořádně důležitý přínos. Vytvořil základní předpoklady pro státní dozor nad lesem, pro uplatnění státní moci v lesním hospodaření. Postupné zjištění, že příkazy a pravidla lesního řádu se buď špatně či vůbec nedodržují, vyvolalo požadavek znovu ho publikovat. Znovu byly reedice lesních řádů v Čechách r. 1760 a pak 1766. V Čechách a na Moravě znamenal příkaz znovu r. 1754 a 1756 lesní řády vyhlásit, jejich reedice v letech 1764, 1772 a 1781.

Druhá polovina 18. století přinesla především v letech 1770 až 1800 prudký vývoj po dvou liniích. Obě ovšem úzce souvisely a navazovaly na sebe. Z jedné strany silící vědomí o nedostacích a nepřesnostech lesního řádu, jak to přinášel překotný vývoj vědy, ekonomiky a dalšího, přinášelo rovněž do hospodaření v lesích, k jejich správě a pěstování, množství nových poznatků. Lesníci a personál v tomto oboru byl nucen osvojovat si a získávat nové znalosti. Ze strany lesníků se začaly objevovat další návrhy na zlepšení. Návrhy zcela konkrétních opatření. Na příklad jak lépe organizovat a řídit těžby dřeva, nezbytnost zjistit,

inventarizovat stav lesů přesně podle skutečnosti. Vypočítat pak na základě toho možnosti lesů současných a v budoucnu. Z druhé strany konec období vlády Marie Terezie a období Josefa II., tedy období pokusu o absolutistickou centrální moc, muselo se svými rozsáhlými reformami dotknout i lesního hospodářství a reagovat na vývoj a připomínky odborníků. Vliv rozvíjející se lesnické vědy se musel projevit. Jedním z nejvýznamnějších státních aktů bylo zahájení rozsáhlého katastrálního řízení. I když jeho hlavním posláním nebyly lesy, znamenal pro ně Josefinský katastr¹¹⁾ velmi mnoho. V jeho rámci byl šetřením (i když ne vždy dostatečně přesným) úředně zaznamenán zjištěný stav lesů, jejich rozloha, jejich výnos, tedy základní údaje.

Celé období třiceti či čtyřiceti let dobře dokumentují dvorské dekrety, nařízení, instrukce a podobné, jak je ústřední vláda vyhlášovala či nařizovala. Výtah nařízení a zákonných předpisů, byl seřazen přibližně podle bodů lesního řádu¹²⁾. Jsou zdůrazněny základní rysy : -

Všechno zneužívání lesů, ať je to komukoliv, se rozhodně a důrazně zapovídá - Nikdo není oprávněn těžít dřevo nehospodárně, mařit, či les pustošit, nýbrž porážení řídit tak, aby lesy byly ihned při těžbě připravovány na obnovu - Kácení se nesmí provádět mimo stanovené zimní období, aby tak nebyla obnova, nálet, poškozován jízdou potahů či chozením - Příkaz platí zvláště přísně pro královská, říšská a horní města - Správu lesů jen oprávnění odborníci - Poddanské, městské lesy, vesničtí obyvatelé, nesmějí své lesy užívat jinak, než jim bylo na jejich předchozí žádost či oznámení povoleno a řádně se souhlasem vrchnosti vykázano a vyznačeno příslušným lesníkem. - Šetrně dřevo používat, cenné ne jako palivo a podobně.

To vše a podobné obsahovalo množství nařízení a dvorských dekretů. Byla to někdy nařízení, která zacházela až do neobvyklých podrobností. Tak¹³⁾ ukládal krajským úřadům zabránit nadměrným zásahům do lesů a zabránit aby byly obhospodařovány v rozporu s lesním řádem. Především pak věnovat zvýšenou pozornost nadačním a klášterním lesům, kde znehodnocení nadměrnou těžbou je zřetelné.

Podobně¹⁴⁾ - „K.u.K. majestát ..“ rozhodnutím z 24. března 1787 nařídil trvalý vrchní dohled nad církevním, klášterním a nadačním lesním majetkem s tím :

a) - že dohledem státní správy, tj. ustanoveným lesním odborníkem, se ověří správnost odhadu a umístění sečí a církevním, klášterním atd. lesníkům se odborně po lesnické stránce označí. Vykácet víc se pak nesmí dovolit.

b) - církevní lesní personál vzít do přísahy.

c) - pokud je dříví určeno pro vlastní spotřebu církevního objektu, pak se s tím státní administrativa nezabývá.

d) - při kontrolách a prohlídkách u těchto lesů dbát aby se nadměrně netěžilo, seče byly zakládány odborně lesnický a vytěžené plochy se pak co nejdříve zasely. Vůbec dohlížet na řádné plnění lesního řádu. Pokud se u těchto lesů tak neděje, musí se to hned oznámit. Jestliže se nedodrží i další věci „z tohoto vysokého nařízení . . .“ pak je dovoleno

11) Josefinský katastr - přes nedostatky jeho šetření přineslo vedle důležitých lesnických zjištění (ploch, zásob, složení) zavedení základních katastrálních pojmů (obec, číslo, parcela atd.) nezbytných prvků příštích zákonných předpisů.

12) Dvorská kancelář prošla zejména od r. 1750 do 1848 řadou reorganizací ve svém složení a působnosti - „Dějiny správy v českých zemích do r. 1948“ - Janák - Hladíková - St.ped.nakl. Praha 1989.

Dvorské dekrety, nařízení, instrukce - citované zde dále - vychází z - Johan Blaseck „Auszug aller im Königreiche Böhmen bestehenden Verordnungen und Gesetze“ - díl XII. - Praha 1819

13) Dvorský dekret z 13. února 1787

14) Dvorský dekret ze 13. prosince 1788

ustanovit zkušeného lesníka z jiných státních statků, aby (na náklady klášterů, nadací atd.) stav lesů překontroloval a ověřil, zda je vše nařízené přesně dodržováno.

Velení armády upozorňovalo¹⁵⁾, že vyžaduje, aby každé šetření v lesích podél hranic (strategická místa pro obranu země) bylo jim vždy hlášeno a mohl se účastnit armádní orgán. Další¹⁶⁾ se dotýkal pravomoci zemské policie. Dekret objasňoval, že dohled nad lesním hospodařením tvoří část její pravomoci a tato pravomoc, vztahující se v uvedeném směru i na lesy biskupství, kapitulní, proboštské, nadací atd. vyplývá z toho, že krajské úřady dohlížejí na užívání lesů *ex offio* a při zjištění přestupků a porušování předpisů, jmenovitě se zřetelem na uvedené lesy, je zemským úřadům oznamují.

Požadavky byly často opravdu detailní. Nejen nedovolit k prodeji na palivo dříví stavební, nedovolit vývoz dříví za hranice bez povolení a úředního souhlasu, ponechávat při těžbě na pasekách výstavky semenných stromů a další. Dobývání pařezů¹⁷⁾, Požadovalo nejen co nejdříve po těžbě je dobýt, ale také kdy a jak a současně vyžadovalo předkládat návrhy na vhodné nástroje na tuto práci, rozšiřovat nové způsoby mezi poddané.

Několikrát znovu se objevuje přísně formulovaný příkaz nedovolit převod lesní půdy na jiný účel. V prodeji lesa není sice bráněno, ale ani vlastník, ani kupec nesmí změnit vykácenou plochu na jinou, na skelné hutě, železárně, na jiný statek, pole, louky. V přiměřené míře smí vykácet dříví a pak zahájit obnovu plochy a zajistit její ochranu. Zvláště to zdůrazňovaly dva, jeden¹⁸⁾ požadoval především zamezit užívání či přenechávání k podobnému ploch, které pod záminkou, že jde o lesní kultury, se ve skutečnosti užívají pro soukromou potřebu (polaření apod. k vyrovnávání služebností či na pacht), druhý¹⁹⁾ od data vyhlášení nařizoval, že žádný majitel statku nesmí bez souhlasu zemského gubernia zříditi nový hamr či vysokou pec. Souhlas s podobným lze dosáhnout jen za spoluúčasti nezainteresovaných lesních odborníků, které přizve krajský úřad k vypracování posudku (jaký je přesný stav lesa a ostatní podmínky vzhledem k žádosti). K tomu zdůraznění článku z lesního řádu, týkajícího se skláren a železáren o dohledu nad nimi, aby tyto neměnily vytěžené plochy lesa na zemědělské či jiné. Naopak přesně podle lesního řádu je navrátily do původního poslání.

Celé soubory příkazů vyvolávaly zimní práce. Byly to přísné předpisy k pálení dřevěného uhlí, k zakládání milířů, k tomu jaké dřevo se smí používat do milířů, milíře zakládat tak aby nepoškozovaly obnovující se les, nové kultury. Podobné k popelářství (popel do tzv. flusáren – draslo), k tomu jen dřevo z pařezů a kořenů. Byla snaha bránit také a usměrňovat sběr pryskyřice. Zářezy do kůry stromů, které se kvůli tomu musely dělat, samozřejmě škodí a s těmi, kteří to provozovali nadivoko, bylo nařízeno zacházet jako s pytláky. K celému byl vydán předpis, který zakazoval navrtávání břízy a javoru bez vědomí lesníků, jiný²¹⁾ jimž byla obnovena přesná pravidla ke smolaření. To vše ve stejné míře musí platit i pro lesy církevní, obecní, městské a poddanské. Zasahovat stejně jako při nedovolené pastvě. Jiné²²⁾ se vracelo znovu k těžbě pryskyřice. Škodí růstu a tedy lesu. Krajský úřad se odvolal na §7 lesního řádu 1754 a na dvorský dekret z 26. července 1794 a vydal dominiím pokyn povolovat tuto činnost jen na vlastní odpovědnost a jen tam kde se bude následně těžit (nejdéle do 2 až 3 let). Přestoupení stíhat podle zákona. Komisaři

15) Nařízení z 11. prosince 1794

16) Dvorský dekret ze 13. prosince 1794

17) Nařízení z 18.4.1785

18) Dvorský dekret z 22. února 1799

19) Dvorský dekret z 1. května 1800

20) Nařízení ze dne 16. února 1770

21) Dvorský dekret z 26. července 1794

22) Nařízení z 2. listopadu 1804

královského krajského úřadu pak měli dohlížet při objížděcích svých okresů, ale i při všech ostatních příležitostech. Krajské úřady krom toho znovu obnovit příkaz z 3. února 1804 o přísném dohledu nad spekulacemi s převody lesní půdy na jinou a nad nadměrným kácením.

Již lesní řád samotný stanovil zásadu, že les musí být spravován osobami odborně způsobilými. Nové poznatky o lese, jak je přinášel výzkum, a nedostatečné reagování ze stran vrchnostenské správy a lesních úředníků, rovněž vyvolal řadu zásahů. Už dříve se začalo reagovat na tento problém ²³⁾ Ostrý příkaz ²⁴⁾ byl vydán k působení části se rekrutovala z vyučených, ale bez místa (faciří), nezaměstnaných. Žádný myslivec (lesník) nesměl pod trestem vzít bez souhlasu vrchnosti někoho do učení. Nikdo nesměl těmto nezaměstnaným myslivcům, kteří dlouho nemohli získat místo, poskytnout nějakou podporu (obživu, ubytování) Pokud neměli doklady, zacházet s nimi jako s tuláky a ještě přísněji pokud měli pušku.

Nařízení často ilustrovala, do jakých podrobností až někdy se zásahy úřadů dostávaly. S odvoláním na par. 10 služebního řádu a na další zákonná nařízení ²⁵⁾, která opět nařizovala, že krom vrchnostenských a šlechtických osob, pak lesnického personálu, není nikomu dovoleno pod pokutou 20 kop míšeňských kr., pro nemajetné vězením v délce 4 týdnů, oblékat se do myslivecké zeleně a se zavěšeným loveckým tesákem a loveckou trubkou. K tomuto datu se uvedené doplnilo upozorněním (s odvoláním na lesní řád), že podobně se nesmí oblékat ani nepřezkoušený lesnický personál

Stále znovu, a svědčí to o skrovných výsledcích, se připomínal lesní řád. Byl několikrát znovu publikován a dokumentovalo to ²⁶⁾, jak se nátlak z vládních míst stupňoval. Uvádělo se, že dvorským dekretem ze 6. tohoto měsíce bylo nařízeno oživit lesní řád tak, aby majitelé statků a krajští úředníci zvýšili pozornost a všeobecný dohled v tomto směru a i všichni ostatní úředníci, lesníci a hajní. Mají zjišťovat kdo jedná proti a pak, jak ze stran vrchnosti, tak úřadů, nejpřísněji trestat. Nařizuje se proto znovu lesní řád z roku 1754 zveřejnit a současně také ve stejném roce vypracovaný návod a poučení k lesním kulturám. Včetně instrukce, která následovala v roce 1772 ke zkouškám lesníků a jejich kvalifikaci. Vše bezchybně dodržovat. Další ²⁷⁾ jen věc doplnilo požadavkem, že místa lesních úředníků (kvalifikovaných) jakmile se uvolní, musí být v každé době rychle obsazena. Doporučuje krajským úřadům uspořádat setkání odborníků a využít to k výběru vhodných osob.

Po období se v požadavcích opakují základní tři věci. Šetrnost v hospodaření se dřevem - co nejrychleji vyklidit plochy a zasít a chránit obnovovaný les - a na tento úzce navazuje organizovat nezbytnou pastvu, nedovolit jí jinde, zejména vůbec ne na vzniklých pasekách a nových kulturách. Pastva byla jeden z nejvážnějších zásahů na les a jeden z nejškodlivějších. Příklad bude výmluvnější. V roce 1759 požádalo o prohlídku svých lesů město Pelhřimov.

Johann Špička, „polesnej Černovskej“ napsal: „Jsouce od vzácného magistrátu královského města Pelhřimova požádanej, bych obecní lesy jak takové vyhlížejí, zhlídnouti, což také v skutek uvéstí jsem neopomenul ... následovně lesy vizitýroval a vynalezl:

23) Dvorský dekret z 22. září 1753

24) Dvorský dekret ze 13. února 1754

25) Nařízení z 18. května 1781 s odvoláním na nařízení z 31.8.1713, 15.2.1726, 16.8. 1732, 23.4. 1754, 15.7.1754,

26) Nařízení z 18.května 1785

27) Nařízení z 11. května 1786

- V Hradišti, jenž pěkně černej les býti mohl, který větším dílem skrze okleštění chvůje, jenž nejvíce před 4ma 5ti léty též zkáza se státi musela a mnoho tisíc kmenů tak zhanobenejch a v nic uvedenejch jest, kteréžto ani na budoucnost zrosta vznik k očekávání nejni, neb takové rok po roku schnouti a porušení bráti budou, jakož i mladstvo neb (nálet ?) v témž lese žádněj se nespátruje, poněvadž skrze pasení dobytka v tom ještě v nic uvedeno bylo, sem spatřil, jakož i

- ve vrších Nemojovských, v nichž zmíchaný dříví se vynachází, podobný okleštěním a pasením velkou zkázu ten les utržil.

- Rovněž Lísek sice v nejlepší zrostu a vzniku jsem vynalezl, však ale podobně tím pasením dobytka a ovcí též, poněvadž mnoho míst prázdných, na kterých když semeno spadlo a vznikati mělo, od dobytka (vyпасené ?) a v zkázu uvedené bylo.

- Podobně v Křemešniku, v Sázavsku a Branišovsku a Vyskytensku jsem takovou škodu vynalezl, která ani šacovaná býti nemůže, poněvadž mnoho tisíc tisícův mladejch (podtrženo autorem dopisu) bukův mimo těch, které z gruntu vykousnutý a od dobytka vyžraný býti musely já sem spatřil, z kterejch více žádněj zisk a výrost k očekávání není, anóbrž ještě ke zkáze, poněvadž skrze ty takový krsy jinší semeno zrosta míti nemůže, sem natrefil . . .“²⁸⁾

Že tato akce na lesním statku královského města byla vyvolána vydaným lesním řádem, je nepochybné. O třicet let později vydané dekrety a nařízení ukazují jak problém přetrvával. Hned začátkem ledna vydané nařízení²⁹⁾ s odvoláním na dřívější³⁰⁾ zdůrazňuje, že byla opakovaně co nejpřísněji zakázána pastva dobytka, zvláště celými stády a vyžínování trávy v mladých kulturách. Krajský úřad při vyhlášení tohoto nejvyššího příkazu znovu uveřejnil lesní řád z r 1754. Příkazovalo se zavést k nejpřísnějšímu řízení ty, kteří uváděné dva škodlivé zásahy na nových a zasetých pasekách způsobí, tj. vyžínáním trávy a veškerou pastvou. Ve všech následujících létech pak koncem září znovu tuto věc připomenout ve všech obcích, aby se přesně dodržovala a mít to s krajskými komisaři pod přísným dohledem.

Následující tři dvorské dekrety se zabývaly tímtež. Výjimečné jsou poněkud svým vztahem k místu. Znovu nařízeno totéž³¹⁾ jako výše uváděné, při těžební práci, obnově a ochraně kultur proti poškozování. Týkal se však lesních celků na hranicích Čech (tzv. Defensions Waldungen), kde byl nutný souhlas a dohled vojenských orgánů. Další pak³²⁾ pak značně přitvrdil. Zabránit pastvě, zejména koz, ty při přistižení zastřelit, kus pak patřit jako odměna hajnému. Hovězí skot zabavit, za kus je pokuta 2 zl., polovina bude patřit hajnému, který ho zabavil. Při zjištění škody jsou místní obyvatelé povinni škodu na kulturách všichni společně sami nahradit (einer für alle, alle für einen). Robotní práci připravit a zasít, a to čerstvým lesním semenem, které opatří na vlastní náklad. Předěšlé bylo opraveno³³⁾ v tom smyslu, že platí pouze pro lesy na hranicích, zařazené do obranné linie země. Jen u nich lze použít nařízení předešlého dekretu. Jinde se postupuje podle lesního řádu z r. 1754 a doplňujících nařízení

Obsah příkazů, které přicházely z Vídně na krajské úřady, na vrchnostenské správy a na lesnický personál se hojně zabýval ochranou před ohněm, požáry. Zákazy rozdělovat ho

28) „Lesy královského města Pelhřimova“ – Lesnická práce – Praha - 2004 – J.Zavadil

29) Nařízení z 8. ledna 1787

30) Dvorský dekret z 21. prosince 1786

31) Dvorský dekret z 15. prosince 1788

32) Dvorský dekret ze 14. prosince 1789

33) Dvorský dekret ze 14. prosince 1790

v lese v jarních a letních měsících, přísně za nedodržení postihovat přistižené, zvláště dohlížet na pastevce, ovčáky apod. Rovněž se neustále opakovaly v různých připomínkách a příležitostech příkazy k šetření se dřevem. Také šetřit mladé kultury, nedovolit vyřezávat mladé stromky (na církevní procesí, na různé výzdoby) při přistižení pachatele trestat odebráním a určením na veřejné práce. Kupec vyřezaných stromků může být potrestán dokonce i vězením.³⁴⁾ V rámci ochrany lesní půdy také zákazy zřizovat nové cesty lesem, používat jen ty co existují, zrušit zbytečné pěšiny a stezky. Porušení zákazu trestat.

Dekrety a nařízení z posledních let (1780 až 1800) prozrazují, jak se začínaly uplatňovat nové poznatky přinášené lesnickou vědou. V souvislosti s opakovaným výskytem jednotlivě i ve skupinách zasychajících stromů uváděl se důvod a obrana. Obsah úředních dokumentů se změnil. Vedle příkazů zabírá větší část popis a výklad zcela naučného charakteru. Tak nařízení³⁵⁾ vedle pokynů co se suchými stromy, konstatuje, že příčinou je brouk, kterého nelze nijak zahubit. Popisuje se zde podrobněji a aby se dál nemohl rozšiřovat, je nutné souše ihned odstraňovat. Krajský úřad má v tomto směru povinnost a oprávnění dozoru. Krátce po říjnovém³⁶⁾, se doplňuje konstatováním, že situaci ještě zhoršuje nadměrné hrabání a odvoz lesní hrabanky (mechu, jehličí). Dohlížet a stíhat. Rozsáhle je citováno³⁷⁾ vyjádření „Hospodářské vlastenecké společnosti“ k příčinám usychání lesních stromů (jehličnatých) a pokyny tam uvedené tak kodifikuje. Ke kůrovci se znovu vrací³⁸⁾ dalšími informacemi o jeho biologii a působení. A podobně³⁹⁾ se vrací k obaleči na borovicích, stejně škodlivému.

Uvedlo se také⁴⁰⁾, že dohled státu na lesní záležitosti se omezuje jen na to, aby les byl přiměřeně a lesnický správně těžen, zamezilo se v místě, kde se špatně hospodaří, zabránilo krádežím, podvodům, pastvě a vstupu dobytka do kultur. Proti přestupkům zasáhnout, bez ohledu na osoby, odpovídajícími tresty. Krajské úřady nejpřísnějším způsobem dohlížet a kontrolovat. Pokračováno bylo a doplněno příkazem⁴¹⁾, že v tom případě, kdy upozornění na nedostatek a nápravu nepřináší výsledek, jsou v nutném případě krajské úřady oprávněné zavést úřední cestou dohled, správu lesa zkušeným komorním lesníkem. Majitel pak, jako pokutu, musí náklady na to uhradit.

Celá ta série úředních předpisů, po roce 1800 v té formě, jak byly do té doby vydávány, ve skutečnosti skončila. Dlouhá doba válek, která narušila vůbec život v zemi, se nevyhnula ani lesním záležitostem a zpozdila vývoj i zde. Až po roce 1810 a dál, začala se znovu projevovat snaha státních orgánů do této problematiky zasahovat a postupně se zvětšovala.

3.4.

Les ve druhé polovině 18. století byl ve velice špatném stavu. Popisoval se jako kritický a podle dokladů, které přinesly svědectví tehdejších lesníků, si mnohé plochy jako les vedené, vůbec název les nezasluhovaly. Znamenalo to nedostatek dříví a ten znamenal další

34) Nařízení 21. června 1798

35) Nařízení 25. října 1784

36) Nařízení 15. listopadu 1784

37) Nařízení 18. května 1794

38) Nařízení z 8. září 1797

39) Nařízení 14. března 1801

40) Dekret ze 17. března 1789

41) Dekret 10. května 1789

problémy v ekonomice země. Uhlí teprve začínalo a problém docílit rovnováhu mezi spotřebou a produkcí dřeva byl velice vážný. Koncem 18. stol. z mnoha míst zaznělo, že les je nesmírný poklad každé země a tyto věty dokazovaly vážnost stavu a také velikost pozornosti, kterou to na sebe strhovalo. Lesníci rychle pochopili zásady, které povedou ke zmírnění a nápravě. Zřetelně se ukázalo, že hlavních směrů v úsilí o nápravu bude jen několik. Jedno z nejdůležitějších opatření v lesnictví bude zahájit konkrétní kroky ve správném způsobu hospodaření v lese, to znamená zachovat les trvalý, s produkcí kryjící potřebu a les plnící i ostatní jeho funkce. Znamenalo to : - zjistit přesnou výměru – přesné věkové složení a tedy přesné zjištění zásoby a přírůstku – výsledkem bude možnost správného výpočtu toho, co lze z lesa vzít bez jeho ohrožení. Určité pokusy v tomto směru začaly již při vyhlášení lesního řádu. Studie a výzkum již od roku 1800 byly velice pokročilé a do roku 1848 a hlavně po něm pak vývoj přinesl účelné, používané systémy v hospodářské úpravě lesů (lesním plánování). Tato, tzv. taxační činnost, ale významně zasahovala i do pěstování lesů.

Pěstování lesa se stalo velmi důležité. I v tom se začínalo s pokusy již v polovině 18. stol. Začínalo se sítí na vykácených plochách. Pak přišly pokusy se sázením. Sazenice se braly z náletů. Rozvoj přírodních věd, lesnické vědy a praxe, přivedly k umělému pěstování sadby ve školkách, ke zjištění pravidel při pěstování jednotlivých dřevin, zjištění nejvýhodnějšího složení lesa atd. To vše, spolu s úsilím zalesnit holiny, řediny, neplodná místa mimo les, vytvořilo základ a začalo s dalekosáhlými změnami dřevinné skladby lesů. Nepřímou zásluhu o záchranu lesů však mělo kamenné uhlí. To se projevilo zejména od konce 18. stol. do poloviny 19. stol. Zhoršil se odbyt paliva, do té doby nejrozsáhlejšího a nejdůležitějšího sortimentu, a přivedlo to ke zkvalitnění výchovných zásahů do porostů a tím zkvalitnění lesa.

Třetí, velice důležitou se stala snaha změnit dosavadní systém správy lesů. Vybudovat zejména na velkých panstvích pevnou a účelnou organizaci lesní správy, schopnou uplatnit nové poznatky, zkušenosti a pravidla. Do čela většinou postavený lesmistr začal být pověřován samostatným řízením, odpovědným i za hospodářsky samostatnou činnost. Majitelé lesů stále ovšem v mnoha případech nerespektovali příkazy ze strany státu a ve stále větší míře naopak vzrůstaly požadavky a návrhy významných lesníků na organizování státního dohledu.

Reakce na tlak odborníků nebyla dostatečná. Ústřední vláda přesto zjišťovala, že vývoj je mnohem rychlejší a že lesní řády z let 1754 a 1756 již nevyhovují, že stav si vynucuje nové, odpovídající zákonné předpisy. Že to musí být zákony, které rázně a naprosto zastaví pustošení a zákonné předpisy, které podpoří lesní hospodaření na základě moderních poznatků. Na Moravě návrh nového lesního řádu vypracovali již v r. 1785 (pro Moravu a Slezsko). Neuplatnil se a zapadl. V roce 1789 byly dvorským dekretem vyhlášeny všeobecné směrnice pro státní dozor nad lesy. Pokrok zaznamenal rok 1798. Guberniální úřady v Praze a Brně dostaly úkol vyzvat lesnickou veřejnost aby přinesla návrhy na nové, vyhovující lesní řády. V Čechách diskuse k tomu nebyla dobrá. Nedotkla se hlavních problémů. Naopak Morava reagovala významně a výzva se setkala s velkým ohlasem. Příspěvky měly zásadní význam : – pro majitele lesa je při stanovení těžeb přílišná svoboda (překračuje někdy až desetinásobek možného) - je nutný a nezbytný silný a organizovaný lesní dohled - návrhy na samostatný zemský úřad pro tyto záležitosti (zemský lesmistr)- zvýšit nároky na vzdělání – potřebné prostředky pro dohled (mapy, popisy, informace o lesích) – vysokou pozornost zalesňování.

Napoleonské války celé toto množství dobrých myšlenek a návrhů zastavily. V občanském zákoníku r. 1812 byla některá ustanovení k vlastnictví lesů, dotknula se pastvy, plnění služebností apod. V r. 1814 a zvláště v r. 1828 (V tomto roce vydala komorní kancelář „Instrukci pro lesní úřady královských věnných měst“⁴²⁾, která už obsahovala řadu nových prvků proti Tereziánskému lesnímu řádu.) si vídeňské centrum zjišťovalo v Praze a Brně, zda považují vydání nových lesních řádů za potřebné. Přes kladné odpovědi z obou míst se nic nestalo. Bezvýsledné zůstaly i obdobné akce z r. 1835 a 1839⁴³⁾. Až do roku 1848 byl státní dozor ve skutečnosti omezen jen na prohlídky lesů, povolování vývozu dříví, na zákroky krajských úřadů při zjištění a prokázaném pustošení, na zásahy proti nedovoleným převodům lesní půdy na zemědělskou či na zřizování průmyslových podniků. Čas ovšem dozrál. Rozvoj lesnické vědy, odborných zkušeností, lesnické literatury, organizované činnosti, odborného školství spolu se stavem a potřebami lesů vytvořilo situaci, jejímuž řešení se stát nemohl vyhnout.

Shrnutí:

Vývoj v celém předcházejícím dlouhém období ukázal, že škody na lese a přírodním prostředí jsou tak velké, že příroda sama je není schopná napravit. K zastavení devastace a ke změně musí zasáhnout stát, jeho orgány. V roce 1754 z tohoto důvodu je vyhlášen první lesní řád u nás, patent Marie Terezie s ustanoveními ve třech hlavních směrech: - zastavit pustošení lesů – zavést lepší hospodaření v lese - věnovat větší péči ochraně lesa. Jsou to pokusy formulovat věcně pravidla k lesu a hospodaření v něm, i když hlavním hlediskem i nadále je surovina, kterou les poskytuje. Řád ale vytvořil důležitý základ pro trvalý dozor státu nad lesem. Byl už přitom ve svém vzniku ovlivněn krom jmenovaného, stále jako hlavního uvažovaného efektu ekonomického i druhým faktem., který vyplýval z vývoje přírodních věd, lesní vědy a lesní praxe. Těžiště úkolů se tak zaměřovalo vedle zamezení pustošení lesa a zmenšování jeho plochy, na snahy nalézt metody takového hospodaření, aby byla docílena trvalost lesa a tím i trvalost jeho produkce. Objeví se také první pokyny k ohrožení lesa hmyzími škůdci. Řada vydaných instrukcí znamenala přípravu změn v 19 století.

42) Titulní list - „Forst-undWaldamts=Instruktion für die Königlichen Leibgedingstädte in Böhmen“ - Prag 1829 – Druck bei M.J.Landau, Altstadt Groser ring, Nro 933

43) Dr.Nožička - „Přehled vývoje našich lesů“ - SZN Praha - 1957 - (str. 206)

4. Nástup celostátních, moderně formulovaných zákonů a nařízení ze strany Rakouského státu – od r. 1848 do konce I. světové války

- 4.1. - Císařský patent ze 3.prosince 1852, říšský zákon č. 250, s platností od 1.ledna 1853 pro rakouské korunní země.
- 4.2. - Působnost – uplatnění – význam z hlediska ochrany lesů.
- 4.3. - Navazující a doplňující zákony do roku 1914.
- 4.4. - Význam tohoto zákona pro další vývoj zákonných předpisů a zákonného dohledu státu nad správou a hospodaření s lesem.

4.1.

„ Les není určen pouze k tomu, dodávat nepostradatelnou dřevní surovinu pro hospodaření jednotlivců či národa, nýbrž jeho působení na klima, půdní vlhkost, odtok vody, na zdraví a duševní život lidí slouží nepřímou všeobecně k dobru. Je tedy ve veřejném zájmu, aby les byl chráněn jako cenný zdroj národního hospodářství a blahobytu lidu a trvale zachovávan. Proto osud lesa nemůže stát přenechat z vůli a zistnosti jednotlivých vlastníků, nýbrž musí, ve všeobecném zájmu, zabránit škodlivému zneužívání soukromého lesního vlastnictví zákonnými omezeními a dohledem. Stát proto dále bude u daného lesa zjišťovat, zda mýcení se koná jen dle úředního souhlasu a vyžadovat v nejkratším čase opětne zalesnění vytěžených lesních ploch. Poškození lesa či jednotlivých stromů lidským jednáním a přestupky při uplatňování služebností budou trestány. Na hospodaření v lesích, které jsou v držení obcí, veřejných společenství nebo patří do fideikomisních svazků, bude stát v přiměřené míře dohlížet. Stát konečně bude požadovat aby majitelé lesů v odpovídajícím rozsahu ustanovili odborný hospodářský a ochranný personál. Hospodaření v drobných lesích bude kontrolovat svými vlastními orgány.“⁴⁴⁾

Citovaný úryvek jsou úvodní věty v části učebnice pro lesní hospodářství, za kterými hned následoval v úplnosti uvedený **císařský patent č.250/1852 z 3.12.1852 (s platností od 1.1.1853)**.⁴⁵⁾ Zákonný předpis, který se stal převratem v dosud, do roku 1852, roztržštěném lesním právu. Byl zpracován za spoluúčasti lesních odborníků své doby (Rudolf Feistmantel) moderně a pečlivě. Úryvek uváděný, i když již v duchu doby o padesát let později, vyjádřil docela otevřeně základní a moderní myšlenku tohoto lesního zákona.

44) „Lehrbuch der Forstwirtschaft“ - Eckert - Lorenz - 1903 - Vídeň

45) Císařský patent ze 3.prosince 1852, RGBl Nr.250 s působností od 1. ledna 1853 (od 1. listopadu 1858 pro Dalmacii) byl přijat a provázen s následujícím vysvětlením jeho nezbytnosti: „Die Sicherstellung der in alle Lebensverhältnisse eingreifenden Holzbedürfnisse hat der Regierung stets die Verpflichtung auferlegt, für den besonderen Schutz des Eigentums, der Erhaltung und Pflege der Wälder und Holzpflanzungen, durch eigene Gesetze und Vorschriften Sorge zu tragen, welche in den einzelnen für die verschiedenen Teile unseres Reiches erlassenen Waldordnungen aufgenommen sind. In der Betrachtung dass diese vereinzelt Waldordnungen vielen veränderten Verhältnissen nicht mehr ganz entsprechen, finden Wir nach Vernehmung Unserer Minister und nach Anhörung Unseres Reichsrates, das gegenwärtige Forstgesetz zu beschliessen, mit dessen Wirksamkeit die bis nun in den bezeichneten Kronländern bestandenen forstpolizeilichen Vorschriften ausser Krafr gesetz werden. Das Forstgesetz handelt in sieben Abschnitten von der Bewirtschaftung der Forste, von der Bringung der Waldprodukte, von den Waldbränden und Insektenschäden, vom Forstschutzdienste, von den Übertretungen gegen die Sicherheit des Waldeigentumes von den Waldschadenersatzbestimmungen und von dem Instanzenzuge.“

Říšský lesní zákon byl rozdělen do 7. oddílů :

1. - Ustanovení a pravidla k lesnímu hospodaření. Především ochrana lesní půdy před převodem na jinou, před snižováním její rozlohy.
2. - Pravidla usměrňující vyvážení a dopravu lesní produkce, především dřeva .
3. - Pravidla a příkazy k ochraně lesa před požáry a hmyzími škůdci.
4. - Oddíl věnovaný lesní ochranné službě.
5. - Ustanovení sloužící k ochraně lesního majetku.
6. - Pravidla náhrad lesních škod.
7. - Instanční složky a postupy.

1. oddíl.

Zahrnoval celkem 23 paragrafů a vyhlášoval nejdůležitější ustanovení. Jako první uváděl diferenciaci lesů, jak tehdy ve vlastnických vztazích existovala. Byly to lesy státní a podobné, bezprostředně obhospodařované státními úředníky a orgány. Dále lesy měst a obcí, pak soukromé lesy, tj. takové, jejichž držení bylo založeno na soukromoprávním vztahu – lesy jednotlivců, různých řádů, klášterů, nadací a podpor, či společenství.

Další, § 2, § 3 a § 4 byly z této první části a vlastně celého zákona nejdůležitější. Druhý vyjádřil kategorický zákaz jakéhokoliv odnímání lesního pozemku k jinému účelu bez povolení (k tomu oprávněných orgánů) . U obecních a soukromých lesů v podobných případech rozhodovaly krajské úřady. Jakákoliv svévolná změna lesní půdy na jinou byla trestána pokutou, jejíž výše byla závislá na výměře plochy. Krom toho, části lesa, kterých se to týkalo, musely být během stanovené lhůty zalesněny a to podle vyjádření odborníka. Pokud přes upozornování se to nedodržovalo, znovu nastupoval postih. Stručný byl § 3 svým vyjádřením. Čerstvé vykácené lesní plochy zalesnit a to ve stanovené době. U státních lesů a obcí to bylo do pěti let. U soukromých mohla být lhůta podle okolností i prodloužena. Nedodržování se trestalo stejným způsobem jako u § 2. Čtvrtý § zformuloval nařízení, že žádný les nesmí být pustošen, hospodařeno s ním tak, aby v budoucnu bylo ohroženo, nebo zcela znemožněno pěstování dřevin. Pokud by se jednalo jen o ohrožení, sankce by byly mírnější než kdyby se jednalo o úplné vyřazení lesní plochy z pěstování lesa.

Následující tři paragrafy byla ustanovení k těžbě. Pátý určil, že kácení se musí vést tak, aby prostor na sousední porost se neotevřel škodivému větru. V podstatě to bylo nařízení zachovat, případně vytvořit, ochranný plášť proti větru. V 6. § a 7. § byla podrobná nařízení jak se musí vést těžební zásahy na místech mimořádných poloh a tím specificky ohrožených. Na místech ohrožených erozí, ve vysokých horách, na strmých svazích apod. Stejně na místech ohrožených sesuvem půdy a dalšími živelními silami. Pěstovat zde les a provádět zásahy s ohledem na udržení půdy. Porušování všech tří bylo trestáno poměrně vysokými peněžními pokutami.

Lesům, na které byly vázány nějaké služebnosti byl věnován § 9. Vedle podrobných postupů právního charakteru a jednání, zdůraznil i příkaz tyto lesy nejen řádně udržovat, ale také přiměřeně vytěžovat. Plochám připravovaným k obnově a obnovovaným byl věnován § 10 až §14. Stanovily pravidla pro povolování pastvy, která v polovině 19. století se stále ještě nedala zakázat úplně. Také zákazy ořezávání větví, olamování výhonků apod.. K tomuto ustanovení, kdy se na těchto věcech podílely i služebnosti. V dalších paragrafech prvního oddílu říšského lesního zákona (§15 až §18) byly zahrnuty některé příkazy k vlastnímu provádění těžby. Tato pravidla pro těžbu ovšem byla stanovena pro lesy, které nesly vazby

lesní služebnosti. Příkazy podrobné, na příklad §19 musela se určená těžba tam, kde by to ohrozilo nový podrost vytěžit na podzim a v zimě. Pařezy nesměly být vysoké a byla povinnost dát pozor na všechno co by mohlo poškodit sousední stromy či mlázi. Také nutnost včas vyvézt vytěžené dříví z ploch. Při nedodržení stanovené lhůty dřevo propadlo . Pravidla kdo a jak řeší případné spory (zejména u služebnosti) s tím spojené. Hospodář lesa, který opakovaně jednal proti, měl být postihován, podle závažnosti dosti vysokými pokutami.

Následující § 19 a § 20 byly novum a znamenaly velmi pro budoucnost. Jestliže ochrana bezpečnosti osob a majetku naléhavě vyžadovala zvláštní zacházení, obhospodařování lesa na místech ohrožených lavinami, zřícením skal, padáním kamení, sesuvem atd., pak měl stát právo úřední cestou nařídít a vyčlenit tyto lesy jako ochranné. Podobně současně vznikla i druhá kategorie lesů chráněných a to na místech značně vysokých, strmých poloh, na místech hranice lesa, kde byla obava ze sesuvů, na březích vod apod. Obecním lesům byl věnován důležitý § 21. Zamezil dělení, drobení obecních lesů a svoloval jen tehdy, kdy to vyžadovaly naléhavé okolnosti. Rozhodovaly zemské úřady. Postupně během času docházelo k upřesňování. Předposlední § 22 nařizoval vlastníků lesního majetku odpovídající velikosti, která podle okolností bude určena zemským úřadem, aby příkazy tohoto zákona přesně dodržovali, ke správě lesů ustanovili odborné lesní hospodářské orgány. Jejich kvalifikace jako takových musí být uznána přezkoušením státem. Poslední § 23 platil úředním orgánům, kterým přikazoval dozor nad lesním hospodářstvím a používání nestranných odborníků k posuzování v lesních záležitostech.

2.oddíl.

Byl rozsáhlý a zahrnoval § 24 až § 43. Všechny zaměřené na řešení a postupy při expedici lesní produkce z lesů a na způsoby, kterými se to provádělo. Byla to řada podrobných a přesných nařízení zaměřených na konkrétní případy a možnosti, které se při expedici dřeva mohou vyskytnout. O způsobu přístupu a vyvážení přes cizí pozemky, pravidla zřizování zařízení ke spouštění dříví. Kde a jak zřizovat smyky pro spouštění dříví (zemní, sněhové, ledové, vodní). Pravidla pro plavení dříví po vodě a na ně navazující další, jako byla ke zřizování vodních cest vůbec. O způsobech dohod s dalšími stranami, nutné úřední postupy atd. Také nezbytné povinnosti těch co dříví plavili k ochraně břehů, staveb. Paragrafy 41 a 43 ještě celé doplňovaly a uváděly konkrétní povinnosti a práva úředních orgánů . Uzavřel § 43 příkazy o dohledu.

3.oddíl.

Část dotýkající se ochrany lesa před ohněm a hmyzem. Byly to § 44 až § 51, vypisovaly pravidla k zacházení s ohněm v lese. Zakládat ho jen pokud je to vůbec nutné a jen pod přísným dohledem. Kdo zavinil požár, měl plnou odpovědnost i náhradu podle okolností, či se přímo dopustil trestného činu. V prvním případě sazby peněžní, v druhém vězení. Každý, kdo oheň v lese zjistil, měl povinnost to ihned ohlásit (lesníkovi, majiteli, místnímu úřadu). Za nesplnění postih stejným způsobem jako v předešlém případě. Dál práva úředních orgánů a povinnosti osob při hašení a likvidaci požárů. Řízení prací při takové příležitosti připadalo nejvyššímu místnímu lesnímu orgánu. Pokud zde nebyl, pak obci kam místo náleželo. Platila povinnost bezpodmínečné poslušnosti příkazů řídicího orgánu, udržování pořádku. Po likvidaci ještě další dny dohled na požářiště. Nedbání výzvy k hašení se trestalo pokutou. Stejně byli trestáni i ti, kteří bezdůvodně hašení zanedbali. Další ustanovení se týkala případných náhrad.

Paragrafy 50 a 51 podobně konkrétní nebyly. Týkaly se ohrožení lesa hmyzími škůdci. Přikazovaly, že na ohrožení lesa hmyzem je nutné trvale dohlížet. Vlastník lesa a lesní personál měl povinnost, jestliže prostředky, které použil nestačily a ohrozilo by to sousední lesy, oznámit věc úřadům . Ke stejnému ohlášení byl oprávněn každý. Úřad za

spoluúčasti odborníků měl uvážit zda a jaká opatření proti by se měla použít a po neodkladném vyloučení majitele a jejich lesního personálu ihned zákrok nařídí. Všichni majitelé lesů, jejichž lesy by mohly být rovněž ohroženy, měli povinnost spolupracovat a bezpodmínečně nařízení úřadů respektovat a dodržovat.

4. oddíl.

Celý byl věnován ochraně lesa. Zákonná nařízení obsažená v paragrafech 52 až 58 určovala pravidla k ustanovení a působnosti „Služby pro ochranu lesů“. K personálu, který řídil a spravoval les tím přibyla odpovídající služba k ochraně a dohledu. Byla zřízena aby odpovídala podle okolností potřebám zemí. Kde byl takový personál ustanoven, musel být vzat do přísahy. Dostával tak charakter veřejné stráže a měl jako taková všechna práva zákonem stanovená a k tomu náležející. Včetně práva nosit zbraň. K povinnosti patřilo nošení služebního oděvu, případného zřetelného označení příslušníka veřejné stráže. Úředně do přísahy vzatý lesní personál měl povinnost, každého kdo vstoupil do lesa (krom veřejných cest) a vyvolával obavu o veřejnou bezpečnost či o lesní majetek, z lesa vykázat. Jestliže někdo vstoupil do lesa mimo veřejnou cestu a měl nářadí, které se obvykle používalo k dřevařské práci (pilu, sekeru a další podobné), byly mu stráží odejmuty pokud nedovedl správně zdůvodnit proč a nač je u sebe má. Ty pak byly předány místnímu fondu pro chudé. Podobně byly odebrány i lesní plodiny, pokud bylo podezření, že nebyly získány povoleným způsobem. Osoby neznámé, přistižené při lesním pychu, mohly být i zadrženy a neprodleně předány úřadům. Dohled na dodržování příkazů zákona byla základní povinnost této služby.

5. oddíl.

Zabýval se přestupky proti lesnímu majetku, jejich vyšetřováním a postihem. Obsahoval paragrafy 59 až 71. V zásadě se zde vycházelo z trestního zákoníku. Protože však řada nedovolených konání nebyla dostatečně zařaditelná a trestní zákon k nim neměl potřebnou možnost aplikace a takové konání se dělo bez souhlasu vlastníka lesa, nebo proti stanoveným podmínkám, bylo rozhodnuto, že se na to má pohlížet jako na lesní pych a postihovat taková jednání stejným způsobem. Patřilo sem např. : neoprávněný sběr dřeva (větví, zbytků atd.) – poškozování stojících stromů ořezáváním, olamováním, otloukáním – sběr kůry, kořenů, dobývání pařezů aj. – vytrhávání, vyhrabávání, vykopání sadby, mladých stromků, poškozování mladých stromků – sběr pryskyřice, březové a javorové mízy, lesních plodin všeho druhu – braní hrabanky všeho druhu, stejně trávy – zdržování se v lese přes výslovný příkaz lesního personálu, zakládání nových cest, odvádění vody do sousedních lesů apod. – neoprávněná pastva . Přestupky se řešily podle okolností buď jako trestný čin, přečin či přestupek. Zejména u nedovolené pastvy byly postihy přísné.

6. oddíl.

Věnoval se ustanovením způsobů náhrad lesních škod a postupům které se používaly při uplatnění požadavků o náhradu. Pojednávaly o tom §72, §73, §74, §75 a §76 . V této části zákona byly i dodatečně připojeny vzory potřebných formulářů.

7. oddíl.

Řešil úřední postup ve sporných případech, či při nejasnostech o výkladu ř.z. č.250/1852 a uváděl příslušné instance a způsoby.⁴⁶⁾

46) Přehled obsahu jednotlivých sedmi částí zákona vychází ze znění uvedeného originálu zákona č. 250 z 3.12.1852

4.2.

Teprve veliké změny, které přinesl rok 1848, nově vzniklé státní orgány, mezi nimi i ministerstvo zemědělství, postavily Vídeň před již zcela nezbytnou nutnost nového lesního zákona. Bylo neodkladné zamezit úplně zmenšování rozsahu lesní půdy a svémocné pustošení lesů. Koncept lesního zákona, na kterém se podstatným způsobem podíleli významní lesní odborníci, byl ještě před jeho schválením vyložen na prvním zemědělském kongresu⁴⁷⁾ (zemí Rakouska) ve Vídni v březnu 1849. U majitelů velkostatků a velkých lesních celků žádnou kladnou odezvu nevyvolal. Byli proti a proti všemu co z jejich hlediska omezovalo jejich práva, dosavadní způsoby zacházení s lesem.

Posuzováno z celkového pohledu přinesl říšský lesní zákon soubor právních prostředků k ochraně rozlohy lesní půdy, dostatečně ucelený. Základem byl §2 a pak §21 k obecním lesům, které chránily rozlohu lesní půdy. Jistou nepřesnost vyvolávala skutečnost, že nebyly přesně definovány dva základní pojmy „les“ a „lesní půda“.⁴⁸⁾ Potíže, které z toho vyplynuly, v budoucnu musela vyřešit judikatura a výklad. První existující předpis v lesním právu, který platil pro území celé dnešní České republiky, byl §3 nařizující zalesňovací povinnost s pětiletou lhůtou. Pak definovaná zvláštní právní ustanovení pro nově vyčleněné druhy lesů (lesy chráněné a lesy ochranné). Důležitá byla úprava všeobecných pravidel ochrany lesa (oheň a hmyz) a zřízení služby k ochraně lesů §52 až §58. Dalším důležitým se stal §22, který určil pravidlo o zákonné povinnosti zajistit hospodaření v lesích ustanovením odborného personálu, jehož kvalifikaci ověří stát. Zákon sám pravidla pro posuzování odborné způsobilosti lesních hospodářů neobsahoval. To přinesly až pozdější předpisy, ale už před vydáním zákona vydalo vzniklé ministerstvo zemědělství nařízení o státních zkouškách pro lesní hospodáře.

Říšský lesní zákon už tím, že byl vydán pod termínem „patent“, dával najevo, že při jeho uplatňování se předpokládá vývoj a změny. Listina s označením „patent“ se již od středověku ve správních záležitostech používala s vědomím obsahu pomíjivé vlastnosti. Zaznamenat v tomto smyslu lze několik příkladů. Zákon ve svých §19 a §20 zavedl zvláštní kategorie lesů – lesy ochranné (Bannwald) a lesy chráněné (Schutzwald). Ty položily základ pro rozvoj důležitého směru v lesnictví, kategorizaci. Druhá část zákona, tj. §24 až §43, byla věnovaná vlastně jen dopravě dříví, dopravě lesní produkce vůbec. V porovnání s pravidly těžby dříví, kterých bylo jen několik málo základních, byla velmi rozsáhlá. V naprosté převaze se týkala dopravy vodní cestou, plavením dřeva. V začátku padesátých let 19. století, když byl zákon vydán, to byl stále nejdůležitější způsob jeho dopravy. I když v následujících desetiletích ještě přibyla některá doplnění, skutečnost byla, že koncem 19. a začátku 20. století už byla téměř bez významu.

Říšský lesní zákon vykazoval jistou nepřesnost ve stanovení přístupu do lesa. V zásadě přijal za obecně respektované právo volného vstupu veřejnosti do lesa. Výslovně to ovšem nevyjádřil. Odvozovalo se to z §55, který říkal, že lesní personál mohl z lesa vykázat každého, kdo se zdržoval mimo veřejnou cestu a vzbuzoval obavy o veřejnou bezpečnost či lesní majetek. K tomu úzce patřil §60 (uváděl co vše se má pokládat za lesní pých – sběr lesních plodin atd.). Z hlediska dnešního pohledu v zákoně zcela chyběla jakákoliv zmínka o reprodukčním materiálu.⁴⁹⁾ Problematika, která se v budoucnu ukázala jako velmi důležitá. Podobně chyběly zmínky a ustanovení k lesotechnickým melioracím a hrazení bystřin. Státní

47) První zemědělský kongres v Rakousku byl svolán do Vídně na 19-31 březen 1849. Rud. Feistmantel jako odborný lesnický referent ministerstva vyložil návrh nového lesního zákona.

48) JUDr. Ing. Martin Flora, Dr. - „Zákon č. 250/1852 ř.z. a lesní právo do roku 1960“

49) JUDr. Ing. Martin Flora Dr. -

správu, podle tohoto zákona, vykonávaly obecné politické (správní) úřady §22. V dalším §77 byla uvedena některá pravidla podle kterých se mělo jednat v záležitostech lesního práva. Vzhledem k situaci §22 dostačoval a nebylo nutné ho doplňovat a rozšiřovat. Podobně tomu bylo v záležitostech deliktů a sankcí.

Říšský lesní zákon rozlišoval sankce za delikty správní, správněprávní a trestněprávní. K tomu sankce za porušení pravidel nakládání s lesem. Soukromoprávní delikty řešil pravidelně náhradou škody. Delikty tohoto druhu spojovala stejná skutková podstata s delikty správně či trestněprávními. Svědčí o tom ustanovení ze šesté části zák.250/1852 (ustanovení o náhradě lesních škod). Zde bylo ustanoveno, že pachatel „trestného činu“ proti bezpečnosti lesního majetku je povinen nahradit poškozenému skutečnou škodu a případný ušlý zisk (§72). Náhradu škody však samostatně určovaly jako povinnost i §8, §24, §41, §44, §49. K tomu byl na základě přílohy k zákonu vypracován sazebník náhrad lesních škod. Skutkové podstaty lesní zákon neupravoval a upravil to obsahem §59. Největší pozornost tohoto zákona byla určena správněprávním deliktům (odnětí lesní půdy k jinému účelu, pustošení lesa, nešetrné hospodaření v chráněných lesích a řada podobných porušení). Vše otaxováno sazbami od – do – podle okolností.

Ze všech dosud uvedených poznámek i z citace nejzávažnějších bodů první části zákona, vyplývala jednoznačná snaha především chránit les, zajistit jeho existenci a budoucí rozvoj. Přes části, které byly věnované exploataci dřevní hmoty a pravidlům k jejímu zajištění, lze tvrdit, že říšský lesní zákon č.250/1852 jako hlavní měl zaměření prvně uvedené.

4.3.

Změny nejen naznačovala, ale i přinášela léta před vyhlášením říšského lesního zákona. Avšak období po vyhlášení, po celou zbývající druhou polovinu 19. století se stalo obdobím prudkého rozvoje lesnictví. Zákon byl zřetelným vyjádřením tohoto vzestupu. Změnil se celý systém národního hospodářství. Nástup kapitalistické ekonomiky přinesl jiný typ spotřeby a produkce energie. Palivo, které poskytoval les, bylo vytlačeno kamenným uhlím, zcela zanikly ještě v první polovině století existující železárny závislé na dřevěném uhlí. Nesmírně se změnil způsob dopravy. Výstavba železniční sítě, stavba sítě silnic, to vše mělo obrovský dopad na způsoby lesního hospodářství. Začal se vážně brát význam a úloha lesů mimo dřevní produkci, zejména jeho vodohospodářská úloha. Jedna z velice důležitých změn pak byl široký nástup inventarizačních a taxačních lesních prací vůbec. Zprvu byl důvod čistě věcný. Vypracovat systém organizované těžby dřeva tak, aby se dalo spolehlivě určit co lze vzít, aniž by se les do budoucna poškodil a naopak, aby se zajistila jeho trvalost a kvalita přesnou inventarizací lesa, jeho zásoby, přírůstek, správnou organizací postupů, která tyto dva hlavní požadavky bude plnit.

Taxační práce začínaly v širším měřítku již po roce 1800 a v druhé polovině století probíhaly u většiny velkých lesních statků a i u větších lesních celků zejména královských měst. Potvrzovalo to, jak se i u soukromých majitelů lesa začal chápat význam výsledků lesnického výzkumu a vědy a o to to bylo významnější, že tahle věc z velké míry probíhala dobrovolně, mimo zákonné příkazy. Zdánlivě hlavní stránka taxačních prací, zjišťování zásob a možností čerpání dřevní hmoty, měla ještě jednu a to neméně důležitou stránku. Vytvářela podmínky pro obnovu, pěstování a ochranu lesů, protože samotná těžba dřeva je ve skutečnosti prvním krokem k obnově lesního porostu a její provedení svým způsobem určuje i následný postup nového zalesnění. Nevyhnulo se to i chybám. Největší asi byla tendence výhradního zalesňování smrkem a borovicí jako nejproduktivnějších dřevin, vytváření monokultur. Ale i v tomto směru se brzy začalo přicházet k závěru, že to nebylo dobré.

Všechn tento bouřlivý vývoj se nemohl vyhnout regulaci, usměrnění právními pravidly. Říšský lesní zákon byl základ. K němu bylo do roku 1914, z uvedených důvodů, vydáno celkem 13 doplňujících dílčích zákonů a 16 prováděcích předpisů.⁵⁰⁾ (citován JUDr. Ing. Martin Flora Dr.) Vídeň měla pochopitelně zájem aby v jednotlivých zemích byly vyhlášeny zemské zákony, podle kterých by se měly uskutečňovat požadavky říšského lesního zákona. Znovu ovšem zasáhly jednak neurovnané poměry, které vyvolal ve správě státu rok 1848 a které nebylo možno vyřešit rychle a bezchybně. Na to byly změny příliš veliké. K tomu znovu válečné střetnutí s Pruskem. Lze říci, že teprve po roce 1868, kdy bylo zřízeno ministerstvo orby, začaly se objevovat doplňky k lesnímu zákonu buď s přímo zaměřenými nařízeními, nebo dalšími zákony, které některou svou částí doplňovaly říšský lesní zákon a reagovaly na vývoj či zjištění z praxe, nebo rozšiřovaly některou základní myšlenku lesního zákona.

Věnovat se některým těmto bodům podrobněji je nezbytné. V §§ 15 až 18 byla vyslovena pravidla k těžebním záležitostem. Ne příliš rozsáhlá a jen pro lesy na kterých byly vazby lesní služebnosti. Pravidla zaměřená především k osobám ze služebnosti oprávněným. Pro ostatní lesy vlastně pravidla chyběla. To bylo postupně doplňováno. Na příklad zákon⁵¹⁾ ukládal starostovi obce vždy dostatečně v předstihu hlásit na okresní výbor úmysl těžít v obecním lese. Ustanovení k dopravě a manipulaci s lesním produktem výrazně převyšovala podobné k vlastním těžbám. To nejen co do počtu, ale i v podrobnostech, jak už to uváděl samotný lesní zákon – dopravu povolovat jen po schválených a stávajících cestách, nebo schválených k tomu zvlášť, atd. Vlastník pozemků, přes které bylo nutné dříví vyvážet, musel tuto činnost cizích osob strpět, (vazba věcného břemena, existující i dnes). Za používání neměl nárok na náhradu, to jen v případě, že při tom vznikla nějaká škoda a rozhodnutí o ní musel vyslovit správní, nebo až soudní orgán. Stejně náročné schvalovací řízení při úmyslech různých zařízení (vodní smyky, doprava podobná jiná) muselo být uzavřeno vyjádřením příslušného správního úřadu. To byla slabá místa.⁵²⁾

Na ustanovení, které lesní zákon věnoval určitým lesům a stanovil pro ně zvláštní zacházení, bylo již poukázáno. Svým způsobem to navazovalo na těžební pravidla. A uvedené v §§ 19 a 20 znamenalo nový pohled na poměrně přesně definovanou skupinu lesů. Charakterizovalo je jako lesy, které především musí sloužit ochraně bezpečnosti osob a ochraně majetku. Musí chránit před sesuvy půdy, lavinami, pády skal a kamení a podobně. Zákon uložil k takovým místům používat zvláštní opatření a zvláštní metody při hospodaření v nich. Z moci úřední je tak z ostatního lesa vyčlenil a stanovil pevně způsob jak s nimi zacházet. Označeny byly jako lesy ochranné. Říšský lesní zákon ale již v §§ 6. a 7. vyjmenoval místa, na která se mělo pohlížet jako na zvláštní a mimořádné vzhledem k jejich charakteru. Rozhodující v tomto případě bylo hledisko ohrožení samotné půdy. Ohrožení erozí, sesuvem, splavením či podobnými vlivy, jejichž dopad bývá nezvratný a téměř vždy nenapravitelný. Ve vysokých horských polohách, příkrých horských svazích, na horní hranici lesa atd. „stejně na březích velkých vodstev (pokud jejich břehy netvoří skály). Hospodaření s lesem v těchto místech nařizoval zákon jen takové, které má tato nebezpečí stále v patrnosti. Lesy na horní hranici lesa dovoloval obhospodařovat jen probírkovým způsobem, na svazích jen úzkými pruhy, nebo vůbec jen probíráním a hned vždy zalesnit. Dobývat pařezy, kořeny na takových místech dovolit jen když tím nevznikne ohrožení. Účelem pozornosti věnované této skupině lesů bylo chránit je samotné, zachovávat jejich existenci. I když nebyly přímo v zákoně označeny, vžilo se pro ně označení lesy chráněné. Zvláštní předpisy jak s nimi zacházet byly obsaženy především v těžebních pravidlech.

50) JUDr. Ing. Martin Flora Dr. – „Zákon č.250/1852 ř.z. a lesní právo do roku 1960

51) Zákon č.11/1893 čes.z.z. o dohledu nad hospodařením v lesích obecních

52) Nařízení č. 6953/1873 o dokonalejším provádění lesního zákona, o prozkoumání lesů a založení lesního katastru reagovalo na slabiny a nedostatky při zavádění les.zákona jak se objevovaly.

Problémům, které vyvolávaly svou erozní činností horské vodní toky, říšský lesní zákon nijak pozornost nevěnoval. Proto veškerá nařízení, týkající se lesotechnických meliorací a hrazení bystřin, byla postupně během doby doplňována. Nelze se vyhnout některým vysvětlením. Problémy byly dvojího druhu. Řada míst, kde byly lesy zcela zničeny, se změnila v zabuřené rozsáhlé holiny, někde i ve sterilní písky, často i pohyblivé. Zde, zejména v druhé polovině 19.století, se přikročilo k rozsáhlým rekultivacím a obnově zalesnění. Na příklad lesy Bzenecké Doubravy obnovené 1885 daly až čtyři tisíce hektarů. Podobně tomu bylo i na Hodonínsku a i ve Slezsku. Někdy se ovšem ukázaly i stinné stránky. Na středním Labi u dolní Jizery sice došlo k vysušení mnohých bažin, ale za cenu poklesu spodní vody. Patřila sem také snaha zalesnit málo výnosné půdy za podpory zemských úřadů. Okolo roku 1899 se v této akci zalesňovaly ve velkém měřítku svahy podél Vltavy a Berounky a také i horní hřebeny Jeseníků.⁵³⁾

Průtrže, které roku 1872 zpustošily velkou část západních Čech, přinesly jednu kladnou věc. Začalo se porovnávat jaké škody vznikly na odlesněné a naopak zalesněné krajině. Podobné pohromy vzniklé rozvodněnými horskými potoky a říčkami (prudký odtok, spád, mělká koryta, ničivé eroze, náplavy šterku, písku, atd.) vyvolaly nejen úvahy, ale konkrétní kroky co nejvíce to omezit či zcela podobnému zabránit. S návazností na vodní zákony a lesní z roku 1872 byl vyhlášen zákon s potřebným opatřením.⁵⁴⁾ Upravil účinně předpisy pro ochranu krajiny před ničivostí těchto vodních toků (jen s malými úpravami používá se tento zákon v Rakousku vlastně dodnes). Jako doplnění a ucelení pak ještě přišlo další⁵⁵⁾ a zásah země⁵⁶⁾ k zalesňování v obvodu Horní Bečvy. Toto nebezpečí na Horních Bečvách na Moravě (Vsetínsko) bylo ostatně chronické. Vznikla lesotechnická oddělení pro hrazení bystřin a sekce s působností pro Čechy, Moravu, Slezsko, Halič a Bukovinu. Právní základ k tomu dodaly právě uvedené zákony, přičemž zákon č.117/1888 ř.z. jednal o přidělování státních orgánů k projektování a správě podobných staveb. Rok 1890 znamenal reorganizaci a samostatné sekce pro Čechy, Moravu a Slezsko. Ustanoveny dvě stavební správy a určeno financování prací⁵⁷⁾. Vedle již uvedeného zákona č.52/1887 mor.z.z. byl k věci vydán další⁵⁸⁾ a později ještě znovu doplněn⁵⁹⁾. Týkaly se rovněž financí. Totéž v rozsáhlém měřítku probíhalo v Čechách, zejména na Rakovnicku a v povodí Berounky.⁶⁰⁾ I zde především se jednalo o finanční zajištění.

Jistou návazností, novou věcí, ke které dal říšský lesní zákon rovněž popud, byly náležitosti náhrad za omezení hospodaření v lesích. Byl to již jmenovaný zákon č. 117/1884 ř.z. a jednalo se o náhrady za omezení hospodaření a náhrady za vyvlastnění nezbytných pozemků při stavbách hrazení bystřin a podobně. Toto přímo v textu říšského lesního zákona nebylo. Stejně jako později zavedená pravidla přímých podpor v lesním hospodářství⁶¹⁾. Podle toho byly ze strany správních orgánů poskytovány příspěvky na náhradu služeb odborných lesních hospodářů při odborném dohledu.

V jedné své části se lesů dotýkal také císařský patent č.130/1853 ř.z. o vyvazení a výkupu služebností. Příslušný §9 uvedl jak by se měl les v tomto případě převádět. Ovšem celá záležitost byla především majetkový a právní problém. Lesů a přímého zasahování do hospodaření v nich se přímo netýkal. Jedna z nejdůležitějších prací v lesnictví, hospodářská

53) Dr. Nožička - „Přehled vývoje našich lesů“ SNZ – Praha - 1957

54) Zákon č. 117/1884 ř.z. o opatřeních k neškodnému svádění horských vod

55) Nařízení ministerstva orby č. 2/1885 ř.z. a zákon č. 17/1885 ř.z.

56) Zákon č.52/1897 mor.z.z.

57) Zákon č.116/1884 ř.z.

58) Zákon č.23/1897 mor.z.z.

59) Zákon č.81/1910

60) Zemské zákony č.46/1891, - č.62/1892, - č.73/1895

61) Výnos ministerstva orby o provádění § 22 ř.l.z.

úprava lesů byla, jak již bylo v této práci zmíněno, činnost, která stála v centru pozornosti lesnické veřejnosti již před vyhlášením říšského lesního zákona. Ukazovalo se totiž stále víc, že je to jedna z nejdůležitějších věcí, které jsou schopné úspěšně řešit většinu základních problémů lesního hospodaření. A také asi nejrychlejší.

Hledání nejlepších metod k této práci se prudce rozvíjelo již od konce 18. století a v 19. pak vrcholilo. Jestliže do roku 1850 měla řada lesních statků (např. povinně komorní majetek královských měst) lesní hospodářské plány, byl to i přes jejich počáteční nedokonalost značný pokrok. Po roce 1850, během druhé poloviny století, už to byla téměř samozřejmost, alespoň u většiny velkých lesních majetků (ke konci 19. století mělo např. Liechtensteinské panství 139 500 ha lesů, Hlubocký Schwarzenberg 105 000 ha lesa, Colorado-Mansfeld 44 800 ha atd.⁶²⁾). Rychlý vývoj přinesl kvalitní a moderní metody zjišťování a výpočtů. Zásadní obrat k tomuto rychlému vývoji přinesla ve skutečnosti probíhající průmyslová revoluce 19. století spolu s nástupem nových, vzdělaných generací. A začalo to také přinášet právní normy, které povinnost hospodařit podle lesních hospodářských plánů postupně zakotvovaly pro jednotlivé majetky. Podobnou povinnost ovšem nařídil už dekret dvorské české komory v roce 1819 pro státní lesy a lesy fondů (montánní statky Jáchymov apod., komorní panství královských měst). Postupem času pak vše doplňovaly a modernizovaly instrukce a směrnice (1856, 1873, 1878, 1893, výnos ministerstva orby č.31562/1901).

První zákonem vyjádřenou určitou rámcovou podobu lesního hospodářského plánu přinesl sám říšský lesní zákon. V §9 byla stanovena pro okresní úřad povinnost vypracovat na žádost (oprávněného či zavázaného z lesní služebnosti) hospodářskou osnovu. Ta měla v tomto případě určit způsob a rozsah užitek vyplývající z lesní služebnosti. Důležitý zákon zaměřený na správu obecních lesů⁶³⁾ to doplnil povinností obcí hospodařit podle lesních hospodářských plánů. Určitou výjimku mohly dostat obce s majetkem lesní výměry menší než 50 ha a dobře s ním dosud hospodařících. Okresní výbor jim potom mohl na jejich žádost prominout mít vypracovaný hospodářský plán a stačilo jim pak mít aspoň hospodářský program s určeným pořadím těžeb a zalesňování. Plán musel vypracovat ustanovený lení hospodář a jeho návrh pak mělo schvalovat obecní zastupitelstvo a okresní úřad. Povinnosti vztahující se k lesnímu hospodářskému plánu byly obsaženy v zákonu pro Moravu⁶⁴⁾ a podobné pro Slezsko⁶⁵⁾. Pozdější další předpisy zavedly postupně povinnost mít lesní hospodářský plán nejen u státních lesů a veřejných fondů, také u církevních a u lesů fideikomisiárních. U mnohých z nich už byly předtím dobrovolně. Tam mívaly většinou výbornou úroveň. U některých statků a nejvíce u obecních lesů tomu bývalo naopak.

Jeden z nejvýznamnějších přínosů říšského lesního zákona pro budoucnost byl požadavek správy lesů od přezkoušených lesních odborníků. Pravidla pro ověření a schvalování takových lesních hospodářů byla stanovena zvláštním předpisem a i ta se postupně během času doplňovala a upravovala. Nejdůležitější ale byla povinnost vlastníků lesů, uložená jim zákonem, takové odborníky ve svých lesích mít a ustanovovat je. Určení podrobnějších pravidel bylo ponecháno legislativě jednotlivých zemí. Tím se situace dnešních částí České republiky lišila. I v tomto případě se projevil obtíž a pasivní postoj ze strany vlastníků lesů, jak o tom svědčily rozdílné reakce v jednotlivých zemích. Nejrychlejší byla

62) Hošek – Tlapák - „ Přehled vývoje lesnictví v českých zemích v druhé polovině 19. století“ – Praha – Zemědělské muzeum

63) Zákon č. 11/1893 čes.z.z o dohledu nad hospodařením v obecních lesích - tento zásah byl vyvolán velmi neuspokojivým stavem obecních lesů a v hospodaření v nich.

64) Zákon č.31/1884 mor.z.z o dělení společných pozemků a o úpravě poživacích práv

65) Zákon č.13/1887 slez.z.z.

Morava. Tady byla odborná správa lesů upravena pravidly o ustanovování způsobilých hospodářů a ochranného a dozorčího personálu pro lesy a to pro všechny lesy bez ohledu na vlastníka.⁶⁶⁾ Způsobilý lesní hospodář musel být ustanoven pro lesní majetky (všechny) s výměrou větší než 575 ha. Krom toho okresní úřady mohly nařídit ustanovení takového hospodáře i pro menší výměru lesa.

V Čechách celé proběhlo poněkud jinak. Povinně ustanovit způsobilého lesního hospodáře nařizoval již jmenovaný zákon⁶⁷⁾ týkající se hospodaření s lesním majetkem obcí, pro obce s lesním majetkem větším než 700 ha. Teprve později byla taková povinnost stanovena i pro lesy soukromé⁶⁸⁾ a i v tomto případě musel lesní majetek přesahovat 700 ha. Ve Slezsku se jako východisko použilo vyhlášení zemského presidenta⁶⁹⁾. S odvoláním na §22 říšského lesního zákona se určila povinná plocha větší než 500 ha ke které musel být odborný lesní hospodář ustanoven a to pro lesy bez ohledu na jejich vlastníka.

Všechna nařízení a zákony, jak byly v předešlých odstavcích uvedeny, vycházely z říšského lesního zákona. Doplnovaly a rozvíjely jej jak to vývoj lesnictví a hospodaření s lesy vynucovalo. Působily nejen samotné pokroky v lesnické vědě a vlastní lesnické praxi, ale i řada dalších, velmi vážných okolností a vlivů. Lesní zákon zastavil devastaci lesů. Zastavil snižování zalesněné plochy. Naopak, zásahy státu byly podnětem k tomu, že došlo k zalesňování nových ploch a výměra lesů se po staletích úbytků významně stabilizovala a dokonce výrazně zvýšila. Práce na stabilním katastru, které začaly již před rokem 1848 a měly za cíl přinést přesné údaje o pozemkovém stavu v zemi vůbec, protože čísla josefínského katastru již neodpovídala skutečnosti, uvedly k lesům zjištěná čísla:

Lesní půdy v Čechách bylo celkem	507 730 ha
„ na Moravě „ „	555 524 „
„ ve Slezsku „ „	160 554 „
Celkově	1 223 808 ha

A do první světové války zvyšování plochy lesů ještě pokračovalo.

Změny ve stavu lesů se neomezily jen na toto. Mimořádně se změnilo jeho složení. Lesy obnovované od konce 18. a začátku 19. století až do prvního desetiletí 20. století se staly v naprosté většině monokulturami smrku a borovice. Sice ani předtím ve skladbě lesů (především od středních až po vyšší polohy) nepřevládaly listnáče, ale les byl mnohem víc tvořen směsí dřevin. Smrk a borovice převládly, protože dávaly svými vlastnostmi nejproduktivnější hospodářskou skladbu lesa. Přineslo to také stinné stránky. Nejen tím, že třeba smrk se zaváděl do naprosto nevhodných míst. Platilo se rozsáhlými kalamitami způsobenými větrem a následnými, způsobenými žírem hmyzu. Kalamity (větrné i ostatní) se vyskytovaly i dříve, ale monokultury vytvořily podmínky pro dosud nevídané kalamity jak rozsahem, tak ekonomickými škodami. Příkladem byly obrovské, větrem způsobené v letech 1869-70, které tehdy postihly celé Čechy a i Moravu. Následovalo desetiletí stejně obrovských kůrovcových kalamit, které, protože rozlámané lesní porosty nebylo tehdy možné včas zpracovat, byly přirozeným důsledkem těch větrných. A přicházely další velké škody způsobené hmyzem, první výrazná zjištění dopadu exhalací a vlivů nové doby.

66) Vyhláška moravského místodržitele č. 69/1873

67) Zákon č. 11/1893 čes.z.z.

68) Nařízení místodržitele pro Čechy č.46/1911 čes.z.z.

69) Vyhláška zemského prezidenta pro Slezsko č. 8/1887 slez.z.z.

4.4.

Stále více a stále znovu se ukazovalo a potvrzovalo, že rozhodující úlohu v péči o les musí na sebe převzít stát. A legislativa organizující státní dozor nad děním v něm. Důležitost lesa, u kterého se hlásily vedle jeho ekonomických stránek, stále výrazněji i jeho další, nenahraditelné složky životního prostředí, již jiný způsob nepřipouštěla. Náznaky, že si už něco podobného uvědomovaly státní orgány mnohem dříve, se projevily nepochybně ve snaze vyjádřené v jednom z prvních zákonných nařízení, které se pokusilo uceleně formulovat lesní pravidla, v Tereziánském lesním řádu. Říšský lesní zákon r 1852 však byl tím , který se stal základním kamenem. Znamenal oficiální nástup a začátek uplatňování tohoto práva dozoru nad děním v lesích a základem vzniku legislativy, která stanovila hranice přípustných a nepřípustných zásahů do existence lesa. A také v řadě věcí stanovením konkrétních pravidel v tomto směru.

Státní správu podle §2 říšského lesního zákona měly uloženo vykonávat obecné politické správní úřady. Tento § ještě jistým způsobem doplňoval §77 vyjmenováním pravidel pro jednání s úřady v záležitostech vázaných se státním dohledem apod. Dodržování všech uváděných ustanovení bylo dlouhou dobu nedostatečné a změna nastala teprve vznikem lesních dohlédacích orgánů. Do té doby, až vlastně do nově vzniklého ministerstva orby 1868, neměly pověřené politické orgány k dispozici odborný personál. Teprve poté se řešil tento problém tím⁷⁰⁾, že při místodržitelstvích byly zřízeny funkce lesních inspektorů spolu s vydáním instrukce o jeho působnosti. Stejně, či podobně to proběhlo na Moravě a ve Slezsku. Rovněž již zmíněné nařízení ministerstva orby č 6953/1873 o dokonalejším provádění lesního zákona, o prozkoumání lesů a založení katastru lesního, předpokládalo ve svém §2 zřízení funkce lesních techniků u politických úřadů.

Situace přinášela stále vyšší požadavky a tak počet podřízených lesních techniků se postupně rozrůstal. V r. 1891 jich v Čechách bylo sedm a na Moravě byli čtyři. Na požadavky nakonec reagovalo dvěma výnosy v roce 1895 ministerstvo orby. A to výnosem z r. 1895 věnovaný lesotechnickému personálu politických orgánů a jemu určeným úkolům⁷¹⁾. Obsah stanovil činnost kontrolní, dohlížecí, poradenskou, řídicí a rozhodovací. A také dalším upřesněním téhož roku k působnosti technického personálu politické správy⁷²⁾. Oboje vlastně určily, že nejdůležitějšími orgány politické správy pro lesnické otázky a lesní hospodářství se staly zemské a okresní lesní inspekce v čele se zemskými lesními inspektory a okresními lesními techniky. V podstatě tak byl zformován služební řád těchto institucí. Lesotechnický personál politické správy tvořili lesotechnici zemští lesní inspektori a okresní lesní technici, dále lesotechnici pro hrazení bystřin a lesotechnici praktikanti. Posléze pak lesní strážci.

Požadavek státní zkoušky už byl u tohoto personálu samozřejmostí. Uplatňovalo se to jak u lesotechnické služby⁷³⁾ tak také pro technickou službu ve státní správě⁷⁴⁾. Lesní strážci pak skládali zkoušku už dříve⁷⁵⁾. A později podle novelizované úpravy pravidel o státní zkoušce pro lesní hospodáře a ochranný personál⁷⁶⁾. Lesní strážce působil jako dohlédací

70) Zemské zákony č.11/1872 čes.z.z., 19/1872 mor.z.z., 24/1874 slez.z.z.

71) Výnos č. 165/1895 ř.z.

72) Instrukce č. 17.838/1895 ř.z.

73) Nařízení 118/ 1893 ř.z.

74) Nařízení č.9/1895 ř.z.

75) Nařízení č. 63/1850 ř.z.

76) Nařízení č.23/1889 ř.z.

orgán lesní policie. Měl za úkol dohled v lesích svého obvodu a povinnost hlásit jakékoliv jednání odporující předpisům stanoveným lesními nařízeními a zákony bez prodlení na okres lesnímu technikovi. Lesní dohlédací služba neměla sama pravomoc k zakročení, to se mohlo dít jen prostřednictvím politických úřadů, kterým se zjištěné přestupky hlásily. Jen v nebezpečí prodlení zcela výjimečná byla možnost přímého zákroku, ovšem spojená s povinností okamžitě informovat nadřízený úřad.

O povinnostech majitelů lesů ustanovovat ke správě lesů odborné lesní hospodáře jak to určovaly zemské zákony všech tří zemí již bylo psáno. V každé zemi byla určena minimální výměra jako výchozí podmínka k plnění této povinnosti. Stejným způsobem byla stanovena výměra pro ochranný personál. V Čechách to byl obvod 120 až 350 ha, na Moravě 115 až 345 ha a ve Slezsku podle volné úvahy. Lesní dohlédací služba jako instituce krom dohledu plnila ještě další úkoly. Patřilo mezi ně také školení drobných majitelů a i poskytování sazenic ze zemského fondu a podobné. Když probíhala revize katastrálních údajů v letech 1896 – 97 (kvůli pozemkové dani) katastrální úřady velice oceňovaly pomoc lesních techniků.

V této souvislosti je ještě nutné doplnit, že již zákon č. 11/1893 o dohledu nad hospodařením v obecních lesích stanovil, že okresní zastupitelstvo musí pro svůj obvod jmenovat lesního technického znalce (se způsobilostí stanovenou lesním zákonem), který bude pověřen dohledem na hospodaření v obecních lesích. Měl okresnímu výboru pak nejen hlásit zjištěné závady, ale i předkládat návrhy na opatření k nápravě. Jmenovaným znalcem mohl být buď vyčleněný úředník okresu, nebo i lesní hospodář, který pracoval jinde, ale bydliště měl v okrese nebo v sousedním. Zaměstnanci státní správy lesního hospodářství bezpodmínečně museli mít požadovanou kvalifikaci. Požadované v tomto směru se stále během doby nejen doplňovalo, ale i náročnost stoupala. Zprvu museli projít praktickou státní zkouškou pro lesní hospodáře⁷⁷⁾. Později to musela být praktická státní zkouška pro lesní technickou službu u politické správy⁷⁸⁾.

Ze všeho, co bylo dosud v této části práce uvedeno jasně vyplynulo, jak si legislativní pravidla, vyslovená lesním zákonem a dál na jeho základě rozvíjená⁷⁹⁾, získávala autoritu. V posledních dvou desetiletích 19. století a létech do konce první světové války 1918, do rozpadu Rakousko-Uherské říše., lesní právo již mělo svými zákony a zákonnými nařízeními naprostý respekt. Dvě věty z úvodu části 4. „ - - Je tedy ve veřejném zájmu, aby les byl chráněn jako cenný zdroj národního hospodářství a blahobytu lidu a trvale zachováván. Proto osud lesa nemůže stát přenechat zvlí a zištnosti jednotlivých vlastníků, nýbrž musí, ve všeobecném zájmu, zabránit škodlivému zneužívání soukromého lesního vlastnictví zákonnými omezeními a dohledem.“. Byly to velice kategorické věty a ještě před rokem 1848 by nepochybně vyvolaly odpor. Začátek 20 století znamenal jejich akceptování a potvrdil, jak vážný úkol říšský lesní zákon v uplynulých desetiletích splnil. Jeho základní myšlenky, velmi moderní, však přesáhly ještě mnohem dál.

Shrnutí:

Přestože všechny známky, dlouho před a i bezprostředně, ukazovaly nevyhnutelnost rázného zásahu do zacházení s lesem, vyhlášení říšského zákona č. 250/1852 – lesního zákona, přineslo změnu, kterou lesní právo až do této doby ani nepředpokládalo. Zákon, jehož úroveň, modernost a kvalitu potvrdila beze zbytku v budoucnu délka jeho platnosti. I

77) Nařízení ministerstva orby č. 30/1903 ř.z.

78) Nařízení č. 58/1913 ř.z.

79) Většinu zde jmenovaných zákonů, nařízení, instrukcí uvádí ve své práci „Zákon č.250/1852 ř.z a lesní právo do roku 1960“ JUDr.Ing.Martin Flora,Dr.

když sám to slovně tak přímo nedefinoval, zaměření jeho jednotlivých příkazů prvně vyjádřilo ochranu lesa a prostředí i z toho důvodu, že jeho úloha, vedle nepostradatelné produkce suroviny, je neméně důležitá pro ostatní funkce, které má. Pro jeho vliv na klima, vodní poměry, zdraví a duševní stav lidí. To stát musí zajistit.

Zákon znovu upřesnil pravidla k ochraně plochy. Prvně rozlišil lesy na kategorie a použil k tomu hledisko ochrany nejen lesa, ale i životního prostředí. Dále vedle pravidel k vlastní činnosti, povinností při těžbách, obnově lesa, pěstování a dalších, také k ochraně před škůdci a škodami. Ustanovil zvláštní orgán, službu na ochranu lesa, s povinností les chránit a s potřebnou pravomocí. Uvedl i postihy a sankce při porušení zákona. Jeho působnost až do roku 1918 postupně doplnily další zákony a nařízení. Ty vesměs vplynuly z vývoje lesního hospodářství a z návaznosti na platný právní řád. Byla rozšířena pravidla a povinnosti k lesnímu plánování. To v tomto období dosáhlo vysokou kvalitu. Byly rozvinuty pravidla k povinné odborné správě lesů, ke kvalifikaci osob v lesním hospodářství a také dále rozšířena ustanovení ke kategoriím lesů. Zemské zákony, navazující a doplňující lesní zákon z let 1884, 1888, 1897, vyhlásily pravidla k opatřením která mají zabránit škodám způsobeným vodními toky (potoky, bystřinami) v horských a podobných lesních porostech. Zákony, které již zasáhly mnohem širě, nejen do lesního celku, ale i do dalšího prostředí. Stále více se v tomto období prosazují další funkce lesa, nejen spojené s těžbou suroviny. Zlepšil se významně i dozor a působení ze strany státu. Tím vším se toto období stalo ve vývoji lesního práva u nás jedním z nejvýznamnějších.

5. Lesní právo a jeho proměny v období 1918 až 1990.

5.1. - Vymezení základních pojmů – lesní právo, jeho obsah, zaměření - lesní právo v českých zemích - kodifikace lesního práva.

5.2. - Lesnická politika – nástroje – uplatnění norem lesního práva - základní problematika.

5.3. - Tři období lesního práva v 20 století – jejich vliv na změny právních norem k lesu – období první republiky – období válečné a poválečné – období let 1948 až 1990.

5.1.

V úvodu této práce bylo již uvedeno, že spolu s vývojem způsobů hospodaření s lesem a v lesích, s rozvojem zkušeností a praktických metod, po celou dobu také probíhal vývoj lesnické legislativy. Stavem a problémy v tomto směru po celou historickou dobu vývoje lesnictví až do současnosti se vedle odborníků, znalců práva, také zabývala řada lesních odborníků. Vždy to provázela snaha formulovat pravidla co nejvíce odpovídající požadavkům daného období. Protože východiska při posuzování potřeby, nezbytnosti a míry právních norem zaměřených k lesu se tím musela lišit, docházelo k závěrům často odlišným a výsledkem většinou býval více nebo méně zdařilý kompromis.

Právní systém ve státě zahrnuje do svého celku i lesní právo. To je vyjadřováno právními normami, v nichž jsou zformulována pravidla přímo zaměřená na les, k zacházení

s ním a k hospodaření v něm. Toto spojení lesního práva s celým právním řádem v zemi pak nezbytně přináší vazby a souvislosti s řadou dalších právních norem, ty sice svým posláním, zaměřením, jsou určeny k řešení zcela jiných obsahových záležitostí, ke skupinám zcela jiných problémů a zájmů, ale přesto, právě díky návaznostem, mají nepřehlédnutelný vliv na lesní hospodářství, na zacházení s lesem a tedy i na celý soubor norem lesního práva. Tímto způsobem působí především základní zákony státu, t.j. ústavní zákon a zákony o zřízení a organizaci ústředních orgánů státu, ministerstev a dalších. Kromě jmenovaných je to ještě řada dalších. Zcela typické jsou v tomto směru na příklad zákonná nařízení k životnímu prostředí, k ochraně přírody, k ochraně proti škůdcům biotického či abiotického druhu. Také do okruhu podobných, lesa se nějakým způsobem dotýkajících zákonných nařízení, patří různé majetkové správní předpisy apod. Všechna taková zákonná nařízení a předpisy se sice v určitých, konkrétních, specifických situacích nějak dotýkají i lesa, ovšem vzhledem k jejich jen nepřímé souvislosti s vlastní lesní problematikou nelze je považovat za součást lesního práva.

Lesní právo, souborem právních norem, které ho vytvářejí právě svou návazností a souvislostí obsahovou, se tak stává svým způsobem samostatnou částí právního řádu. Lesnická legislativa, posuzována z tohoto hlediska je zaměřena na lesnickou problematiku, kterou je pak možné podle obsahu do určitých celků seřadit a jimi se pak zabývat. Ve skutečnosti se jedná o několik základních problémů, které se ukázaly nejen jako důležité, ale přímo rozhodující již na začátku cílevědomého hospodaření v lesích a které jsou trvale stejné. Mění se pouze přístup k nim v daném časovém období a v daných poměrech. To také ovlivňuje způsoby přístupu k nim, způsob jejich řešení formulovaný normami lesního práva. V první řadě se jedná o pravidla k ploše lesa, jeho výměře, hájení této plochy, o pravidla spojená s lesními porosty, nezbytná pro zachování jejich existence a kvality, k jejich obnově a ostatním zásahům do nich, a pravidla vlastní ochrany lesa před škodlivou činností a zásahy jiného druhu. Patří sem další obsahově jednoznačné celky lesní problematiky. Neméně důležité a z prvních tří přímo vyplývající, jsou nezbytné zákonné normy k těžbám dříví, důležitá je problematika řádné správy lesa po odborné stránce, vyžaduje pravidla a potřebná ustanovení a v neposlední řadě pak zákonné předpisy vyžaduje potřeba dohledu, dozoru na lesní hospodaření a dodržování norem lesního práva. Vyjmenované je pouze náhled jak vypadá souhrn lesnické problematiky, ke které normy lesního práva musejí vyjadřovat závazná stanoviska. Jedná se ovšem o mnohem širší okruh, kterému bude věnována pozornost v další části práce.

Lesní právo je, jak již bylo řečeno, soubor právních norem výhradně zaměřených na hospodaření s lesem a zacházení s ním. Tedy na les samotný. Přijímají proto na sebe jednoznačnou charakteristiku a konkrétní způsoby. Pokud se tyto způsoby lesního práva mají charakterizovat u nás, v České republice, jsou to tři nejobvyklejší formy v nichž se projevuje.

Především jsou to samotné zákonné předpisy, texty zákonů k lesní problematice. Předkládají základní usnesení a rozhodnutí k lesnímu hospodaření. Vedle vlastní odborně formulovaných pravidel podávají jako celek zprávu o úrovni lesního práva za dané situace. Další velmi důležitou úlohu, v roli vyjadřující úroveň lesního práva, zaujímají odborné komentáře k lesním zákonům. Ve jmenovaném období jich byla zveřejněna celá řada. Jako z nejvýznamnějších je možné uvést komentář k lesním zákonům autorů Horna, Daňka, Ministra v roce 1937, který se zabýval lesními zákony platnými v první ČSR a obtížemi, které zde byly z toho důvodu, že přetrvával dualismus práva v tom, že lesní zákony na území Čech, Moravy a Slezska pokračovaly nadále říšským lesním zákonem č. 250/1852 a na území Slovenska a Podkarpatské Rusi zákony platnými tam také z dřívější doby. Významný byl i komentář Zásněty – Böhma k zákonu č. 166/1960 Sb., ten kromě ukončení

platnosti říšského lesního zákona přinesl i řadu dalších změn. Podobný byl komentář Šilarův 1980 k lesním zákonům č. 61/1977 Sb. a č. 96/1977 Sb.. Důležitost podobných komentářů k lesním zákonům spočívá v tom, že významně spolupůsobí při uplatňování lesních zákonů. Po jedné stránce přispívají v tom směru, že způsob výkladu a uplatnění lesní normy se stabilizuje a na druhé straně přispívají k samotnému vývoji konstatováním slabin či nejasností při výkladu. Reagují na změny, které neustále v lesnické praxi probíhají, na vlivy které v dané době v lesním hospodářství a lesnictví vůbec působí a na podmínky, které právě jsou. Třetí prvek, který prozrazuje stav a úroveň lesního práva je publicita konkrétních odborných příspěvků v odborném periodickém tisku. Ta bývá časem dosti rozsáhlá a většinou to bývají speciálně zaměřená pojednání k dílčím problémům⁸⁰⁾.

Lesní právo tvořené řadou samostatných zákonných úprav a forem lze účelně rozlišit, a to podle obsahu a zaměření, do několika skupin. Základní skupinu lesnické legislativy tvoří lesní zákony v nichž obsah je vyjádřen tradičními normami přímo k lesu a k lesnímu hospodářství. Tyto, protože vytvářejí základní právní lesní normy, vytvářejí specifický lesní kodex. U nás se tento způsob, shrnutí do jednoho hlavního předpisu, kodifikovat v něm základní právní zásady, uplatňuje lze říci tradičně. Na území všech tří historických českých zemí byly až dosud, včetně současné, používány tři kodifikace lesního práva. Byl to prvně říšský lesní zákon č. 250/1852. Byl prvním, který z předpisů k lesům a hospodaření v nich vytvořil jednotný základní lesní zákon. V této práci je mu věnována samostatná část. Zdůraznit k němu lze znovu jeho mimořádnost a kvalitu formulovaných pravidel a nejen s tím související neobvykle dlouhou dobu jeho platnosti. Ve skutečnosti zasáhl a dosud zasahuje dál pro způsob jakým byl členěn a jak se ve skutečnosti toto jeho základní členění nadále respektuje.

Tento historický zákon, podobně jako jiné zákonné normy, podléhal v průběhu času vývoji a musel být doplňován předpisy k jednotlivým problémům, jak je doba přinášela a jak se v lesním hospodářství projevovaly. I z dalších příčin a okolností se jeho bezprostřední působení zmenšovalo a vyvrcholilo to změnami společensko-politického charakteru po roce 1948 a tak byl po 107 letech platnosti zrušen. Nahradil ho zákon č. 166/1960 Sb. o lesích a lesním hospodářství. V současné době je v platnosti poslední, třetí kodifikace lesního zákona, která rovněž reagovala především na změny v politickém charakteru státu. Zákon č. 289/1995 Sb. o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), vstoupil v platnost k 1. lednu 1996. Takovýto způsob soustředit do jednoho základního zákona předpisy lesního práva, kodifikovat je, není neobvyklý. Používá ho i řada dalších států Evropy (Francie, Rakousko, Švédsko a jiné)⁸¹⁾.

V lesním právu se používá ještě další způsob právní úpravy. Je to způsob, kdy se k řešení určitých (jednoho či současně více) problémů, použije vyhlášení dílčího (parciálního) zákona. Tento druh zákonných norem se poté uplatňuje buď vedle základního lesního zákona, nebo pak samy tyto dílčí zákony vedle sebe a souhrnně spolu plní totéž co kodifikovaný základní zákon. Taková situace u nás nastala v období po vyhlášení zákonů v r. 1977 a trvala prakticky až do roku 1995, kdy došlo k vyhlášení jednotného zákona. Na Slovensku je tento stav zachován dosud. Ovšem tato praxe, kdy se ve světě objevují podobná řešení, kdy dokonce běžně kodifikovanou úpravu nahrazují, není nic výjimečného.

Nezbytným doplňkem vlastních zákonných předpisů pak jsou průvodní, prováděcí předpisy. Vždy jsou určovány postavením orgánů, které je vydávají, jejich pravomocí v dané době, protože tím dostávají odpovídající právní formu. V největší míře to vždy byla nařízení nebo vyhlášky přímo vlád nebo jednotlivých ministerstev či dalších ústředních

80) Úvodní, základní problematikou lesního práva se široce zabývá ve své disertační práci „Efektivita lesního práva“ JUDr Ing Martin Flora Dr, - zde, zejména v části 5.1 této práce jsou použity jeho údaje a tvrzení

81) JUDr. Ing. Martin Flora – „Efektivita lesního práva“ - 1999 disertační práce

orgánů státu. V některých případech mohou být označeny jako výnosy nebo směrnice. U takových případů bylo vždy rozhodující jakým způsobem k jejich vyhlášení došlo. Pokud nebyly prohlášeny za obecně závazný právní předpis, pak byly pouze směrnice, která byla závazná výlučně jen pro příslušný obor. Tím na příklad byly „Rámcové směrnice ochrany lesů“ z r. 1965, vydané ministerstvem zemědělství, lesního a vodního hospodářství.

Prováděcí předpisy se u nás používají již od vyhlášení říšského lesního zákona č.250/1852. V současnosti stejný, či podobný charakter mají u nás nařízení vlády, dále obecně závazné právní předpisy vydávané ministerstvy a dalšími ústředními orgány státní správy (jejich vyhlášky). V určitém rozsahu takové obecně závazné předpisy měly právo vydávat i okresní úřady (jen pro své území, s časovým omezením a jen k vybraným problémům). I toto používání prováděcích předpisů, jako nezbytných doplňků zákonů, stejně jako i výše uvedené způsoby kodifikace a parciálních zákonů, je v celé Evropě tradiční. Všechny tři způsoby mají dlouhé společné, tradiční kořeny.

5.2.

Než se přistoupí k vlastnímu, podrobnějšímu popisu vývoje a změn norem lesního práva v uváděném období let 1918 až 1990, je nutné ještě věnovat pozornost pojmu *lesnická politika*. To je pojem, který nelze oddělit od lesního hospodářství, od významu, který les pro lidskou společnost má a tedy i od lesního práva. Jednotně definovaný termín, co je lesnická politika, dosud neexistuje. V této práci nejhodnější zřejmě bude použít formulace – „že postavení lesa, jeho úloha a vliv v lidské společnosti a role lesního hospodářství v ekonomice státu vyjadřuje náplň lesnické politiky“ a tedy říci, že v – „zásadě se jedná o aplikovanou hospodářskou politiku v lesnickém oboru.“ Nejednotnost formulace co je to lesnická politika, se projevuje už v tom, že při popisu uplatňování lesnické politiky, jejích cílů, se na příklad používají termíny – nástroje, prostředky, metody lesnické politiky. Ty ovšem většinou svým významem a v souvislostech bývají totožné. Složitost celé problematiky je ještě větší už tím, že je trvale silně ovlivňována celkovou sociálně politickou situací ve státě. Ta má samozřejmý dopad na změny, stanovení cílů lesnické politiky. Po celou dobu, co se uplatňuje, vždy se projevovала rozdělena na dva odlišné směry v názorech na ní a v cílech, které tyto názory představovaly. Jeden, který za hlavní cíl lesnické politiky pokládal za rozhodující to co je teď, současnost (a nesporně prioritní ekonomický pohled), druhý, pro který hlavním cílem je budoucnost, příští stav lesa a vše co s tím souvisí.

Důležitou úlohu v lesnické politice mají zdroje a nástroje této politiky. Na příklad v současnosti⁸²⁾ se uvádí: - „Oblastní plány rozvoje lesů jsou metodickým nástrojem státní lesnické politiky a doporučují zásady hospodaření v lesích.“ I v dalších částech zákona se potvrzuje, že jedním ze základních prostředků lesnické politiky státu v současnosti je plánování lesního hospodářství. Nástroje, které lesnická politika používá, je možné rozlišit na:

- právní normy (především lesní, dozor nad tím, jak se s lesem zachází a jak se v něm hospodaří)
- odbornost při správě lesů, poradenská činnost a osvětová lesnická činnost v potřebném měřítku.
- sdružování vlastníků lesa.
- nepřímým způsobem lesnické školství, výzkumná činnost a i ostatní státní školství.

82) - v § 23, odst.1 lesního zákona č. 289/1995 Sb

Rozhodujícím nástrojem nesporně zůstává právní norma. . To určuje právě zcela mimořádné postavení, úloha a funkce lesa vůči lidské společnosti. Jestliže nějaká představa, úmysl, se chce uplatnit a přinést konkrétní výsledek či dopad, pak musí být včleněn jako součást státní lesnické politiky. Princip právního státu jinou možnost nepřipouští. Stát může své zásady a úmysly uskutečňovat jen na základě, který mu poskytne zákon. Právní normy lesního práva, které lesnická politika pro své cíle používá, jsou svým obsahem specifické. Vedle nich ještě existují další právní normy, které samy nepatří do souboru lesního práva, ale přesto se jeho problematiky někdy dotýkají. I ty musí lesnická politika státu brát v úvahu. A také zde, v lesním právu je právní norma politickým nástrojem. Má prioritní postavení. Je to jediný nástroj, který má oprávnění a schopnost legálně donutit k dodržování či plnění celého souboru nařízení, zákazů, které byly také legálně prosazené. Ostatní nástroje, pokud je tato politika použije, mohou se zakládat pouze na dobrovolnosti.

V části práce 5.1. bylo hovořeno o souvislostech a spojení vlastních norem lesního práva s řadou dalších právních norem, které nelze za součást lesního práva považovat, přestože se v určitých okamžicích lesa dotýkají. Bylo rovněž zdůrazněno, v předešlém odstavci, že lesnická politika je přesto musí mít stále na vědomí. Je to ještě o něco složitější. Lesní právo, a to v řadě svých norem, vstupuje často do jiných zákonných předpisů a to právě díky výjimečnému postavení lesní problematiky v lidské společnosti a svojí charakteristickou podobou problémů. V takovýchto zákonných předpisech, které jsou ve své rozhodující části nasměrované k řešení zcela jiných cílů, les vůbec není hlavní částí těchto právních norem, se stává, že se přesto lesa, v některých bodech svého základního zaměření, dotýkají. Je to zjev, který se objevuje v různých oblastech práva. Nejvýraznější je to zřejmě v oblasti práva životního prostředí. To samo o sobě je s lesním právem spojené ze všech nejvíc. Mnohdy se objevují názory, že samotné lesní právo není nic jiného než část práva životního prostředí vůbec⁸³⁾. Jako příklad takového spojení může posloužit platný zákon o ochraně přírody a krajiny⁸⁴⁾. Ten obsahuje velice důležitou položku o účasti na tvorbě a schvalování lesních hospodářských plánů. Podobnou souvislost vykazují i zákony o národních parcích, zákony k chráněným územím atd. Řada věcí též vstupuje do oblastí správního řádu. Předpisy a normy územního plánování, stavební předpisy, katastrální zákon a další. V takovýchto případech se právní předpisy celkově zcela jiného zaměření, jiného cíle, některou svojí věcnou částí stanou částí lesního práva, a nelze je z lesního práva oddělit.

Konečně zejména pro současnost je významná návaznost lesního práva České republiky s lesním právem Evropy a mezinárodním vůbec. V posledních desetiletích, vzhledem k ekologickým problémům do kterých se dostává celá naše planeta, toto právo získává stále větší význam a prosazuje se stále důrazněji. Česká republika už tím, že vstupem do Evropské Unie se stala částí rozsáhlého evropského státního uskupení a dostává tak, vedle potřeby sladit v přijatelné a nezbytné míře normy svého lesního práva s normami ostatních, také povinnost zúčastňovat se evropské spolupráce a činnosti v tomto směru. Česká republika se již účastnila celosvětové konference OSN o životním prostředí v r. 1992, která se konala v Brazílii, a podepsala spolu s ostatními dokumenty z této konference. Stejně se účastnila ministerských konferencí o ochraně lesů. Byla to konference r. 1990 ve Štrasburku o ochraně lesů a poté v r. 1993 v Helsinkách, věnovaná stejnému tématu. Vedle rezolucí, zveřejněných a týkajících se spíše výzkumných směrů, byly na těchto konferencích významné dvě. Jednak rezoluce s názvem „Obecné zásady trvale udržitelného hospodaření v lesích

83) Damohorský M. a kol. – „Právo životního prostředí“ – Praha 2003

84) Zákon ČNR č. 114/1992 Sb o ochraně přírody a krajiny

Evropy“, jednak rezoluce pojmenovaná „Obecné zásahy ochrany a trvale udržitelného zachování biodiverzity evropských lesů.“ Pro Českou republiku bez jakýchkoliv pochyb zapojení v budoucnu do evropské spolupráce ve směru evropské lesnické legislativy je nevyhnutelné.

5.3.

- 5.3.1. - úvodní souhrn k této části,
- 5.3.2. - období ČSR – 1918 až 1939,
- 5.3.3. - období válečné – 1939 až 1945,
- 5.3.4. - období let 1948 až 1990.

5.3.1.

Česká republika v rozmezí let 1918 až 1990 prošla třemi obdobími, které vedle výrazných rozdílů v charakteru politického a organizačního uspořádání přinesly také výrazné změny v právním řádu. Československo, které po rozpadu Rakousko – Uherska vzniklo, navázalo celkem plynule na právní systém Rakouské říše. A postupně se vyrovnalo se stavem, kdy v době vzniku platily na jeho území odlišné právní normy. Platilo to o jednotlivých historických zemích Čechách, Moravě a Slezsku, ale ještě víc u Slovenska a Podkarpatské Rusi. Zákonné normy nového státu se sjednocovaly teprve postupně a s nimi i zákonné normy lesního práva.

Rozpad republiky, odtržení Slovenska současně s obsazením Čech a Moravy a Slezska fašistickým Německem, přinesl právní systém zcela diktovaný okupační mocí a válečným stavem. Do kterého pod názvem Protektorát Čechy a Morava, jako území obsazené válečně Německou říší, byly historické země nedobrovolně zataženy. I toto období muselo, právě vzhledem k válečným potřebám, zasáhnout do lesního práva. Přineslo to řadu předpisů, které přetrvávaly do let 1945 až 1948 a i když v ostatních směrech byla naprostá většina válečných zákonných norem zrušena hned v roce 1946, v lesním právu to tak zcela neproběhlo a skončilo to vlastně až rokem 1948 také novými, dalšími změnami v politické struktuře státu a systému státního zřízení. Nezměnila na tom nic skutečnost, že v uvedeném tříletém období došlo k vydání několika zákonných norem, které měly reagovat na poválečný stav a tehdejší problémy a potřebu.

Poslední, třetí období, bylo nejdelší. Čtyřicet let přineslo zásadní změny politického režimu. Způsob uplatňování práva obvyklý v zemích s demokratickým státním zřízením, byl nahrazen systémem, kdy veškerou zákonodárnou moc si vyhradila jediná politická síla, představovaná organizací jednoho politického směru. Jedním ze základních rysů tohoto systému byla snaha či přímo úsilí, centralizovat veškerou rozhodovací pravomoc do jediného ústředního orgánu. To také byl rys, který převládnul a byl charakteristický ve všech změnách norem lesního práva, ke kterým v průběhu oněch let došlo. Úsilí, přímo z vládního orgánu centrálně plánovat lesní hospodářství, centrálně vydávat direktivní příkazy, z centra vše řídit, snaha v maximální míře omezit vlastnická práva jak individuální tak právnických osob, ovlivňovat lesnickou hospodářskou politiku přijímáním prioritního postavení výroby dřevní hmoty, i když se přitom zdůrazňovala současně nedotknutelnost lesa a trvalost jeho zachování, to vše bylo pro toto období naprosto jednoznačné a charakteristické.

V další části své práce budu postupovat tak, že u každého z těchto období uvedu nejprve přehled zákonných norem lesního práva, které svým posláním a zaměřením k tomuto období patří.⁸⁵⁾ Ve snaze udržet srozumitelnost a přehlednost ve vývoji norem lesního práva, věnuji vždy pozornost přímo konkrétním věcem, jimiž se právní normy v lesním hospodářství zabývají. Budou to oblasti otázek dotýkající se :

- ustanovení a pravidla týkající se výměry lesů, zachovávání jejich plochy,
- základní pravidla hospodaření v lese, příkazy k obnově lesa, k lesním porostům ,
- nařízení k těžbám dříví, k pracím s touto činností spojeným ,
- pravidla a nařízení spojená s ochranou lesů,
- základní nařízení ke kategorizaci lesů,
- zásady užívání lesů veřejností, vlastnictví a problematika s tím spojená,
- zásady a pravidla plánování lesního hospodářství,
- odborná správa lesů , normy odbornosti pro řízení lesního hospodářství,
- stát , jeho úloha v lesním hospodářství, dohled a dozor,
- sankce a postihy při porušování norem lesního práva.

Dotknout se bude dále třeba, krom uvedených základních i některých dalších, již více speciálních otázek , vztahujících se k lesu. Výběr uvedených, obsahově konkrétních okruhů v lesnické činnosti, tak jak je vypsán, vychází z názoru, že lesní právo samo je funkčně zaměřeným prostředkem právě v oněch směrech. Zřetelně při tom vyniká funkce zajišťující právní jistotu občanů ve vztahu k lesu, ve vztazích les a občan. Obdobně je tomu u funkce kontrolní, v působení v racionalizačním směru, ve stimulačním směru i při stanovení preferencí. Ovšem krom toho je funkční poslání lesního práva mnohem širší.

5.3.2.

ČSR vstupovala do roku 1918 v oblasti lesního práva s platným říšským lesním zákonem⁸⁶⁾ a dílčími zákony, kterého doplňovaly, rozvíjely a působily spolu s ním. Až do roku 1918 to bylo 13 zákonů k lesní problematice. Nejdůležitější z nich byl pro Království České⁸⁷⁾ – o dohledu nad hospodařením v lesích obecních , a pak to byly zákony zaměřené k ochranné lesní službě. Po roce 1918, po vyhlášení republiky Československé došlo k vyhlášení 3 lesních zákonů. Důležitý byl „O zatímní ochraně lesů“⁸⁸⁾. Prováděcích předpisů, které , jak již bylo uváděno, se výrazně podílejí na uplatňování lesního práva, od roku 1852 do konce první světové války bylo 15. Nejdůležitější z nich bylo nařízení ministerstva orby za souhlasu ministerstva vnitra o dokonalejším provádění zákona lesního, o prozkoumání lesů a o založení katastru lesního⁸⁹⁾. Vyšlo dále nařízení o odborných lesních hospodářích (a o pravidlech zkoušení odbornosti) z téhož roku na Moravě a obdobná nařízení byla vydána v letech 1903 a 1907 v Čechách a ve Slezsku. Konečně to bylo důležité nařízení o odborném dohledu ve všech třech zemích, pravidla ustanovování lesních hospodářů a stanovení minimálních výměr ploch určených pod dohled. Od konce první světové války až do roku

85) Vedle pramenů uvedených v seznamu jsou zde údaje z disertační práce JUDr.Ing. Martina Flory – „Efektivita lesního práva“ 1999

86) Říšský lesní zákon č. 250/1852

87) Zákon č. 11/1893 čes.z.z.

88) Zákon č. 37/ 1928 Sb

89) Nařízení ministerstva orby z 3.7.1873 č.6953/1873

1939 bylo vydáno 5 vládních nařízení. Významné bylo o zabezpečení řádného hospodaření na hospodářských a lesních statcích⁹⁰⁾. Druhé důležité bylo určeno jako prováděcí nařízení k již uvedenému zákonu o zatímní ochraně lesů.⁹¹⁾ V dalším, jak se tyto normy v jednotlivých konkrétních směrech projeví.

Naprostá nutnost zcela zabránit dalšímu odebrání plochy lesům byla jasná již od Tereziánského lesního řádu. Tato nezbytnost byla také jednou z hlavních příčin vzniku lesního práva. Zachovat, nebo i rozšiřovat rozlohu lesní půdy je základní cíl lesnické politiky od minulosti nejen u nás, ale ve všech státech moderně řízených a spravovaných. Právní normy formulované v tomto směru v lesním právu určují nařízeními a pravidly vůbec zásadní právní normy, které upravují postup, jímž se má zcela zabránit snižování rozlohy lesa či určují postup, kdy z nezbytnosti lze část lesní plochy odebrat k jinému využití než na les. Tento důvod až dosud byl a stále dál zůstává tím nejdůležitějším pro lesní právo vůbec a to jak až do současnosti v tomto zaměření působilo a výsledky, které se dostavily, jsou nejlepším potvrzením správnosti jeho zaměření.

Naprostě zamezit zásahy do lesní půdy, tedy do rozsahu její plochy, není možné. Vývoj ekonomiky, techniky a dalších okolností má dopad na směr a rozsah veřejného zájmu a v určitých případech tak vyvolává nutnost část plochy lesu odebrat. Lesní právo již od počátků se k podobným případům vyjadřovalo a zcela oprávněně vyžadovalo a vyžaduje důkladné ověření nutnosti podobného kroku a důslednou kontrolu při provádění. V řadě případů i požaduje takto odebranou plochu nahradit zalesněním jiné, dosud nelesní půdy. Nedodržování zákonných nařízení v tomto směru bylo a je postihováno tvrdými sankcemi.

To, že naprostě kategorický zákaz odnímání lesní půdy jejímu poslání přinesl již říšský lesní zákon z r. 1852 ve svém druhém paragrafu bylo již uvedeno. O požadavku na výjimku rozhodoval vysoký státní orgán a u obecních lesů pak rozhodovaly okresní úřady. Při porušení následovaly peněžité tresty. Ještě víc to upřesnilo nařízení o dokonalejším provádění zákony lesního, o prozkoumání lesů a založení katastru lesního č.6953/1873. Tato zákonná nařízení k ochraně lesní půdy před snižováním její výměry převzala v podstatě bez velkých změn spolu s říšským zákonem jako základním i nově vzniklá ČSR⁹²⁾.

Bude zde namísto uvést, že v souvislosti s pojednáváním o záležitostech spojených s plochou lesů, přetrvávají i nadále určité nejasnosti při základním pojmu, ve způsobu jak je definován pojem les, lesní půda, lesní půdní fond. Přesná definice se hledá od minulosti. V říšském lesním zákoně 250/1852 chyběl tento termín úplně (jasnou definicí pojmu) a používal se postupně, jak ho praxe vytvářela, pragmatický názor, že „les je každý pozemek porostlý lesním stromovím, určeným pro veřejné účely ochranné, nebo pěstováním výhradně nebo převážně pro výnos nebo spotřebu“ Nijak se přitom nerozlišovalo jestliže došlo třeba k dočasnému odlesnění a pozemek se pak užíval jinak než les. Za lesní půdu se považovaly pozemky, které sloužily trvale k pěstování lesních dřevin a lesnímu hospodaření. Pak k ní patřily i plochy neplodné půdy, které se v porostech mohly vyskytovat nebo byly po jejich okrajích. I v tomto případě přechodné odlesnění nevyklučovalo, že i nadále byly brány jako lesní půda. To platilo po celou dobu a až do roku 1960 se lesní půda ještě pomocně dělila na zalesněnou a nezalesněnou.

Zásady obnovy a výchovy lesa, hospodařit podle nich v tomto směru v lese, staly se v lesním právu již v minulosti druhým takovým tradičním prvkem, kterým se zabývalo.

90) Nařízení č. 341/1919 Sb.z.a.n.

91) Nařízení č. 97/1930 Sb.z.a.n. -

92) Hošek – Tlapák - „Přehled vývoje lesnictví v českých zemích v druhé polovině 19.století“ –Praha 1957 ZM

Vždy se jednalo o základní pravidla obnovy lesa a jeho pěstování, tak, jak je během doby přinášela nejprve praxe a pak i vlastní lesnický výzkum a věda. Neoddělitelně k tomu vždy patřila ustanovení, která určovala rozsah velikosti seče buď výslovně dovolené nebo určením maximální hranice. To už je typický bod lesní normy, který jasně ukazuje přesahování do jiné normy, zaměřené k jinému cíli. Návaznost na těžební normy. Třetím prvkem pravidel obnovy po ustanovení podrobností k vlastním obnovním normám, k velikosti obnovované plochy, pak bylo a je vždy stanovení doby, během které musí být plocha znovu zalesněna či určení termínu do kdy.

Císařský patent č.250/1852 věnoval poměrně velkou pozornost právě těmto záležitostem ve svém prvním a třetím oddílu. O tom je již pojednáno v části práce 4.2. Důležité zde krom ostatního bylo, že nepovoloval a nepřipouštěl v lese žádnou činnost, která by obnově lesa bránila, či jí přímo znemožnila. Pozornost zaslouží, že zdůraznil pravidla k místům, která svým zvláštním posláním byla ohrožena ve zvýšené míře nepřiměřeným, nesprávným přístupem a jednáním. Týkalo se to při provádění těžebních sečí a následného zalesňování u lesů ochranných, u lesů chráněných a do značné míry lesů, na které v tehdejších dobách ležela vazba lesní služebnosti. Všeobecná norma do pěti let odlesněnou plochu zalesnit (s výjimkou schválenou a připuštěnou odpovědným státním orgánem) platila po celé dlouhé období a nezměnila se vlastně i po období první republiky⁹³⁾ a bez velkých změn přetrvávala i s dalšími pravidly vázanými na obnovu lesa.

Těžba dříví byla činností, která velmi často měla rozhodný vliv na existence lesa a záležitostí s ní spojené byly velice vážnou problematikou od dávné minulosti. V této věci se požadavky veřejného zájmu reprezentované státní mocí dostávaly do nejvážnějšího sporu s právem osobního vlastnictví, s právem zacházet s lesem podle vlastní vůle. Právě proto jsou části lesního práva, které se těmito vztahy zabývají, nejen pro lesní právo charakteristické, ale mají mimořádnou důležitost. Těžební zásahy samy od sebe a pravidla, která jsou pro ně stanovena (tak jak je vývoj v lesním hospodářství postupně formuloval) mají pro zachování lesa a plnění všech jeho funkcí zásadní význam.

Říšský lesní zákon č.250/1852 věnoval těžebním záležitostem dost pozornosti. Charakteristické rovněž pro dobu kdy vzniknul bylo, že se týkala jen jistého okruhu lesů (třebaže svým způsobem dost podrobně). Byla to pravidla jen pro lesy, na kterých byly vázány lesní služebnosti (v tomto případě těžby dříví) a ta pravidla byla určena jednak k službě vázaným, jednak ze služebnosti oprávněným. Později došlo ke zpřesnění již známým nařízením č.69/1873 a další rozšíření pravidel k těžbě znamenal zákon č.11/1893 určený obecním lesům.

Ke změnám došlo po roce 1918. Těžby se dotýkaly oba dílčí lesní zákony, o prozatímní ochraně lesů⁹⁴⁾, který byl o deset let později nahrazen již jmenovaným zákonem o zatímní ochraně lesa z r.1928. Zde byla vyhlášena řada důležitých příkazů. Pro vlastníky lesů, kteří neměli LHP (lesní hospodářský plán) a nehospodařili tímto způsobem, nastala povinnost každou mýtní těžbu ohlásit a vyžádat si tak pro ní vždy povolení správního orgánu. Výjimkou v tomto případě pak byli majitelé lesa, kteří při své roční těžbě nepřekročili množství 25m³. V porostech lesa vysokého tvaru platil zákaz těžby (mýtního druhu) do stáří 60 let a podobné platilo v porostech nízkého tvaru do stáří 20 let. Les vysokého tvaru je v zásadě les, jehož původ byl založen setím semen či použitím připravené sadby; les nízkého tvaru pak les vzniklý z pařezin, tj. výmladků pařezových, který se dožívá stáří jen okolo padesáti let. Většinou to byly listnaté porosty lužních lesů. Aby nedocházelo k překračování plochy povolené k těžbě, pak v lesích, kde se hospodařilo bez LHP se roční

93) Zákon č. 37/1928 Sb. o zatímní ochraně lesů

94) Zákon č. 18/1918 Sb.z.a.n. o prozatímní ochraně lesů

seč nepřipouštěla vyšší než rovná jedné šedesátině. Pokud vlastník podle LHP hospodařil, byla stanovena jedna osmdesátina. Mýtní přírůst se ovšem překročit nesměl. K předmýtním těžbám, tj. výchovným zásahům do porostů mladých platilo, že se do počtu mýtních těžeb nezapočítávaly. Nahodilá těžba (polomy, souše, vývraty apod.) se započítávat měla jen když došlo k překročení stanoveného množství hmoty. Pak se ještě vše upřesnilo⁹⁵⁾ a do roku 1939 pak byla k těžebním věcem vydána ještě další dvě vládní nařízení⁹⁶⁾. Obě byla zaměřena k omezení těžeb v době, kterou uvedly.

Ochrana lesů a lesa vůbec jako takového je pojem značně rozsáhlý. Je to především v tomto směru ochrana lesních porostů každého stáří tak, aby nedocházelo k jejich poškozování či jejich zničení vůbec. Je to pak přímá ochrana před škůdci či příčinami škod biotického druhu či abiotického původu. Patří k tomu prevence předcházející svými opatřeními možným škodám a další konkrétní povinnosti ve směrech jednotlivých možných ohrožení. Skupina norem lesního práva zaměřená na tuto problematiku začínala (zejména po velkoplošných kalamitách 19 a 20 století) se významně prosazovat a postupně získávala na důrazu. Je to součást, kterou nelze od základních principů hospodaření oddělit. Císařský patent 250/1852 některá základní ustanovení obsahoval. Byla to především velká pozornost věnovaná ochraně lesů před ohněm. Ke škodám způsobovaných hmyzem a vůbec nebezpečím z této strany byla nařízení jen stručná. Hlásit zjištění včas odpovědným orgánům a provádět opatření, která jim budou z této strany nařízena. Jako nejdůležitější opatření k ochraně lesa bylo zřízení služby k ochraně lesů. V podstatě tak došlo ke zřízení služby s charakterem veřejné stráže a s odpovídající pravomocí a úkoly. Říšský zákon poskytl prostor pro vymezení pravomoci této služby a rozsahu jejích úkolů. V pravomoci jednotlivých zemských orgánů pak zůstalo upravit si je podle svých zemských potřeb. Jen s minimálními úpravami pak tyto orgány působily ve stejném duchu a s obdobnou pravomocí až vlastně do druhé světové války. Podobně se zachovala povinnost hlásit příslušnému správnímu orgánu výskyt škůdců (důležité především u hmyzu) a řídit pak opatření k jejich potlačení.

I když se jedná o soubor problémů, které nelze přímo zařadit do okruhu činností jak až potud byly uvedeny, jsou z širšího hlediska součástí ochrany lesa. Les vzhledem ke své víceúčelové funkci - vedle toho, že je zdrojem suroviny (obnovitelné !), má rovněž další funkce jako je funkce estetická, krajinnotvorná, rekreační, má majetkovou hodnotu. Působí jako velmi důležitý prvek ekologicko stabilizační, je domovským prostředím řady organismů, má nezastupitelnou úlohu z hlediska vodohospodářského, z potřeby ochrany půdy, vlivu na klima, na ovzduší vůbec atd. Přes toto nesporné víceúčelové poslání a využívání, tak jak se do poslední doby pohled na funkci lesa ustálil, jsou vzhledem k místům, poloze, ve kterých se les někdy nachází, místa, na kterých přejímá rozhodující poslání zcela určité funkce a je pak nutné tuto skutečnost plně respektovat.⁹⁷⁾ Typickým příkladem se tak stávají prostory lesů v bezprostředním okolí vodních zdrojů (pramenů, nádrží, vodních děl), podobně se takovými stávají lesy s rekreačním posláním, příměstské lesy. Velice důležité jsou lesy poloh, kde les plní půdoochrannou funkci a rovněž sám o sobě chrání. V lesích takových poloh je potom nutné přistupovat k nim při zacházení s nimi v rámci přísně stanovených pravidel. Ty je buď přímo chrání, nebo jim umožňují aby samy mohly ochrannou funkci plnit. To byla

95) Prováděcí nařízení č.97/1930 Sb.

96) Nařízení č. 170/1930 Sb.z.a n., nařízení č. 327/1936 Sb.z.a n.

97) Damohorský M a kol. - „Právo životního prostředí“ - Praha 2003

příčina kvůli které došlo k tak zvané kategorizaci lesů, tj. rozdělení do určitých skupin, které mají své specifické poslání, a bylo nutné při přístupu k nim použít specifická pravidla. Rozdělení na dvě skupiny zavedl již lesní zákon v r 1852, i když druhou skupinu nepojmenoval přímo. Toto rozlišení na les ochranný a les chráněný se zachovávalo i nadále. A změna nastala až při vyhlášení nové úpravy, kodifikace, lesního zákona.

Jednou z nejvýznamnějších věcí, kterou se lesní právo musí zabývat už ze zásady, je právo vlastnické, právo vlastnit les a vším co s tím souvisí a potom také právo veřejnosti les užívat. Lesní právo většinou vlastnické právo omezuje. Právo les vlastnit, právo les užívat, užívat jeho plody, právo s lesem disponovat, jsou lesním právem a jeho normami omezovány ve větší či menší míře. Omezení jsou nejvíce spojena s omezením pro vlastníky v právu věc (les) užívat a používat a v právu s věcí (lesem) disponovat. Práva les vlastnit se lesní právo dotýká nejvýjimečně. Lesní právo u nás stejně jako prakticky ve všech okolních zemích respektuje princip sociální úlohy vlastnictví v právním řádu země. Vychází to vlastně z Listiny základních práv a svobod, kde se prohlašuje, že vlastnictví se nesmí zneužít na újmu práv druhých, nebo v rozporu se zákony chráněnými veřejnými zájmy. Výkon vlastnictví stručně vyjádřeno nesmí ublížit lidem, přírodě, životnímu prostředí nad hranici, kterou určil zákon. V ústavě Německé spolkové republiky zařadili větu „vlastnictví zavazuje, jeho užívání má zároveň sloužit veřejnému blahu“.⁹⁸⁾ Stejná zásada je uznávána v Rakousku a dalších zemích.

Společnost má poté, právě v zájmu veřejného prospěchu, veřejného zájmu, přikročit k určitému omezení práva užívání lesů a práva dispozic s nimi. Jenom však na základě zákonů. Právě v tomto směru dostává lesní právo velice obtížnou a důležitou úlohu najít a co nejlépe a nejpřesněji určit hranici toho, kam až může omezení sahát a nedojde přitom k nepřijatelnému omezení vlastnického práva u lesního majetku. Normy lesního práva tak ukládají vlastníkům určité povinnosti. Vzhledem k charakteru vlastnických vztahů je zde třeba rozeznávat zhruba dvě skupiny vlastníků. V první se jedná o lesní majetek právnických osob (státu, veřejnoprávních korporací) a v druhé o soukromý lesní majetek. Logicky vyplyne, že především u prvně uvedené skupiny musí být upřednostňován veřejný zájem a tedy musí přijímat větší míru povinností než druhá. Má se tak stimulovat činnost k lepšímu plnění obecného zájmu. Velikost majetků v tom má nezanedbatelnou úlohu. V zásadě lze shrnout, že základní princip omezování jak ho v lesním právu formulují jednotlivá ustanovení, je veřejný zájem. Tedy zájem společnosti, aby se les se všemi svými funkcemi trvale zachoval a v zájmu obecném ve stávajících lesích dále zlepšoval. V USA, kde vlastnické právo má prioritní postavení ve sporu o lesní provoz a ochranu přírodních zdrojů v roce 1945 se nejvyšší soud postavil k této záležitosti tak, že omezení lesním právem připustil a odůvodnil to tím, že je nutné zohlednit právo budoucích generací na zachování přírodních zdrojů.⁹⁹⁾ Bylo to vlastně uznání dluhu současné generace na úkor generace budoucí. Lesní právo a jeho právní normy právě ve vztahu k právu vlastnickému se formovalo po celou dobu vývoje. Lesní předpisy Rakousko-Uherska až do roku 1918, do rozpadu říše, rozeznávaly tři

98) JUDr. Ing. Martin Flora Dr., - disertační práce „Efektivita lesního práva“ 1999 (část vlastnický režim)

99) JUDr. Ing. Martin Flora Dr., cituje z rozhodnutí Nejvyššího soudu USA v případě State v. Dexter V rozhodnutí bylo uvedeno: „...mezi mrtvými, žijícími a dosud nenarozenými lidmi existuje jistá velká a nepsaná smlouva. My, žijící, zanecháváme těm dosud nenarozeným obrovský finanční dluh. Snad je to nevyhnutelné, ovšem jde o dluh námi způsobený a my jej vytváříme teď, v době kdy žijeme, a v náš bezprostřední prospěch. Uvedená nepsaná smlouva však žádá abychom nenarozeným zanechali něco více než dluhu a ochuzený přírodní zdroj. Je nade vše pochybnost, že tam, kdy v tomtéž čase mohou být přírodní zdroje buď využity nebo zachovány pro potřeby budoucích generací, si to, co bychom mohli nazvat ústavní etika, žádá, abychom se rozhodli pro druhou možnost.“

druhy vlastnictví u lesů – říšské – obecní – soukromé. Rok 1918 a následující léta to v podstatě zachovávaly. Zásahy do vlastnického práva ovšem znamenaly zákony, vyhlášené bezprostředně po vzniku ČSR, zejména ty, které byly spojeny s první pozemkovou reformou. Bylo to několik zákonů, které se dotkly také lesů. Zákon o obstavení velkostatků¹⁰⁰; o přidělu zabrané půdy a o úpravě právních poměrů k ní¹⁰¹; o zabránění velkého majetku pozemkového¹⁰²; o hospodaření na zabraném majetku¹⁰³; o převzetí a náhradě za zabraný majetek pozemkový¹⁰⁴. V téže době byly přijaty dva zákony, které reagovaly na nebezpečí nekontrolovatelných poválečných lesních těžeb, vyvolávané právě neuspořádaností poměrů z konce války a z prvních poválečných měsíců. Byl to zákon jímž se zakazovalo kácení dříví v obecních lesích¹⁰⁵ a pak nařízení o zabezpečení řádného hospodaření na hospodářských a lesních statcích¹⁰⁶. Toto nařízení bylo směřováno především na soukromé lesy.

S právem vlastnictví k lesům také vedle něho platil vždy volný přístup do lesa. Právo přístupu do lesa v českých zemích bylo tradičně plně respektováno a lesní právní normy s ním vždy počítaly. Je to ovšem, vzato do důsledků, určitý stupeň omezení vlastnického práva. Tato skutečnost v různých dobách přinášela v uplatnění práva volně do lesa vstupovat rovněž různá omezení. Za samozřejmé se vždy považovalo právo návštěvníka lesa brát si jisté užítky, které les poskytuje, vedlejší produkty lesa, jako různé plody, houby, byliny apod. V tomto směru v různých dobách byly představy a praxe braní podobných požitků z lesa různé. Do vedlejších produktů, které les poskytoval, patřilo také právo sbírat klest, právo pastvy, hrabání steliva, sbírání smůly a třeba i pálení milířů. V takových případech, podle významu, zasahoval obvykle různým způsobem majitel lesa. Vždy to bylo závažnější, protože některé z takových požitků už měly vážný dopad na les. První skupina jmenovaných užitků – plody, byliny, houby, - byly tradičně považovány za samozřejmost, která k návštěva lesů patřila. Druhé – pastva, hrabání steliva, smůla sběr, milíře i klest už byly významné a vyvinuly se z nich lesní služebnosti. Ty začaly být upravovány k nim vázanými vlastními právními normami. Během vývoje se něco podobného stalo u provozování myslivosti. Právo myslivosti nakonec muselo být regulováno vlastní samostatnou právní normou, zákonem o myslivosti. Toto právo se však už od 19. století ve skutečnosti vlastně zcela vyčlenilo ze souboru lesního práva a dotýká se ho jen v několika málo bodech. Stanovisko ke všem ostatním jmenovaným právům lesní právo vyjadřuje příslušnými usneseními k obecnému užívání lesa.

Sám říšský lesní zákon z r. 1852 nijak zásady o volném přístupu občanů do lesa přímo nedefinoval. Výslovně sice byly upraveny normy k lesním služebnostem¹⁰⁷. Tato problematika postupně ztrácela na významu a po roce 1918 už neměla význam žádný a v současnosti zcela zmizela. Pravidla vstupu a pohybu v lese svým způsobem vyjádřil § 55 říšského lesního zákona v souvislosti s výkonem ochranné lesní služby a pak i § 56, - který vyjmenovával co všechno je zařazeno jako poškozování lesního majetku. Sbíráni klestu, hrabání steliva, sbírání smůly, ale i plodů a další věci prováděné bez příslušného

100) Zákon č. 38/1918 Sb. z. a n.

101) Zákon č. 81/1920 Sb. z. a n.

102) Zákon č. 215/1919 Sb. z. a n.

103) Zákon č. 118/1920 Sb. z. a n.

104) Zákon č. 320/1920 Sb. z. a n.

105) Zákon č. 422/1919 Sb. z. a n.

106) Vládní nařízení č. 341/1919 Sb. z. a n.

107) Patent č. 130/1853 ř. z.

povolení, to vše mělo být posuzováno jako lesní pych a jako takový i postihováno sankčně. Jmenovaná úprava přetrvávala bez významných změn. Po první světové válce však u vlastníků lesa docházelo k tomu, že si tato ustanovení vykládali poměrně volně a začali to využívat v tom smyslu, že vstup do lesa uznávali přípustný jen na veřejných cestách (jak to zákon 250/1852 sám formuloval) a ostatní pohyb po lese spolu se sběrem plodin povolovali jen za poplatky. Ministerstvo zemědělství o volném vstupu do lesa, na to reagovalo¹⁰⁸), upozornilo majitele na konání v rozporu se zákonem, ovšem na některých místech se tato praxe uplatňovala ještě dost dlouho.

Již od sedmnáctého a osmnáctého století bylo jasné, že je naprosto nutné najít a vypracovat metodu, která při svém uplatnění dovolí vzít z lesa tolik aby to nepoškodilo, bylo to množství nejen pravidelně přípustné, ale také trvalé. Bez toho nebylo možné o zachování lesů uvažovat. Usilovně se hledalo a zkoumalo jak hospodaření v lesích plánovat aby bylo podobné požadavky možné splnit. Obtížnost najít potřebné řešení vyplývala ze zvláštního charakteru lesní výroby. Ta je dlouhodobá a právě to byla největší překážka, jak v pravidelných časových obdobích stanovit a vypočítat množství dovolené těžby dříví, aby přitom les zůstával nenarušený a pokračoval ve svém cyklu uspokojivě dál. Na začátku a vlastně během řešení tohoto problému vůbec, stály čistě soukromé praktické zájmy a potřeby a také zkušenosti. Orgány výkonné státní moci svým požadavkem ochrany lesa jen u toho zvyšovaly tlak na potřebu výsledků. Lesní právo v tomto směru celou záležitost postupně přejímalo a stala se zřejmě poté nejdůležitějším projevem racionalizační funkce lesního práva.

Říšský lesní zákon se věcí sám zabýval ještě nepříliš významně. Pokud se jí nějak dotknul bylo to v § 9, ale to se týkalo jen lesa na který byla vazba nějaké služebnosti (těžební) a to v porovnání s celkovou výměrou lesů se pak týkalo jen ne příliš velké části lesů. Vůbec celé toto poměrně dlouhé časové období 19. století až do prvních desetiletí 20. století znamenalo, že skutečnost v lesním plánování předbílala zákonná pravidla. Pokrok zaznamenal v Čechách až zákon č.11/1893 z.z. o dohledu na hospodaření v obecních lesích. Pravděpodobně to vyvolala skutečnost, že v těchto lesích, kterých v zemi byla dost významná plocha, hospodaření nebylo většinou dobré a potřebná úroveň odpovídající této době byla mnohde značně pozadu. Obce dostaly povinnost hospodařit podle LHP¹⁰⁹). První § přímo vyžadoval stanovit, jak mají lesy být spravovány, aby poskytovaly co možná největších stálých užitků. Plány schvalovaly okresní úřady a jen pro obce, jejichž lesní majetek byl menší než 50 ha, se povolovalo mírnější řešení. I v tomto případě však na obci zůstávala povinnost mít vypracovaný program těžeb a zalesňování. Rovněž ty podléhaly schválení okresním orgánem. Stejně záležitosti se na Moravě týkal zemský zákon č. 31/1884 a ve Slezsku zemský zákon č. 13/1887. Postupně, jak vycházely další předpisy, byla povinnost mít LHP a hospodařit podle nich, rozšiřována i na další objekty, na lesy státní a veřejných fondů, církevní, fideikomisiární. V této práci byla již zmínka o tom, že skutečnost v tomto směru předbílala právní normy. Soukromé majetky, především řada velkých lesních majetků nejen již dlouhou dobu řídila svá lesní hospodářství na základě lesních hospodářských plánů, ale sami si je také vypracovávaly. Jejich odborná úroveň přitom bývala velmi vysoká a ve skutečnosti se staly a sloužily jako vzor pro následné formulování podrobných základních norem lesního práva v plánování lesního hospodářství. Lesy obcí neměly ve své většině dobrou odbornou správu. Plánování lesní činnosti tady bylo většinou velmi laické,

108) Výnos č. 95820/1924 – XIII. – o volném vstupu do lesa

109) Ing Jan Frič („Zařízení lesů“ 1947, Písek) - uvádí k zákonu z 14. ledna č. 11/1893 pro král.České o dohledu nad hospodařením v lesích obecních, že nařídil zřídit pro lesy obecní lesní hospodářské plány (LHP), dohledu nad hospodařením v lesích obecních, že nařídil zřídit pro lesy obecní lesní hospodářské plány (LHP), respektive pro lesy do 50 ha rozlohy hospodářské programy odborníky k tomu způsobilými. Tyto plány měly obsahovat ustanovení jak lesy spravovat aby poskytovaly co možná největší trvalé užitky.

neodborné, a neslo často zásahy osob z řad členů obecních zastupitelstev naprosto neznalých věcí.

Hned po vzniku Československa byla zákonem z r. 1918¹¹⁰⁾ využita skutečnost, že převážná většina lesních velkých majetků podle LHP hospodařila a nechávala si je vypracovat. Druhý¹¹¹⁾ to dále potvrdil. Oba dva všem těm vlastníkům lesa, kteří již stejně LHP používali, daly povinnost hospodařit podle nich dál. Vládní nařízení¹¹²⁾, které sloužilo jako prováděcí nařízení k zákonu z r. 1928, to dál rozvádělo. Nejdůležitější změna ale nastala, že vládní nařízení povinnost hospodařit v lesích na základě schválených lesních hospodářských plánů rozšířilo na všechny vlastníky lesů, jejichž lesní majetek převyšoval výměru 50 ha a dával lesní hospodářský celek. Platilo to i na ty majitele lesů, kteří dosud lesní hospodářské plány nepoužívali. Pokud k datu nařízení takový lesní hospodářský celek nebyl ustaven, musel majitel předložit návrh na jeho zřízení. Toto prováděcí nařízení uvedlo ke všemu podrobné pokyny. Konečná lhůta do které byla povinnost plány vypracovat a předložit byla rok 1933. Výjimka se připouštěla u celků přes 2000 ha a to do r. 1935. V té době LHP už povinně mělo téměř 85 % lesů. LHP do výměry 500 ha schvalovaly okresy, větší zemské úřady a u celků nad 5000 ha ministerstvo zemědělství. Lesní hospodářské plány pak vypracovávat a sestavovat měli právo jen odborníci s úředně potvrzenou kvalifikací. V dalších částech právních předpisů k lesním hospodářským plánům byla ustanovení, která informovala podrobně co LHP musí obsahovat, ustanovení jak mají být LHP schvalovány a k době platnosti LHP. Byly zde i další podrobnosti k této činnosti.

Na nezbytnost lesního plánování navazovala úzce nezbytnost odbornosti, kterou lesní hospodářství vyžadovalo. I to, stejně jako u plánovací činnosti byl výsledek dlouhodobých zkušeností. Zabránit devastaci a celkovému ničení lesů mohlo pouze hospodaření v nich a s nimi, založené na hlubokých znalostech zákonitostí života lesního společenství a důsledné uplatňování takových znalostí. I v této věci byly od začátku, kdy se to potvrzovalo praxí, okolnosti, které jistým způsobem byly v rozporu mezi vlastníkem lesa a státní mocí zastupující veřejný zájem na zachování lesů. Nikdy se nedalo předpokládat, že všichni vlastníci lesa mají potřebné odborné znalosti k jejich správě. Stát byl proto postaven před nutnost tuto mezeru řešit. Musel k tomu postupně najít a formulovat náročnost požadavků na majitele lesů. Konečné rozhodnutí nemohlo být jiné, než to, že vlastník, pokud sám nemůže potřebné schopnosti a znalosti prokázat, dostane povinnost mít zaměstnance, lesního hospodáře s potřebnou a uznanou odbornou kvalifikací. Podobný požadavek se objevil již v lesním řádu Marie Terezie a lesní zákon z r. 1852 ve svém § 22 už zcela jednoznačně stanovil, že majitelé lesů (velikost lesa připadajícího v úvahu určí zemské zákony) jsou povinovány mít lesního hospodáře, kterým stát potvrdí kvalifikaci na základě stanovených pravidel a přezkoušení. Podle tehdejšího stavu byla situace tří dnešních částí České republiky rozdílná a to byl důvod, krom jiného, že velikost takto povinně obhospodařovaných ploch byla ve svém minimálním rozsahu určena zemskými zákony těchto zemí samostatně, jak to již bylo v části práce 4.3. uvedeno. Stejně byla vydána pravidla a nařízení k posuzování odbornosti odpovědných lesních hospodářů a orgánů a ta se, jak o tom bylo již dříve zmíněno, rovněž časem doplňovala a měnila.

Požadavek právních norem, určených k posuzování a uznávání kvalifikace se vztahoval k osobám lesních hospodářů, s přímou odpovědností za řízení lesního hospodaření na svěřených lesních celcích a jednak orgánů technické státní služby, orgánů zasahujících nějakým způsobem z pověření státu do dění v lesích. Nařízení z doby Rakousko-

110) Zákon č. 82/1918 Sb.z. a n. o zatímní ochraně lesů

111) Zákon č. 37/1928 Sb.

112) Vládní nařízení č. 97/1930 Sb.z. a n.

Uherska o státních zkouškách uvedených lesních orgánů přesahovala až do nového Československa. Byla pak upravena ve služebním řádu pro státní lesy (ty se staly po první světové válce institucí, která získala vedoucí vliv především ve výzkumu a uplatňování pokrokových metod v lesním hospodaření). U dříve stanovených minimálních ploch předepsaných zákonem k odborné správě, rovněž nedošlo ke změnám. Zůstávaly závazné a pro vlastníky lesa to byla i nadále povinnost mít u nich odborného lesního hospodáře. Zůstalo to tak až do roku 1939, se všemi rozdíly mezi Čechami, Moravou a Slezskem jako dřív. Jednotný předpis 575 ha minimální plochy k níž musel být určen odborný lesní hospodář (až dosud to byla výměra platná pro Moravu) byl stanoven a nastal až v r. 1939¹¹³⁾. Vývoj v tomto směru, v požadavcích formulovaných státem ke kvalifikaci osob hospodařících s lesem, pokračoval i nadále.

Státní správa lesního hospodářství zasahuje do širokého okruhu činností a úzce souvisí s lesní politikou státu. Stát svou moc může uplatňovat při prosazování plánů a konkrétních cílů jen na základě zákonů a zákonných předpisů. Soubor norem lesního práva právě svým odborným ohraničením si vždy vyžadoval zřízení státního orgánu, který dostane za úkol prosazování těchto norem. K tomu poslání je určeno zřízení správních orgánů všeobecně. Pro les a lesní hospodářství pak státní správa lesního hospodářství dostala jako speciální instituce řadu úkolů. Ty je možné rozlišit v několika směrech. První, zásadní důležitosti, je úloha řídicí, rozhodovací. Má úkol a právo vydávat obecně závazné prováděcí předpisy. Přísluší jí důležitá evidenční činnost a zajišťuje plánovací činnost (vypracovávání lesních hospodářských osnov) Krom toho významná složka působení státní správy spočívá v povinnosti informovat veřejnost o lesní problematice a v návaznosti vykonávat odbornou poradenskou činnost, vypracovávat potřebné odborné posudky a vedle toho všeho vykonávat kontrolní činnost a dohlížet na lesní hospodářství. To vše jsou úkoly, které před státním orgánem lesního dozoru vlastně stály vždycky. Výkon dozoru a kontroly vždy náležel lesodohlédacím orgánům. Ty měly povinnost dohlížet na vlastníky či uživatele lesa jak se z jejich strany provádějí a dodržují zákonné předpisy při výkonu vlastních hospodářských opatření v lese. Podobnou, i když jen v jednom směru a trochu omezenější, úlohu měly také vždycky orgány lesní stráže. U nich především se jednalo o zaměření na veřejnost, na pohyb a činnost v lese ze strany jednotlivých občanů.

Orgány dohledu tohoto druhu zřizoval již lesní zákon č.250/1852. Nejprve to byly ustavené okresní úřady, které ovšem velmi brzy nestačily zvládnout veškeré úkoly jak je nová organizace výkonné státní moci přinášela. V lese, tak jak postupně v druhé polovině 19. století požadavky narůstaly, si stav lesního hospodářství vynucoval stále podrobnější pravidla. To si vynutilo zřízení odborných lesních orgánů jako součást a v rámci správních orgánů. Již v sedmdesátých letech 19. století bylo nutné vydáním zemských zákonů zřídit u jednotlivých místodržitelství funkce lesních inspektorů a později dále funkce lesních techniků u správních politických úřadů. Tato služba se dále rozvíjela a upřesňovalo její poslání.

Zákonným nařízením r. 1895¹¹⁴⁾ byla k této činnosti vydána přesnější pravidla. Orgány lesní dohlédací služby dostaly přesné úkoly kontrolního rázu, dohledu, ale také pokyny a pravidla k činnosti poradní, k činnosti řídicí a rozhodovací. V jednotlivých zemích na okresní úrovni vznikly orgány státní správy lesního hospodářství. Zde tito funkcionáři dostali název lesních techniků a na zemské úrovni pak to byli zemští lesní inspektori. Za Rakousko – Uherska vrcholem lesní odborné instituce byla říšská

113) Vládní nařízení č. 15/1939 Sb.z. a n.

114) Byly dvě : - výnos ministerstva orby č. 165/1895 ř.z. o lesotechnickém personálu politické správy, kterému tím byly určeny konkrétní úkoly (dohled, řízení, rozhodování) a instrukce ministerstva orby č. 17.838/1895 ř.z. o působnosti lesního technického personálu politické správy (les. inspektori a lesní technici)

správa. K zopakování je zde ještě doplnění. V Čechách krom uvedené instituce dostal okres povinnost určit (pro svůj obvod) lesního technika s úkolem dohledu nad hospodařením v obecních lesích. Musel mít kvalifikaci vyžadovanou příslušným nařízením. V tomto případě se nejednalo jen o zjišťování nedostatků, ale přední účel nepochybně tkvěl v tom, že podle znalosti problému mohl navrhnout potřebná opatření k nápravě zjištěného a pro politickou správu tak dodávat potřebné informace o stavu a k vyhlášení příslušného zákroku či opatření. Za samozřejmost již platilo, že takovíto zaměstnanci státních hospodářských orgánů museli mít za sebou úspěšnou státní zkoušku z odborných znalostí. Druh státní zkoušky byl vázán na nařízení o jejich provádění (nařízení z r. 1903 či později ještě z r. 1913).

Po vzniku ČSR příliš velké změny nenastaly. Státní správa dál zůstala rozdělena do stejných třech úrovní, kdy se jen říšská správa nahradila správou republikovou. Tím se stalo centrální, speciálně organizované a zaměřené oddělení ministerstva zemědělství. Zemské a okresní orgány zůstaly jako dřív. Změnu přinesl až o několik let později zákon v r. 1927¹¹⁵⁾ o organizaci státní politické správy. Ten jí sjednotil na jednotnou úroveň orgánů politické správy pro celé území tehdejšího Československa. Tím došlo k přejmenování státní správy lesního hospodářství na lesní službu dohlédací. Byly vytvořeny lesní dohlédací obvody, které ovšem nevznikly a nebyly u všech okresních úřadů a dosavadní funkcionáři, inspektori a lesní technici, dál působili přejmenování na lesní referenty okresní a zemské. Ještě z doby Rakouska zůstávaly v platnosti předepsané a požadované kvalifikační nároky a až v roce 1931¹¹⁶⁾ se zavedla pro tuto službu nová, jednotná pravidla. V podmínkách, které nařízení uvádělo, rozlišovala se již předem dosažená kvalifikace žadatelů. Týkalo se to zejména předepsané požadované doby praxe, která byla menší u vysokoškoláků a větší u středoškoláků. Jako důležitý a účinný prostředek kontroly a dohledu byla předepsaná evidenční činnost. Pro úspěšnou kontrolu byla nevyhnutelná. Lesní právní normy již dříve stanovovaly vlastníkům celkem přísně vést přesnou evidenci o provedených opatřeních a zásazích při lesním hospodářství. Předpisy tohoto druhu znovu připomínalo zveřejnění ve vládním nařízení¹¹⁷⁾. V budoucnu budou ještě mnohem náročnější.

Pro souvislost to vyžaduje určité doplnění o druhé složce, která měla za úkol dohled ze strany státu nad dodržováním norem lesního práva. Byly to orgány, o nichž rovněž již byla zmínka, s charakterem lesní stráže, i když v průběhu času se názvy tohoto orgánu měnily. Vždy měl takový orgán za úkol dohlížet na dodržování zákonných předpisů lesního práva ze strany návštěvníků lesa především. Bylo zaznamenáno, že orgán takového charakteru zřídil již říšský lesní zákon a věnoval tomu své §§ 52 až 54. Zřídil službu pro ochranu lesů a stanovil pro ní pravidla. Ve skutečnosti tak vzniknul druh veřejné stráže a stejně jako u ní musel příslušník této nové služby složit služební přísahu, dostal povinnost nosit služební stejnokroj, jasné označení a směl nosit zbraň. Měl tytéž pravomoci jako veřejná stráž a pravidla a pokyny zaměřené k výkonu služby v lesích a k lesním záležitostem. Od pravomoci vykázat z lesa osobu, která buď narušovala pořádek přímo, či jen vyvolávala podezření, že by mohla les v nějakém směru ohrozit, až po odebrání nástrojů a náradí, odebrání plodin a podobného, protože zákon poskytoval takovému orgánu právo zjišťovat, zda podobná činnost byla vlastníkem povolena či ne. K této službě bylo vydáno několik zákonů¹¹⁸⁾. Pro Moravu později ještě byl k tomu vydán později další zemský zákon¹¹⁹⁾. Instituce takovéto stráže se udržela po celou dobu ČSR a teprve pozdější vývoj přinesl změny i sem.

115) Zákon č. 125/1927 Sb.z.a.n.

116) Vládní nařízení č. 131/1931 Sb.z. a n.

117) Vládní nařízení č. 99/1930 Sb. z. a n.

118) Zákony : - č.41/1885 čes.z.z., č.75/1887 mor.z.z., č.25/1886 slez.z.z.,

119) Zákon č. 53/1886 mor.z.z.

Normy lesního práva naprosto stejně jako všechny ostatní právní normy vůbec, stanoví odpovědnost za jejich dodržování. Porušování zákonných předpisů musí být postihováno.

Delikty vůči normám, které lesní právo stanoví, vzhledem k jejich charakteru je nutné dělit do tří skupin :

a) delikty soukromoprávní - vzniknou při porušení norem soukromoprávního charakteru. Většinou nastupují sankce charakteru náhrady škody, rozhodnutí uvést věc do původního stavu, zrušení nějakého právního výkonu apod..

b) delikty správní - jedná se většinou o porušení příslušných norem. Pak nastupují sankce jako napomenutí, pokuta, zákaz činnosti, odebrání oprávnění k nějaké činnosti, odebrání věci vůbec, obnovit původní stav apod..

c) delikty trestně právní - Zde už se jedná o činnost podléhající trestnímu právu vůbec. Sankce pak odpovídají charakteru – peněžité trest, propadnutí věci, odnětí svobody.

Podobně rozlišoval delikty a sankce už lesní zákon 250/1852 ř.z. Soukromoprávní delikty však tady byly spojeny s delikty správně či trestněprávními společnou jednou skutkovou podstatou. Zřetelně to vyjadřoval šestý oddíl zákona, věnovaný řešení náhrad. Říkalo se zde, že pachatel „trestného činu“ proti bezpečnosti lesního majetku musí škodu nahradit. K zákonu patřila příloha, na základě které okresní úřady vypracovávaly sazebník, podle kterého se vyžadovaly náhrady.

Za přestupky lesního zákona, jak to tehdy praxe dělila u deliktů správně-právních byly na příklad považovány takovéto delikty a používány u nich sankce :

- za odnětí lesní půdy jejím účelu podle § 2. byla stanovena sankce 5 zl. za dolnorakouské jitro – po r. 1918 to bylo od 2 do 10 Kč za každých 60 arů.
- při pustošení lesa podle § 4. sankce 10 zl. za dolnorakouské jitro – po r. 1918 2 až 20 Kč za každých 60 arů.
- nešetné hospodaření v chráněných lesích podle § 8. – sankce byla 20 až 200 zl a po r. 1918 to bylo 40 až 400 Kč.
- nedovolené jednání a opomenutí (manipulace s ohněm) § 44 – sankce byla buď vězení 1 až 8 dnů, nebo pokuta 5 až 40 zl. – po r. 1918 10 až 80 Kč.
- nesplnění povinnosti při boji proti škodlivému hmyzu dle § 50,51, nastupovala sankce 5 až 50 zl. a po r. 1918 to bylo 10 až 100 Kč.
- v případě lesního pychu § 60 (to zabíralo velmi široký okruh) mohla být sankce buď vězení 1 až 14 dnů či pokuta 5 až 50 zl – po r. 1918 to bylo 10 až 100 Kč.

Uváděné jsou jen příklady, vybrané pro svůj specifický charakter lesní problematiky. Okruh, který zabíraly delikty porušením norem lesního práva a i sankce k nim byly a jsou mnohem rozsáhlejší. Je zde ještě nutné uvést, že byl po lesním zákonu vydán ministerstvem vnitra prováděcí předpis¹²⁰⁾, který upravoval podmínky a pravidla promlčení u podobných deliktů.

Po vzniku ČSR v r. 1918 vedle úpravy sazeb vzhledem k novým poměrům došlo ještě ke změně, kterou ve svém § 5 vyjádřil zákon o prozatímní ochraně lesů¹²¹⁾. V tomto bodě bylo stanoveno, že majitelé lesů, kteří ustanovení zákona nedodrží, mohou dostat trest až 6 měsíců vězení, nebo peněžitou sankci do výše 5 mil. Kč. (tehdejší měny). Byla zde uvedena ještě jedna možná sankce, zvláštního charakteru, kdy jí bylo možné z preventivních důvodů použít, tehdy když vznikla vážná, zcela zdůvodněná obava, že vlastník nebude zákon dodržovat. V tomto případě nastupovala možnost zavést na náklady vlastníka nucenou správu lesa (sekvestrace). V pozdějším zákoně¹²²⁾ o zatímní ochraně lesů § 8 věc upravil.

120) Ministerstvo vnitra – předpis č. 84/1855 ř.z. (promlčení)

121) Zákon č. 82/1918 Sb.z.a n.

122) zákon č. 37/1928 Sb.l

obecnou sankci za porušování ustanovení tohoto zákona vlastníky, nebo lesními úředníky,

peněžitou pokutu do výše 100 000 Kč nebo vězením do 3 měsíců. Všechno tento přístup k deliktům samotným, posuzování jejich charakteru a závažnosti, současně se stanovením sankčního postihu byly a i nadále zůstávají silně ovlivňovány společenskou politickou situací, změnami v tomto směru, jak se to projevilo v dalších obdobích.

Vedle činností úmyslně vybraných v této práci tak, aby na nich jako nejdůležitějších druhích lesní činnosti se ukázalo, jak jednotlivé normy lesního práva procházely vývojem pod vlivem samotného vývoje lesního hospodářství a lesní politiky státu, je ještě řada dalších činností, vázaných k lesu a podřízených ustanovením norem lesního práva. Patřila by sem problematika prací a činnosti spojená s lesotechnickými melioracemi, s hrazením bystřin, která sama pro svoji specifiku a vázanost na místní poměry vždy přinášela řadu věcných, přesně formulovaných pravidel. Pak okruh otázek spojených s omezením vlastnického práva a tedy problémy s vyrovnáním ztrát, které z toho mohou nastat, náhrad škod, věci a záležitosti spojené se státní podporou pro lesní hospodářství, věci spojené možnostmi a praxí sdružování vlastníků lesů a další, rozsáhlý okruh jiných otázek spojený s existencí lesa a normami lesního práva zůstaly v této práci pomínuty, pro svoji většinou úzkou specifičnost a pro vyjádření vývoje lesního práva během doby nebyly nijak významné.

5.3.3.

Rozpad Československa, obsazení historických zemí válečným aktem cizí vojenskou mocností a vznik územního útvaru pod názvem Protektorát Čechy a Morava byl aktem, který znamenal mimořádnou změnu poměrů. Z původních historických zemí byla jak v Čechách tak na Moravě oddělena veliká část území, které bylo přičleněno přímo k Německu. Krom rozbití historických územních celků také stejně závažnou změnu právního řádu. Vlastní zákonodárnou moc na tomto zbylém území převzala svými orgány výkonná moc. Její nařízení a prováděcí předpisy se staly základními právními normami. Protektorátní vláda se stala jediným zákonodárným orgánem a vládní nařízení, která vydávala, se v této situaci rovnala zákonům. Z vládních nařízení, která byla v období 1939 až 1945 vydána se třináct dotýkalo lesních věcí a doplňovalo stále platný říšský lesní zákon č.250/1852¹²³⁾. Z nich významné byly : . o uchování a vypěstění dědičně hodnotného dorostu stromového¹²⁴⁾; - o zřízení lesních dohlédacích úřadů¹²⁵⁾; o zařazení lesů¹²⁶⁾. Vedle toho bylo ještě vydáno dvanáct prováděcích předpisů.

Konec války znamenal návrat k Československé republice se změnami vyvolanými celkovou změnou poměrů v Evropě. Československá republika se proti předválečnému stavu zmenšila o Podkarpatskou Rus. Uplatněním teorie právní kontinuity¹²⁷⁾ bylo přistoupeno

123) JUDr.Ing.Martin Flora Dr. – „Zákon č.250/1852 ř.z. a lesní právo do r. 1960“

124) Vládní nařízení č. 350/1940 Sb.

125) Vládní nařízení č. 229/1942 Sb.

126) Vládní nařízení č. 35/1944 Sb. – Ing.Jan Frič („Zařazení lesů“ 1947 Písek) k němu poznamenal, že se jednalo o velmi významnou změnu především k sestavování LHP (krom toho že vlastně zrušoval zákon z r. 1928 a vládní nařízení k němu z r. 1930). Obsahovalo podrobný výčet obsahu a náležitostí LHP a „Směrnice pro zařazení lesů“, která byla 17.srpna téhož roku, k tomu dále přinesla podrobnější předpisy. Poznamenal současně, že přes cenné pokyny, které zde jsou, je z nařízení také zřejmé nebezpečí pokračování způsobů ustanovit z lesního zařazení (LHP) přílišnou šablonu.

127) Ústavní dekret presidenta republiky č. 11/1944 Úř.věstník

k obnovení československého právního pořádku. Zákon o použitelnosti předpisů z doby nesvobody¹²⁸⁾, řadu těchto zrušil a v širokém rozsahu obnovil právní stav před rokem 1939. Lesního práva se všechny tyto změny příliš nedotýkaly. Poslední z válečných předpisů určených lesnímu hospodářství byly zrušeny až v šedesátém roce při vyhlášení nového lesního zákona.

Mimořádné období okupace zasáhlo v některých směrech i mimořádně do lesního hospodářství. Porovnání norem lesního práva s dosud uplatňovanými dá obraz o mimořádnosti doby i v tomto směru. K platným právním předpisům lesního práva nedošlo k žádným změnám ve vztahu k výměře lesů, k zachování požadavku nesnižovat jejich plochu. Zůstávala v platnosti nařízení jak z doby ČSR, tak z platného lesního zákona 250/1852 a dalších dílčích zákonů k lesům vydaných v těch dobách.

Stejně nedocházelo k nějakým úpravám dosud platných předpisů zaměřených k povinnostem obnovy lesa, k zalesňování a hospodaření v tomto směru. Beze změny zůstávaly stanoviska k obecnému užívání lesů, volnému vstupu do něho a pravidlům dosud uplatňovaným v uvedených směrech. Neměnila se nařízení a povinnosti spojené s ochranou lesa, v přístupu ke kategorizaci lesů, i v dalším. Záležitostmi spojenými s porušováním norem lesního práva, tj. delikty a sankcemi tak vzniklými v této době, nemá ve všech jmenovaných souvislostech význam se zabývat. V době okupace, v době válečného stavu a poměrech tím určených, byly tyto věci a přístup k nim nesouměřitelné s mírovým stavem.

Zásahy do lesního práva v době okupace se výrazně projevíly v příkazech a opatřeních k těžbám dřeva, dále k odborné správě v lesním hospodářství. Rovněž to byly předpisy upravující lesní plánování a také k dohledu na lesní činnost.

Nová věc, která se v lesním právu v českých zemích objevila poprvé, byly předpisy formulované k záležitostem spojených s lesním reprodukčním materiálem. Praktická zkušenost, spojená s výzkumem a poznatky lesnické vědy, potvrdily významnou úlohu reprodukčního materiálu při obnově lesů. Konstatovala se existence úzké souvislosti mezi původem a kvalitou reprodukčního materiálu (semene) a kvalitou, odolností a stabilitou lesních porostů z toho vypěstovaných, prostě kvalitou lesních porostů jako takových. Zejména v budoucnu tato věc bude zaujímat stále důležitější místo v procesu obnovní činnosti. Nyní, v polovině dvacátého století se poznal význam celé věci a lesní právo muselo reagovat. Přišla dvě vládní usnesení. První o uchování a vypěstování dědičně hodnotného dorostu stromového v lese¹²⁹⁾. Druhé¹³⁰⁾ ho doplnilo některými upřesněními. Tato zákonná norma pak platila až do roku 1950. Bylo zřejmé, že celou tuto problematiku ovlivnil velice silně kategoricky formulovaný obdobný zákon, který v té době platil od roku 1934 v Německu. ;

Nejrozsáhlejší okruh předpisů z okupační doby se vázal k těžbě dříví. Svým způsobem situaci připravilo již předtím, před rozpadem ČSR, vyhlášení dvou vládních nařízeních, o mimořádné úpravě těžby dřeva a úpravě lesního a dřevařského hospodářství¹³¹⁾. V té době se nepochybně jednalo o reakci na hospodářskou krizi a tak obchod s dřevem začal organizovat zcela monopolním způsobem Dřevařský syndikát. Vedle něj ovšem již existoval

128) Zákon ústavodárného národního shromáždění č. 195/1946 Sb.

129) Vládní usnesení č. 350/1940 Sb.

130) Vládní nařízení č. 344/1941 Sb.

131) Vládní nařízení č. 170/1933 Sb.z.a.n. a č. 327/1936 Sb. z. a n.

Lesní syndikát s cílenou snahou těžbu dříví omezit a sjednotit ceny dříví. Krom jmenovaných dvou zde ještě byla Československá ústřední prodejna dřeva z roku 1933, která se měla starat o prodej dříví ze státních lesů. Podobným způsobem lesní hospodářství pokračovalo i za války. Protektorátní vláda do lesních záležitostí zasahovala poměrně silně a vyhláška předsedy vlády¹³²⁾ zřídila Ústřednu pro lesní a dřevařské hospodářství. Právě ta měla vykonávat potřebný vliv prosazovaný ze strany vlády. Vedle toho další předpisy zřídily Svaz lesních společenstev a trhové sdružení lesního a dřevařského hospodářství. Všechny tyto organizace v tehdejší době vykonávaly cílenou kontrolu v tom nejširším rozsahu nad lesním hospodářstvím a zejména nad těžbou dříví a jeho prodejem pro vládní orgány. K samotné těžbě dřeva a k těžební činnosti vůbec pak během války bylo vydáno nařízení v r. 1941 K provádění holoseči bylo vydáno další¹³⁴⁾. Další vyhlášky sice nepřišly z vlády samotné, ale z institucí, které dostaly k podobnému vydání obecného nařízení od vládních míst oprávnění. Ústředna pro lesní a dřevařské hospodářství vydala v r.1943 pokyny k těžbě smrkové škrabané pryskyřice. K pravidlům při dodávkách smrkového dříví i řeziva vydal vyhlášku předseda Trhového sdružení lesního a dřevařského hospodářství a další opatření ze strany Ústředny pro lesní a dřevařské hospodářství o úpravě těžby dřeva v lesním hospodářském roce 1945/46 vyšlo v úředním listu¹³⁵⁾ (lesní hospodářský rok začínal vždy k 1.říjnu roku a končil ke stejnému datu příštího roku.). Některé podobné další zásahy do těžeb a manipulace s dřívím hned po válce v obnovené ČSR navazovaly. Souhrnně lze říci, že téměř všechna podobná nařízení k těžební činnosti v této době byla určována válečným stavem a válečnými požadavky. V řadě míst to do lesního hospodářství zasáhlo přetěžbami dříví nad oprávněné, taxací zjištěné, hodnoty a možnosti. Mimořádný stav let 1939 až 1945 přinesl změny do norem lesního práva ještě ve dvou významných směrech. Plánování lesního hospodaření prováděné metodou pravidelně vypracovávaných lesních hospodářských plánů (LHP) na určené období (v této době se již pravidelně používal cyklus deseti let), mělo již podrobná pravidla a způsoby postupu.

Za okupace došlo u nich dalším úpravám a prohloubením právních norem v tomto směru. Velmi významné místo zaujalo již zmíněné vládní nařízení a na ně navazující, vlastně prováděcí vyhláška¹³⁶⁾. Přinesly, upřesnily směrnice a podrobná pravidla k plánovací činnosti, k vlastnímu vypracování lesních hospodářských plánů. Je ovšem třeba poznamenat, že tyto dva předpisy nesly silně známku doby vzniku, t.j okupačního lesního hospodaření, což neubíralo na jejich odborné úrovni a významu. V obsahu zřejmě nejdůležitější byla nově stanovená povinnost vlastníkům lesů o vyšší výměře lesního majetku než 50 ha, nechat si vypracovat LHP a nadále hospodařit jen na jeho základě. Stejnou povinnost dostaly uloženou všechny lesy obcí, zemí, církevní, nadační a jiných právnických osob. Nařízení platilo až do roku 1960 vlastně beze změny (i když trochu ještě zasahovala vyhláška z r 1958) V historii lesního práva patří tomuto předpisu významné místo Znamenal totiž ve skutečnosti položený základ současných, moderních taxačních pravidel, Na tomto základě se zformulovaly současné postupy při vypracování a uplatňování LHP.

Poslední významné změny, ke kterým došlo během popisovaného období, se dotýkaly jednak odborné správy lesů a jednak státního dozoru v lesním hospodářství. Bylo již uvedeno, že změna začala v pravidlech odborné správy již změnami provedenými v normách lesního práva jejich sjednocením provedeným na základě nařízení z r 1939. O rok později k tomu přibýlo další¹³⁷⁾, o odborné službě lesní pro vlastníky lesů, jejichž výměra nedosahovala 575 h

132) Vyhláška předsedy vlády č. 296/ 1939 Sb.z.a.n.

133) Vládní nařízení č. 224/1941 Sb. o těžbě dřeva

134) Vládní nařízení č. 363/1941 Sb.

135) Běž.čís. 75 Úředního listu č. 37/1945

136) vládní nařízení č. 35/1944 Sb. a vyhláška k němu č. 539/1944 Úř.listu

137) Vládní nařízení č. 178/1940 Sb.

ha. Bylo to jednotná výměra, určená nařízením z r. 1939 již jmenovaným. Tito vlastníci lesů dostali povinnost vstoupit jako členi do lesního společenstva, protože toto založené společenstvo mělo ustanoveného potřebného odborného lesního hospodáře společného. Předpis znovu zasáhl do vlastnického práva, protože omezoval samostatnou manipulaci s lesním majetkem a vytvořil nedobrovolné sdružení. Samotná lesní společenstva byla pak ještě dál organizačně spojena ve Svazu lesních společenstev. Hlavním důvodem ke vzniku nuceného sdružování, byla ze strany mocenských orgánů snaha zajistit u všech majitelů lesů odborné lesní hospodaření a získat dále možnost upravovat výše těžeb podle státních potřeb. I to bylo zrušeno po válce v r. 1951.

Státní dozor v lesním hospodářství se ve válečném období držel předpisů a norem platných již předtím. Zůstávaly nadále zachovány lesní dohlédací orgány a to jak zemské tak okresní. Teprve v r. 1942 došlo ke změně¹³⁸⁾. Zřídily se samostatné lesní dohlédací úřady, kterým, kromě trestních, byly převedeny pravomoci odborných orgánů z okresních úřadů. Nadřazenou institucí se pro ně stala lesní oddělení zemských úřadů. Po válce, podobně jako řada jiných, byla tato organizace zrušena¹³⁹⁾ a znovu se obnovil předválečný systém státního dohledu nad lesy. V prvním, nejdůležitějším stupni, to byly opět lesní referáty okresních úřadů.

Období okupace, přes svoji relativně krátkou dobu trvání z hlediska vývoje lesního práva u nás, mělo svůj silný dopad na celé lesní hospodářství nejen na zbytku historického území jak ho vytvořila okupace v Čechách a na Moravě. Odtržení velikých územních celků nejen historicky, ale hospodářsky úzce spojených s okupovanými zeměmi znamenalo, že nesmírně rozsáhlé lesní celky podél historických hranic byly nejen zcela vyjmuty z pravomoci českých a moravských úřadů, ale také to přineslo hospodářské ztráty dosud nevyčíslené. Návrat k předválečnému stavu tato skutečnost, především v prvních poválečných letech, velice komplikovala návrat k řádnému lesnímu hospodaření. Přineslo to zejména na těchto plochách pokles úrovně. Nebylo to jen tím, že těžiště pozornosti bylo zaměřeno na těžbu dříví, neúměrně zvyšovanou válečnými požadavky mocenských orgánů. Dopad a vliv měla nevyhnutelně celková skutečnost doby, nejistota a tíseň vyvolávaná drastickými postihy ze strany okupační moci. Vlastníci lesů, lesní hospodáři, museli v této situaci řešit nejenom třeba problémy zajištění dostatečných pracovních sil pro zvýšené požadavky těžeb. Většina lesních hospodářů i v této situaci musela hledat způsoby, jak činnost v lesním hospodářství organizovat a les co nejméně poškodit. Problémy vyvolané válečným obdobím se ještě dalších několik let promítaly do lesního hospodářství a normy lesního práva na ně musely reagovat.

5.3.4.

Lesní hospodářství po skončení válce a okupaci bylo ve značně rozháraném stavu. Došlo k velkým majetkovým přesunům. Návrat velice rozsáhlých lesních celků na území, které bylo Mnichovskou dohodou 1938 a později březnem 1939 odtrženo, znamenal na jedné straně urychlenou potřebu začlenit je zpátky do lesního hospodářství ČSR a na druhé straně vyřešit přímou správou těchto celků. Téměř veškeré lesy tohoto území převzal do vlastnictví stát, protože se vesměs jednalo o majetek, který podle poválečných zákonů po Němcích a zrádcích propadl. Stejně důležité, z hlediska praktické lesní činnosti, bylo obnovit a navázat s ostatním lesním hospodářstvím i jejich lesní hospodářské plány. Zjistit nejen u

138) Vládní nařízení č. 229/1942 Sb.

139) Zákon č. 195/1946 Sb. - Tento a většina ostatních údajů k tomuto období je čerpána z práce JUDr. Ing. Martina Flory Dr. -, Zákon č. 250/1852 ř.z. a lesní právo do r. 1960“

těchto lesů, ale i u ostatních v republice, skutečný stav, provést inventarizaci lesních celků. I ve vnitrozemí přinesla řada poválečných zákonů velké majetkové přesuny. Bude o tom dále podrobněji hovořeno. Byly to zejména zákony o druhé pozemkové reformě a o revizi první pozemkové reformy. U řady lesních celků, jak bývalých lesních statků, tak i obcí a měst, buď již platné LHP skončily a nové vypracované nebyly, nebo se ve většině rozcházely dobou platnosti. Nové orgány, které k řízení a správě lesů stát musel urychleně organizovat, mohly obtížně a nepřesně získat seriózní přehled o stavu lesů po válečných těžbách a válečné činnosti a ještě hůře, na základě jen hrubých odhadů, stanovit potřebná a přípustná množství těžeb a ostatní lesní činnosti.

Samotná organizace správy státních lesů, kterých bylo po válce na základě provedených změn už víc než tři čtvrtiny veškeré lesní plochy státu, vyžadovala dostatečně dlouhou dobu a ostatní nezbytnosti to ještě prodlužovaly. Právní předpisy doby potvrzují všechno uváděné. Vyhláška ministerstva zemědělství a lesnictví o zběžném odhadu těžebních ukazatelů lesní výroby¹⁴⁰⁾, ukazovala nedostatky a nesrovnalosti tehdejšího stavu lesního plánování. Nařízení vlády o organizaci státních lesů a národních podniků pro těžbu dřeva¹⁴¹⁾, bylo podobné svědectví. A pokus o organizaci správy lesů rozdělením na dvě sice státní, ale samostatné instituce, jedna jen pro pěstební, výchovnou a obnovní činnost, druhá jen těžební, odbytová, které se po několika letech ukázaly jako naprostý omyl, jen dobu rekonvalescence v lesním hospodářství prodloužily. Požadavky doby ovšem stoupaly a tlak národního hospodářství, spolu s nastupujícím centrálním řízením a plánováním, byl stimulujícím tlakem i v lesním hospodářství. V normách lesního práva, předpisech, se tato tendence a vývoj musela objevit.

Období let 1945 až 1990 – 95 vedle mimořádných politických změn přineslo velmi výrazné změny do lesního práva. Bylo to pochopitelně vyvoláno a ovlivněno, vedle změn politických poměrů, značnými změnami v organizaci státní správy a změnami v právním řádu. Normy lesního práva se musely v řadě směrů s tím vyrovnat. Po roce 1945 bylo postupně vydáno několik dílčích zákonů, které reagovaly na poválečné změny. Patřil sem zákon o zalesňování, zřizování ochranných lesních pásů a zakládání (obnově) rybníků¹⁴²⁾; zákon o hospodaření lesními semeny a sazenicemi¹⁴³⁾; zákon o odborné správě lesů¹⁴⁴⁾. Také zde byl horní zákon, který v jedné své části dosti rozsáhle upravoval pravidla rekultivace lesní půdy. Vedle toho bylo od r. 1945 až do vyhlášení zákona č.166/1960 Sb. vydáno dalších 14 předpisů k lesnímu hospodářství. Většinou to byly vyhlášky Ministerstva zemědělství, lesního a vodního hospodářství. Významné a důležité byly některé: o zběžném odhadu těžebních ukazatelů lesní výroby¹⁴⁵⁾; o organizaci státních lesů a národních podniků pro těžbu dřeva¹⁴⁶⁾; o hospodářské úpravě lesů¹⁴⁷⁾ a konečně to byla vyhláška vydaná jako prováděcí k lesnímu zákonu¹⁴⁸⁾.

Rozhraním, kdy po patnácti letech po ukončení války bylo nutné soubor norem lesního práva po celém dlouhém období první republiky, okupace a uvedených letech

140) Vyhláška ministerstva zemědělství a lesnictví č. 1203/1979 Úl.

141) Nařízení vlády č. 124/1950 Sb.

142) Zákon č. 206/1948 Sb.

143) Zákon č. 65/1950 Sb.

144) Zákon č. 66/1951 Sb.

145) Vyhláška MZLV č. 1203/1949 Úl.

146) Nařízení vlády č. 124/1950 Sb.

147) Vyhláška MZLV č.75/1958 Úl.

148) Vyhláška MZLV č. 17/1961 Sb.

nějakým způsobem sjednotit a dát mu obsah a formu odpovídající uvedené době, se stal rok 1960 přijetím a vyhlášením lesního zákona. Vyhlášen s platností od 1.ledna 1961 byl přijat 17.11.1960 s názvem zákon č.166/1960 Sb. o lesích a lesním hospodářství (lesní zákon). Stal se ve vývoji lesního práva v ČR druhou kodifikací, kodexem lesního práva, pro Čechy, Moravu a Slezsko, v této době již nerozlišované správně na samostatné země, ale uspořádané do krajských územních celků, s jednotnou právní úpravou pro celé území ČSR. Nový lesní zákon znovu, ke svému termínu vyhlášení, kodifikoval současnost norem lesního práva a vedle jiných, ve svém § 57 zrušil především po 108 letech platnosti patent č. 250/1852 ř.z. , lesní zákon. Podstatné, pro tento druhý kodex norem lesního práva v jeho historii, byly nejdůležitější zásady, které se snažil formulovat : - určit pozemky, které je možné použít jen pro lesní hospodářství (lesní fond) a jejich ochranu; - zvýšit pravomoci národních výborů (obcí, okresů, krajů) ; - rozšířit odbornou správu na všechny lesy, tedy i na ty, které dosud byly mimo; - přinést povinnost rozdělit všechny lesy na lesní hospodářské celky (jednotky plánování) bez ohledu na vlastníka, umožnit tak plánování v lepším měřítku; - všichni povinnost mít LHP (vlastníci, uživatelé) ; - stanovit kategorie lesů : hospodářské a lesy účelové (roziščen způsob hospodaření); - základní ustanovení k tvaru lesa , k základnímu hospodářskému způsobu v lese, základní pravidla obnovy, výchovy a přeměny porostů ; - vytvořit potřebné podmínky pro další zvyšování odbornosti pracovníků v lesním hospodářství ; - sjednotit roztržštěnost dosavadních zákonných předpisů k lesům do jednoho zákonného předpisu a jedné prováděcí vyhlášky¹⁴⁹⁾.

Rokem 1960 a 1961 změny a úpravy v tomto směru neskončily. Se zrušením říšského lesního zákona č.250/1852 byla zrušena většina parciálních předpisů, které se k němu vázaly a platily vlastně až do tohoto roku. Za poznámku stojí zrušení některých dosud platných a svým způsobem významných. Byl to zákonný článek č.XXXI./1879 (uherský lesní zákon – byl náročnější v tom, že předepsal vypracování LHP pro říšské (státní) lesy, obecní a společenstevní, což bylo víc než vyžadoval zákon 250/1852)¹⁵⁰⁾; dále zákon č.93/1883 ř.z k odstraňování enkláv a k úpravám hranic lesů; - zákon č. 117/1888 ř.z. o opatřeních k neškodnému svádění horských vod; - významný zákon č. 11/1893 čes.z.z. o dohledu nad hospodařením v obecních lesích; - zákon č. 422/1919 Sb. jímž se zakazovalo kácení v obecních lesích; - zákon č.37/1928 Sb. o zatímní ochraně lesů; - vládní nařízení č. 35/1944 Sb. o zařízení lesů; - zákon č. 65/1950 Sb. o hospodaření lesními semeny a sazenicemi; - zákon č.66/1951 Sb. o odborné správě lesů. Rovněž bylo zrušeno vládní nařízení č.2/1956 Sb. o organizaci lesního hospodářství.

Úpravy a změny pokračovaly. Takto byly zrušeny až dosud platné dílčí předpisy a v platnosti z nich zůstaly pouze dva. Byly to zákon č. 12/1948 Sb. a zákon č. 86/1964 Sb. V nich byla pravidla k přísežné lesní strážci. O něco později byly stejně nahrazeny dvěma dílčími zákony. Byl to federální dílčí zákon o lesích¹⁵¹⁾ a pak zákon ČNR o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství¹⁵²⁾. V období 1960 až 1993 bylo vydáno dalších 19 prováděcích předpisů a zákonných norem. Zdůraznit je nutné směrnice o hospodářské úpravě lesů¹⁵³⁾ ; - vyhlášku o odborné správě lesů¹⁵⁴⁾ a vyhlášku o postupu při ochraně půdního fondu (územní plánování)¹⁵⁵⁾ Jestliže v dalším je třeba podrobně na skutečnostech lesního hospodářství potvrdit a ukázat jak vývoj lesních norem probíhal, lze toho nejlépe

150) J Šilar a kol. – „Lesní zákon a související předpisy“ – SZN Praha 1980

151) Zákon č. 61/1977 Sb. o lesích

152) Zákon ČNR 96/1977 Sb.

153) Směrnice MZLV o hospodářské úpravě lesů čj. 52/49441/1961

154) Vyhláška MZLV ČNR č. 97/1977 Sb.

155) Vyhláška MZLV ČNR č. 99/1977 Sb..

dosáhnout podobným postupem jako byl použit v částech práce 5.3.2 a 5.3.3., uvedením konkrétních příkladů k jednotlivým základním věcem lesního hospodářství. Lesní zákon 1960 zavedl v dosud nejednotných termínech - les - lesní pozemek - lesní půda - nový jednotný název lesní fond. V §1 úvodního ustanovení o lesích uvedl : „ .. jsou hlavním a trvalým zdrojem dřeva, vyrovnávají a zlepšují podnebí a vodní poměry, jsou zdrojem zdraví a osvěžení a uchovávají přírodní krásy. Pro tento význam lesů je třeba toto bohatství chránit jako lesní fond. “ po úvodním § v dalších §§ 2 - 5, byl podán výklad pojmu, jak ho zákon č. 166/1960 Sb. chápal. Rozhodující byl §2, který stanovil, co se pod pojmem lesního fondu má rozumět : - Pozemky, jejichž využití lesním hospodářstvím vytváří hlavní a trvalý zdroj dřeva, nebo slouží ostatním funkcím lesa a to včetně porostů na nich, - Patří do něho ještě další, horská kosodřevina a pozemky nezalesněné, které ovšem nějakým způsobem lesnímu hospodářství slouží. Druhý odstavce §2 pak uvedl, co může být dále odpovědným státním orgánem za lesní fond prohlášeno. Autoři komentáře k lesnímu zákonu¹⁵⁶⁾ se pokusili termín lesní fond vyjádřit zjednodušeně : - je to „ .. souhrn všech pozemků (včetně porostů na nich), případně i budov a technických zařízení na pozemcích sloužících lesnímu hospodářství. Není to majetkový fond, ani nová právnická osoba. Je to souborné označení a vymezení základního výrobního prostředku, který vyžaduje zvláštní ochranu.“ Neslo to charakteristické rysy používaných výrazových prostředků té doby a patřil k tomu i další postoj vyjádřený představiteli vládní moci „ V lesním hospodářství zvýšit produkci dřeva na hektar lesní půdy a do roku 1970 odstranit disproporci mezi přírůstkem a těžbou dřeva.“

Ochraně lesa, tj. ochraně jeho výměry, nezmenšování plochy a nezbytným zásahům, jak je podle předpokladů vývoj může přinášet, věnoval zákon §§ 6 až 10. Ještě důkladněji to vše bylo rozvedeno ve vyhlášce¹⁵⁷⁾, kdy lesnímu fondu byla věnována celá její první rozsáhlá část. Tak první článek upřesňoval co je rozhodující při určování pozemku, zda patří do lesního fondu. Rozhodující o tom co je lesní fond bylo trvalé určení pozemku. Další § byl důležitý, protože přinášel podrobnosti k vedení přehledu o lesním fondu, tedy k evidenci lesa, neboť ta v tomto zákoně dostávala zásadní význam a úlohu vůbec. Byl to jednak úkol pro obce a města ve snaze zvýšit jejich pravomoc a odpovědnost, ale hlavní náležel organizacím státních lesů, které musely mít největší zájem o rozšiřování plochy lesů. Evidence se měla vést ve třech skupinách : celková výměra pozemků ve správě organizací státních lesů - lesní pozemky pod odbornou správou (ve správě - užívání) jiných organizací, zvláště družstev - lesní pozemky ve vlastnictví (užívání) jednotlivých osob. Přehled to mělo dávat nejen o ploše, ale i o charakteru evidovaných pozemků. Vycházelo se z jednotné katastrální evidence půdy.

Dalších 5 článků bylo zaměřeno na konkrétní problematiku jednotlivých případů, kdy k odnětí lesní půdy mohlo docházet. Vyžadoval se soulad územního plánování či při stavební dokumentaci, s lesním výhledovým plánem, zpracovaný vždy předem. Až do této doby nebylo pro lesní hospodářství žádné podobné ustanovení podobné vládnímu nařízení č. 55/1951 Sb., které vyžadovalo před odnětím zemědělské půdy včasné projednání a souhlas odpovědného orgánu. Ani nic podobného se neuplatňovalo k lesům při územním plánování. Požadavek nezbytného vyjmutí jen v co nejmenší možné míře a rozsahu a pokud stavební činnost či ostatní rušivě zasáhnou i do sousedních lesních pozemků, uvést je pak v co nejkratší době k normálnímu použití jako lesní, rekultivovat, případně nahradit úbytek jinou půdou, dosud nezalesněnou a k zalesnění vhodnou. Vyhláška přinesla pravidla k ochraně lesního fondu při provozu průmyslových podniků a při těžbách nerostných surovin (§7 zák.)

156) Zásměta V. - Böhm A. - „Lesní zákon, prováděcí vyhláška k němu (s podrobným komentářem zákona a vyhlášky) a další. . .“ 1962

157) Vyhláška MZLV č. 17/1961 Sb.

při výstavbě a budování komunikací (§8 zák.), podobně při geologickém, hydrologickém průzkumu, při výstavbě nadzemních a podzemních vedení atd. Rozhodovaly okresní úřady a ve vážných, rozsáhlých případech, pak krajské úřady. Jeden důležitý rys, který dosud takovýmto způsobem nebyl předtím vyjádřen, přinesl § 4 zákona, který hovořil o rozšiřování lesního fondu.

Až do lesního zákona 1960 tato problematika byla beze změn dříve platných zákonných norem. Nový lesní zákon přinesl další úpravy. Odpovědné orgány po 17 letech prohlásily, že lesní zákon z roku 1960 přesto, že v podstatě žádoucím a odpovídajícím způsobem definoval názor na poslání a úlohu lesa, pod vlivem rychlého rozvoje moderních poznatků v lesním hospodářství, požadavků velkovýroby, vzhledem k stávajícímu právnímu režimu při hospodaření v lesích a vzhledem k zjištění, že je třeba zpřísnit ochranu lesa (u těch se zkonstatovalo již výrazné poškození vyvolané průmyslovou činností, exhalacemi atd.) přestal odpovídat požadavkům¹⁵⁸. Vznikla nová zákonná úprava, která vyplynula také jako důsledek federalizace státu a přinesla nový zákon č.61/1977 Sb. o lesích a po něm navazující zákon ČNR č.96/1977 Sb. o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství. Už v samotných názvech nových zákonů bylo zřejmé jejich samostatné zaměření. První, federální zákon, byl obsahem zaměřen k lesnímu fondu a lesnímu půdnímu fondu, jeho ochraně, správě, převodům, zcelování, kategorizaci, náhradám škod za vyjmutí, k plnění ostatních funkcí lesa. Proti zákonu č.166/1960 Sb. se objevily nově dvě definice. Vedle termínu lesní fond nově termín lesní půdní fond. Druhý, parciální lesní zákon ČNR č.96/1977 Sb., pro českou část federace upravoval ostatní otázky, které federální zákon ponechal k řešení národním radám.

Oba parciální zákony o lesích přes poměrně podrobná ustanovení k jednotlivým bodům si vyžádaly několik dalších prováděcích předpisů. Byly to vyhlášky ministerstva lesního a vodního hospodářství o odborné správě lesů a příspěvcích za ně¹⁵⁹; - vyhláška MLVH o lesní stráž¹⁶⁰; - vyhláška MLVH o postupu při ochraně lesního půdního fondu¹⁶¹. Dále to byla vyhláška federálního ministerstva pro technický a investiční rozvoj o ochraně lesního půdního fondu při územně plánovací činnosti¹⁶². Rovněž vyhláška MLVH o kategorizaci lesů, způsobech hospodaření a lesním hospodářském plánování¹⁶³. Celé ještě doplnily směrnice MLVH k postupu při vynětí pozemků z lesního půdního fondu pro výstavbu rekreačních chat a rekreačních objektů¹⁶⁴ a ještě instrukce MLVH ČR o postupu národních výborů jako orgánů státní správy lesního hospodářství při vydávání některých opatření na ochranu lesního půdního fondu¹⁶⁵. Jmenované části předpisů lesního práva byly v platnosti až do začátku devadesátých let, kdy znovu, vzhledem k rozsáhlým změnám ve státě vůbec, došlo k další zásadní úpravě lesních právních norem. Z federální úpravy státu a z dalších dobových souvislostí vznikly a vstoupily v platnost k 1.lednu 1978 oba dílčí lesní zákony a po nich prováděcí předpisy uvedené výše. Z nich byly zejména pro ochranu lesního půdního fondu některé zvláště důležité. Jak zákon samotný, tak další předpisy přinesly velmi podrobná

158) J.Šilar a kol. – „Lesní zákon a související předpisy“ -SZN Praha 1980

159) Vyhláška MZVL č. 97/1977 Sb.

160) Vyhláška MZLV č. 98/1977 Sb.

161) Vyhláška MZLV č. 99/1977 Sb.

162) Vyhláška federálního ministerstva tech.a investic č. 12/ 1978 Sb.

163) Vyhláška MZLV č. 13/1978 Sb.

164) Směrnice MZLV čj. 35050/OSS/79

165) Instrukce MZLV čj 59440/902/OSS/79

ustanovení důležitá pro ochranu lesa v jeho plošném rozsahu a k přípustným možnostem změn. Uživatelé (to byl nově zavedený pojem) dostali povinnost les chránit a racionálně využívat takovým způsobem, aby byly plněny i ostatní funkce lesa. Evidence zůstávala základním úkolem. K odnětí lesní půdy mohlo dojít jen se souhlasem odpovědného státního orgánu „.. v nevyhnutelných a odůvodněných případech.“ Velká pozornost se věnovala lesům ochranným a lesům zvláštního určení. Především byly zvýšeny nároky na jejich ochranu. Pokud vůbec k odnětí plochy z lesního půdního fondu došlo, pak to bylo buď trvalé, nebo dočasné (to maximálně na dobu 12 let). Použil se termín „vynětí z lesního půdního fondu“ jako nově zavedený. Termín lesní půdní fond nenahrazoval dosud používaný výraz lesní fond ze zákona č.166/1960 Sb. Spíš ho jinak definoval. Lesní fond sám (v duchu zákona č.61/1977 Sb.) je tvořen a) lesním půdním fondem, b) lesními dřevinami na lesním půdním fondu. Změna nastala i v tom, že součástí lesního fondu již nebyla technická zařízení na pozemcích sloužících lesnímu provozu. Krom toho se nově objevil pojem „omezení ve využívání“. Nově se také musel řešit problém, který vznikal živelnou a málo kontrolovanou a řízenou výstavbou rekreačních chat a podobných objektů. Zákon v §4 stanovil přísná měřítka pro tuto činnost a směrnice MLVH z r.79 to ještě upřesnila. Svým způsobem novum v ochraně lesního půdního fondu bylo použití ekonomického tlaku stanovením systému náhrad.

Druhou základní složkou lesního hospodářství vedle ochrany lesní půdy, jejího rozsahu, je nesporně způsob hospodaření, pravidla uplatňovaná k zajištění obnovy lesních porostů a k výchově a pěstování lesních porostů vůbec. Proti dosud platným ustanovením přinesl zákon č.166/1960 Sb. významné změny. Vůdčí myšlenky vyjádřily po sobě § 11 „...hospodařit tak, aby úrodnost lesní půdy a produkce dřevní hmoty se zvyšovaly a aby nebyly ohroženy ani ostatní funkce lesa.“ Poslední věta o ostatních funkcích lesa ovšem vyznívala značně formálně. Druhý § 39 již byl adresnější. Uložil vlastníkům (uživatelům - nově používaný pojem, jehož význam a účel vyniknul až v zákonech r 1977), povinnost „vychovávat a ošetřovat lesní porost tak, aby se zlepšila jeho jakost a stabilita, zvýšila jeho přírůstavost, zlepšily půdní a klimatické podmínky a zvýšila odolnost lesa proti škůdcům a ostatním škodlivým vlivům.“ Důležitý byl i požadavek vytváření ucelených lesních částí (§16) jako nezbytná podmínka úspěšného a dobrého hospodářského využití lesů.

Závažnou část zákona tvořily §§ 35,36,37,. Byla zde nově definována ustanovení k pěstebním zásahům, pod kterým názvem se zde rozumělo ustanovení o hospodářských tvarech lesa, o hospodářských způsobech uplatňovaných v lesích a o způsobech těžby, které zákon nedovoluje, protože těžební činnost je jedním z důležitých výchovných a obnovných prostředků. O postupu těžeb v tomto smyslu dále pojednávala v článku 29 prováděcí vyhláška k zákonu. V § 35 zákon stanovil, že základním hospodářským tvarem lesa je les vysokokmenný. Tento tvar lesa vzniká ze semen přirozenou cestou, nebo sítí semen či sadbou. Vysokokmenný les především produkuje největší množství dříví v potřebné kvalitě a současně ve své naprosté většině plní ostatní funkce lesa lépe než výmladkový či sdružený les. Z toho důvodu zákon přikazoval tyto tvary převádět na tvar vysokokmenný. I když to nebyl absolutní příkaz. V určitých podmínkách by to mohlo mít naopak negativní výsledek.

Další §36 stanovil, že základní hospodářský způsob v lesích je maloplošný pasečný (podrostní) s obnovou přirozenou, umělou nebo smíšenou. Při tomto způsobu to znamenalo, že obnova lesa se děje postupně, delší či kratší dobu. Při obnovní době do 30 let tak vznikne nový porost pod clonou mateřského porostu. Je to prostorově samozřejmě uspořádáno různě, vliv zde má přístup k organizaci obnovy. Třetí významný § 37 přímo nařizoval, které těžební zásahy jsou zakázané:

- a) holoseč širší než je průměrná výška a delší než desetinásobek průměrné výšky těženého porostu.
- b) holé seče nelze přirovnávat k lesním plochám s nárstem na celé ploše nezajištěným

c) snížit zakmenění porostu nelze pod stupeň 0,7 – výjimka: pokud nejde o prosvětlení ve prospěch nárůstu

Právě z pěstebních hledisek se zabraňovalo holosečnému způsobu těžby pro řadu jeho negativních vlastností (snížení stability porostů, vznik monokultur atd.). Výjimky připouštět jen odůvodněné. Všechny tyto tři paragrafy znamenaly značné novum proti dosud platným pravidlům.

Následující §§ 38,39, stanovily pravidla k obnově lesních porostů a k ošetřování a výchově lesních porostů. Obnova musela probíhat soustavně. Zalesnění vzniklých holin muselo začít do jednoho roku po jejich vzniku. Holiny musely být zalesněny všechny a porosty na nich obnovené pak zajištěny do 5 let. Povinnost, kterou uložil §39 byla již citovaná. Rovněž povinnosti přeměny a převodu lesních porostů v tomto rozsahu a pod touto definicí uvedené v § 4 bylo novum. Z patentu č.250/1852 ř.z. zůstal dál požadavek nepřipouštět provedení těžebního zásahu tak, aby ohrozil (umožněním vstupu větru) sousední les. Pravidlo se rozšířilo i na vlastní les. Článek 30 prováděcí vyhlášky č.17/1961 Sb. k tomu dodal ještě některé podrobnosti (způsob rozhodování o výjimkách apod.).

Zákon č.61/1977 Sb. a zákon ČNR č.96/1977 Sb. navazovaly ve stejném duchu. Významným se stal § 19 zákona č.61/1977 Sb. svými pravidly k vytváření ucelených lesních částí. Stanovil to jako povinnost státních organizací lesního hospodářství s odůvodněním, že je to nezbytná podmínka racionálního a plánovitého, výsledkům vědy a praxe odpovídajícího hospodaření v lesích. Odůvodnění vycházelo z názoru, že racionální hospodaření v lesích, uplatnění velkovýroby, moderních mechanismů a podobné, je možné úspěšně jen na ucelených lesních celcích. Státní organizace lesního hospodářství dostaly povinnost takové ucelené lesní části vytvářet bez ohledu na vlastnictví a uživatelské vztahy. Byl to ve skutečnosti do krajnosti dovedený požadavek, vyslovený již v zákoně č.166/1960.

Lesní zákon přijatý ČNR pod č. 96/1977 Sb. se týkal jen české části federace a v záležitostech obnovy a výchovy porostů přinesl podrobná pravidla a příkazy. Ponechával nezměněná ustanovení dřívějšího zákona o základním tvaru lesa. Potvrzoval, že vysokokmenný tvar je ten, který dává jistotu nejvyšší produkce dřevní hmoty v potřebné a požadované jakosti a krom toho i přitom nejlépe plní požadované ostatní funkce, které les plnit má. Už jinak než v předešlém zákoně byl definován základní způsob hospodaření v lese. Jako převažující byl jím v tomto případě stanoven hospodářský způsob pasečný, způsob maloplošných forem (§7). Pro ochranné lesy a lesy zvláštního určení se při stanovování hospodářského způsobu jim určeného, mělo vycházet se zřetelem na přírodní podmínky (ochranné lesy) či na jejich zvláštnímu poslání.

K pěstování lesních porostů, obnově a výchově celkově nový zákon zachovával přístup a názory zákona předešlého. Přesto i zde k určitým změnám došlo. U povinností uživatelů (termín vlastníků již uváděn nebyl) byla ještě zvlášť stanovena povinnost „. . . provádět na lesních pozemcích meliorační a jiná opatření ke zlepšení úrodnosti lesních pozemků a zlepšení funkce lesů . . .“ Podobně poněkud jinak byly formulovány pokyny k převodům lesních porostů na vhodný tvar či vhodnou skladbu. Ke změně došlo rovněž při stanovení povinnosti zalesnit holinu. Byla nyní oddělena doba určená pro zalesnění (povinnost) od doby potřebné k zajištění takových nových porostů. Zalesněny musely být do dvou let, zajištěny do pěti let po době zalesnění. Další úpravy a upřesnění v tomto směru ještě přinášela vyhláška o zakládání a obnovování porostů, vydaná o řadu let později¹⁶⁶. Ještě předtím se také vyhláška některých věcí v tomto směru dotkla¹⁶⁷. Změna se také objevila u věcí, kterou v zákoně 1960 §37 stanovil jako přípustnou velikost seče šíří a délkou

166) Vyhláška č. 248/1993 Sb.

167) Vyhláška č. 13/1978 Sb.

počtu průměrné výšky porostu. Tu nyní nahradil (nepochybně pod tlakem provozních zkušeností) příkaz, určující velikost dovolené seče přímo výměrou. Týkalo se to výlučně úmyslné seče a pak nesměla přesáhnout 3 ha a u případů zvlášť vyjmenovaných (zvláštní podmínky, složení atd.) a při převodech a přeměnách, ne víc než 5 ha. Nedodávalo se k tomu nic víc.

Lze hned navázat na další důležitou část lesní činnosti, na těžbu dřeva a zabývat se příkazy a pravidly k ní stanovenými. Až do nového lesního zákona 1960 uplatňovala se beze změn dosavadní praxe. Vedle platných zákonů z dřívějších se to řídilo především prováděcími předpisy dílčí povahy, jednak k těžbě, jednak k činnosti s těžbou spojené. Nově vyhlášený lesní zákon věnoval této věci §§ 49,50,51,. Ani zde nedošlo k nějakým mimořádným změnám. Byly ve svých ustanoveních zcela stručné a jednoznačné. První § 49 přikazoval provádět těžbu, dopravu, uskladnění dříví tak, aby byly co nejmenší škody na porostech, lesní půdě, cestách i na samotném dříví. K tomu příkaz správně hmotu druhotovat, využít ji co nejehospodárněji. Vyplývalo to ze zkušeností, že při těžbě, přibližování dříví a odvozu zcela zabránit škodám v místech těžby a jejím bezprostředním okolí nelze. Úkol proto co nejúčinněji jim zabránovat. Podobně se stejně vyžadovalo při ukládání dříví na skládky, kde nesprávnou manipulací a zpožděním v odvozu vznikají značné škody.

K této věci krom toho přinášela ustanovení odborná státní norma. Poškození cest, složišť, při této činnosti označil zákon za stejně nepřijatelné. Souvislost navazoval i další § 50, který ukládal zajistit uživatelům přístupnost lesa dopravní sítí a řádně ji udržovat. Je to podmínka včasného a úspěšného odvozu dříví. Jestliže dojde ke kalamitě či nějaké jiné mimořádné situaci, která plnění těžebních a dopravních úkolů ohrozila, dostával uživatel sám povinnost učinit ihned potřebná opatření. Až když by prostředky jeho samého nestačily, měl se obrátit na národní výbor. K vlastní těžbě platilo základní ustanovení, že v tomto směru vše určuje předpis LHP a tedy rozsah těžby a její způsob vyplývá z jeho ustanovení.

Lesní zákon 1977 věnoval těžbě dřeva pátý oddíl s § 10, který měl příkazy přímo k těžbě, a § 11, věnovaný dopravě dříví. V zásadě se vycházelo z toho, že těžba je jedním z výchovných a obnovných prostředků, pokud se ovšem jedná o těžbu úmyslnou. Zákon jí tentokrát rozdělil do tří druhů. V prvním se jednalo o těžbu při výchově a obnově lesních porostů v rozsahu a do výše stanovené LHP. V druhém případě to byla mimořádná těžba, ke které docházelo při vynětí z lesního půdního fondu. Ve třetím pak o těžbu nahodilou, vyvolanou přírodními vlivy. Těžba se dovolovala jen v tom rozsahu jak stanovily LHP a platilo, že nahodilá těžba se musí zpracovat přednostně. Druhý § 11, věnovaný dopravě dříví, zdůrazňoval při dopravě dříví a dalším skladování, způsobovat co nejmenší škody. Jak na dopravní sítí, cestách a pod, tak i u bezprostředně sousedních pozemků. Zdůrazněna byla povinnost údržby, s výslovným uvedením bránit zamokření, erozi a konečně nepřipustit, aby vinou odvozu byla ohrožena jakost dřevní hmoty.

Předpisy a zákonné normy k těžbě obou těchto období celkově vycházely z názoru, že význam této klasické suroviny nebude klesat a tím ani její spotřeba. Spolu se stoupajícím významem ostatních funkcí lesa pak význam lesů ještě vzroste. Požadavky z dřívější doby, k řazení sečí, zakmenění, k převodům a přeměnám porostů tam kde to situace vyžadovala, zůstaly stejné. O stanovení maxima výměry holoseče byla již zmínka při obnovných a pěstebních pracích.

Zákonná pravidla k ochraně lesů vyplývají z dalšího základního úseku lesní činnosti. Zákon č.166/1960 Sb. má ustanovení týkající se ochrany lesa ve své šesté části (§ 43 až 48) a vyhláška č.17/1961 Sb., prováděcí k zákonu, se tím zabývá ve své páté části v článcích 31 až 39. Vycházelo se z toho, že ochrana lesů před jakýmkoliv poškozením je

důležitou složkou lesního hospodářství¹⁶⁸⁾. V obou uvedených zákonných předpisech se bez velkých změn navázalo na pravidla a zkušenosti dřívějších dob. Byly to dva směry – prevence, provádět opatření která poškození lesů budou předcházet a druhý, v případě že k poškození již došlo, urychleně škody likvidovat a zabránit vzniku dalších. Ochrana lesa zajišťovaly do určité míry obecné právní předpisy. Hlavní pozornost ji věnovaly zákonné předpisy lesního práva. Zjištění, která se v době vydání zákona a vyhlášky konstatovala, říkala, že škody na lesích působené biotickými vlivy (sníh, vítr, mráz, sucho) a biotickými (hmyz, houby, významně pak zvěř) dosahují vysokých hodnot a prevence je proto na prvním místě.

Pravidla ochrany lesa se velmi úzce stýkají s právem veřejnosti, s právem volného vstupu do lesa a užívání lesa. Takovou návaznost ukazoval na příklad § 43 (travaření, pastva, používání ohně apod.). Uživatel lesa dalšími §§ dostával povinnost uskutečňovat taková opatření, aby se předcházelo vývinu rostlinných i živočišných škůdců. To vlastně vyvolalo požadavek a příkaz přednostně zpracovat polomy, vývraty, souše, nemocné stromy. K tomu zvláště vyjádřený požadavek používat biologických a mechanických prostředků a bránit tak škodám na porostech působených zvěří. Pokud v tomto směru vzniknul tak vážný stav, že podobné prostředky by už nestačily, měly orgány odborné správy lesů povinnost navrhnout okresnímu úřadu, aby na základě příslušných zákonných nařízení, vydal rozhodnutí ke snížení stavu lovné zvěře. Jednoznačný byl příkaz § 45, že hospodaření v lesích nelze provádět tak, aby les ani vlastní, ani sousedů byl vystaven ohrožení větrem. S tím povinnost vést průseky tak, aby podobné nebezpečí nevznikalo. Ještě byly podrobnosti k nepřípustným zásahům sousedů ke krajovým stromům, k provozu železnice (možnost vzniku ohňů), a zvláštní pravidla vydaná vládou platila k ochraně proti exhalacím a provozu průmyslových závodů, jejichž činnost nějakým způsobem ohrožovala les.

Po 17 letech přijatý nový lesní zákon (federální) 1977 sám se těmto věcem nevěnoval. Ponechával je republikám a v tomto případě to byla čtvrtá část zákona¹⁶⁹⁾ ve svých §§ 19 až 22. Zákon do problematiky uvedené ve čtvrté části zařadil i §§ 23, 24. To však byla pravidla a ustanovení zaměřená na osoby, kterým z jejich povinností přímo vyplývaly konkrétní úkoly spojené s ochranou lesa, tj. pracovníků státních organizací lesního hospodářství a lesní strážce. Zákon stejně jako předešlý konstatoval, že škody, které na lese vznikají jak při produkci dřevní hmoty, tak i u ostatních funkcí lesa, jsou nejen značné, ale často se ani nahradit nedají a jejich následky přesahují ještě do mnoha let. Proto i v tomto zákoně byla prevence zdůrazňována jako prvořadá povinnost. Činnost v tomto směru měla být zaměřena, vedle škod vzniklých mimořádným způsobem (sníh, vítr), proti škodlivé činnosti člověka. Bylo to zdůrazněno přímo jmenovitě¹⁷⁰⁾, na příklad - ochrana před požáry, před průmyslovými exhalacemi, před škůdci biotickými i abiotickými, zvláště pak před škodami působenými zvěří, proti chorobám lesních dřevin a i buření. Opatření k předcházení škodám v lesích (§ 19) se ve svých třech článcích zaměřilo vlastně výhradně na škody vznikající v důsledku výstavby, provozní činnosti a i činnosti spojené s rekreací. Upřesnilo se zde podrobně co je nutné uplatňovat při rozhodnutí o umístění staveb, využití území k technologickým způsobům, která by mohla les ohrožovat apod. Zaměření bylo na orgány státní správy lesního hospodářství, na organizace a na občany. Důležitá byla ustanovení k orgánům územního plánování.

Zákon při stanovení povinností uživatelů při ochraně lesů (§ 20) opakoval podobné příkazy jako předešlý. Více zdůrazňoval úlohu obnovy a výchovy porostů. Provádět je

168) Záměta V- Böhm A. - komentář k zákonu č. 161/1960 Sb.

169) Zákon ČNR č. 96/1977 Sb.

170) JUDr Ing Martin Flora Dr. – disertační práce „Efektivita lesního práva“ 1999 – část věnovaná problémům ochrany lesa (lesní zák. r. 1960 a 1977)

tak , aby se krom ostatního zvýšila odolnost lesních porostů proti působení škodlivých činitelů. Totéž brát v úvahu už při zakládání lesních porostů na dosud nelesní půdě správnou volbou dřevin a správným způsobem zalesnění. Povinnost ohlášení, při nadměrném výskytu škůdců zůstávala. Další dva §§ již byly zaměřeny vždy v určitém směru. V případě mimořádných okolností a nepředvídaných škod zůstala na uživateli prvořadou povinnost bezodkladně zasáhnout a snažit se odvrátit či až odstranit následky škod. Jinak zde (§ 21) byly uvedeny možnosti, které orgány státní správy lesního hospodářství mají v pravomoci v takových případech použít (přechodně zakázat, nebo upravit užívání lesů a další). Novum byl samotný § 22 věnovaný problémům ochrany před škodami působenými zvěří. Dříve platný zákon sám v tomto směru žádné ustanovení neměl. Již tehdy ale bylo zřejmé, že stav není uspokojivý a tak alespoň prováděcí vyhláška č.17/1961 Sb. tomu několik pokynů věnovala, i když spíše povšechného rázu. Nový zákon již přinášel několik přesných příkazů, které dostal uživatel jako povinnost dodržovat. Měl provádět soustavně ochranu v tomto směru a dbát (a to i orgány státní správy lesního hospodářství) aby stavy zvěře odpovídaly možnostem místa. Každoročně ke stanovenému termínu (k 30. červnu) zjišťovat škody způsobené zvěří za uplynulý rok. Přikročit, pokud normální způsoby technické povahy a odpovídajících ekonomických možností nestačily, a vyžádat snížení stavu zvěře, zjišťovat, jak to bylo provedeno, požadovat náhradu, případně pronájem honitby neobnovovat pokud k nápravě nedošlo. Vše s využitím pravomocí okresních orgánů státní správy. Veškerá tato problematika podléhala a až dosud podléhá velmi silně vlivům, které přinášejí nejen zkušenosti, ale i rozvoj technologie, nových poznatků biologie a probíhajících změn životního prostředí vůbec.

Všechny normy lesního práva na sebe velmi úzce navazují a svým způsobem jsou navzájem na sobě závislé. Výrazně je to znát u členění lesů. Zkušenost, že řada lesů vzhledem ke svému místu a v tomto místě, se svým vlivem na bezprostřední okolí liší významem svého poslání, vedla k tomu, že již lesní zákon č.250/1852 ř.z. rozlišil lesy na určité kategorie. To, přes určité doplňky a úpravy, platilo až do vyhlášení lesního zákona 1960. Ten, po zrušení předchozích norem nově definoval rozčlenění lesů na kategorie podle jejich základního poslání. Komentář k §§ 28 a 29 uvedl větu, že lesy se dělí „ podle jejich převládajícího národohospodářského poslání.“¹⁷¹⁾ V § 28. bylo stanoveno, že podle svého hlavního poslání se lesy člení na lesy hospodářské (výnosové) a na lesy zvláštního významu nebo účelu (účelové). Následující § 29 pak jen upřesnil poslání lesů hospodářských. Hlavní u nich byla produkce dřevní hmoty, ale i zde se muselo hospodařit tak, aby ani ostatní funkce lesa se nenarušovaly. Zdůrazňoval se zejména příznivý vliv na vodní režim. V účelových lesích jako zásadní ustanovení platilo hospodařit tak, aby mohly plnit co nejlépe svoje hlavní poslání. Podobných míst, která byla, nebo mohla být, jako účelový les vyhlášena příslušnými úředními orgány, byla řada druhů. Podle důvodů vedoucích k vyhlášení byly rozlišeny do několika skupin:

1. – Z důvodů vodohospodářských (bezprostřední okolí zdrojů vody apod.)
2. – Ochrana léčivých zdrojů a ohledy zdravotní (přírodní léčivé zdroje, lázeňské a rekreační lesy apod.)
3. – Zájmy výzkumu (lesy výzkumných ústavů, škol)
4. – Zájmy myslivosti (bažantnice apod.)
5. – Ochrana níže položených lesů výnosových
6. – Ochrana půdy a lidí, zejména před sesuvy
7. – Ochrana přírody a kulturních památek.

171) Zásměta V. – Böhm A. - komentář k zákonu č. 161/1960 SB.

Kompetence k vyhlášení byla rozdělena do tří stupňů a to podle rozsahu a důležitosti mezi ministerstvo – kraje – okresy. K ohlášení a zařazení docházelo vždy v souvislosti s se schválením LHP a hospodaření v těchto lesích bylo přípustné jen podle těchto LHP, které už samy ve svých ustanoveních zvláštní poslání lesa zohledňovaly.

Když zákon v § 30 podrobně rozepsal druhy účelového lesa, krom dalších uvedl jako účelové : - ochranné lesní pásy – ochranné lesy nad vegetační hranicí hospodářských dřevin (pásmo kosodřevin) – ochranné lesy pod vegetační hranicí hospodářských dřevin – ochranné lesy v oblasti lavin. V těchto čtyřech případech použil nový zákon znovu pojem „ ochranné lesy“ uplatňovaný ve starém lesním právu. V lesním zákoně 250/1852 byl použit výraz „ lesy pod spravidlo dané“ a teprve prováděcí předpisy a praxe začala používat výraz lesy ochranné. Neznamenalo to vymezení tohoto pojmu novým zákonem. Ale navazovalo to na § 14, který uváděl možnosti úředních orgánů stanovené „ v zájmu zajištění bezpečnosti a majetku před škodami, jež by mohly být způsobeny sesouváním půdy, padáním kamení, pádem stromů, lavinami apod.“ Patřilo sem nejen toto, ale ještě důležitý ochranný důvod spočíval v respektování významu přechodu (úseků lesů) ochranných lesů pod vegetační hranicí hospodářských dřevin a lesy výnosovými.

Zákon č.61/1977 Sb. který předešlá ustanovení zrušil, definoval také tyto části lesů jiným způsobem. Členil je „ z hlediska převažujících funkcí lesa“ na a) lesy hospodářské, b) lesy ochranné, c) lesy zvláštního určení. Toto rozdělení bylo jen rámcové. Přesné předpisy a ustanovení přinesla k věci teprve vyhláška¹⁷²⁾ (o kategorizaci lesů, způsobech hospodaření a lesním hospodářském plánování). Taxativní vymezení kategorií jednotlivých druhů obsahovala první část vyhlášky s §§ 1, a 2.. Lesní zákon znovu vyjádřil zásadu, že kategorie lesů jsou dány převažující funkcí lesů. Zařazení mezi ochranné lesy vyplynulo jednoznačně z přírodních podmínek, mezi lesy zvláštního určení pak jejich zvláštním, účelovým posláním. Všechny ostatní lesy (nezařazené do uvedených dvou) byly lesy hospodářské. U nich hlavní poslání byla produkce dřevní hmoty. Vedle požadavku, že mají produkovat maximální množství dřevní hmoty byl vysloven požadavek, že musí současně odpovídajícím způsobem plnit i ostatní funkce lesa. Lesy ochranné zahrnovaly lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích jako byly sstě, kamenná moře, strže, nestabilizované písky, náplavy, rašeliniště a vysokohorské lesy pod hranicí stromové vegetace, chránící les pod nimi, dále na exponovaných horských hřebenech atd. V současnosti toto rozdělení bylo téměř beze změn převzato. Podobně tomu je u kategorií lesů zvláštního určení. Ty ještě v lesním zákoně 1977 nerozlišovaly lesy jako významné pro různorodost biologickou, lesy příměstské a lesy se zvýšenou rekreační funkcí a další podrobnější členění, jak ho uvádí současný lesní zákon. Vše bylo zahrnuto v pojmu „ . lesy, v nichž jiné důležité potřeby společnosti vyžadují odlišný způsob hospodaření“. Pravidla pro vyhlášení lesů ochranných a lesů zvláštního určení stanovil zákon.¹⁷³⁾

Po celou dobu existence právních norem vztahujících se k lesu vždy byly v rámci lesního práva vedle sebe dva pojmy navzájem spolu úzce spojené a také vždy z principu protichůdné. Právo volného přístupu do lesů, tj. právo volného užívání lesa a právo vlastnické. Právo uplatňované veřejností, mít volný přístup do lesa, brát z něj užitky a právo vlastníka sám o svém majetku rozhodovat. V ČSR v tomto směru existovala tradiční návaznost. Ta po celá historická období znamenala volný přístup do lesů a po většinu doby i volný sběr plodin lesa. Zákon č.166/1960 Sb. obecné užívání se ještě pokusil rozšířit. Výslovně stanovil, že

172) Vyhláška č. 13/1978 Sb.

173) Zákon č. 96/1977 Sb..

právo vstupu do lesa má každý a to do nezahájených částí lesů, nezahájených cest a míst

Každý směl sbírat lesní plody (borůvky, maliny, houby atd.), léčivé byliny, suchou klest, šišky, odpadlou kůru. Mohlo dojít k úřednímu povolení i dalších užitků. Zcela bylo zakázáno v lese pást, travení a hrabání steliva. To výslovně zakázal § 43. S tím ještě zakázal rozdělování ohňů v lese, tábořit, jezdit s vozidly mimo veřejné cesty a další. To už bylo v pravomoci povolit na majiteli či uživateli lesa. Pokud by mělo dojít k dobývání kamene, písku, hlíny a rašeliny na částech lesního fondu, platily v tom případě příslušné předpisy, protože to už by byly činnosti zvláštního druhu a pro ty platily předpisy, které lesní právo muselo respektovat (horní zákon) Pokud by se nejednalo o dobývání v nepatrném rozsahu, musel by se i tak předem vyžádat souhlas okresního úřadu.

Okresní národní výbor dostal řadu pravomocí. I v tom případě, že podle §12 zákona bylo povoleno volné užívání a vstup do lesa, nebylo vždy možné připustit ho bez výhrad do všech lesních částí. Ať už by to bylo z důvodů bezpečnosti osob, majetku nebo bezpečnosti a plynulosti provozu lesního hospodářství. Vlastník či uživatel sám právo vyhlásit některou část lesa za zahájenou neměl. Měl povinnost předložit a zdůvodnit návrh a jeho žádost musel okresní orgán schválit. Omezení, které tak nastalo, mohlo mít různý obsah a rozsah. A také doba trvání mohla být různá. Zahájená místa měla být příslušně označena potřebnými a účelnými technickými prostředky. Okresní orgán měl vůbec poměrně rozsáhlou pravomoc. Rozhodoval rovněž o náhradách. Prováděcí vyhláška č.17/1961 Sb. k tomu všemu přinášela potřebné podrobnosti.

Stejně, nebo obdobné zásady byly obsahem i v zákoně č.61/1977 Sb. o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství. Zachovával volnost přístupu a také volnost sběru plodin a klestu. Zdůraznil přitom povinnost les chránit, zachovávat v lese potřebnou opatrnost a nerušit lesní prostředí. Právo orgánu státní správy lesního hospodářství týkající se omezení či nějakého zákazu v užívání lesů občany (§16) se vztahovala na všechny lesy bez ohledu na vlastnictví, správu a užívání. Zákon v § 18 uvedl seznam činností, které se s upřesněním některých výjimek zakazovaly. Byl to přesně formulovaný výpis zakazů, který i v současné době odpovídá a současný zákon ho respektuje.

Druhý pojem – vlastnické právo - prošlo v poválečném období až do vyhlášení lesního zákona 61/1977 v normách lesního práva mimořádným vývojem. Lesní právo a zásady, které formulovaly jeho normy vždy, již od historických dob, kdy v souvislostech došlo k jeho styku s vlastnickými právy, se dostávalo s nimi do rozporu. Vždy to znamenalo střetnutí mezi státem jako představitelem a mluvčím společenského veřejného zájmu a vlastníkem s jeho snahou co nejvíc se bránit omezování vlastnického práva požadavky a opatřeními uplatňovanými vůči němu státní mocí. V českých zemích se tento střet většinou nejvýrazněji projevoval ve spojení s mimořádnými politickými změnami. Tak tomu bylo po roce 1918, po roce 1945 a stejně po změnách roku 1989. Každé z těch období znamenalo pro lesní právo, že přineslo vlastníkům normy, míru povinností a omezení, vyvolané právě podobnými společenskými změnami. Jestliže soukromí vlastníci se postupně vyrovnávali s požadavkem nedotknutelnosti lesní půdy, s její ochranou a povinnostmi obnovy, vždy stálý odpor vyvolával tlak státu na určení přípustné hranice těžby dříví, snaha ovlivňovat druhové složení obnovované lesní plochy a zasahování do způsobů, které se při těžbě používaly.

V zásadě to byl vždy rozpor mezi plánovanou lesní činností, kdy LHP stanoví na základě inventarizačních zjištění a matematických výpočtů přípustnou či vůbec možnou hranici množství dříví, které lze ve stanoveném časovém úseku odebírat aniž by to ohrozilo trvalost a pravidelnost lesní produkce a tím také trvalost lesa, trvalost a pravidelnost jeho ostatních funkcí. Proti tomu stál názor, že majitel lesa má nárok na ekonomický výnos ze svého lesa podle svého vlastního rozhodnutí a vůbec v rozsahu a časovém určení pro které se sám rozhodne. Ne prostě jen nárok na roční „úrok“ z lesa, ale celou hodnotu podle své

potřeby a rozhodnutí. Požadavek nezmenšit lesní plochu a uvolněnou včas zalesnit s touto jeho představou příliš nekolidoval. Snaha státu zasahovat do druhového složení lesa už tak přijatelná nebyla. Přednost z hlediska vlastníka dostávaly samozřejmě vysoce produktivní dřeviny.

Po roce 1918 a 1945 staré způsoby lesního hospodaření byly u nás v podstatě zcela zlikvidovány pozemkovými reformami. Zákony a předpisy, které v tomto směru byly vyhlášeny, nepatřily samy o sobě do souboru lesního práva. Protože však jejich dopad na stav lesů, na lesní hospodářství a právní poměry ve vztazích k lesu byl mimořádný, nelze bez vědomí o jejich vlivu dost dobře chápat změny norem lesního práva ke kterým docházelo a které ve skutečnosti vyvolaly. Platilo to již o době po roce 1918 a mnohonásobně víc o době po roce 1945. Než uvedu v této práci důležité zákony vyhlášené po roce 1945, které zcela změnilly strukturu lesního hospodaření u nás a změnu řady právních norem týkajících se lesa, považuji za účelné uvést určitý přehled o majetkovém stavu v ČSR v lesním hospodářství v době těsně před válkou, protože až do poválečných zákonů ve skutečnosti nedošlo k jeho změnám.

V první republice připadalo do vlastnictví státu 21% plochy lesů, na lesy obcí 11%, lesy společenstev, fondů atd. měly rovněž 11%, církevní lesy 5%, lesy velkostatků dávaly 41% a drobné soukromé lesy 11% lesní plochy. Rozhodující plochy lesů byly tehdy ve vlastnictví velkostatků a státu. Pro lesní hospodářství u nich byly očima odborníků lesníků výhodnější podmínky, protože se u nich vesměs jednalo o velké či větší lesní celky. U těch je možné mnohem výhodněji uplatňovat jak lesní hospodářské plány, tak vlastní provozní organizaci. Byla zde ovšem další, pro lesní hospodářství neméně významná složka, držba lesů drobných vlastníků. Její rozsah nebyl přehlédnutelný z hlediska státu. K 1.lednu 1935 existovalo 242 400 vlastníků u nichž lesní majetek nepřesahoval 5 ha. Celková výměra jejich lesů dávala 297 208 ha. Dále kategorie, která vlastnila od 5 ha do 10 ha lesa, bylo jich 21 617 a vlastnili celkem 149 283 ha lesů. Třetí kategorie, od 10 ha do 50 ha, měla celkovou výměru lesů 238 665 ha a bylo jich 12 202. Mezi tyto tři kategorie patřily i drobné obecní majetky, lesy kostelů i družstev, takže do rukou drobných vlastníků, kteří obhospodařovali své lesy sami patřilo cca 490 000 ha. Až do konce války, přes některé zásahy za okupace, ke změnám nedošlo. Prudká změna nastala po roce 1945. Zákony, které byly vyhlášeny a nepatřily přímo do souboru lesního práva, přesto nebylo možné ponechat bez uvedení, protože jejich dopad na lesní právo a lesní hospodářství v českých zemích, byl naprosto mimořádný.

Do vlastnických vztahů jako první a zřejmě nejzávažněji, zasáhnul dekret presidenta republiky č.12/1945 Sb. o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců a Maďarů jakož i zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Podle tohoto dekretu bylo konfiskováno 1 200 000 ha lesů, což samo o sobě byla téměř polovina konfiskovaného zemědělského majetku. Přesto zůstávalo ještě téměř 30% půdy v Čechách a na Slovensku v rukách soukromých vlastníků. V rozhodující míře přešel konfiskovaný majetek do státního majetku. V Českých zemích státním lesům přibylo 810 000 ha lesů. Změny ve vlastnictví pokračovaly. Zákon o revizi první pozemkové reformy¹⁷⁴⁾ se vztahoval na vlastníky půdy o výměře nad 250 ha. Další byl zákon o pozemkové reformě¹⁷⁵⁾ a současně novela a to zákon¹⁷⁶⁾ která měnila a doplnila zákon o revizi první pozemkové reformy.

Začlenění drobného lesního majetku ve velké většině proběhlo v letech 1946 a 1947 Státní lesy z původní výměry v roce 1945 cca 660 000 ha lesa se po všech uvedených

174) Zákon č. 142 /1947 Sb.

175) Zákon č. 46/1947 Sb.

176) Novela k zákonu č. 142/1947 Sb. – zákon č. 44/1948 Sb..

změnách zvýšily na plochu cca 1 700 000 ha. Zákon o revizi první pozemkové reformy znamenal další velký zásah. Byl zaměřen na vlastníky lesního majetku většího než 250 ha. V českých zemích to znamenalo předání do správy státních lesů dalších 376 945 ha lesní půdy a výměra státních lesů tak vzrostla až k 2 340 000 ha. Nová pozemková reforma podle zákona č.46/1948 Sb. omezila vlastnictví zemědělské půdy na maximum 50 ha v rukou jednoho majitele či jedné rodiny. Za náhradu také mohla být vykoupena půda s výměrou pod 50 ha od majitelů, kteří na ní sami nepracovali, ani na ní nebyli existenčně závislí. Tímto zákonem spolu s novelou připadlo státním lesům dalších 37 000 ha. Převzetí převážné části lesů z druhé pozemkové reformy proběhlo v letech 1950 – 1951. Po skončení uvedených třech etap pozemkové reformy spravovaly státní lesy na celém území tehdejší ČSR již cca 2 377 000 ha lesní půdy.¹⁷⁷⁾

Postupně v následujících letech docházelo k dalším změnám. Po zrušení zemského zřízení k 1.lednu 1949, kdy vzniklo krajské zřízení, převzaly státní lesy také bývalý zemský lesní půdní fond (spolu s bývalým lesním majetkem hlubocké větve Schwarzenberků, který do té doby spravoval zemský národní výbor ze zákona o převodu vlastnictví majetku této větve Schwarzenberků na zemi českou.¹⁷⁸⁾ Zákon o jednotných zemědělských družstvech¹⁷⁹⁾ dal základ pro sdružení zbývajících drobných lesních majetků v rukách zemědělců. Velmi důležitými se staly předpisy, jimiž se řešily převody lesního majetku, který dosud patřil do správy obcí a jiných organizací na státní lesy. Bylo to vládní nařízení o správě majetku národními výbory¹⁸⁰⁾. To ve skutečnosti dalo základ pro převod lesů ze správy obcí do správy organizací státních lesů. (týkalo se to asi 600 000 ha). Úzce s tím následně bylo spojeno vládní nařízení o organizaci státních lesů a národních podniků pro těžbu dříví¹⁸¹⁾. Uváděným předpisům ještě předcházela zákon o finančním hospodaření. Jím došlo ke zrušení kmenového jmění obcí a obecní lesy se tak staly národním majetkem. Ke všemu ještě doplňující nařízení, která řešila převody zbývajících lesů, dosud obhospodařovaných jinými sektory do státních lesů¹⁸²⁾. A celé ukončilo vládní usnesení z února 1959 o opatřeních na postupnou úpravu obhospodařování a správy lesů ČSR. Pod správu státních lesů tím vším byla převedena většina lesů. V roce 1960 z celkové výměry lesů ČSR měly stát a družstva již cca 95% plochy lesní půdy.

Celý vývoj právních norem ve věci vlastnického práva vztahujícího se k lesním majetkům byl zřejmě dovršen lesními zákony roku 1977. V předmluvě k lesnímu zákonu z r. 1977 vydanému v r. 1980 s komentářem autorů Šilar a kol. uvedl tehdejší vládní činitel několik charakteristických prvků. Zdůraznil jednotlivé rysy zákona, jako to, že tento zákon zvýšil ochranu lesního půdního fondu, zvýšil pravomoc orgánů veřejné správy, vytyčil úkol zamezit poškozování, znečišťování lesů, umožnil vytvořit odpovídající a potřebné lesní celky a další. Asi ale nejdůležitější bylo to, co obsahovalo několik vět: „Nové lesní právo není pouhým pokračováním v jednotlivých úpravách, ale řeší zásadní úpravu v celé šíři potřeb lesního hospodářství...“ I další věty odpovědného člena tehdejší vlády charakterizovaly jednoznačně základní úmysl, kterému měla vyhovět formulace a ustanovení nového zákona dalších předpisů. „Zákon především vytváří předpoklady dokončení socializace lesního

177) Číselné údaje z : - Zásměta V. – Böhm A. „Lesní zákon, prováděcí vyhláška k němu (s podrobným komentářem zákona a vyhlášky) a další právní předpisy týkající se lesního hospodářství“ SZN Praha 1962 - dále z : JUD rIng Martin Flora Dr. – disertační práce „Efektivita lesního práva“ 1999,

178) Zákon č. 143/1947 Sb.

179) Zákon č. 69/1949 Sb.

180) Vládní nařízení č. 90/1950 Sb.

181) Vládní nařízení č. 124/1951 Sb.

182) Vládní nařízení č. 110/1953 Sb., vládní nařízení č. 111/1953 Sb.

bohatství novou úpravou užívacích vztahů k lesní půdě tak, aby uživatelem lesů byly pouze státní organizace a zemědělská družstva. Souběžně ustanovení nového lesního zákona předpokládají i další soustředění správy lesního půdního fondu v organizacích státních lesů“

Bylo již uvedeno, že jednou z nejzávažnějších věcí se kterou se lesní právo musí zabývat je právo vlastnické. S právem les vlastnit, právem les užívat, užívat jeho plody a právem s lesem disponovat. Lesní právo většinou do vlastnického práva během doby ve větší či menší míře zasahovalo různými omezujícími požadavky a příkazy. Nejvíce se to týkalo práva les užívat a práva s lesem disponovat. Jen zcela výjimečně zasahovalo nějakým omezením do práva les vlastnit. Výjimečnost ve velkém rozsahu se změnila a přestala platit po roce 1945. Velké konfiskace a převody majetků na základě zákonů jako byl dekret prezidenta republiky č. 12/1945/ Sb. a další zákony o revizi první pozemkové reformy a zákony o druhé pozemkové reformě byly důvodem. Tehdy velké lesní majetky přešly do národního majetku a tím do správy organizací státních lesů. Přestože většina těchto změn ve vlastnických vztazích již byla zachycena v právních normách lesního zákona 1960 a v prováděcí vyhlášce k tomuto zákonu, stále ještě to neplnilo požadavek vyjádřený v citovaném vyjádření vládního představitele a tedy vládní moci té doby K úvodu lesního zákona č.61/1977 Sb. napsal : „ stanovit režim správy a převodu lesního národního majetku , užívací vztahy k soukromým lesům obhospodařovaným socialistickými organizacemi..“

Až dosud se v normách lesního práva tyto dva pojmy nepoužívaly. V části čtvrté zákona, nazvané „ Lesní národní majetek a užívací vztahy k lesům“ byly oba tyto pojmy definovány. V prvním odstavci § 11 je vyjádření „ Lesní fond, který je ve státním socialistickém vlastnictví (dále jen „lesní národní majetek“) spravují . . . atd.“ K odůvodnění tohoto pojmu bylo použito odvolání na tehdejší platnou ústavu (1960). Ta stanovila, že socialistické společenské vlastnictví má dvě základní formy – státní vlastnictví (vlastnictví všeho lidu – národní majetek) a družstevní vlastnictví. Hospodářský zákoník to poněkud vymezoval blíže. Jednotlivé části národního majetku byly ve správě státních organizací a to takových, které měly plnit úkoly vyplývající ze svěřeného majetku. Lesní národní majetek spravovaly státní organizace lesního hospodářství až na několik málo výjimek (MNO). Hlavní cíl této poslední zákonné úpravy bylo maximální soustředění správy lesů.

Druhý pojem – užívací vztahy – byl zásah do individuálního vlastnického práva mnohem vážnější než všechny dosavadní. Oddíl 2 zákona se svým §12 a jeho názvem – právo užívání lesních pozemků – a § 13 s názvem – obsah práva užívání lesních pozemků – vymezil základní ustanovení tohoto pojmu. V již citovaném komentáři k zákonu byla věc vysvětlena následovně: „ V průběhu socializace přešlo na socialistické organizace i užívání soukromých lesních pozemků, jejichž vlastníci nesdružili tyto pozemky v JZD, ale přitom nebyli schopni sami zajistit jejich řádné obhospodařování, respektive neměli o něj zájem. Užívací práva k těmto lesním pozemkům vznikala buď smluvně, nebo rozhodnutím národního výboru (příkázáním do užívání).“ Zdůvodnilo se to dvěma možnými způsoby. Buď to bylo v zájmu zajištění obhospodařování lesů v ucelených lesních částech (§ 16 zákona 166/1960 Sb.) nebo tehdy, jestliže uživatel nezajistil splnění povinností stanovených lesním zákonem nebo předpisy vydanými k jeho provedení. (§ 22)

Takovéto právo užívání ve své největší části bylo časově omezené. Zdůrazňovalo se, že právě proto, vzhledem k dlouhodobému cyklu lesního hospodářství to nevyhovuje a že existující vládní nařízení, ani ustanovení občanského zákoníku, ani další zákonné předpisy o užívání půdy atd. nemohou dostatečně přispět k vytyčenému požadavku v maximální míře soustředit lesy a jejich správu. Vedlo to ke koncipování práva užívání lesních pozemků jako jisté období institutu práva užívání půdy a jiného zemědělského majetku k zajištění výroby¹⁸³⁾

183) Zákon č. 123/1975 Sb.

Pojem „ právo užívání lesních pozemků“ byl vytvořen ustanovením §12, odst.1. zákona o lesích. Následující §13 rozvedl obsah tohoto práva. Oboje se nevztahovalo na lesní pozemky, které užívala zemědělská družstva na základě příslušných předpisů . K jmenovanému právu patřila další upřesňující pravidla a krom jiného vyvstávalo, že právo na užívání lesních pozemků, nově vzniklý právní institut, nese povinnost zápisu do pozemkové evidence na středisku geodzie. Vyplynulo to z požadavku nezbytného přehledu o právních vztazích k nemovitostem užívaných socialistickými organizacemi. Proti dosud ve všeobecném smyslu uplatňovaném právu užívání, bylo nově formulované právo užívání lesních pozemků obsahově širší. Bylo stanoveno jako právo bezplatné a časově neomezené. Důležitá byla právě stránka časové neomezenosti, která dávala veškerou volnost v činnostech lesního hospodářství.¹⁸⁴⁾

Nejzávažnějším rysem a zásahem do pojmu práva vlastnictví byla skutečnost, že právo užívání lesních pozemků takto koncipované a vyhlášené ex lege se téměř nelišilo od vlastnického práva obsahem a rozsahem. Opravňovalo totiž socialistickou organizaci (tedy státní) provádět úpravy lesních pozemků, měnit podstatu lesních pozemků a čerpat z ní, zřizovat na lesních pozemcích stavby, které lesní hospodářství vyžadovalo, nebo to vyžadovala potřeba ostatních funkcí lesa (ochranných, meliorace atd.) . Dovršení pak spočívalo ve věci lesních porostů . Zákon zde stanovil, že lesní porosty na pozemcích užívaných státní organizací jsou ve vlastnictví státu (ne organizací) . U lesních pozemků zemědělských družstev bylo to tak, že patřily družstvům. V obou případech to platilo aniž by se přihlíželo k době kdy byly porosty založeny, takže vlastnictví státu se vztahovalo i na porosty založené před vznikem užívacího práva. A organizace, která převzala pozemky do užívání, převzala tím všechny povinnosti s užíváním spojené. Také zdůrazněnou povinnost chránit toto užívání proti každému, kdo by do něho neoprávněně zasahoval. Vlastníkům půdy dané do užívání státní organizací pak tato nová norma lesního práva ponechávala vlastně jen vlastnictví k pozemku. Z toho titulu ovšem neměl dál žádnou možnost uplatnit nějaké právo k záměrům či hospodaření organizace a žádné právo na porosty. Ty totiž přešly buď do vlastnictví státu nebo do vlastnictví družstevní organizace.

Lesní zákon zavedením užívacího práva nijak nerušil oprávnění k použití lesních pozemků ve zvláštních případech (horní zákon, vodní zákon, stavební a další předpisy). V dalších částech oddílu 2 zákona (§§ 14 až 18) byla doplňující ustanovení k dočasnému užívání pozemků, ustanovení kdy zaniká právo užívání pozemků (byla jen jedna možnost - převést vlastnictví do socialistického, státního společenského vlastnictví). Dále jaká jsou opatření při neplnění úkolů v lesích, které neužívají socialistické organizace. V tomto případě zřejmě byla snaha (§ 17) dořešit (byla zde ne dost jasná k tomuto bodu formulace , jen termín vlastník, uživatel) zbytky dosud nepřevedených lesních pozemků do užívání státní organizace. Vlastník lesního pozemku měl v tomto případě jen dvě možnosti. Projednat s organizací, která vykonávala odbornou správu jeho lesa, že buď převede své lesní pozemky do vlastnictví státu (darování) nebo písemně uzavře se státní organizací lesního hospodářství dohodu o vzniku práva užívání těchto pozemků. V každém případě a z každého hlediska znamenal zákon č.61/1977 Sb. a vedle něj i parciální zákon ČNR č.96/1977 Sb. zcela výjimečný a mimořádný zásah do vlastnického práva.

Jako v předcházející části reagoval zákon č.166/1960 Sb. na politickou situaci a změny, které přinášela v řešení stavu a formování nových ustanovení ku užívání a vlastnickému právu k lesu, měl stejný dopad i ve směru lesního plánování. Vlastní metody a

184) JUDr. Ing. Martin Flora Dr. – „ Lesní zákon a některé souvisící předpisy“ Brno 2004 - dotýká se zde dvou dřívějších termínů (lesní národní majetek a užívací vztahy k lesům)

technika vypracování lesních hospodářských plánů se změnila snad jen v tom směru, že bylo uloženo proti dřívějšímu používat mnohem širší okruh údajů a zjištění. Krom vlastní vnitřní inventarizace porostů samotných ještě řadu průzkumů, které měly cíl dodat prováděné hospodářské úpravě lesa (název, který se začal používat místo předtím běžně používaného termínu zařízení lesů). Byl to průzkum vodohospodářský, průzkum přírodních poměrů, dopravních podmínek, historický a další. Hlavní změna v lesním plánování nastala v tom, že se spojilo v úzké návaznosti lesní hospodářské plánování s centrálním plánem celého národního hospodářství. Základní principy řízení celého národního hospodářství, mocensky v té době prosazované, se staly základními principy i pro řízení lesního hospodářství a přirozeně i pro sestavování lesních hospodářských plánů. Rozhodující byly dva principy - princip centralismu - a princip jednotného a direktivního plánu.

Normami lesního práva se z toho stala pravidla pro lesní hospodářské plánování. Zákon je zahrnul do své čtvrté části pod názvem „hospodářská úprava lesů“ a prováděcí vyhláška k zákonu č.17/1961 Sb. pod stejným názvem přinesla doplňky a upřesnění k jednotlivým bodům ve své třetí části. Základní ustanovení vyjadřovaly §§ 24 až 27. Doplňily to články č.16 až 19 vyhlášky.:

- Lesní hospodářské plány se musí vypracovávat pro všechny lesy, na lesní celky sestavené bez ohledu na vlastnictví,
- V lesních hospodářských plánech musí být vyjádřen přehled přírodních hospodářských poměrů, účel a směr činnosti (těžba, ochrana, pěstování),
- Charakteristický pro dobu vzniku byl odst. 3, § 24, že hospodářská opatření stanovená plánem „ musí zvláště při určování těžeb sledovat stálé zvyšování produkce a zlepšování ostatních funkcí lesa.“

Těžby dřeva v lesních hospodářských celcích se připouštěly jen ty co stanovil lesní plán a rozhodující pro jejich výši byly přírůstkové poměry a stav zásob. Příslušná vyhláška to doplňovala. Lesní hospodářské celky mají trvalý charakter, maximální rozsah do 10 000 ha. Důležité bylo pravidlo, že se rozdělují z hlediska přírodních a ekonomických poměrů na hospodářské skupiny. Ty se tak staly pro další hospodaření základními jednotkami.

V dalších článcích vyhlášky byly podrobnosti k obsahu LHP, způsobu výpočtu těžeb (základní těžební ukazatel v lese vysokokmenném pasečném byl mýtní přírůst,) a v článku č.19 vyhlášky již samotným názvem „Přízpůsobení lesních hospodářských plánů potřebám rozvoje národního hospodářství“ věty, potvrzující vázanost s celostátním centralistickým řízením. To, že zákon stanovil povinnost vypracovávat lesní hospodářské plány na všechny lesy (ty byly bez ohledu na majitele a velikost sestaveny do lesních hospodářských celků) bylo zdůvodněno jednak tím, že roztroušené drobné lesy soukromých vlastníků v porovnání se státními měly jak průměrný mýtní přírůst, tak průměrnou mýtní zásobu a celkovou průměrnou mýtní těžbu o více než jednu třetinu až jednu polovinu nižší. Krom těchto údajů to mělo dokladovat, jak nevýhodné z lesnického i ekonomického hlediska je hospodařit na takto roztroušeném drobném majetku. Z hlediska lesních odborníků by bylo do značné míry možné tento názor akceptovat, ovšem nevzaly se přitom v úvahu i další historické okolnosti, které ovlivnily a vyvolaly tento poměr¹⁸⁵⁾.

Nařízení stanovená §§ 25,26,27, uvedla, kdo má a může práce hospodářské úpravy lesů vykonávat, kdo a jak je schvaluje a kdo kontroluje plnění a povinnosti uživatelů lesa podle nich jednat a vést evidenci, přehled o výsledcích hospodaření podle nich. Vypracovávat díla hospodářské úpravy lesů měla dovoleno pouze samostatná organizace pro hospodářskou úpravu lesů, kterou zřídilo MZLV. Návrhy jak na vytvoření lesních hospodářských celků měly krajské národní výbory a také povinnost a právo schvalovat

185) Zásadami lesního plánování, tak jak je ovlivnil lesní zákon r. 1960 a navazující 1977 se ve své disertační práci zabýval JUDr. Ing. Martin Flora Dr.

hospodařit podle schváleného plánu už vlastně byl samozřejmostí. Druhá část § 27 významně podtrhla důležitost vedení přehledů o výsledcích hospodaření. Bylo to hodnoceno jako nepostradatelný podklad při posuzování výsledků hospodaření a při obnově lesního plánu. (v decenálních obdobích). Hlavně se jednalo o lesní hospodářskou evidenci (evidenci těžby, zalesnění a vůbec obnovy lesa, všech ostatních lesopěstebních výkonů) a také pozemkovou evidenci. Zákon č. 61/1977 Sb. to vše jako obecnou povinnost dále potvrdil. Proti předchozí úpravě rozvinul u lesních plánů některá ustanovení podrobněji. Mezi závaznými ukazateli pro lesní hospodářský plán byl zdůrazněn hospodářský způsob. V hospodářském lese, jak již bylo uvedeno, za převažující hospodářský způsob platil hospodářský způsob pasečný maloplošných forem. To nebyl výraz dostatečně pojmově vyjasněný. Na základě zákona č. 96/1977 Sb. stanovilo MZLV podrobnosti a z ustanovení vyplynulo, že základní hospodářský způsob pasečný¹⁸⁶⁾ má pět forem: holosečnou maloplošnou - holosečnou velkoplošnou - nesečnou - podrostní maloplošnou - podrostní velkoplošnou. Další závazný ukazatel bylo ustanovení, že výše těžeb v jednotlivých věkových stupních byla nepřekročitelná a konečně závazné byly úkoly obnovy a výchovy porostů. Právě zákon r. 1977 o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství vše doplnil a rozvedl. Znovu potvrdil obecnou povinnost spravovat lesy a hospodařit v nich na základě lesního hospodářského plánu. Větší pozornost věnoval obsahu lesního plánu a určil že jeho údaje jsou:

- a) závazné - tj, již zmíněný hospodářský způsob, výše těžeb, obnova a výchova porostů,
- b) směrné - tj. hospodářský tvar, formy hospodářského způsobu, umístění těžeb, postup převodů a přeměň, meliorace lesa,
- c) orientační - tj. charakteristiky podmínek místa.

Zůstávalo ustanovení o nejvýhodnějším období deseti let pro lesní hospodářský plán. Nezměnila se pravidla o zhotovování prací lesních hospodářských úprav jen státem schválenou a řízenou speciální organizací (Lesprojekt, ústav inženýrské činnosti, Brandýs n/ Labem) sestavenou z krajských poboček a ústředí. Vojenské lesy, stejně jako v ostatním, měly k tomu svůj orgán. Plánovaná těžba měla sledovat nepřetržitost a rozšířenou reprodukci a udržování rovnoměrné skladby porostů. Postup schvalování se neměnil.

Lesní zákon 1977 ještě na základě úmyslu získat trvalý a pravidelný přehled o stavu lesů České republiky (§ 4) vyžádal na odpovědné organizaci zpracovat souhrnné lesní hospodářské plány. Vedle toho podle požadavku ministerstva i plány oblastí lesů. Schvalovalo je ministerstvo. Potřebné údaje měly povinnost podávat státní orgány, uživatelé lesa, případně organizace, které mohly svou činností nějak funkce lesů ovlivnit. Takovýto souhrnný lesní hospodářský plán České republiky byl podkladem pro vypracování dlouhodobého výhledu rozvoje lesního hospodářství, dále měl sloužit k usměrňování základních rozhodnutí o hospodaření v lesích a k získání přehledu o stavu lesů. Souhrnné lesní hospodářské plány oblastí byly zpracovány a zohledňovaly přitom přírodní a hospodářské podmínky oblasti. Podrobnosti k takovým plánům ještě přinášela již uváděná vyhláška¹⁸⁷⁾.

Změny v normách lesního práva pokračovaly. Dosud po dlouhé období pod vlivem lesního zákona č. 250/1852 uplatňovaný způsob odborné správy lesů se změnil spolu s majetkovými přesuny, kdy postupně většinu lesního majetku převzaly do státního vlastnictví nebo užívání státní organizace lesního hospodářství. Převzaly tím také a zahájily „Odbornou správu lesů“ nad všemi lesními majetky, které nebyly zařazeny do státních lesů. Začal to zákon o odborné správě lesů¹⁸⁸⁾ a vyhláška ministerstva o výkonu odborné správy

186) + 187) Vyhláška 13/1978 Sb.

188) Zákon č. 66/1951 Sb.

a příspěvcích za ní¹⁸⁹⁾. Ta celou úpravu výkonů a pravidel doplnila. Lesní zákon r.1960 celé završil. Zůstaly jen dvě možnosti které připouštěl. Buď byl les obhospodařován organizacemi lesního hospodářství (státní lesy, vojenské lesy) nebo musely být obhospodařovány právě prostřednictvím odborné správy lesů. Odborná správa pak měla rozličný obsah působení pokud uživatel lesa měl vlastního odborného lesního hospodáře, nebo neměl. Odborně obhospodařovány musely být všechny lesy v České republice, bez výjimky, (§ 19 zákona a čl. 9. vyhlášky). Pod odbornou správou musely být i ty, které svého odborného lesního hospodáře měly (jiná ministerstva, zemědělská družstva). V takových případech potom přicházela v úvahu jen omezená odborná správa lesů (čl.9.vyhlášky)

Odbornou správou se rozuměla činnost, která vyžadovala odborné znalosti a spočívala v plánovací činnosti, odborně technických pracích pro vlastníka lesa. Mělo to zaručit, že odbornost správy lesů zajistí zlepšení stavu lesů a zlepšování jejich funkcí. U lesů, které měly svého vlastního odborného hospodáře se pak odborná správa omezovala jen na dohled aby všechny části hospodářské úpravy lesů (lesní plány) byly správně a včas vyhotoveny a aby podle nich také bylo konáno. Odborní lesní hospodáři měli povinnost kontrolovat a za řádné hospodaření v takových lesích nesli osobní odpovědnost. Vedle toho, víc s charakterem praktické činnosti, měli povinnost sestavovat podklady pro výhledové plány jim svěřených lesů a měli podle nich rozepisovat roční plány lesních prací

U všech ostatních lesů (bez vlastního odborného hospodáře) bylo ustanoveno provádět výkon odborné správy v plném rozsahu. Zajišťovat zhotovení lesních hospodářských plánů (obnova, inventarizace) i když vlastní vypracování prováděla organizace pro hospodářské úpravy lesů. Sestavovat podklady, návrhy výhledových plánů, které se pak rozpracovávaly na jednotlivé roční plány výroby (těžební, zalesňovací, ošetření atd.). Dále vyznačovat všechny těžební zásahy, řádně organizovat lesní práce při zalesňování, ošetřování, výchově lesních porostů atd. Zvláštní pozornost věnovat ochraně, důsledně provádět veškerou evidenční činnost, mít dohled a pomáhat zemědělským družstvům při jejich lesní práci, dbát a starat se o odborné školení (§ 19 zákona odst. 2., a čl. 9., odst. 2 až 5 vyhlášky)

Další §§ 20 a 21 zákona uváděly pokyny k výkonu odborné správy lesů, k pravomoci a možnostem organizací provádějících odbornou správu, v případech, které budou vyvolávat potřebu zakročení či jiných opatření k zajištění řádného průběhu hospodaření. Patřila sem také ustanovení o náhradě za prováděnou odbornou správu. Důležitou částí opatření ustanovených tímto zákonem byly požadavky a pravidla k odbornosti lesních hospodářů, k jejich kvalifikaci. Zákon v § 54 určil, že zvláštní charakter lesního hospodářství (dlouhodobost) vyžaduje, aby na odpovědných funkcích lesního hospodářství byly osoby, které svoji kvalifikaci na taková místa prokáží zvláštní zkouškou, kterou složí u určených státních orgánů. (krajské úřady). Odůvodnění spočívalo ve snaze zabránit chybám způsobených neodborností, které v lesním hospodářství mohou přinést veliké škody. Zákon k tomu ještě vyžadoval praktické zkušenosti. Kdo o zkoušku žádal, musel prokázat nejen odborné vzdělání, kvalifikaci (vysokou školu lesního směru, střední školu lesnickou ale také lesnickou praxi. Absolventi vysoké školy lesnické 2 roky a středoškoláci lesníci minimálně 4 roky. Vyhláška č. 17/1961 Sb. ve svém článku 41 stanovila adresně funkce, ke kterým byla povinnost kvalifikační zkoušku vykonat, aby tak byl splněn požadavek § 54 zákona. Na prvním místě byl jmenován vedoucí polesí (základní jednotka hospodaření), ředitel a další odborní pracovníci lesního závodu, stejné u podnikových ředitelství státních lesů, na ministerstvu u organizací pro hospodářskou úpravu lesů, škol a výzkumných ústavů, pokud jejich funkce zahrnovala správu jejich lesů. Konečně i pracovníci státní péče o lesy na státních úřadech (okresech, krajích, ministerstvu). Zkušební řád k tomu vydalo ministerstvo.

189) Vyhláška ministerstva č. 139/1952 Sb.

Dříve složené zkoušky se uznávaly. Zásada u všech byla, že odbornou zkoušku mají mít všichni, kteří ze svých funkcí do lesního hospodaření buď mohou, nebo přímo zasahují a mají tedy vliv na úroveň a výsledky lesního hospodářství.

Následující lesní zákon ČNR č.96/1977 Sb. příliš velké změny v tomto směru nepřinesl. Lesní zákon federální tuto záležitost zcela přenechal v pravomoci zákonodárných orgánů republik. Zákon ve svých §§ 12 až 14 zachoval pravidla o odborné správě lesních celků, které neobhospodařovaly přímo samy organizace lesního hospodářství. Požadavky, které kladl, se nijak významně od požadavků zákona č.166/1960 Sb. nelišily. Platilo to u lesů, které neměly vlastního odborného hospodáře zejména. Lesy, které svého hospodáře měly, mohly mít (§ 13) omezený rozsah odborné správy lesů na základě rozhodnutí MZLV. Ta pak měla jen dva základní úkoly : - zajistit vypracování odborných podkladů pro lesní hospodářské plány - a dohled, jak jsou úkoly těchto plánů plněny.

U pracovníků státních organizací lesního hospodářství se odborná kvalifikace brala jako samozřejmost. Uvedena povinnost placení příspěvků za výkon odborné správy (§ 14) a další (§ 15) ustanovení rozšiřovala podrobněji úkoly organizací vykonávajících odbornou správu lesů a způsob jejího provádění vyhláška¹⁹⁰⁾. Byly zde také určité dispozice k dohledu nad pohybem vytěžené hmoty v lesích takto spravovaných. Předpisy kvalifikačních požadavků a pravidel k úřednímu přezkoušení a potvrzení kvalifikace, které až do této doby platily, byly zákonem 1977 zrušeny. Ministerstvo pak s určitým zpožděním vyhlásilo nové kvalifikační požadavky¹⁹¹⁾.

Lesní právo jako soubor norem zaměřených na lesnictví vyhláší pravidla a povinnosti, která ovšem bez orgánů dohlížejících na jejich uplatňování by byly bez efektivního dopadu. To vždy v zásadě mohly být jen orgány státu. Do poválečných dob přešla, po řadě změn v průběhu doby, několikrát přejmenovaná státní instituce s názvem - lesních dohlédacích úřadů - s uvedeným posláním. Postupné poválečné změny v celém lesním hospodářství státu vyvolaly potřebu nové organizace a nově formulované předpisy k obsahu a způsobu provádění této činnosti. Do roku 1960, tj. během patnácti poválečných let přešla naprostá většina lesů do přímého obhospodařování státními organizacemi lesního hospodářství a zbývající lesy byly zařazeny pod odbornou správu těchto organizací. Význam lesů i v této situaci vyžadoval, aby stát nadále dohlížel na řádné hospodaření v lesích, kontroloval a sledoval dodržování norem lesního práva u všech lesů. Soustavná péče a dohled státu na lesní hospodářství byla do důsledků uplatňovaná dvojí cestou. První prostřednictvím odborných organizací spravujících převážnou část národního lesního majetku (státní lesy organizované v národních podnicích a ty v lesní závody), které také měly v odborné správě i ostatní lesy. Druhá instituce k tomu ustanovená, byly orgány státní péče o lesy, ve smyslu zákona. Zákon 1960 byl tím, který tuto změnu po patnácti letech kodifikoval. Zavedl pojem „ Státní péče o lesy“ a stanovil její organizaci. Byla třístupňová, v prvním stupni jako ústřední orgán státní péče o lesy bylo ministerstvo zemědělství lesního a vodního hospodářství. Na dalším krajské a pak okresní národní výbory. Úkoly státní péče o lesy stanovil § 17 zákona a čl. 8. vyhlášky č. 17/1961 Sb. Provedl to jednak v odst. 1 písm. a) až h) článku 8 vyhlášky, definicí jednotlivých konkrétních úkolů a jednak je vymezil v jednotlivých materiálně právních ustanoveních zákona a vyhlášky. Zákon v § 17 vyjádřil základní úkoly této instituce. Pečovat o lesní fond, o zachování a zvelebování lesů a rozvoj lesnictví, dozírat na odbornou správu lesů a vůbec na hospodaření v lesích. Kraje a okresy krom toho sledovat a kontrolovat hospodaření dřevem. Vyhláška ve svém článku 8. to rozvedla a upřesnila. Byly to tři hlavní úkoly - dohlížet, usměrňovat a rozhodovat na a

190) Vyhláška č. 97/1977 Sb.

191) Výnos ministerstva 153/1993 Sb.

v provádění odborné správy lesů - metodicky řídit hospodářskou úpravu lesů, vznik a schvalování LHP - vyhodnocovat ukazatele lesní výroby, posuzovat, analyzovat a navrhovat potřebná opatření. Mimořádnou pozornost proti dosavadním právním normám lesního zákona věnoval čl. 8 vyhlášky hospodaření a manipulaci se dřevem. Pro jednotlivé úrovně organizace státní péče o lesy vymezil přesné pravomoci a povinnosti. U okresního stupně jako nejvýznamnějšího byla rozhodovací práva k lesnímu fondu (přehled o něm, vyhlášení, změny atd.) , právo přikázat lesy do užívání při nedodržování zákonných požadavků a povinností, povolovat výjimky při těžbě, kontroly plnění plánovaných úkolů (zalesňování, ochrany). Pro základní venkovní provoz lesního hospodářství to byl stupeň nejdůležitější. Další dva stupně byly ve svých oprávněních zaměřeny na rozsáhlejší problematiku krajského či celostátního významu. Především v právním smyslu, stanovením nebo úpravou konkrétních právních norem k věcným stránkám lesního hospodářství. Za samozřejmost se považovalo zapojení do státní péče o lesy obce, místní národní výbory. Byla to již u nich uvedená povinnost zjišťovat pozemky, které by měly být prohlášeny za součást lesního fondu a hlásit je na okresní stupeň. Stejně se považovala za samozřejmou úzká spolupráce v evidenci a vedení přehledu o lesním fondu. Proklamativně ovšem vyznívaly požadavky na místní národní výbory, aby pomáhaly při zajišťování prací v lesním hospodářství.

Po vyhlášení lesního zákona č. 61/1977 Sb. nastaly v organizaci státní správy lesního hospodářství některé změny. Je možné říci, že základní myšlenky a zásady, na kterých byly vytvořeny orgány státní správy lesního hospodářství a určeny jejich úkoly se nezměnily. Pojem státní správy lze vykládat ze dvou směrů. Z hlediska funkčního a z hlediska organizačního. Funkční forma činnosti státu je činnost vykonávaná orgány státní správy. Lesní hospodářství v tomto zákonu již nebylo zdůrazňováno jako mimořádně důležité pro svoji nenahraditelnou produkci dřevní hmoty. I když stále platil výraz vypěstovat a zabezpečit takové lesy, které by byly hlavním a trvalým zdrojem dřeva. Objevily se nově, jako úvodní věty, slova, že „ lesní hospodářství má za cíl být jedním z nejdůležitějších faktorů v péči o přírodní a tím i životní prostředí.“ Významné v tomto směru bylo vyjádření, že nová právní úprava v lesním hospodářství také nově charakterizuje i úkol orgánů státní správy „ .. neboť ty se spolupodílejí na proporcionalním rozvoji jednotlivých funkcí lesů a dbají, aby z těchto hledisek byla zabezpečena tvorba a ochrana životního prostředí“.

Za předpoklad splnění takových cílů se vzalo provedení odpovídajícího zpřesnění působnosti jednotlivých stupňů orgánů státní správy. Zůstalo třístupňové rozdělení - ministerstvo - kraj - okres. Znatelná byla tendence zvýšit pravomoc jmenovaných orgánů. Proti dosavadnímu stavu došlo v některých záležitostech k přesunu pravomoci na vyšší orgány. Zdůvodnilo se to tím, že v některých důležitých případech bylo nutné zajišťovat objektivitu rozhodování z širšího hlediska. Věci, které nevyžadovaly řešení z celokrajského nebo celostátního hlediska a věci týkající se občanů, zůstávaly i nadále v rozhodování a pravomoci okresních orgánů státní správy. Tam zůstalo těžiště činnosti při výkonu státní správy lesního hospodářství. Krajské orgány nadále udržely rozhodovací pravomoc při schvalování LHP a kontrole jejich plnění. K určitým změnám došlo v jejich pravomoci při rozhodování o vynětí pozemků z lesního půdního fondu a dostaly také určitou pravomoc převzít na sebe v některých věcech pravomoc okresních orgánů. U ministerstva došlo k zvětšení rozsahu pravomoci v otázkách, které se ukázaly jako celostátně důležité a bylo tu nezbytně nutné vyloučit přitom některé lokální vlivy apod., např. při vyhlášení lesů zvláštního určení a lesů ochranných. Stejně u problematiky výstavby chat v lesích (která dostávala celostátní rozsah) a dalších. Vojenské lesy měly svoje orgány dohledu. Základní změny a úpravy v záležitostech správy lesního hospodářství přinesl zákon ČNR č.96/1977 Sb. Zahrnul celou problematiku dohledu státu nad lesy do §§ 25 až 33. V § 26 až 28 přitom byly rozepsány podrobně úkony jednotlivých stupňů, jejich pravomoci, rozsah rozhodování

lesního hospodářství a uživatelů lesů s omezeným rozsahem odborné správy lesů. Ti tuto funkci vykonávali v rámci svých běžných pracovních úkolů. V druhém případě bylo navrženo k ustavení lesní stráže fakultativní. Týkalo se to především pracovníků orgánů státní správy lesního hospodářství, z dalších odborů, členů zemědělských družstev a jiných. Povinnosti těchto členů lesní stráže se oprávněním a povinnostmi nelišily od prvních. Rozdíl byl v tom, že jejich výkon funkce byl dobrovolný. Nepatřila k nim podmínka mít oprávnění k nošení zbraně a hlavně se tito pracovníci nezapočítávali do požadovaného počtu jedna lesní stráž na plochu 500 ha lesa. Samotné ustanovení lesní stráže (§2) mělo řadu přesně stanovených pravidel. Stanovil je okresní orgán a platily požadavky: - navrhovaný musel mít bydliště na území okresu – stáří přes 21 let, bezúhonný, zdravotně schopný, pokud byl zaměstnancem státních lesů a funkci přísežné stráže měl vykonávat při svém povolání, nemohl být ustanoven pokud neměl oprávnění nosit zbraň. Musel prokázat znalost povinností a oprávnění buď přezkoušením orgánem okresního úřadu nebo prominutím pokud jeho funkce v orgánu státní správy lesního hospodářství nebo státních lesů dávala nepochybnost o jeho způsobilosti k výkonu funkce lesní stráže. Musel složit slib a obdržel průkaz lesní stráže.

Oprávnění a povinnosti lesních strážů byly podrobně stanoveny. Vedle práva vykonávat službu ve všech lesích svého určeného obvodu a práva nosit zbraň (musel přitom vždy mít u sebe průkaz, že zbraň má oprávněně) a znalosti o možném použití zbraně v mimořádném případě (to bylo přesně popsáno), spočívalo to v právu vyzvat k zastavení činnosti proti zákonným nařízením, právo zjišťovat totožnost u osoby mu neznámé v takovém případě, zastavit a zkontrolovat v lese vozidlo při podezření nedovolené činnosti, vykázat z lesa motorové vozidlo, pokud nemělo povolený vjezd apod. Uložit blokové pokuty (do 100 Kč), při nezbytnosti předvést přistiženého orgánům veřejné bezpečnosti a další. Povinnosti lesní stráže, krom toho že se musel řídit obecně závaznými předpisy, spočívaly ve třech základních: - Pokud lesní stráž byla navržena organizací lesního hospodářství měla postupovat podle jejích pokynů – dále oznamovat majiteli nebo uživateli zjištěnou škodu a případně osobu, která škodu způsobila - a neodkladně zasáhnout k odstranění či zmírnění následků vzniklé lesní škody podle svých možností. Zbývající §§ ve vyhlášce se již týkal administrativních postupů, evidence, společných a závěrečných ustanovení.

V obdobích, kterými se práce zabývá, tj. do konce první světové války, po ní až do konce druhé světové války bylo při porušování norem lesního práva přistupováno k použití sankcí a postihů a o tom jak to v praxi probíhalo bylo již psáno. Až do lesního zákona 1960 vlastně krom platných a až v zákonu uvedených a jím zrušených předpisů, či upravených¹⁹⁴⁾ občanského zákoníku se při lesních deliktech jiné neuplatňovalo. Samotný lesní zákon č.166/1960 Sb. tyto záležitosti sankcí a deliktů v lesních věcech vynechával. Právní nástroje, které se v tomto směru v uvedené době používaly byl občanský zákoník, trestní zákon a ve vztahu k lesu nejbližší byl zákon o úkolech národních výborů č.60/1961 Sb. . Řešily se jím záležitosti přestupků. Měl významný § 7 s jeho ustanovením, že kdo ztíží plnění plánu lesní výroby, nedbá ochrany lesního fondu a zanedbá ochranu před živočišnými i rostlinnými škůdci dopouští se přestupku. Nejvyšší přípustná sankce byla 500 Kčs.

Lesní zákon č. 61/1977 Sb. a lesní zákon ČNR č. 96/1977 Sb. byly dva zákony, které po poměrně dlouhé době věnovaly značnou část obsahu a přesnější formulaci k lesním záležitostem tohoto problému. Byl to § 10 a zejména § 26 zákona 61/1977 Sb. a § 34 zákona 96/1977 Sb. K pochopení zavedeného systému ukládání pokut či jiných postihů je nezbytné připomenout pravidla právních předpisů doby vyhlášení zákona. Sankcí se rozuměl právní

194) Zákon č. 82/1918 sb. a zákon č. 37/1928 Sb.

následek skutečnosti, že byl spáchán buď trestný čin, přečin, nebo přestupek. Také když byl porušen právní předpis. Sankce tehdejšími právními řádem uplatňované byly tresty a ochranná opatření (podle trestního zákona) a opatření, zejména majetkový postih (podle správního práva). Krom všeobecných zákonů, které stanovily sankce za nedbání právních ustanovení, byly také sankce, stanovené zvláštními právními předpisy. Mezi všeobecné zákony patřily tři – trestní zákon č. 140/1961 Sb., zákon č. 150/1969 Sb. o přečinech a zákon č. 60/1961 Sb. o úkolech národních výborů. Za trestné činy, které mohly být společností ve sféře lesního hospodářství nebezpečné bylo možné považovat záškodnictví, sabotáž, ohrožení státního tajemství, trestné činy proti hospodářské soustavě, trestné činy proti hospodářské kázní, trestné činy proti majetku v socialistickém vlastnictví a jiné. Mohly se uvážít i případy trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných. Trestů v těchto případech mohlo být použito 11 druhů (v nich byl jmenován jako výjimečný i trest smrti).

Za přečin byl považován nebezpečný čin, který nedosáhl znaků trestného činu a jeho znaky uváděl zákon o přečinech¹⁹⁵). Za přečiny z hlediska lesního hospodářství mohly připadat v úvahu : přečin proti zájmům socialistického hospodářství, proti majetku v socialistickém a osobním vlastnictví, přečin pytláctví, přečin proti veřejnému pořádku, přečin proti maření výkonu úředního rozhodnutí, přečin proti kázní (odpírání povinnosti ve služebním zařazení atd.) a další. Soudy stíhaly přečiny v zjednodušeném řízení (proti řízení v trestném činu). Trestní sazby odnětí svobody neměly stanovenou dolní hranici, peněžité trest měl horní hranici 10 000 Kč, dolní nebyla stanovena. K promlčení došlo po roce.

Přestupků se týkal zákon o úkolech národních výborů při zajišťování socialistického pořádku¹⁹⁶). Lesů a lesního hospodářství se dotýkaly především § 6, který za přestupky považoval nejen jednání uvedená v §§ 7 až 19, ale i zavinění porušení povinností stanovené v jiném právním předpisu, pokud se tím stěžovalo plnění úkolů státní správy, rušil veřejný pořádek nebo jiné podobné. Další §§ byly už více konkrétní – kdo, jak, čím se dopustil přestupku : § 7 kdo ztížil plnění plánu lesní výroby, nedbal ochrany lesního fondu, zanedbal ochranu před rostlinnými či živočišnými škůdci; - § 10 kdo použil dopravní prostředek ve špatném technickém stavu, nějakým způsobem poškodil veřejnou komunikaci apod.; - § 11 kdo poškodí chráněnou část přírody, či jí nechrání ; - § 17 neoprávněný vstup, neuposlechnutí výzvy veřejného činitele apod.; - § 18 kdo zanedbá ochranu před požárem a jinými živelními pohromami. Přestupky stíhaly místní národní výbory, ale ve věcech lesního hospodářství to byly zásadně okresní orgány. Promlčení bylo po roce. Bylo možné použít jako postih napomenutí, veřejnou důtku a pokutu do 500 Kč. Také propadnutí věci, patřící osobě, která se přestupku dopustila, pokud byla použita ke spáchání přestupku. Při majetkové škodě, pokud nedošlo k dohodě a dobrovolné náhradě, měl právo toto uložit národní výbor. Ve snaze zjednodušit podobné přestupkové řízení, bylo zavedeno blokové řízení. Nejvyšší bloková pokuta mohla být 100 Kč a mohla ji ukládat lesní stráž. Ke zvláštním právním předpisům podle kterých bylo možné ukládat sankce za porušování právních předpisů na úseku lesního hospodářství patřil k již jmenovaným dvěma lesním zákonům r. 1977 ještě zákon o pokutách za porušování právních předpisů o vytváření a ochraně zdravých životních podmínek¹⁹⁷).

Z nových lesních zákonů byl nejdůležitější pro stanovení sankcí § 26 zákona č. 61/1977 Sb. . Až do doby kdy byl vydán, bylo možné za porušení právních předpisů na ochranu lesů a lesního hospodářství ukládat pokuty jen občanovi a nejvíce 500 Kčs. Organizace, které do té doby a i nadále způsobovaly na lesním hospodářství nesrovnatelně vyšší škody, byly opomenuty. Přitom například odnímání součástí lesního fondu bez

195) Zákon č. 150/1969 Sb. ve znění zákona č. 46/1973 Sb.

196) Zákon č. 60/1960 Sb.

197) Zákon č. 36/1975 Sb.

jakéhokoliv rozhodnutí, zásahy do lesů narušující další funkce lesů (exhalace, které ničily zejména jehličnaté lesy,) to vše nebylo nijak ustanovením předešlého zákona postihováno. Nový zákon to odstranil a v § 26 bylo stanoveno, že orgány státní správy lesního hospodářství mohou ukládat pokuty do výše 500 000 Kč organizacím, které :

- odnímají pozemky z lesního půdního fondu, nebo omezují využívání lesních pozemků bez předchozího souhlasu příslušných, k vydání rozhodnutí oprávněných orgánů; patřilo sem i překročení povolené výměry i když k souhlasu došlo;
- zavini poškození lesních pozemků nebo porostů (požár apod.) , nebo poškození technických zařízení lesního hospodářství či jinak stíží provoz lesního hospodářství;
- neplní jiné povinnosti stanovené tímto zákonem (nečiní příslušná opatření k ochraně lesů, opatření chránící před požáry, jiné organizace (dálková vedení, stavby apod.) neučiní potřebná opatření k ochraně lesa;

Postihy značně zpřísnily, při recidivě organizaci, která znovu porušila nějakou povinnost, za kterou se ukládala pokuta podle zákona o lesích (v době od jednoho roku od nabytí právní moci rozhodnutí o uložení pokuty) byla uložena pokuta do výše dvojnásobku pokuty, která by jinak byla uložena. K celému jmenovanému systému stanovení sankcí při porušování norem lesního práva, který dovršil posledními jmenovanými lesními zákony, patřila ještě zásada, která byla uplatňována, že krom organizace nesoucí odpovědnost za porušení předpisů, má být sankčně postižena nejen ona, ale i odpovědný pracovník, který porušení povinnosti zavini. Tady záviselo na okolnostech (úmysl, nedbalost či jiné) a mohlo se jednat buď o trestný čin, přečin, nebo, pokud o tyto dva případy se nejednalo, mohl být pracovník potrestán pokutou (nejvýše trojnásobkem průměrného měsíčního platu). I zde promlčení prošlo do jednoho roku.

Zákon o lesích ovšem stanovil, že řízení o uložení pokuty pro delikt (§ 26, odst.1, - poškození lesního půdního fondu apod.) je možné zahájit jen do jednoho roku ode dne kdy se to orgán státní správy lesů dozvěděl, ale nejpozději do tří let. Když se porušení dopustil uživatel lesních pozemků, pak do pěti let, kdy k porušení došlo. Zákon o pokutách za porušování právních předpisů o vytváření a ochraně zdravých životních podmínek¹⁹⁸⁾ bylo možné v souvislosti s lesním hospodářstvím použít jen výjimečně a to tehdy, když nebylo možné použít nic z obou lesních zákonů. (Na příklad pokuty z podnětu orgánů hygienické služby apod.). Pokuta mohla dosáhnout výše 100 000 Kč. Při nesplnění odstranění zjištěných nedostatků ve stanovené době mohla být pak dvojnásobná.

Zákon č.96/1977 Sb. ve svém § 34 ještě některá pravidla k ukládání pokut specifikoval a rozvedl. Stanovil, že orgány státní správy lesního hospodářství měly povinnost uložit pokuty až do výše 500 000 Kč organizacím, které:

- a) nedodržely závazný ukazatel, či údaj LHP kterým podle zákona mohl být hospodářský způsob, výše těžeb, úkoly obnovy a výchovy,
- b) nezajistily přednostní zpracování nahodilé těžby,
- c) nedostatečně zajišťovaly výkon odborné správy lesů,
- d) vykonávaly v lesích nepovolené nebo zakázané činnosti,
- e) neplnily opatření na ochranu lesů či jiné podobné povinnosti,

Stejně jako v předchozích odstavcích i v tomto případě záležitostí, ke kterým se § 34 vztahoval, zasahovaly radikálně proti recidivám a stejně zde platila odpovědnost samotných pracovníků nejen organizací. Také promlčecí lhůty byly obdobné. Jen dodatečně poznámka, že organizace sama nemohla být stíhána podle trestního zákoníku, ani podle zákona o přečinech. Pokud se jednalo ve věci o jednotlivce, pracovníka, a pokud došlo k naplnění skutkové podstaty trestného činu či přečinu, mohl tak být potrestán. Když organizace byla

198) Zákon č. 36/1975 Sb.

potrestány pokutou podle § 34 zákona, trestní odpovědnost pracovníka zůstávala nedotčena, stejně zůstávala nedotčena odpovědnost organizace či pracovníka podle předpisů o náhradě škody. Přístup k úpravám pravidel o sankcích při porušování lesních zákonů byl nově upravován po politických změnách v r. 1990 a zákon o přestupcích¹⁹⁹⁾ přinesl v § 33 část nazvanou přestupky na úseku lesního hospodářství. Od roku 1991 zákon o České inspekci životního prostředí²⁰⁰⁾, přinesl ustanovení dalších skutkových podstat správních deliktů v tomto směru a pokuta zde mohla dosáhnout až 2 000 000 Kč.

Rokem 1990 skončilo dlouhé 45leté období po skončené druhé světové válce, které do norem lesního práva u nás přineslo významné změny. Byla to především kodifikace lesního práva, druhá v historii lesního práva u nás a pokračování znamenaly dva parciální zákony z r. 1977. Změny, ke kterým v lesním právu tohoto období docházelo, byly ne jedné straně formovány odbornými lesnickými názory a trendy a na druhé straně víc než silně požadavky a představami vládnoucí mocenské síly. U této vystupovaly do popředí jednoznačně dva rysy – centralizace řízení a správy veškerých lesů v zemích České republiky do jednoho orgánu - a druhý spojený s mimořádným zásahem do vlastnického práva všeobecně²⁰¹⁾. Hodnocení, analýza tohoto období jak z právního, tak odborného lesnického hlediska nejsou cílem této práce. Všechno, co v poměrně rozsáhlé části, věnované vývoji lesního práva právě v této době, by mělo posloužit k návaznosti a chápání změn, které konec jmenovaného období přinesl a k přístupu pojednání o poslední, tj. současně platné kodifikaci norem lesního práva v České republice.

Shrnutí:

Období bylo velmi ovlivněno politickými změnami. Muselo to výrazně ovlivnit i lesní právo. Od počátku bylo konstatováno, že základní zákonná nařízení vlastníci lesů akceptovali. Stát měl plnou kontrolu a vliv. Období první ČSR navázalo na zákony z Rakouska a až zákon č. 37/1928 přinesl určité změny. Samotný název zněl: „...o zatímní ochraně lesů“. Došlo k dalšímu zpřísnění dozoru a zvýšila se pozornost věnovaná ekologickým prvkům. Upřesnila se znovu pravidla v kategorizaci lesů. Zpřísněny povinnosti vlastníků. LHP se staly povinností pro všechny majetky nad výměru 50 ha. Zdůrazněna povinnost odborné správy.

Válkou sel stav zhoršil. Významným se stal předpis z r. 1940, první u nás v tomto směru, o významu genetického původu obnovního materiálu. Změny po skončení druhé světové války, v dlouhém období do roku 1990 přinesly řadu dalších. Lesní zákon z r. 1960 nahradil po 108 letech platnosti zákon č. 250/1852. V základní odborné myšlence z něj vycházel a navazoval. Řešil nově organizaci správy lesů, zahrnovaly již vlastně všechny. Situace vynutila pozornost na odnímání lesní půdy. To se dostávalo znovu do popředí pro rozšiřující se výstavbu (podniků průmyslu, dopravní sítě, dálkových vedení a dalších). Stejně vážným byl dopad průmyslových exhalací, které ohrožily a poškodily velké celky lesů. Zákonná opatření byla nezbytná. Použil se ekonomický prostředek, poplatky za odňatou lesní půdu.

Zákon byl v r. 1977 nahrazen dvěma parciálními, které nejen navázaly, ale také rozšířily. Bez zastavení se u politicky motivovaných kroků, vedoucích k centrální správě všech lesů a soustředění lesního majetku do rukou státu, byl důležitý princip postavený do popředí všech ochranných opatření – prevence. Nově byla stanovena pravidla ke kategorizaci. Postoj v posledních dvou desetiletích ke správě lesů byl z hledisek ochrany

199) Zákon č. 200/1990 Sb.

200) Zákon č. 282/1991 Sb.

201) JUDr. Ing. Martin Flora Dr. – „Lesní zákon a související předpisy“ 2004

vyjádřen dvěma úryvky k zákonu. – „... lesní hospodářství má za cíl být jedním z nejdůležitějších faktorů v péči o přírodu a tím i o životní prostředí“ a pro orgány státní správy: – „... dbají na zabezpečení tvorby a ochrany životního prostředí“.

6. Současné období – zákon č.289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon) a některé zákonné normy k ochraně životního prostředí.

- 6.1. lesní zákon a jeho hlavní části.
- 6.2. některé zákonné normy práva životního prostředí
- 6.3. některá prováděcí nařízení a vyhlášky k lesnímu zákonu.
- 6.4. základní rysy lesního zákona, směřující k ochraně lesa.
- 6.5. odpovědnost v ochraně lesa a životního prostředí (trestně právní odpovědnost – odpovědnost za správní delikty – sankce a postihy)
- 6.6. současnost, vztah: vlastník – les – životní prostředí.

Současnost lesního práva v České republice je období lesních norem od změn politických poměrů roku 1989 – 1990. Po těchto změnách došlo také ke značným změnám právního řádu a k určitému návratu ve směru kontinentálního systému práva. Rozdělení federace pak přineslo několik dalších. Základní se stala, v historickém vývoji lesního práva v našich zemích, třetí kodifikace lesního práva, zákon, na kterém se usnesl parlament České republiky **č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)** Samotný název potvrzuje úvodní věty. Až do roku 2004 jako doplnění, případně upřesnění, bylo vydáno 13 vyhlášek prováděcího charakteru, 1 nařízení vlády a dílčí zákon²⁰²⁾. K tomu je nutné, mimo uvedené normy přihlížet, vzhledem k jejich vztahu k lesu, ještě k zákonu o České inspekci životního prostředí, o její působnosti v tomto směru²⁰³⁾ a také k některým ustanovením trestního zákona.

Účel lesního zákona je v něm vyjádřen výslovně hned v § 1 první hlavy. Další vládní usnesení (vyhlášky, nařízení atd.) jsou v podstatě jednak doplněním, jednak upřesňují úmysl zákonodárce. Samotné zákonné normy v tomto směru nemohou ovšem zajistit obecné cíle. Nastupují principy lesní politiky státu, které vyjadřují cíl, jenž by měl být dosažen v budoucnu a u nás právě k tomu bylo zcela typické zveřejnění, které bylo ve vyjádření vlády č.249/ 1994 Sb., k zásadám lesnické politiky²⁰⁴⁾. Ve jmenovaném usnesení byly významným způsobem zdůrazněny směry, jak obsahem tak formulací, překračující a rozvíjející obdobné myšlenky norem lesního práva z minulosti. Bylo to zejména: - *obnovit a udržet stabilní lesní ekosystémy - zvýšit druhovou diverzitu lesních dřevin a přiblížit se přirozené skladbě lesů - dosáhnout výrazného snížení imisního zatížení lesních porostů - zachovat a ozdravit lesní porosty v imisí poškozených oblastech - udržet a rozvíjet genofond lesních dřevin - udržet vysokou úroveň lesní hospodářské úpravy lesů*. Významným znakem lesního zákona je právě § 1, který definuje účel zákona, vymezuje jeho

202) Zákon č. 149/2003 Sb.

203) Zákon č. 288/1991 Sb.

204) JUDr Ing Martin Flora - „Lesní zákon a související předpisy“ - 2004

hranice a ty dále pak jsou obsahem dalších předpisů kodifikační povahy. „Účelem tohoto zákona je stanovit předpoklady pro zachování lesa, péči o les a obnovu lesa jako národního bohatství, tvořícího nenahraditelnou složku životního prostředí, pro plnění všech jeho funkcí a pro podporu trvale udržitelného hospodaření v něm.“ Jsou to základní věty, které jsou východiskem pro všechny další části zákona.

Zákon ve svém členění zachovává dost tradiční postup. Název zákona napovídá jeho rozdělení do částí, z nichž část první přímo nese název „Zákon o lesích“ a další části, část druhá až šestá, obsahují změny některých dřívějších významných zákonů či předpisů²⁰⁵⁾ a šestá část se seznamem zrušovaných zákonů a dalších předpisů. Zákon sám je seřazen do deseti hlav, které se dělí na oddíly a §§. Charakteristické u tohoto zákona je, že každá z deseti hlavních částí a většina oddílů i paragrafů, má přesné pojmenování svého obsahu. Tak první hlava má název „úvodní ustanovení“ a § 1 až 5 pak názvy: – účel zákona – vymezení pojmů – pozemky určené k plnění funkcí lesa – nakládání s lesy ve vlastnictví státu – zákaz nájmu a pronájmu -. Druhý oddíl s § 6 až 10 se zabýval kategorizací lesů. Druhá hlava s názvem „zachování lesů“ je pokračováním tradičního základního požadavku zabránit snižování plochy lesů. Navazuje do určité míry na parciální lesní zákony z roku 1977, ovšem ve svých čtyřech oddílech formuluje většinu pravidel nově. Stanoví především základní povinnosti k lesu, pravidla evidence a dělení pozemků. V dalších oddílech se zabývá ochranou pozemků určených k plnění funkcí lesa, pravidly a obecnými zásadami při odnímání pozemků či omezení jejich využití a dále ekonomickým nástrojem k ochraně lesů, tj. poplatky za odnětí.

Ve třetí hlavě nazvané „obecné užívání lesů“ jsou stanovena základní pravidla tohoto pojmu spolu se seznamem zákazů a příkazů, pravidla náhrad za způsobené škody a další. Předpoklady trvale udržitelného hospodaření v lese, které má ve svém názvu hlava čtvrtá, jsou obsahově shrnuty do ustanovení k lesnímu plánování. Nařízení a pravidla k vlastnímu hospodaření v lesích má hlava pátá zákona s §§ 29 až 40. Tři z nich, § 31 obnova a výchova lesních porostů, § 32 ochrana lesa a § 33 těžba dříví, jsou významově určující i pro ostatní. Hlava šestá stanoví způsoby a podmínky udělování licencí. V sedmé jsou podmínky a způsob podpory hospodaření v lesích ze strany státu. Poslední dvě hlavy, osmá a devátá, určují pravidla a způsoby státní správy lesů a pravidla sankcí a postihů. V poslední hlavě jsou ustanovení společná a přechodná. Do roku 2004 došlo k několika úpravám a zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon) je uplatňován ve znění dalších zákonů²⁰⁶⁾. Bližší charakteristika a poznámky k základním částem zákona a jeho myšlenkám budou rozvedeny v dalším.

6. 2.

Předcházející část 6.1. byla věnovaná lesnímu zákonu č.289/1995 Sb. v současném znění a rámcové informaci o jeho obsahu a rozdělení do jednotlivých věcně zaměřených částí. Současný lesní zákon tvoří základní kámen lesního práva. Nelze ovšem přejít a zabývat se lesním zákonem a doplňujícími vyhláškami a nařízeními vydanými k němu a zabývat

205) Změna zákona ČNR č. 2/1969 Sb. ve znění pozdějších předpisů
Změna a doplnění zákona ČNR č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů
Změna a doplnění zákona č. 23/1962 Sb. o myslivosti ve znění pozdějších předpisů
Změna zákona ČNR č. 200/1990 Sb. o přestupcích
206) Zákony č. 238/199 Sb., č. 132/2000 Sb., č. 76/2002 Sb., č. 320/2002 Sb., č. 149/2003 Sb.

se prostředky a způsoby ochrany lesa, aniž by se brala v úvahu přímá souvislost a návaznost na právo životního prostředí vůbec. Les je mimořádně důležitá část životního prostředí a od prvních odstavců této práce je snaha tuto stránku zřetelně zdůrazňovat.

Nejen u nás se v současné době ochrana životního prostředí stává nesmírně naléhavá. Bez ochrany životního prostředí nemá žádný život budoucnost. V souvislosti s lesem to bylo konstatováno určitým způsobem již v úvodních větách této práce a také to, že právo hraje a bude v této věci hrát mimořádnou úlohu. V posledních desetiletích se to velmi výrazně potvrzuje, kdy se formulují stále důležitější mezinárodní opatření. Přes důležitý význam těchto pokusů o mezinárodní právní úpravu zatím stále rozhodující instancí na prosazování je národní právní řád. Ten má k dispozici potřebné efektivní mechanismy k prosazování takových norem. V mezinárodním rozsahu právní úpravy o ochraně životního prostředí nemohou dosáhnout obdobné přesnosti jako na národní úrovni. Ochrana životního prostředí pomocí právních norem přináší změny vůbec. Vyžaduje a vyžádá si velké změny v soukromém právu, ve veřejném právu hmotném a i procesním. Ekologické požadavky se dotknou v právním smyslu právního řádu v celé jeho šíři.²⁰⁷⁾

Lesní právo přes svojí úzkou specializaci vyjádřenou lesním zákonem a ostatními navazujícími předpisy je neoddělitelně spojeno s právem životního prostředí. Jeho posláním je chránit les, zajišťovat zacházení s lesem tak, aby nebyl ničen, byl trvale zachovávan a to v potřebné kvalitě a stavu. Základy obecného práva životního prostředí jsou tedy totožné se základními požadavky lesního práva. Vycházejí ze stejného zákonného obecného základu, tj. z ústavního zákona č.1/1993 Sb., zákona č.2/1993 Sb. Listiny základních práv a svobod, která článkem 3. ústavy byla prohlášena za součást ústavního pořádku ČR. Listina základních práv a svobod uvádí tři jednoznačné zásady:

- *každý má právo na příznivé životní prostředí –*
- *každý má právo na včasné a úplné informace o životním prostředí*
- *nikdo nesmí ohrožovat ani poškozovat životní prostředí nad míru stanovenou zákonem*

Základním právem člověka je právě právo na příznivé životní prostředí. Jedním z významných potvrzení, jak toto je v současnosti důležité, je na příklad čl. 11, odst. 3. Listiny základních práv a svobod tím jak upravuje vztah mezi vlastnickým právem a životním prostředím. Výkon vlastnického práva nesmí poškozovat vedle lidského zdraví ani přírodu a životní prostředí nad míru stanovenou zákonem. To je jednoznačné stanovisko. Při střetu zájmů má ochrana životního prostředí přednost před výkonem práv vlastníka. Garantem povinností v tom je možný pouze stát a jeho mocenská role.

Návaznost a souvislosti práva životního prostředí a lesního práva se projeví velmi zřetelně jestliže navzájem porovnáme zákon o životním prostředí a lesní zákon. Vedle již zmíněných obecných základů z ústavy, patří sem započítat i zákon č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí²⁰⁸⁾ a nelze neuvést i další, které mají významnou souvislost s ochranou a péčí o životní prostředí. Jsou to zákony upravující organizaci ochrany životního prostředí, zákon o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa a konečně i zákon o obcích. Přirozeně i zákony řešící odpovědnost v ochraně životního prostředí – trestní zákon, přestupkový zákon a příslušné další předpisy. Týkají se deliktů odpovědnosti v ochraně životního prostředí, odpovědnosti právnických i fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti za správní delikty atd. Podrobněji bude o této problematice

207) Damohorský M a kol. - „Právo životního prostředí“ Praha 2003

208) Zákon č. 123/1698 Sb.

pojednáváno v dalším. Životního prostředí se dotýká i řada dalších, které při řešení své specifiky se v různé míře dotýkají životního prostředí a jeho ochrany. Tak k tomu dochází často při územním plánování, stavebním řízení, posudcích vlivů na životní prostředí, řešení znečišťování v rozsahu jak ho vývoj civilizace přináší a samozřejmě pak přímo specializované zákony v tomto směru, jako je zákon o ochraně přírody, zákon o ochraně zemědělského půdního fondu, zákon o lesích. Podobně specializovaných je ještě několik. V souvislosti s lesní problematikou by se zde mohl ještě uvést zákon o nakládání s geneticky modifikovanými organismy a produkty²⁰⁹.

Podobně jako u lesů lesní zákon, je i zde v záležitostech ochrany životního prostředí základním zákon o životním prostředí č.17/1992 Sb. v platném znění. Definuje ve svých paragrafech základní pojmy:

- životní prostředí – ochrana – znečišťování a poškozování životního prostředí-ekologická stabilita – trvale udržitelný rozvoj – ekologická újma,
- některé principy a prostředky ochrany – přípustná míra zatížení území – limity znečišťování – předběžná opatrnost – ochrana práv, výchova, osvěta,
- povinnosti, východiska při ochraně životního prostředí, tj.: předcházet znečištění u zdroje- minimalizace nepříznivých důsledků – poskytování informací – činit opatření k odvrácení hrozby poškození – nezbytnost opatření k nápravě.
- Povinnost nápravy či náhrady ekologické újmy – ukládání pokut a předběžných opatření – používání ekonomických nástrojů k ochraně.

Přes jasné definice a vyjádření, která mají vlastně shodný či blízký ideový obsah a zaměření jako normy lesního práva, jedná se většinou o deklarativní charakter uváděných požadavků a norem a lze je použít jen společně s jiným zákonem.

Zákon č.17/1992 Sb. přinesl několik definic, které zřejmě nejlépe podtrhnou ideovou totožnost s normami současného lesního práva :

- v § 2. se hovoří o životním prostředí – „...vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, ekosystémy a energie.“

- v § 6. – výraz trvale udržitelný rozvoj znamená : „ ...rozvojem, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby a přitom nesnižovat rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů.“

- v § 9. – o ochraně životního prostředí : „ ...činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování životního prostředí omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů, organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochrany životního prostředí jako celku ...“

Při porovnání uvedené citace s částmi lesního zákona (na př. §§1,7,8,10, - významně §§ 11,13,15,19,20,29, - stejně s §§ 31,32,33,34, a dalšími) je zřejmé, že jakákoliv specializovaná činnost, zamýšlené či prováděné zásahy nemohou se uplatnit a nelze je dovolit jak při hospodaření s lesem, tak i v dalších oborech, aniž by se nerespektovala ochrana životního prostředí a ideové zásady vyjádřené zákonem o životním prostředí.

Vedle uvedeného je nutné brát v úvahu ještě další. Zásady ochrany životního prostředí vycházejí z několika principů. Přihlédneme-li k vazbám k lesům jsou to zejména : - princip odpovědnosti původce – princip komplexní a integrované ochrany – princip prevence –

209) Zákon č. 153/2000 Sb.

a další. Organizace státní správy ochrany životního prostředí je v současnosti rozdělena mezi několik orgánů. Přímo je to již zmíněná Česká inspekce životního prostředí. Dále rozhodující pravomoci jsou rozděleny mezi dvě ministerstva. V první řadě je to ministerstvo životního prostředí, má v tomto směru ve všech věcech vrchní dozor. Druhé je ministerstvo zemědělství jako hlavní instituce pro zemědělství a lesní hospodářství, dvě základní části životního prostředí. Z obou, podle potřeb reálného stavu, jsou zřízeny dílčí podřízené orgány. U krajských úřadů jsou to odbory životního prostředí a v současnosti ještě dál jsou některé pravomoci přeneseny na obecní úřady s přenesenou působností. Ty používají nástroje a způsoby o kterých je nezbytné se zmínit podrobněji. Nástroje, které se k ochraně životního prostředí používají lze rozdělit do dvou skupin. Na nástroje přímého působení a na nástroje nepřímého působení.

V prvním případě to jsou :

- Administrativně právní nástroje

1. - ukládání povinností, zákazy, omezení, příkazy – formulované buď přímo zákonem (př. řada §§ lesního zákona) , nebo na základě zákona oprávněným aktem příslušného orgánu veřejné správy: Ne vždy požadavek formulovaný jako morální požadavek je ovšem právně vynutitelný.

2.- povolení, souhlasy, stanoviska, vyjádření vydávaná ze strany orgánů státní správy. Základní úmysl v těchto případech spočívá v tom předejít u činnosti, ke kterým se něco podobného vydává, poškození životního prostředí. To bývá důležité především při povolování výjimek, které za určitých okolností a podmínek některé zákony ve svých zákazech jako možnost připouštějí. Podobná, zejména dodatečně vydávaná vyjádření ovšem osobu odpovědnou za protiprávní zásah do životního prostředí nezbavují deliktů odpovědnosti.

3. - určení standardů, limitů, požadavků na zachování určitého stavu. To je zcela typické v lesním zákoně v řadě věcí. U povinného plánu je to třeba stanovení závazné doby obnovy a výchovy lesního porostu.

4. - kategorizací , tj. rozdělením a odstupňováním míry dohledu a působení podle důležitosti a významu. Stejně jako v předchozím bodě je toto typické u kategorizace lesů, ale i dalších.

5. - kontrola a dozor – nástroj, který používají především orgány státní správy a Česká inspekce životního prostředí. Do určité míry k tomu patří i soudní činnost a i kontrola veřejnosti.

6. - součástí administrativně právních nástrojů se stává i uplatňovaná právní odpovědnost. Vyžadování náhrady škody a odstraňování ekologické ztráty nápravnými opatřeními. K tomu odpovědnost za delikty vůbec. Výkon rozhodnutí, co je podmínka k vynucení práva, je zvláště významný v případech, kdy není plněn výkon sankčních rozhodnutí. Důležité při vybírání pokut, náhrad.

Druhé přímé nástroje jsou koncepční nástroje. Vypracování koncepcí., plánů, programů apod. Výrazně se to uplatňuje v lesním hospodářství a v lesním zákoně je to jedna z nejdůležitějších částí. Podobně to platí o územních plánech, u plánů vodního hospodářství a dalších. Vždy jako základní hledisko je zde hledisko ochrany životního prostředí.

Mezi prostředky administrativního působení patří smlouvy či jiné dobrovolně převzaté závazky. Různé, ve formě dohody :- šetrný vztah k prostředí - dohoda o podmínkách ochrany

s vlastníkem pozemku, zřízení rezervace, přírodní památky, chráněného stromu apod. Do jisté míry sem patří i ekologicky provozované zemědělství.

Nástroje nepřímého působení jsou ekonomické nástroje. Je to způsob, jakým stát nepřímo, regulací, vykonává potřebný vliv na příslušné objekty. Poskytuje to určité možnosti volby. Využívá se protiklad zájmů ekonomických a ekologických výhod. To vždy je založeno na řešení kompromisem a právě využití ekonomických nástrojů je snahou vytvořit jistý kompromisní soulad. Má to pak motivační funkci, fiskální funkci (daň, poplatky), finanční prostředky slouží pak dále k financování opatření v ochraně životního prostředí apod. V podstatě se jedná o dva druhy – pozitivní nebo negativní stimulaci.

Česká republika používá řadu ekonomických nástrojů. V některých oborech to může být dost rozsáhlé. V lesním hospodářství to pak jsou na př. odvody poplatků za odnětí pozemků určených k plnění funkcí lesa, různé způsoby dotací, zvýhodňování (půjček, daní), poplatky za kácení dřeva a další.

Krom všeho až dosud uvedeného se nelze obejít bez toho používat v ochraně životního prostředí (tedy stejně i lesa) mocenské prostředky státu. Jako jeden způsob je zřízena Veřejná stráž. V současnosti lesní stráž, rybářská stráž, stráž myslivosti a stráž přírody. Všechny jsou organizovány na stejných principech a obdobným způsobem V části práce, pojednávající o jednotlivých hlavách lesního zákona, je u lesní stráže rozveden způsob ustanovení, popis úkolů a povinností, odpovědnosti (hlava V., oddíl třetí, §§ 38 a 39). Základní rysy a způsoby jsou stejné i u ostatních stráží. Ustanovením se strážce stává veřejným činitelem a svou činností zastupuje zájem státu.

Důležitou úlohu v celém tomto směru má právní odpovědnost. Nejen na úseku lesního hospodářství, ale v celé ochraně životního prostředí. Je to odpovědnost objektivní (za následek) a odpovědnost subjektivní (za zavinění). Této záležitosti je dále věnována samostatná část. Souvislostem při rozboru základních rysů lesního zákona (bod 6.4), se zaměřením zejména na věci týkající se ochrany lesa.

6.3.

Samotné normy uvedené a stanovené lesním zákonem jsou doprovázeny nezbytnými prováděcími předpisy. Ty by jednak měly posloužit jednotnosti při výkladu a použití ustanovení a pravidel zákona, jednak doplnit, případně rozšířit podrobnosti k některé užší problematice lesního hospodářství, která přes svůj význam nedosahuje dostatečnou důležitost k tomu, aby byla řešena přímo ustanovením samotného lesního zákona. Lesní zákon sám je jako současný lesní kodex předpis, který práva a povinnosti určil přehledně a jasně. Zdá se (přestože účelem této práce není pokus o kritický rozbor), že je značně restriktivní. Nepochybně to způsobily dva důvody. V první řadě velký vzestup veřejného zájmu o lesy a záležitosti s nimi spojené a za druhé obavy, vyvolané velkými změnami politického charakteru, že návraty a obnova starých majetkových vztahů má v sobě nebezpečí, že po dlouhé době přerušeni nezaručí hned vlastníci, že budou mít dostatečně odpovědný přístup ke správě svých lesů. Prováděcí předpisy, vyhlášky, nařízení vlády i další platné normy tento rys zákona ještě podtrhují. Zvláště na příklad je to patrné ve spojení s pojmem „reprodukční materiál lesních dřevin“. Základní pro to je § 29, oddíl první, hlavy páté. Stejněmu pak jsou

dále věnovány vyhláška²¹⁰⁾, která stanoví podrobnosti o přenosu semen a sazenic lesních dřevin, o evidenci o původu reprodukčního materiálu. Ještě předtím zákon²¹¹⁾ o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců k obnově lesa a k zalesňování a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin) a vyhláška kterou se provádí zákon.

Ze všech vyhlášek, vydaných do roku 2004 jako doplňující a provádějící k některým částem zákona, je potřebné věnovat pozornost několika důležitým.

- Ministerstvo zemědělství vyhláškou o náležitostech žádosti o odnětí nebo omezení a podrobnostech o ochraně pozemků určených k plnění funkcí lesa²¹²⁾ stanovilo (na základě § 16 zákona) přesné postupy a náležitosti potřebné k žádosti o odnětí, nebo o omezení pozemků určených k plnění funkcí lesa v prvním §, a v dalších třech podrobné požadavky a podmínky, jako návrh plánu rekultivace, podrobnosti při řízení o záboru pozemku a podrobnosti při rekultivaci pozemků určených k plnění funkcí lesa.

- Vyhláška o stanovení pásem ohrožení lesů vlivem imisí²¹³⁾. Spolu s přílohou, ve které jsou tabulky potřebné pro určení stupně poškození (jednoho stromu a porostu) rozlišuje zdravotní stav lesů podle stupně poškození do čtyř pásem A až D. Nejvíce ohroženým je stupeň A, kde se počítá s postupem zhoršení do 5 let. Takto zjištěná a stanovená pásma jsou zakreslena do lesnických map.

- Vyhláška o pravidlech poskytování podpory při výsadbě minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin a o poskytování náhrad zvýšených nákladů²¹⁴⁾, doplňuje podrobným ustanovením §§ 24 a 36 zákona. Vyhláška se zabývá těmito věcmi velmi podrobně.

- Velmi rozsáhlá a mimořádně důležitá ustanovení přinesla vyhláška o zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a o vymezení hospodářských souborů²¹⁵⁾. Lesní zákon v §§ 23 a 31 její vydání uložil MZ. Vedle podrobností k oblastním plánům rozvoje lesů jsou to především základní hospodářská doporučení pro hospodářské soubory a v § 2 vyhlášky ustanovení k vymezení hospodářských souborů. Neoddělitelnou částí vyhlášky se staly přílohy. Příloha č.1 stanoví podrobně hranice přírodních oblastí (je jich 41) spolu se zákresem mapy; příloha 2 je přehled souborů lesních typů České republiky; - příloha 3 obsahuje základní hospodářská doporučení dle hospodářských souborů pro odvození závazných ustanovení maximální výše těžby a minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin. Příloha 4 pak má rámcové vymezení cílových hospodářských souborů. Celek vyhlášky a příloh má základní důležitost pro vypracování lesních hospodářských plánů.

- Lesní zákon dále svým § 25 a 27 uložil MZ stanovit podrobnosti k vypracování lesních hospodářských plánů. Plnila to vyhláška o lesním hospodářském plánování²¹⁶⁾. Samotné rozdělení rozsáhlé a podrobné vyhlášky do čtyř oddílů v jejich názvech stanoví obsah: - lesní pozemky, jejich členění, - lesní hospodářské plány v §§ 2 až 12 se všemi podrobnostmi k obsahu, vypracování, schvalování, - lesní hospodářské osnovy podobně v §§ 13 až 18 obsahují totéž pro tento druh lesních plánů, - poslední oddíl je závěrečné vyhlášení. K vyhlášce patří přílohy 1 až 5 se vzory k LHP.

- Vyhláška kterou se stanoví náležitosti potřebné k udělení licence²¹⁷⁾ v lesním hospodářství a náležitosti žádosti o udělení licence. Lesní zákon § 44 vyžadoval její vydání

210) Vyhláška č. 139/2004 Sb.

211) Zákon č. 149/2003 Sb. a prováděcí vyhláška č. 29/2004 Sb.

212) Vyhláška MZ č. 77/1996 Sb.

213) Vyhláška MZ č. 78/1996 Sb.

214) Vyhláška MZ č. 80/1996 Sb.

215) Vyhláška MZ č. 83/1996 Sb.

216) Vyhláška MZ č. 84/1996 Sb.

217) Vyhláška MZ č. 100/1996 Sb. ve znění vyhlášky č. 324/2003 Sb.

stanovil pravidla k ověření a schválení potřebné požadované odbornosti na určených úsecích lesního hospodářství.

- Důležitou součástí norem lesního práva v současnosti je na základě §§32 a 38 zákona vydaná vyhláška č.101/1996 Sb., kterou jsou stanoveny podrobnosti o opatřeních k ochraně lesa²¹⁸⁾. V úvodním ustanovení první části vyhlášky jsou rozvedeny úkoly ochrany lesa a zabezpečení této ochrany s jmenovitým uvedením kalamitních škůdců. Část druhá (§ 4 až 8) je nadepsána jako ochrana lesa proti škodám působených biotickými činiteli a část třetí obsahuje souhrnné ustanovení k lesní strážci jako orgánu ochrany lesa. K vyhlášce patří čtyři přílohy, kdy druhá definuje důležité pojmy z ochrany lesa jako „základní, zvýšený, kalamitní výskyt“ kalamitních hmyzích škůdců a metody kontroly a obrany proti těmto škůdcům.

Kromě již zmíněných vyhlášek a zákona k reprodukčnímu materiálu, bylo vydáno ještě několik vyhlášek k jen úzce vymezeným tématům, jako vyhláška o způsobu výpočtu nákladů činnosti odborného lesního hospodáře v případech kdy ho hradí stát. Vyhláška o způsobu výpočtu výše újmy nebo škody způsobené na lesích. Také vyhláška o služebních stejnokrojích, vyhláška o označování, měření a klasifikaci dříví, nařízení vlády k provedení inventarizace lesů v r. 2001 – 2004 .

Všechny uvedené vyhlášky a zmíněné ostatní zákonné normy s vazbou na lesní problematiku tvoří s lesním zákonem 1995 současně platný okruh norem lesního práva České republiky. Přistupuje k tomu velmi aktuální potřeba navázat na standard lesního práva, který existuje v lesnický vyspělých státech Evropy. Podepsáním mezinárodních dohod v tomto směru a vstupem do EU byly již počáteční kroky učiněny. Pro nás zřejmě budou důležité jako vzor základních principů lesního práva normy lesnický vyspělých států nám nejbližší právní tradicí a kulturou, t.j Spolková republika Německo, Rakousko a Švýcarsko.

6. 4.

Základní rysy současného lesního zákona č.289/1995 Sb. byly vyjádřeny v samotných názvech hlav do kterých se zákon dělí a v názvech oddílů a paragrafů. Spolu se všemi novelami a úpravami do roku 2004 a citovanými prováděcími vyhláškami vyjadřuje vše maximální snahu o přesné a přehledné stanovení práv a povinností k lesnímu hospodářství. Bude proto potřebné zabývat se v dalším jednotlivými částmi zákona s úmyslem porovnat jak se v jednotlivých základních směrech lesního hospodářství ve svých normativních ustanoveních do současné podoby vyvinuly a změnily. Problematika se ve své základní podobě nezměnila. Stále je zásadní les se svým rozsahem, nedotknutelností jeho plochy, principy obnovy a výchovy lesa, nezbytnost ochrany lesních porostů, organizace a pravidla těžby, pravidla a metody státních zásahů a dozoru a další. Současné normy lesního práva toto respektují a zachovávají. Jen v některých případech, nepochybně pod vlivem vývoje a současných požadavků přičlenily se k sobě, do některých hlav lesního zákona, některé až dosud jinak vedené a oddělené věcné pojmy a problematika.

Hlava první zákona se svým § 1. je svým vyjádřením rozhodující. Lesní zákon zde vyjmenovává úkoly pro lesní hospodářství a lesnickou politiku státu. Další úkoly sem přibývají z mezinárodních závazků, vstupu do Evropské Unie a rezolucí meziministerských konferencí věnovaných lesnictví. Nový a významný rys přinesl lesní zákon k řešení nejasností u základních pojmu – co je les – lesní půda - lesní fond, lesní půdní fond.

218) Vyhláška MZ č. 101/1996 Sb. ve znění vyhlášky č. 236/2000 Sb.

Zákonodárce ve snaze vyhnout se těmto obtížím řešil to § 2. nazvaným „vymezení pojmů“ Jsou zde rozsáhle uvedeny definice hlavních pojmů: - les - funkce lesa - hospodaření v lese - ochrana lesa - obnova lesa - a dalších. Les je definován jako „... lesní porosty s jejich prostředím a pozemky určené k plnění funkcí lesa.“ K tomu je nutné uvést, že zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny vyjádřil to jinak. Les je zde chápán „jako významný krajinný prvek, ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny, utvářející její typický vzhled nebo přispívající k udržení její stability.“ Posouzeno z více hledisek lze přijmout, že obě definice je možné ztotožnit. Podobně definice použitá místo výrazu „lesní půda“ přináší termín „pozemky určené k plnění funkcí lesa“. To je termín velice blízký definicím z lesních zákonných norem německých, rakouských či švýcarských a dalších. Ze snahy o přesné vyjádření pojmů se poněkud vychyluje použitý výraz „trvale udržitelné hospodaření v lese“. To je výraz spíše proklamativní, je možné ho vykládat z různých hledisek různě.²¹⁹⁾

V této první hlavě v druhém oddíle se zákon zabývá kategorizací lesů. Vyplynulo to z celkového zaměření první hlavy lesního zákona, přinést definice základních pojmů, ke kterým nepochybně náleží i nutnost přesného vymezení kategorií lesa. Východiskem bylo členění podle převažujících funkcí lesa. Bylo použito rozdělení do tří kategorií, do určité míry tradiční, - na lesy ochranné - lesy zvláštního určení - a lesy hospodářské.

Za lesy ochranné se považují lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích, lesy klečového pásma, na exponovaných horských hřbetech, lesy vysokohorské na či pod hranici stromového pásma se zřetelným úkolem chránit les pod nimi a jiné. Zjednodušeně vyjádřeno jsou to lesy, které na svých stanovištích chrání před ničivými přírodními vlivy tato stanoviště a nebo chrání polohy pod svojí spodní hranicí. K roku 2000 jich bylo 3.5% všech lesů.

Další § 8 určuje, které lesy patří do kategorie lesů zvláštního určení. Těch bylo v roce 2000 celkem 19.8% . Zařadit les do této kategorie spadá do pravomoci orgánů státní správy lesů (na návrh, nebo podle vlastního rozhodnutí). Jsou sem sloučeny lesy, které nelze dost dobře definovat nějak jednotně, jedinou charakteristikou. Značně se od sebe liší a společné mají to, že jejich poslání v rozhodujícím měřítku spočívá v mimoprodukční funkci., případně nějaký jiný společenský zájem vyžaduje jiný způsob obhospodařování . Přitom se nejedná o lesy ochranné. Zákon přímo do této kategorie zařadil lesy v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů I.stupně, v ochranných pásmech minerálních léčivých a stolních vod a lesy na území národních parků a národních přírodních rezervací. Lze sem zařadit lesy kde veřejný zájem o mimoprodukční funkce převyšuje (příměstské rekreační lesy, lázeňské, výzkumné, apod.) Hospodářské plány vypracované pro ně jsou vedeny tak, aby vyjadřovaly jejich rozhodující funkční poslání.

Třetí kategorií (§9) jsou lesy hospodářské, tedy všechny ostatní lesy, které nejsou zařazeny do dvou předešlých kategorií. Je jich z celkového počtu lesů většina, v r. 2000 celkem 76.7 % plochy. Název jasně vyjadřuje jejich určení. Zákon rozeznává ještě případ lesů zasažených imisemi. Zaujímá k nim stanovisko a určuje opatření. Vyhláška o stanovení pásmech ohrožení lesů pod vlivem imisí je rozlišuje do čtyř pásmech. První dvě (A a B) s nejvyšším stupněm ohrožení jsou osvobozeny od daně z nemovitostí. Vyšší náklady, které někdy vyžaduje zvláštní způsob hospodaření v kategoriích lesů ochranných a zvláštního určení, pak stát podle schválených pravidel může uhradit. Následující § 10 se ještě zabývá lesy zasaženými negativně imisemi. Podle rozsahu poškození je dělí do čtyř skupin. Zákon v tomto případě respektuje skutečnost, že imise mají dopad jak na ekonomiku zasaženého

219) JUDr Ing Martin Flora Dr - „Lesní zákon a související předpisy“ 2004

lesa, tak na problém jeho obnovy a udržení. První dva stupně (nejsilněji zasažené) osvobozuje od daně a za jistých okolností poskytuje stát i další podpory. Je to příklad, kdy stát používá ekonomický nástroj k podpoře řešení negativního dopadu na les.

Snaha zcela zamezit zmenšování plochy lesů, jejímu odebírání k jiným účelům, byl nejdůležitější a zřejmě první důvod vzniku norem lesního práva, které tomu měly bránit. Lesní zákon navázal na řadu ustanovení, jak je dlouhý čas vývoje lesního práva v tomto směru přinášel, a kterým minulá doba i současnost potvrdila v jejich působení úspěch. Lesní zákon 1995 navazuje svou částí nazvanou „Zachování lesů“ (§§ 11 až 18) a jmenuje pravidla a povinnosti jak je současná doba v této záležitosti vyžaduje.

Základem zůstává trvalý a nezměnný požadavek ochrany rozlohy lesní půdy. Absolutní nedotknutelnost, jak již v předcházející části práce bylo konstatováno, lesní plochy je nereálná. Jestliže během 19. a ještě v první polovině 20. století téměř zmizel tlak ze strany odebírat z výměry lesů plochu k zemědělským účelům, zůstal a do určité míry vzrostl ze strany výstavby nejrůznějších objektů technické povahy. Lesní zákon z této situace vychází. Úvodní ustanovení všem ukládají povinnost počínat si tak, aby nedocházelo k ohrožování či poškozování lesů. Vlastník má povinnost hospodařením v lese nepoškodit zájmy jiných vlastníků a zachovávat podmínky pro všechny funkce lesa a nově připojený požadavek je, aby byl zachován (chráněn!) genofond lesních dřevin. Za základní předpoklad ochrany lesní půdy považuje evidenci a povinnosti s ní spojené. Všímá si možného zhoršování drobením lesních pozemků a ukládá státním orgánům správy lesů zasáhnout, jakmile by výměra dílu měla klesnout pod jeden hektar.

Veškerá lesní půda musí být obhospodařována tak, jak zákon ukládá. Využívat ji jinak je zakázáno. Výjimku může připustit a schválit jen orgán státní správy lesů a to buď na základě veřejného zájmu, nebo na žádost vlastníka lesního pozemku. Zákon k tomu již předem stanoví podmínky. Přednostně musí být použity méně významné lesní pozemky, nesmí se připustit nevhodné rozdělení lesa, nesmí se narušit síť lesních zařízení (komunikace, meliorační zařízení a další), nové komunikace, průseky nesmí ohrozit les (větrem). Pro ty, kteří provádějí stavební, těžební, průmyslovou činnost platí povinnosti: - co nejšetnější postup při odnímání, - respektovat sousední plochy a zájmy, - zachovat možnosti rekultivace, - při průzkumech hydrologických, geologických mít vždy písemný souhlas vlastníka. Nově je uložena povinnost používat při práci v lese (těžební) biologicky odbouratelných hydraulických kapalin. Nepřipustit únik látek, které by les poškodily. Zákon vyžaduje souhlas orgánů státní správy lesního hospodářství k činnostem podobného druhu, pokud by zasáhly i do prostor do 50 m od okraje lesa. Ochrana lesa a lesní půdy je vyžadována i při činnostech vycházejících ze zákona a prováděcí vyhlášky k němu²²⁰⁾ a uplatnění horního zákona.

K vynětí může dojít jen na základě zvláštního řízení a udělení konečného souhlasu. Vynětí je pak trvalé nebo dočasné. Termín „omezení využívání pozemků pro plnění funkcí lesa“, které zákon v § 15 použil, lze chápat jako stav, kdy na dotčených pozemcích nemohou být některé funkce lesa plněny v obvyklém rozsahu. Řízení se zahajuje na základě žádosti, která obsahuje údaje jak je předepisuje § 16 zákona. Vztahuje se k tomu i předpis o správním řízení. Teprve po schválení a vydání všech rozhodnutí (stavebních a ostatních potřebných) je dovoleno zahájit odlesňování. Rozhodnutí je termínováno, končí po stanovené lhůtě nebo po dvou letech, jestliže se v nich nezačala činnost, která byla jako důvod v rozhodnutí uvedena. Vyhláška²²¹⁾ k tomuto řízení přináší potřebné podrobnosti. Jako součást

220) Zákon č. 50/1976 Sb. (územní plánování, stavební řád) prováděcí vyhláška č. 84/1976 Sb.

221) Vyhláška. 70/1996 Sb.

ochrany lesní půdy je ze strany státu použit i ekonomický nástroj. Za každé povolení odejmout schválenou část lesní půdy musí ten, kdo povolení dostal, odvádět poplatek. Neplatí to, jestliže se jedná o jímání, vývod pitné vody, nebo čištění odpadních vod. Z tohoto poplatku přichází 60% na životní prostředí a 40% zůstává příslušné obci. Tyto finance však smí být použity opět jen na zlepšení životního prostředí. Celkově lze říci, že pravidla stanovená v této části současného lesního zákona u nás, jsou srovnatelná a odpovídají normám západních evropských států.

Než bude věnována pozornost třetí hlavě lesního zákona s názvem „Obecné užívání lesů“, je nutná poznámka k vlastnictví, vlastnickým právům. Sám zákon se nijak této problematice speciálně nevěnuje. Povinnosti a pravidla adresuje všem vlastníkům lesa, aniž by nějak jednotlivá vlastnictví rozlišoval. Shoduje se tak s tendencí rovnosti vlastnictví, jak existuje u většiny evropských zemí. Jisté výjimky uplatňuje ke státním lesům. V porovnání s ostatními vlastníky jim stanoví přísnější podmínky, určuje jim minimální plochu výchovných zásahů u porostů do 40 let a jiné. V této souvislosti nelze přejít názory k státnímu vlastnictví lesů vůbec. Odborná lesnická veřejnost, ale i jiná, preferovala myšlenku širokého státního lesního majetku. Restituční předpisy vyhlášené u nás po roce 1989 zahájily opačnou cestu. V zahraničí se to setkalo často s údivem a nepochopením. Rozloha státních lesů se významně snížila (dnes cca 40% celkové plochy lesů). Ze všeho majetku drobných vlastníků lesů, kterým dnes patří asi 15% všech lesů, jich více než 85% má les menší výměry než dva hektary. To je skutečnost z dávné doby známá a potvrzená jako velmi obtížná a nevýhodná pro skutečně dobré lesní hospodaření a dohled. Až dosud od doby uplatňování restitučních předpisů k lesům se tato negativní zkušenost výrazně potvrzuje. U většiny evropských zemí je zřetelný trend ke zvětšování výměry státních lesů. Používají se například právní normy s ustanovením předkupního práva u lesů pro stát.

Princip volného vstupu do lesa a volného užívání lesa současný lesní zákon uznává i nadále a zachovává. Výjimka je u vojenských lesů. Zákon přinesl několik nově formulovaných zásad. Uživatel vstupuje do lesa na vlastní nebezpečí, zachovává se právo volného sběru lesních plodů, bylin a suchého kletu s vyjádřením „pro vlastní spotřebu“. Návštěvník má povinnost les nepoškozovat, nenarušovat, poslouchat pokyny vlastníka či jeho zaměstnanců. V zájmu ochrany lesa nebo bezpečnosti osob lze za určitých okolností a podmínek vstup do lesa omezit nebo zcela vyloučit. Pravomoc k tomu má orgán státní správy lesů či obec s rozšířenou působností. Může to být nejdéle na tři měsíce a na další tři je pak z vážných důvodů možné prodloužení. Les nelze oplocovat (krom speciálních ploch). Důležitý v této části zákona je § 20. Jmenuje přesně zákazy jednotlivých činností v lese: - I když se tato část drží celkově tradičního vymezení, přesto jsou některé zákazy nově formulované či nové vůbec. Zákazy jsou jednoznačné: -

- rušit klid a ticho,
- provádět terénní úpravy, narušovat půdní kryt, budovat chodníky, stavět oplocenky a jiné objekty,
- vyzvedávat semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin, těžit stromy a keře nebo je poškozovat,
- sbírat semena lesních dřevin, jmelí, ochmet,
- sbírat lesní plody způsobem, který poškozuje les,
- jezdit a stát s motorovými vozidly,
- vstupovat do míst oplocených nebo označených zákazem vstupu,
- vstupovat do porostů, kde se provádí těžba, manipulace nebo doprava dříví,
- mimo lesní cesty a vyznačené trasy jezdit na kole, na koni, na lyžích nebo na saních,
- kouřit, rozdělávat nebo udržovat otevřené ohně a tábořit mimo vyhrazená místa,
- odhazovat hořící nebo doutnající předměty,

- narušovat vodní režim a hrabat stelivo ,
- pást dobytek, umožňovat výběh hospodářským zvířatům a průhon dobytka lesními porosty ,
- znečišťovat les odpady a odpadky.

Jsou ještě v některých bodech upřesněny – rozdělovat a udržovat oheň je také zakázáno ve vzdálenosti bližší než 50 m, dále uvedení podmínek kdy zákon dovoluje výjimku či změnu některého zákazu. Novum je příkaz k organizování hromadných sportovních akcí, ty mohou být pořádány jen se souhlasem majitele lesa a příslušného orgánu státní správy lesů. Samostatná část této hlavy je v § 21 věnovaná náhradám ze poškozování lesa. Bližší k tomu dodává vyhláška²²²⁾ (některé normy k poškozování lesa podnikatelskou činností). České lesní právo i v těchto věcech celkově respektuje tradiční přístup.

Navazuje § 21, který v prvním odstavci určuje povinnost právníkům a fyzickým osobám, které při své činnosti používají nebo produkují látky poškozující les a les ohrozí nebo poškodí. Ty jsou povinny provádět opatření k zabránění nebo zmírnění jejich škodlivých následků. Dojde-li dále při podobné podnikatelské činnosti k podobnému poškození a § přímo uvádí jak, stanoví také náhrady. To bude rovněž blíže rozvedeno v další části 6.5.

Ve svém prvním paragrafu, při vyjádření účelu zákona, se hovoří o úkolu stanovit „předpoklady pro trvale udržitelné hospodaření v lese“. Hlava čtvrtá lesního zákona tento termín ve stejné formulaci převzala. Obsah tvoří právní normy vztahující se k lesnímu hospodářskému plánování. Názvy paragrafů to dokumentují : - oblastní plány rozvoje lesů - lesní hospodářské plány - lesní hospodářské osnovy - zpracování plánů a osnov - schvalování a změny plánů - inventarizace lesů. Objevují se zde nové věci, které se dosud v tomto směru v zákonných normách neobjevovaly. V souvislosti s pojmem diferenciací hospodaření se uvádí, že oblastní plány rozvoje lesů, jako jeden druh lesního plánování, jsou metodickým nástrojem státní lesnické politiky a doporučují zásady hospodaření v lesích. V celé řadě míst lesního zákona se projevuje snaha význam „hospodaření v lese“ upřesnit. Tento termín se tak objevuje v § 2, § 11, § 37, §52 a samotná pátá hlava zákona má název hospodaření v lesích.

Hospodářská úprava lesů zahrnuje v současné době dvě hlavní věci, lesní hospodářské plány a lesní hospodářské osnovy. Zvláště stojí oblastní plány rozvoje lesů. Zákon rozlišil dva druhy lesního hospodářského plánu na základě změn, ke kterým před vydáním zákona došlo. Návrat rozsáhlého lesního majetku do soukromých rukou vyžádal změnu pravidel při vypracování a uplatnění lesních hospodářských plánů a musel reagovat na velký počet vlastníků, u kterých výměra lesního majetku byla malá (zvláště právě na velký počet vlastníků s lesem menším než 2 ha). V těchto případech nebylo reálné uplatňovat a sestavovat lesní hospodářské plány ve stejném rozsahu jako u velkých lesních majetků. Byla stanovena hranice 50 ha (také tradiční). Právnícké osoby i fyzické osoby vlastníci víc než 50 ha lesa mají povinnost mít zpracované LHP. Zákon připouští, že si ho mohou zajistit i vlastníci pode 50 ha výměry lesa, z vlastního rozhodnutí.

Lesní hospodářské plány jsou, jak zákon uvádí, nástrojem vlastníka lesa a zpracovávají se na období 10 let. Jeden plán nemůže být vypracován na výměru vyšší než 20 000 ha.. Obsahuje závazná ustanovení. Tím jsou: maximální celková výše těžeb a při obnově porostů použití minimálního podílu melioračních a zpevňujících dřevin. Větší povinnosti dostávají právě státní lesy a lesy obcí ustanovením o minimálním plošném rozsahu výchovných zásahů v porostech do 40 let stáří. Ti, kterým byl lesní hospodářský plán schválen a převzali ho, mají povinnost jeho ustanovení přesně dodržovat. Druhá část

222) Vyhláška č. 81/1996 Sb.

plánů jsou ustanovení doporučující. Základní jednotkou lesního plánu je lesní porost. Zpracovaný LHP se skládá z hospodářské knihy, textové části a lesnických map. Podrobnosti uvádí vyhláška o lesním hospodářském plánování.

Pro udržení přehledu o stavu lesů a efektivní výkon státní správy lesů se u všech lesů menších než 50 ha (pokud si majitelé sami nezajistili na svůj majetek LHP) zpracovávají, obdobně jako LHP na období 10 let, lesní hospodářské osnovy. Jejich vypracování zadává orgán státní správy lesů na rozdíl od majetků nad 50 ha, kde jsou vlastníci povinni zadávat zpracování lesních plánů sami. Patří sem ještě, u drobných vlastníků s lesem menším rozlišení majetků. Ti, jejichž výměra lesa je větší než 3 ha a mají zájem osnovu jako nástroj hospodaření v lese použít a písemně ji převezmou, přejímají povinnost nepřekročit závaznou celkovou výši těžeb a použít při obnově porostů podíl melioračních a zpevňovacích dřevin. Vlastníci, kteří mají menší výměru než 3 ha a převezmou osnovu stejným způsobem, mají povinnost dodržovat závaznou celkovou výši těžeb jako nepřekročitelnou. Osnovy dostávají vlastníci lesa bezplatně. Stát také hradí náklady na jejich vypracování. Vypracování lesních hospodářských plánů si krom zadání také sami vlastníci hradí.

V lesním plánování se přijala diferenciace přístupu v této činnosti. Znamená to respektování odlišných přírodních podmínek a odlišných požadavků veřejnosti na různých místech České republiky. V tomto smyslu se zpracovávají a jako doporučující jsou určeny oblastní plány lesů. Ty nechává zpracovat ministerstvo. Jako podmínka schválení je u nich stanoveno závazné vyjádření ústředního orgánu státní správy ochrany přírody z hlediska zavádění geograficky nepůvodních druhů lesních dřevin. K těmto plánům byla vydána vyhláška s důležitými podrobnostmi ke zpracování oblastních plánů rozvoje lesů a k vymezení hospodářských souborů. Do určité míry se zde navazuje a dále rozvíjejí některé zásady lesních právních norem z let 1977. Plány a osnovy mají právo zpracovávat jen osoby (právnícké i fyzické), které mají od ministerstva udělenou potřebnou licenci k této činnosti.

Zvláštní pravidla při plánování platí pro lesy ochranné a lesy zvláštního určení (§ 36). V souhrnu lze říci, že současné lesní právo ve svých pravidlech lesního plánování se přiblížilo evropským v tom směru, že je shovívavější k soukromým vlastníkům a náročnější k státním lesům a dalším veřejným vlastníkům. Lesní plány jako nezbytnost již byly přijaty všude. Nejsou všude ve stejném rozsahu a v jednotlivostech. Někde jsou v něčem víc náročné, někde méně. Jako zásada moderního lesního hospodářství a naprostá nezbytnost se uplatňují v celém sousedství České republiky.²²³⁾

Současný lesní zákon pod názvem „hospodaření v lesích“ na rozdíl od dřívějších, sloučil ve čtvrté hlavě do čtyř oddílů (do §§ 29 až 40) činnosti, které v dřívějších zákonných normách lesního práva bývaly vedeny odděleně a zcela samostatně. Název celé této části zákona, zejména první oddíl s §§ 29 až 36 lze přijmout, protože jejich obsah tvoří ustanovení a pokyny ke konkrétní lesní činnosti. Potvrzuje se tak i již zmíněná snaha upřesnit pojem trvale udržitelného hospodaření v lese. Zabývat se v dalším jednotlivými činnostmi by mělo ukázat na změny a nová ustanovení, ale také je to pokus o objasnění k jakému posunu v tomto zákoně došlo proti dřívějším v odborných názorech i ve státní lesnické politice.

Skutečnost, že je úzký vztah mezi tím z jakého jedince semeno pochází, místa kde bylo sebráno, kvalitou semene a později z něj vypěstovaných, vyrostlých lesních porostů potvrzovala praktická zkušenost již dřív. Zákonná norma, která měla úlohu v tomto směru zasáhnout a zabránit podceňování a nerespektování jmenovaných přírodou daných vztahů a zákonitostí se u nás objevila již v počátku druhé světové války. Lesní zákon č.166/1960Sb.,

223) JUDr. Ing. Martin Flora Dr. - „Lesní zákon a související předpisy“ - 2004

a pak lesní zákon č. 96/1977 Sb., svými prováděcími předpisy přinesly již jasné a vyhraněné ustanovení k používání a vůbec manipulaci s reprodukčním materiálem lesních dřevin při obnově lesa. Do lesních zákonů v Německu, Rakousku i jinde se dostaly rovněž poměrně rozsáhlé předpisy v této problematice již dříve. Jako tam i u nás se to vždy týká pravidel a problémů s uznáváním semenných porostů, názorů na vhodnost druhů lesních dřevin, metody uplatnění semenného a sadbového materiálu (školky, dovoz atd.) V současné době to ještě vše podléhá právu Evropské Unie o reprodukčním materiálu (směrnice z r. 66 a 77). Musí se jim dnes přizpůsobovat i lesní normy České republiky.

Normy lesního zákona navázaly na poměrně náročné normy lesního zákona č. 96/1977 Sb.. V návaznostech na přijatá pravidla evropského společenství je poté po novelizacích zákona do r. 2004 shrnuly do ustanovení § 29, reprodukční materiál lesních dřevin. Vyjádřily se v něm hlavní zásady: - k umělé obnově, k zalesňování pozemků určených k plnění funkcí lesa se smějí použít semena či sazenice lesních dřevin ze stejné nebo odpovídající lesní oblasti a odpovídající nadmořské výšky. Základní jehličnaté druhy u nás – smrk – borovice – modřín – mohou pocházet jen z uznaných výběrových stromů nebo porostů. O uznání takových porostů či jedinců rozhoduje orgán státní správy lesů (podle zvláštních pravidel) a určuje k takovým porostům ochrannou lhůtu. K činnosti v nich musí být souhlas tohoto orgánu, kdy a jak provádět těžební zásahy. Ustanovení o tom musí být částí LHP. Musí se vést evidence uznaných porostů a uznaných jednotlivých stromů. Zařazení dalších lesních dřevin mezi vybrané lesní dřeviny (tři uvedené) může předpisem ustanovit ministerstvo. V dalším, v případě naléhavé potřeby, uznává zákon možnost použít jiný reprodukční materiál, ovšem opět za přesně stanovených podmínek. Vlastník má povinnost vést evidenci o původu použitého materiálu a uchovávat ji dvacet let.

Význam a důležitost reprodukčního materiálu lesních dřevin zvláště zdůraznil dílčí zákon²²⁴⁾ o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin lesnický významných druhů a umělých kříženců určeného k obnově lesa a k zalesňování, a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin) Jeho velmi rozsáhlý obsah (5 částí, 9 hlav, 40 §§) rozvinul pravidla a příkazy do krajních podrobností a přinesl také nová ustanovení. Samotné názvy jednotlivých částí zákona: - uvádění reprodukčního materiálu do oběhu - balení reprodukčního materiálu - požadavky na kvalitu reprodukčního materiálu – oddíly reprodukčního materiálu - potvrzení o původu - průvodní list - fenotypová klasifikace - a další ukazují do jakých podrobností jsou ustanovení a příkazy tohoto zákona dovedeny. Stejně jsou rozvedeny další hlavy zákona – uznávací řízení – genové základny – licence a licenční řízení – evidence a dozor – veřejná správa v oblasti nakládání s reprodukčním materiálem – pokuty a zvláštní opatření. Jako nová, většinou zpřísněná opatření, krom jiného jsou ustanovení § 19 o genových základnách. To je pojem, který dosud se v zákonech nevyskytnul. Rozumí se jím komplex lesních porostů s významným podílem cenných regionálních populací lesních dřevin o rozloze, jež postačuje k udržení biologické různorodosti populace, která je schopná vlastní reprodukce. Ten je pak možné vyhlásit za genovou základnu. Les na území genové základny se zařazuje do kategorie lesů zvláštního určení. Zákon rovněž stanoví zvláštní pravidla pro osoby, které provozují sběr, luštění a skladování semen, dále pro ty co sazenice produkují a podnikatelsky s nimi obchodují. U nich je povinnost mít příslušnou licenci, vedení evidence o původu materiálu a povinnost předávat údaje odběratelům.

Rozsáhlou pozornost tento zákon věnuje dozoru a kontrole, povinnostem a pravomocí veřejných orgánů státní správy lesního hospodářství k zacházení s reprodukčním materiálem a další, osmá hlava je věnovaná pokutám a zvláštním opatřením. S přestoupením

224) Zákon č. 149/2005 Sb.

přesně vyjmenovaných ustanovení jsou tady spojeny tři druhy pokut – do 100 000 , - do 200 000, - a až do výše 1 000 000 Kč. K úplnému doplnění všech předpisů spojených s reprodukčním materiálem lesních dřevin pak patří prováděcí vyhláška²²⁵⁾ k zákonu (o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin) . Ta, vedle podrobných a široce rozvedených požadavků na kvalitu reprodukčního materiálu a dalšího, přináší ve 32 přílohách vzory a potřebné vysvětlivky dokladů a evidence.

V §§ 31, 33, a 34, jsou uvedena pravidla, která na sebe do značné míry navazují. Je to obnova a výchova lesních porostů, těžba dříví a doprava dříví. Vedle povinnosti vlastníka lesa obnovovat lesní porosty vhodnými dřevinami včas, soustavně je ošetřovat a vychovávat aby se jejich stav zlepšoval, určil zákon povinnost zalesnit holinu na lesních pozemcích do dvou let. Tak založené porosty musí být poté zajištěny do sedmi let. V odůvodněných případech má orgán státní správy lesů pravomoc lhůty prodloužit. Ve vhodných podmínkách zákon také doporučuje využívat přirozenou obnovu.

Další ustanovení se již vztahují k těžbě dříví. Především k dovozeným způsobům těžby a některým výslovným zákazům. Upraveno je pravidlo o velikosti holé seče. Ta při myšlné těžbě nesmí přesáhnout 1 ha, její šířka dvojnásobek průměrné výšky těžebního porostu (na exponovaných stanovištích jednonásobek). Neplatí to při domýcení zbytků či menších porostů než 1 ha. I zde je možná výjimka se schválením příslušného oprávněného orgánu, zákon zde jmenuje u kterých případů. Doporučuje se dále přednostní uplatňování clonných sečí a výběrů v hospodářských souborech na mimořádně nepříznivých stanovištích v ochranných lesích (tradiční doporučení).

Kategorické zákazy jsou : - zákaz snižovat úmyslnou těžbou zkamenění porostu pod sedm desetin plného zakmenění (neplatí jestliže následný porost to vyžaduje, či porost se tím zpevní), - zákaz bez ohledu na vlastnickou hranici přiřazovat další holoseč k mladým porostům nezajištěným po celé ploše. Platí zde stejná pravidla o velikosti a šířce jako u holin, - zákaz provádět úmyslnou myšlnou těžbu v porostech mladších 80 let, - Významné jsou příkazy vlastníkovu lesa k nahodilé těžbě, která se musí provádět přednostně, z důvodů ochrany lesa. Pokud by vznikla holina (více než 0,2 ha) musí se předem ohlásit orgánu státní správy lesů. Nahodilá těžba se započítává do celkové těžby. Nelze proto bez souhlasu oprávněných orgánů překročit výši těžby uloženou lesním hospodářským plánem. Pokud vlastník hospodáří bez plánu či osnovy, může těžbu provádět jen po souhlasu odborného lesního hospodáře. Pokud by těžba překročila 3m³/ha za rok, musí ten kdo těžbu hodlá provést, písemně to (s vyjádřením odborného lesního hospodáře) oznámit orgánu státní správy lesů. Těžba se má vždy provádět co nejšetrněji k místu a prostředí. Většina toho co zákon uvádí k nahodilé těžbě je novum.

Lesní doprava je rovněž jednou z prací, která zatěžuje les a způsobuje škody. Je proto povinnost maximálně omezit vznik škod. Pokud je nutné zřízovat komunikace, nesmí to ohrozit stabilitu porostů (otevřít je větru). Ve prospěch vlastníka lesa nastává právo služebnosti v oprávnění použít cizí pozemky k dopravě dříví z lesa (dohoda, oznámení vlastníkovu, vhodná doba, nezbytná doba, náhrady při poškození atd.) . Tradici v tomto dokládá citát „ Nikdo nemůže být tak bohatý, aby se ke svému všude po svém a přes své a ne přes cizí či sousedovo dostal“ (O právech súdech a diskách země České knihy devatery – Korneliu ze Všehrd)²²⁶⁾.

Další co lesní zákon zahrnul do hlavy nazvané hospodaření v lesích jsou povinnosti a

225) Vyhláška č. 29/2004 Sb.

226) JUDr Ing Martin Flora dr. - „ Lesní zákon a související předpisy“ 2004

pravidla určená ve své většině vlastníkům lesa. Opět ve velké části příkazů se navázalo na přešlé právní normy. V řadě bodů došlo k upřesnění a doplnění. Pod názvem ochrana lesa uvedl § 32 v deseti odstavcích konkrétní výčet povinností, pravidel a zákazů. Do popředí zde vystupuje zdůraznění prevence jako základu, provádět takové opatření, která budou předcházet výskytu a působení škodlivých činitelů na les. K tomu trvalá a v celé šíři zaměřená povinnost zjišťovat, evidovat výskyt škodlivých činitelů (jednoznačně to platí u hmyzích škůdců). Bránit příslušnými zásahy jejich vývoji, šíření, přemnožení. Při zvýšeném nebezpečí, přemnožení, podávat ihned zprávu orgánům státní správy lesů a provést nezbytná opatření. Podobné povinnosti nastávají u ohrožení lesa ohněm a také sem patří přednostně odstraňovat kalamity a zmírňovat jejich následky.

V rámci opatření k ochraně lesa je zde pro vlastníka řada dalších povinností. Vedle povinnosti používat při práci technologie šetřící a nepoškozující životní prostředí, jsou zde v zájmu zdravotního stavu, odolnosti a stability lesních porostů další požadavky. Používat, uplatňovat vhodnou druhovou skladbu při obnově porostů. Respektovat účelnost a vhodnost rozmístění, potřeby porostů při výchově a při postupu obnovy. Je zde také poněkud obecně formulovaný požadavek adresovaný vlastníkům lesů, uživatelům honiteb a orgánům státní správy lesů jako povinnost – dbát, aby lesní porosty nebyly nepřiměřeně poškozovány zvěří.

Orgánům státní správy lesů dal zákon v zájmu ochrany lesa jisté pravomoci. Mají právo v situaci, která les ohrožuje, nařídít vlastníkov: - zastavení jiných těžeb a provádět jen nahodilou a stanovit k ní rozsah a termín dokončení, - provést potřebný ochranný zásah, aby zastavil nebo hubil škodlivé organismy, - zničit napadenou sadbu či semena, - průkazné označení a evidenci vytěženého dřeva, - omezit nakládání, manipulaci se dřevem, semeny nebo sazenicemi lesních dřevin. Podrobnosti přinesla vyhláška o opatřeních k ochraně lesa²²⁷⁾

Melioracím a hrazení bystřin je věnován § 35 zákona. Jsou to biologická a technická opatření zaměřená na ochranu půdy a péči o vodohospodářské poměry. Vyžadují speciální opatření a zásahy vycházející z konkrétních poloh, stanovišť a uvedený § přináší nezbytná pravidla k této práci. Hospodaření v lesích ochranných a v lesích zvláštního určení si vyžádalo stanovisko zákona v tom směru, kdy je možné a potřebné přijmout opatření odchýlná od některých ustanovení zákona (např. velikost a přiřazování holé seče). Zahrnuje se to do lesních plánů či osnov. Vlastník dostává povinnost plně ustanovení dodržovat, strpět omezení, zajistit uložení opatření státní správy lesů. V určitých případech má právo a možnost žádat náhrady.

Úzce navazuje lesní zákon na tradiční zřízení ochrany lesa ustanovením lesní stráže. Je to orgán tvořený fyzickými osobami, které zajišťují ochrannou službu v lesích při obecném užívání lesů občany. Je tím definována omezenost pravomoci jen na les a lesní teritorium. Lesní stráž ustanovuje orgán státní správy lesů buď přímo sám, nebo na návrh vlastníka. Osoba navržená musí splňovat všeobecné podmínky (občanství ČR, 21 let, bezúhonnost, zdravotní stav) a znalost předpisů vztahujících se k této činnosti. Musí složit před orgánem státní správy lesů slib. Dostává odznak a průkaz s vymezením území působnosti a § 38 dále upřesňuje dění a pravidla při změnách, rušení, odvolání z této funkce. Práva a povinnosti lesní stráže se v základním neliší příliš od dříve platných. Je to právo zjišťovat totožnost, právo dohledu na dodržování pravidel obecného užívání lesů, povinnost neprodleně hlásit zjištěné nedostatky, závady příslušným orgánům. Má právo ukládat blokové pokuty, předvést policii osobu přistiženou při přestupku a neznámou, vyžádat si pomoc policie. Podrobnosti uvádí k lesní strážní vyhláška. Lesní stráž je také každý inspektor České inspekce životního prostředí a i všichni zaměstnanci právnické osoby, která má

227) Vyhláška č. 101/1996 Sb ve znění vyhlášky č. 236/2000 Sb

pověření hospodařit ve státních lesích. V celé uvedené problematice „hospodaření v lesích“ (§§29 až 36,38,39) české lesní právo používá většinou obvyklý postup jako je v okolních zemích. Pochopitelně jsou někde odlišná řešení dílčích věcí (škody zvěří, náhrady atd.)

Do páté hlavy zákona „Hospodaření v lesích“ je v § 37 zařazeno ustanovení a pravidla k funkci odborného lesního hospodáře. Je to řešení, které opět pokračuje svým určením a posláním v tradici zajišťovat odborným dohledem, poradenstvím i rozhodováním potřebnou požadovanou úroveň lesního hospodaření. Podle lesního zákona je obecnou platností povinnost pro vlastníka lesa (pokud sám nevlastní potřebnou licenci) vždy si zajistit hospodaření v lese kvalifikovaným odborným lesním hospodářem. Tím může být fyzická, ale i právnická osoba, která podle příslušné části zákona má od státu udělenou licenci k vykonávání této činnosti (§ 41 až 45). Vlastník má právo sám si ho vybrat, musí s ním uzavřít smlouvu k této činnosti a rovněž ohlásit ho orgánu státní správy lesů. Zákon řeší i to, když si vlastník lesa odborného lesního hospodáře nevybere a hospodaří na celku, který má lesní hospodářskou osnovu. Většinou pak funkci odborného lesního hospodáře vykonávají státní lesy, ale orgán státní správy lesů může určit i jiného. Náklady na práci odborných lesních hospodářů hradí vlastník (nebo i stát, pokud je hospodář ustanoven státem). Některé doplňky k tomu přinesla vyhláška ²²⁸⁾.

Důležitá stránka tohoto problému, tj. funkce odborného lesního hospodáře, spočívá ve stanovení kvalifikace nutné pro tuto práci. Současný lesní zákon na rozdíl od dřívějšího způsobu různých zkoušek (v různých obdobích) řeší celou záležitost v hlavě šesté ustanovením o licencích. (§ 41 až 45). Udělením licence, vlastně oprávnění, stát na jedné straně potvrzuje osobě kvalifikaci a na druhé vyjadřuje souhlas, aby tato osoba vykonávala určitou odpovědnou činnost spojenou s lesem. Požadavek mít licenci k činnosti platí pro funkci odborného lesního hospodáře, pro všechny, kteří vyhotovují lesní hospodářské plány a osnovy a pro činnost spojenou s lesním semenářstvím a sazenicemi. To je vůbec pro tyto funkce základní podmínka. Lesní zákon pro tyto osoby dále stanoví všeobecné podmínky jako občanství ČR či EU, stáří 18 let, bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům a pak zvláštní podmínky. Těmi jsou odborné vzdělání a odborná praxe. Odborné lesnické vzdělání může být vysokoškolské vzdělání lesnického směru nebo úplné středoškolské lesnického směru. Odborná praxe pak je u vysokoškoláka stanovena minimálně tři roky, u středoškoláka deset let. Za praxi se vždy považuje příslušný druh činnosti. Pokud licenci dostane právnická osoba, pak všechny stanovené podmínky musí splňovat odpovědný zástupce právnické osoby. Pokud udělení licence není vyhrazeno přímo ministerstvu, uděluje je příslušný orgán státní správy lesů místa.

Lesní právo v České republice je zřejmě (všeobecná povinnost mít odborného lesního hospodáře) přísnější než v sousedních státech. Tam to většinou závisí na vlastníkovi samotném, případně na státem určené výměře lesa. U nás současný náročnější přístup vyvolala nepochybně již v této práci uváděná změna situace po roce 1990 a důsledky, které z ní vyplynuly. Nejistota v udržení vysoké úrovně porušením dosavadní povinnosti odborně spravovaného lesního hospodářství.

V porovnání s normami lesního práva a ostatními právními předpisy nějak se dotýkajícími lesa, přineslo období po roce 1990 do dohledu a dozoru státu na les, do státní správy lesů a dozoru nad činností v lesním hospodářství rozsáhlé změny. S úmyslem zajistit v co nejširším měřítku státní správu lesního hospodářství a dohled a dozor nad vlastní činností v lesním hospodářství a nad dodržováním zákonných ustanovení byly vyhlášeny tři zákony, které v rozsáhlé části jsou zaměřeny k této věci. Je to zákon ČNR č. 282/1991 Sb., o České inspekci životního prostředí a její působnosti v ochraně lesa, další je zákon č.289/1995 Sb.,

228) Vyhláška č. 219/1998 Sb

lesní zákon, - a třetí zákon ČNR č.2/1969 Sb., ve své novelizaci (zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky), potvrdil úlohu ministerstva životního prostředí v rámci výkonu vrchního státního dozoru také nad tím, jak jsou dodržovány ustanovení lesního zákona. Úkoly dohledu a dozoru jsou tak rozděleny mezi tři orgány.

Česká inspekce životního prostředí byla zřízena jako orgán státní správy podřízený ministerstvu životního prostředí. Je rozdělena na ústřední a oblastní inspektoráty. Zákon vyjádřil působnost inspekce stručně : „ . . . dozírá na dodržování ustanovení právních předpisů a rozhodnutí týkajících se funkcí lesů jako složky životního prostředí právníky a fyzickými osobami.“ Inspekce tak zjišťuje nedostatky a škody, vyžaduje odstranění a nápravu, provádí kontrolu uložených opatření. Má řadu pravomocí zasáhnout do činnosti v případě hrozícího nebezpečí, škody apod. Může při zjištění vážného poškození lesa , způsobené škodě, uložit pokutu až do výše 1 000 000 Kč (případně i 2 000 000 Kč) a zákon k tomu uvádí pravidla. Inspekce má právo vstupu a pohybu v lese, právo požadovat informace. Je rovněž lesní stráž a inspektorem může být uložena bloková pokuta za přestupek proti pořádku ve státní správě na úseku lesního hospodářství, za přestupek na úseku ochrany životního prostředí a za přestupek při porušení jiných povinností v lesním hospodářství.

Již zmíněná novelizace zákona ČNR č.2/1969 Sb. , rozdělila pokud se týká lesa, úkoly mezi ministerstvo životního prostředí a ministerstvo zemědělství. Ministerstvo životního prostředí se tak stalo ústředním orgánem státní správy pro lesní hospodářství a ministerstvo zemědělství ústředním orgánem pro hospodářské řízení lesů a pro výkon práva hospodaření v lesích ve vlastnictví České republiky. Ministerstvo životního prostředí má podle citovaného zákona a podle současného lesního zákona právo vrchního státního dozoru. Znamená to veškerou pravomoc dohledu, kontroly a rozhodnutí. Podle § 50 lesního zákona má dozor na dodržování lesního zákona a všech dalších předpisů určených lesu. Dozírá, jak tyto předpisy dodržují nejen fyzické a právnické osoby, ale také orgány státní správy. Vyplývá z toho právo ukládat při zjištění nedostatků příkazy k jejich odstranění či nápravě. Pracovníci ministerstva životního prostředí, kteří jsou pověřeni tuto činnost vykonávat, mají zákonem schválenou pravomoc vstupovat do lesů a pohybovat se v nich jak potřebují, mají přístup ke všem dokumentům a mají nárok vyžádat si a dostávat všechny informace, které ke své činnosti potřebují.

Státní správou lesů se v lesním zákoně zabývají §§ 47,48, a 49,. Ústředním orgánem je ministerstvo zemědělství. Po novelizaci lesního zákona je státní správa rozdělena při svém výkonu do tří stupňů. Vykonávají ji a) obecní úřady s rozšířenou působností, b) kraje, c) ministerstvo. U vojenských lesů platí zvláštní ustanovení. Stejně tomu tak je u správy lesů národních parků. Obecní úřady obcí s rozšířenou působností převzaly ve většině pravomocí a povinnosti orgánů státní správy lesního hospodářství od dřívějších okresních úřadů. Rozhodují o zacházení, zásazích a požadavcích k pozemkům určeným k plnění funkcí lesa, tedy o ochraně lesní půdy, o omezeních vstupu do lesa, různých výjimkách ze zákazů činností, o udělení či odnětí licence odborného lesního hospodáře a dalších. Rozhodují o ukládání pokut, ukládají opatření k odstranění nedostatků či nezbytných opatření (ve svém správním obvodu). Krom uvedených příkladů vedou potřebné evidence lesních pozemků, zajišťují vypracování lesních hospodářských osnov, povolují výjimky k velikosti holých sečí, lhůt zalesnění, zajištění porostů atd. Ustanovují také a zrušují lesní stráž, soustřeďují údaje lesní hospodářské evidence svého obvodu a předávají je odpovědné organizační složce státu.

Novelizace pod označením § 48a určila pravidla k činnosti krajských orgánů státní správy lesů a jejich povinnosti. Byly sem zařazeny z nejdůležitějších : povinnost rozhodnout o zařazení lesa do kategorie lesa ochranného či kategorie lesa zvláštního určení, vyjadřovat a dávat souhlas při územním plánování, pokud zasahuje do lesů při výstavbě objektů, k odnětí lesních pozemků o výměře nad 1 ha, o náhradách, odnětí licencí na zpracování

lesních plánů a osnov a další. Také ukládání pokut za neplnění povinností, které orgány krajské státní správy lesů uložily. Krajský orgán má řadu dalších povinností a práv. Vyjadřuje se k návrhům tras celostátních a tranzitních liniových staveb na svém území, vykonává dozor nad plněním zákonných předpisů.

Ministerstvo poté jako ústřední orgán státní správy lesů má podle ustanovení zákona úkoly především v rozsahu celostátního významu. Vyjádření a souhlas k územně plánovací dokumentaci velkého rozsahu, podobně u ukládání pokut, rozhoduje o námitkách při oznámení o neschválení lesních plánů. Ministerstvo zemědělství řídí výkon státní správy lesů včetně vojenských, vydává souhlas k nakládání se státními lesy, schvaluje oblastní plány rozvoje lesů, vykonává dozor a další. Všechny tyto složky státní správy lesů mají v různém rozsahu, určeném především územím na kterém působí, řadu úloh. Vedle řídicí, rozhodovací, zajišťovací také úlohu posudkovou, informační, evidenční a normotvornou. Celý systém správy, dohledu a dozoru v lesním hospodářství České republiky je v současnosti značně složitý.

6.5.

Právní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí a tedy ochrany lesa má dvě základní kategorie. Odpovědnost objektivní (za následek) a odpovědnost subjektivní (za zavinění). Delikt ní odpovědnost je rovněž možné rozdělit do dvou směrů. Jednak odpovědnost trestní (trestněprávní, za trestné činy) a jednak odpovědnost správní (za správní delikty, administrativní). Druhá se v praxi používá nejčastěji. Oběma skupinám je nutné více věnovat pozornost, protože oboje mají v ochraně lesa a životního prostředí důležitou úlohu. Používání sankcí, tak jak je lesní zákon stanoví, by mělo celé uzavřít.

6.5.1.

V ochraně životního prostředí a lesa přijímá trestní právo stále důležitější úlohu. Je to vyvoláno tím, že současná doba přináší mnohem četnější a mnohem závažnější případy porušování zákonných norem v tomto směru. Nestací už sankcemi postihovat jen na základě správního práva. Objevuje se poškozování vzácných komodit a zdrojů, stejně jako organizované páchaní trestných činů, např. nedovolené těžby velkého rozsahu a jiné²²⁹⁾.

Novela trestního zákona č.134/2002 Sb., s platností od 1.7.2002 zavedla nově formulované skutkové podstaty trestných činů proti životnímu prostředí. Jsou to :

- § 181a, 181b, - ohrožení a poškození životního prostředí,
- § 181c, - poškozování lesa těžbou,
- §181e, - nakládání s nebezpečnými odpady,
- 181f,g,h, - neoprávněné nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami,

Skutkové podstaty uvedených trestných činů je pak možné rozlišit na tři skupiny:-

- obecné - §181a, a 181b trestního zákona – lze jich pro uplatnění sankcí široce použít,
- zvláštní - lze je použít jen ve speciálních případech, jen pro určité problémy, např. § 178a (pytláctví), § 181c (poškození lesa těžbou) a další.

229) Damohorský m. a kol. - „Právo životního prostředí“ 2003

- ostatní - jiné, které je možno použít ve prospěch ochrany životního prostředí. Je to např. §188 - zneužívání pravomoci veřejného činitele -, § 179 a 180 – obecné ohrožení -, §257 – poškozování cizí věci -, § 258 – zneužívání vlastnictví -.

Trestní zákon novelizovaný zákonem č. 134/2002 Sb., přinesl ve své nově formulované skutkové podstatě úmyslného trestného činu „Ohrožení a poškození životního prostředí“, rozsáhlou definici. Tento § 181a a další je, jak bude dále rozvedeno, velmi významný pro les a jeho ochranu.

Tendence k mnohem většímu uplatňování trestního práva v budoucnu je víc než zřejmá. Nevyžadují to jen vzrůstající počty závažných deliktů proti životnímu prostředí, ale rovněž potřeba, nutnost sjednotit v tomto směru právní normy s EU. Rada Evropy přijala v r 1998 „Evropskou konvenci o trestněprávní ochraně životního prostředí“ Vyžadují se v ní důsledné postihy a Česká republika po přistoupení k ní se nevyhne závažným změnám trestního práva v tomto směru a trestní právo převezme zřejmě významnou roli v otázkách odpovědnosti a obecné ochrany životního prostředí.

6.5.2.

Nejčastější a nejřešenější v praxi je odpovědnost za správní delikty proti životnímu prostředí. Opět zde nastupují dvě skupiny : - Správní delikty fyzických osob - Správní delikty právnických a fyzických osob při výkonu podnikatelské činnosti -. Opět se zde jedná o subjektivní odpovědnost (za zavinění), pokud čin spáchá fyzická osoba a ne při podnikatelské činnosti. Pokud delikt vznikne při podnikatelské činnosti, tehdy nastupuje odpovědnost objektivní (za následek). Právě tato druhá skupina je v poslední době pro ochranu životního prostředí nejnebezpečnější. Jednak četností deliktů, jednak jejich rozsahem a závažností.

Deliktní odpovědnost fyzických osob (mimo podnikatelskou činnost) se omezuje převážně na přestupky a jiné správní delikty. Nejčastěji řešená přestupková odpovědnost, subjektivní (za zavinění) je odpovídajícím způsobem řešena vlastním zákonem o přestupcích²³⁰⁾. Krom toho jsou v některých zákonech (speciální na úseku ochrany životního prostředí) jako např. právě lesní zákon přesněji a podrobněji vymezeny skutkové podstaty na dotčeném úseku a také stanoveny sankce za tyto přestupky (odlišné a rovněž s určením kompetentních orgánů k jejich ukládání). Tato speciální úprava má přednost před obecnou.

Podobně jako u trestních činů lze zde rozlišit skutkové podstaty do třech skupin :

- speciální - to jsou skutkové podstaty přestupků uvedené ve speciálních zákonech,
- základní - v některých §§ zákona o přestupcích, pokud mají nějaký vztah k životnímu prostředí, např. § 34. - přestupky na úseku vodního hospodářství, - § 35 - přestupky na úseku zemědělství, rybářství a myslivosti .
- zbytkové - tj. § 45 či i § 46 – přestupky na úseku ochrany životního prostředí , - ostatní přestupky proti pořádku v územní samosprávě.

Druhou skupinu tvoří správní delikty právnických a fyzických osob. Bylo již konstatováno, že v současnosti se stávají velmi vážnými. Správní delikty původně jen právnických osob, co bylo rozšířeno o odpovědnost fyzických osob při podnikatelské činnosti, je poměrně nová část českého právního řádu. Tyto delikty ovšem nejsou kodifikovány a jejich skutkové podstaty jsou v řadě zákonů vymezeny např. pod názvem pokuty

230) Zákon ČNR č. 200/1990 Sb.

(občanský zákon § 40, zákon na ochranu přírody § 88, lesní zákon §§ 54 až 56 a jiné) Nejednotností a roztržitostí to přináší problémy.

K nezbytnému doplnění patří i to, že právní odpovědnost za škody na životním prostředí vycházejí z objektivní odpovědnosti. Je to majetková ztráta na věci, kterou bylo možné odpočítat a vyjádřit v penězích. Dvacáté století přineslo, že obsah tohoto pojmu se rozšířil. Zahrnul ztrátu na zdraví, životě apod. Znamenalo to hledat a stanovit nové způsoby nemateriální charakter ztráty a může vznikat jak z jednání proti právu, tak z jednání po právu. Podobná újma může vzniknout na složce životního prostředí, která není nebo nemůže jak rozsah a výši škody určit. Občanský zákoník č.40/1964 Sb., ve svém platném znění, dával základ. Zákon č. 17/1992 Sb., zavedl do práva pojem ekologická újma. Ta má především být vlastněna. Oprávněným z této ekologické újmy je stát. Formy nápravy pak mohou být od naturální restituice, jiného náhradního plnění (kompenzace) až po finanční plnění. Základní principem právní odpovědnosti v ochraně životního prostředí zůstává - prevence – náprava – sankce.

6.5.3.

Vzhledem práce je nutné celou tuto část (6.5) uzavřít tím, jak lesní zákon, řeší právní odpovědnost v lesním hospodářství. Jak se zde uplatňují obecné zásady ochrany životního prostředí, kde, jak a čím se liší tím, že se jedná o speciální, užší problematiku.

Lesní právo v současnosti je představované lesním zákonem a dalšími vyhláškami a předpisy. Ty rozlišují u deliktů na lesích a v lesním hospodářství dvě skupiny - soukromoprávní delikty - a správní delikty. Podobně jsou rozlišovány i sankce. Skupinu soukromoprávních deliktů v podstatě určují §§ 12 a 21 lesního zákona. U § 12 jsou to odstavce 2 (oznamovací povinnost) a odstavec 3 (vyžadování souhlasu orgánu státní správy) Další § 21 lesního zákona stanoví pravidla náhrad za poškození lesa. Jsou to závazné normy pro právnické i fyzické osoby. První tři odstavce stanoví jakých možných škod se týkají a na kom spočívá povinnost náhrady způsobené újmy. Ta se vypočítává podle zvláštního předpisu. Ustanovení o ekologické újmě (zákon 17/1992 Sb.) tím nejsou dotčena.

Některé škody lze řešit s použitím ustanovení občanského zákoníku, které vůbec se stávají základním, jestliže ustanovení lesního zákona nelze použít. Náhrady za poškození lesa (§ 21) jsou vlastně náhrady škod, které nevznikly v rozporu se zákonem (mohou to být třeba zvýšené provozní náklady u stavební činnosti apod.) Ty by ve skutečnosti neměly být považovány za sankce.

Správní delikty uvádí devátá hlava lesního zákona ve dvou oddílech, § 53 – přestupky a §§ 54 a 55 pokuty. Přejímá z dřívějšího zákona dost a doplňuje to buď nově formulovanými zákazy či novými zákazy. Opakují se zde zákazy §20 lesního zákona a jsou k nim stanoveny za porušení sankce. Protože se jedná vůbec o nejčastější, nejběžnější a nejrůznější přestupky při ochraně lesa, je na místě se k nim v podrobnostech vrátit. Přestupku se dopouští ten, kdo:

- a. – ruší klid a ticho
- b. – hrabe stelivo
- c. - vyzvedává semenáčky a sazenice stromů a keřů lesních dřevin
- d. – bez povolení sbírá semena lesních dřevin, jmelí, ochmet
- e. - sbírá lesní plody způsobem poškozujícím les
- f. - táboří mimo vyhrazená místa
- g. - bez povolení poruší zákaz vjezdu a stání motorových vozidel
- h. – vstoupí do oplocenek nebo zákazem vstupu označených míst
- i. – vstoupí do porostů kde se provádí těžba, manipulace nebo doprava dřev

- j. – jezdí mimo cesty a vyznačené trasy na kole, na koni, na lyžích a na saních
- k. - pase nebo prohání dobytek nebo umožňuje výběh hospodářským zvířatům do lesních porostů

Za tyto přestupky (písmeno a. až k.) je orgán státní správy lesů oprávněn uložit pokutu až do výše 5000 Kč. Kdo dále:

- l. - naruší půdní kryt nebo vodní režim nepovolenou těžbou hlíny, písku nebo kamene
- m. - bez povolení, popřípadě bez ohlášení provádí terénní úpravy nebo jiné stavby (chodníky, oplocení apod.)
- n. - těží nebo poškozují stromy a keře lesních dřevin
- o. - do vzdálenosti 50 m od okraje lesa rozdělává nebo udržuje otevřené ohně, nebo odhazuje hořící nebo doutnající předměty
- p. - koná bez oznámení orgánu státních lesů organizované nebo hromadné sportovní akce
- r. - odhazuje odpady nebo odpadky
- s. - kouří.

Za tyto přestupky (písmeno l. až s.) může tentýž orgán uložit pokutu až do výše 15 000 Kč Tedy významně vyšší. Pokud v lesním zákoně není ustanovení jiné, pak o přestupcích a jejich projednávání platí obecné předpisy.

Lesní zákon v §§ 54 a 55 je věnován správním deliktům, jejichž skutkové podstaty jsou od uvedených v §53 odlišné. Vždy jsou postihovány pokutou. Jsou to vždy delikty podnikatelů (právnických i fyzických osob) vzniklé při podnikatelské činnosti, nebo delikty, za něž je odpovědný vlastník (nájemce). Především jsou to případy, kdy se pozemek určený k plnění funkce lesa použije nedovoleným způsobem. Pokuty zde mohou být značné, až do výše 1 milionu Kč. Orgán státní správy lesů je může uložit tehdy a tomu, kdo : - bez rozhodnutí odpovědných orgánů státních lesů pozemek odejme, nebo omezuje v jeho využívání k plnění funkcí lesa; - jestliže podobným způsobem je bez povolení užívá a jestliže neplní opatření uložená podle tohoto zákona. Novelizací byl přiřazen bod s obsahem kdo provede těžbu nad schválený rámec a to zejména neoprávněnou těžbu v kalendářním roce ($3m^3$ na 1 ha lesa) či provede mýtní těžbu v porostu mladším než 80 let.

Tento § dále stanoví možnost uložení pokuty až do částky 100 000 Kč za neoprávněný sběr semen lesních dřevin a lesních plodů, podobně za vyzvednutí sazenic bez souhlasu, nevedení předepsané evidence o původu semen a sazenic. Tyto tři body souvisí s ustanovením zákona o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesních dřevin. Pokuta dále může být udělena tomu, kdo provádí činnosti v lese zakázané či zneužije údaje lesních plánů, lesní evidence apod.

Následující § 55 stanoví možnost uložení pokuty orgánem státní správy lesů až do výše 1 milionu Kč a to vlastníkově nebo osobě, která - úmyslnou činností způsobí značné škody na lese a ohrozí tím plnění jeho funkcí. Další body opakují skutkové podstaty uvedené v bodě 1 § 54. Možnost uložení pokuty do výše 100 000 Kč určují body odst. 2. – opět je to provádění nepovolené či zakázané činnosti v lese – neplnění ochranných opatření, zejména přednostního zpracování nahodilé těžby - svévolné překročení určené výše těžby v lesním plánu (decenální) a stejně jako u § 54 jestliže neplní opatření uložená podle tohoto zákona. Společně pak jsou ustanovení o zahájení řízení (1 rok - 3 roky) Má se přihlížet k závažnosti, způsobu, následcích, době trvání a rovněž se zde jako u § 53 opakuje pravidlo možnosti dvojnásobné pokuty v případě opakování přestupku v roce po první pokutě. Pokuty jsou příjmem Státního fondu životního prostředí.

Předcházející významně doplňují ještě § 35 a §36 o pokutách a to ze zákona o uvádění do oběhu reprodukčního materiálu lesnických dřevin lesnicky významných druhů a umělých kříženců, určeného k obnově lesa a zalesňování a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin). To navazuje a doplňuje § 29 lesního zákona pojednávající o reprodukčním materiálu lesních dřevin. Věcně velice rozsáhlá, podrobná a úzce speciální záležitost v lesním právu. Důležitost a význam věci potvrzují ustanovení hlavy VIII. tohoto zákona § 34 – pokuty – a §35 společná ustanovení o pokutách.

Sankce zde uplatňované pokutami § 34 jsou podle závažnosti rozděleny do tří skupin

- a) – Pokuty až do výše 100 000 Kč může uložit orgán veřejné správy uložit tomu :
 - kdo neoznámí sběr semenného materiálu, odběr částí rostlin a vyzvedávání sadebního materiálu, ačkoliv byl k tomu podle tohoto zákona povinen,
 - nevede předepsanou evidenci o oddílech reprodukčního materiálu,
 - uvede do oběhu reprodukční materiál bez průvodního listu podle tohoto zákona nebo s průvodním listem obsahujícím neúplné údaje,
- b) - Pokutu až do výše 200 000 Kč stejný orgán může uložit tomu kdo ztěžuje nebo maří výkon státní správy podle tohoto zákona,
- c) - Až do výše 1 milionu Kč může být uložena pokuta orgánem státní správy tomu, kdo :
 - uvede do oběhu reprodukční materiál nespĺňující zákonem stanovené požadavky , - uvede tento materiál do oběhu proti zákazům § 36 zákona, - nedodrží povinnosti stanovené tímto zákonem - provede mýtní úmyslnou těžbu v rozporu s rozhodnutím orgánu veřejné správy (uznaný porost), - uvede do oběhu reprodukční materiál bez platné licence, - s průvodním listem obsahujícím nepravdivé údaje, - doveze reprodukční materiál v rozporu s požadavky tohoto zákona o dovozu, - nesplní povinnosti, které mu bylo uloženo k odstranění nedostatků na základě kontroly orgánu veřejné správy.

Platí i zde požadavek přihlížet k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního konání. K řízení o uložení pokuty je příslušný ten orgán veřejné správy, který porušení povinnosti uložené tímto zákonem zjistil jako první , to do 1 roku od zjištění, nejdéle do 3 let ode dne kdy k porušení došlo. I zde platí obdobné o možnosti dvojnásobku pokuty při porušení stejné povinnosti během jednoho roku kdy už ke stejnému přestoupení zákona došlo Náhrada škody, povinnost k tomu trvá, stejně jako odstranit protiprávní stav. Ve zvláštních případech (§ 36) může stejný orgán nařídít likvidaci reprodukčního materiálu, kdyby jeho uvedení mělo ohrozit životní prostředí a podobně zakázat uvádět do oběhu reprodukční materiál který nevyhovuje ustanovením tohoto zákona.

Rozsah uváděných pokut na základě skutkových podstat rozvedených v jednotlivostech, jak je zákon vyjmenovává, potvrzuje jaká je v současnosti lesním právem přikládána důležitost a význam reprodukčnímu materiálu a manipulaci s ním. Souvislost s hlavou II. lesního zákona § 11., odst. 2., je zřejmá. Vlastník lesa je povinen zacházet s lesem tak, aby byly funkce lesa zachovány (plněny trvale a rovnoměrně) a aby byl zachován a chráněn genofond lesních dřevin. Výnosy pokut uložených a vybraných ministerstvem nebo Českou inspekcí životního prostředí přicházejí do Státního fondu životního prostředí. Z obdobných pokut uložených kraji nebo obcemi s rozšířenou působností se stává jejich příjem.

Až potud v části vztahující se k odpovědnosti za delikty spáchané na lese, byly podrobněji rozvedeny především správní delikty. Ty stále dosud tvoří rozhodující množství porušování zákonných norem v lesním právu. O trestní, trestněprávní odpovědnosti bylo již

pojedináno v bodě 6.5.1. a byly uvedeny a vysvětlovány současné podmínky a tendence. Samotný lesní zákon se výslovně o trestním zákonu nikde nezmiňuje. Nesporně to souvisí s tím, že tento zákon č.140/1961 Sb., po své novele zákonem č.134/2002 Sb., poskytuje dostatečný prostor svými ustanoveními k řešení trestných činů spojených s lesním hospodářstvím a lesem (životním prostředím) vůbec.

Významné jsou dva - §181 a, - §181 b, . Ty samy poskytují značně možností pro uplatnění právě při ochraně lesa a životního prostředí.

- §181 a, - Týká se skutkových podstat úmyslných trestných činů a stanovené sankce jsou z používaných v lesním právu z nejtvrděších. I samotný § 181a stupňuje rozsah sankcí ve svých třech odstavcích:

- odst.1. - poměrně široce definuje skutkovou podstatu úmyslného znečištění, jiného poškození, půdy, vody, ovzduší, lesa, a jiných složek životního prostředí - porušením platných předpisů ochrany, úmyslným zvýšením poškození a jiným. Jako sankce jsou stanoveny tři možnosti – peněžitý trest – zákaz činnosti – odnětí svobody až na 3 roky.
- odst.2. - jestliže je opakovaně spáchán čin (z odst.1.), - jestliže způsobil trvalé nebo dlouhodobé poškození životního prostředí, - způsobil poškození k jehož nápravě budou nutné vysoké náklady. Sankcí je odnětí svobody na 1 rok až 5 let.
- odst. 3 – jestliže činem z odst. 1. se způsobil poškození zvláště chráněného území, (nebo vodního zdroje u něhož je stanoveno pásmo) tak, že tím zanikne nebo je značně oslaben důvod pro zvláštní ochranu takového území, - způsobil-li takovým činem poškození životního prostředí k jehož odstranění je třeba vynaložit náklady ve velkém rozsahu, - Pachatel pak je trestán odnětím svobody na 2 až 8 let.

§ 181 b, - je zaměřen na činy z nedbalosti. I ten je odstupňován podle vážnosti, rozsahu poškození:

- uvádí činy podobně jako v § 181a jen s rozlišením na ne úmyslné, ale z nedbalosti – kdo z nedbalosti způsobil nebo zvýší poškození životního prostředí (ztíží jeho odvrácení či zmírnění) bude trestán odnětím svobody na 6 měsíců, nebo zákaze činnosti, nebo peněžitým trestem.
- Jestliže podobně spáchá proto, že porušil důležitou povinnost (zaměstnání, povolání, postavení, funkce nebo mu uloženou zákonem), - jestliže tím způsobil trvalé (dlouhodobé) poškození životního prostředí, - nebo odstranění poškození vyžádá náklady ve značném rozsahu - může být potrestán odnětím svobody až na 2 léta nebo zákazem činnosti, nebo peněžitým trestem.
- Jestliže podobný čin poškodí zvláště chráněné území (chráněný vodní zdroj aj.) , které tím zanikne, či zanikne důvod jeho ochrany – a odstranění vyžádá značný náklad - bude potrestán odnětím svobody na 6 měsíců až 5 let , nebo peněžitým trestem.

Další § trestního zákoníku, který se zabývá přímo lesem a je proto důležitý, je § 181c s názvem poškozování lesa těžbou. Skutková podstata je zde definována ve směru konkrétního poškození lesa :

- kdo i z nedbalosti provede těžbu porostů v rozporu s platným předpisem, způsobil vznik holé seče na celkově větší ploše lesa (rozumí se přes 1.5 ha lesa) nebo provede lesní porost pod hranici určenou lesním plánem (zákonným předpisem) na větší ploše lesa – bude potrestán odnětím svobody až na 2 léta, nebo zákazem činnosti, nebo peněžitým trestem.

- jestliže uvedený čin spáchá opětovně, nebo uvedenou těžbou vznikne holá seč, nebo provedení na celkově značné ploše lesa (tj. víc než 3 ha) – bude trestán odnětím svobody až na 3 léta.

O úloze České inspekce životního prostředí již bylo hovořeno v části práce 6.4. Pro úplnost doplnění a zopakování sankcí a skutkových podstat, ke kterým je inspekce oprávněna ukládat pokuty. Inspekci uložená pokuta může dosáhnout výše až 1 milion Kč. Mohou jí dostat právnické osoby nebo fyzické, které svojí činností ohrozí životní prostředí v lesích – neoprávněně užívají lesní pozemky – zpracováním lesního plánu a jeho realizací ohrozí nebo poškodí životní prostředí – vlastním zaviněním vytvoří podmínky pro působení škůdců a škodlivin – neplní úkoly uložené příslušnými orgány na základě zákona - . I zde je při ukládání pokut povinnost přihlížet k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům. Pravidla k zahájení řízení, či při neplnění uloženého apod., jsou obdobná jako u pokut uložených orgány státní správy lesů.

Uplatňování a vyžadování právní odpovědnosti v lesním hospodářství s celou jeho problematikou je pro zachování lesa a jeho ochranu nesmírně závažné. Přináší to skutečnost třetiny plochy území České republiky pokryté lesem a připadající cca 66% do vlastnictví státu (+ 12% majetek měst a obcí) a zbývajících % do soukromého vlastnictví mnoha tisíc drobných i větších vlastníků (z toho 69% vlastní les o výměře menší než 1 ha, do 2 ha je jich dalších 14,3% a nad 50 ha je 0,4 % vlastníků) a dalších²³¹⁾. Zajistit za těchto okolností potřebnou péči, dohled a dodržování zákonů a předpisů nezbytných v ochraně lesa a životního prostředí, může jen stát. Přes řadu jiných možností, o kterých v práci rovněž bylo hovořeno, zůstává náročné a řádné uplatňování ochrany používáním sankcí a postihů jedním z hlavních prostředků, nástrojů státu.

6.6.

Jaká je současnost vztahu: vlastník – les – životní prostředí? Lesní zákon a zákony k životnímu prostředí rozlišují vlastníky lesa jen rámcově. Základní povinnosti, které ukládají jsou pro všechny stejné i přes některé podrobnosti rozlišované jednotlivými nařízeními ke konkrétním, detailním problémům. Realita skutečných vztahů a přístupu k těmto pravidlům tak jednoznačná není.

Vztah a zacházení s lesem, přístup k základnímu požadavku zachovat les trvale v optimálním stavu, přistupovat ve veškeré činnosti s lesem, spojené s vědomím jeho ceny jako nenahraditelné, jedné z nejdůležitějších složek životního prostředí, a nejen respektovat, ale trvale uplatňovat přitom hlediska a potřeby ekologie, všechny požadavky ochrany životního prostředí, to vše není u všech vlastníků stejné. Vlastníků lesů v ČR jsou v podstatě tři skupiny. Je přitom nutné správně spojovat a posuzovat počet majitelů a výměru lesního majetku jednotlivců. Vlastníci se pak rozlišují krom toho právě podmínkami a možnostmi, které jim velikost majetku vytváří.

Na prvním místě je to stát jako vlastník lesa (a k němu je nutné přičíst i lesy měst a obcí). Je pochopitelné, že míra požadavků, náročnost na tohoto vlastníka už vzhledem k tomu, že představuje největší část lesů u nás (r. 96 – 66,6% lesů ČR + lesy obecní), je oprávněná větší a náročnější. To je zřetelně stanoveno již samotným lesním zákonem formulovanými povinnostmi. U této skupiny vlastníků je také předpoklad nejméně se vyskytujících negativních zásahů ohrožujících les či životní prostředí. Protože hospodaří na významné části lesní plochy státu, je to pro zachování a dobrý stav lesa, ekologických poměrů, dobré. Je nutné doplnit poznámkou, že i tady jsou určité rozdíly u majetku měst a obcí. Pravidla a nároky jsou pro všechny stejné. Podmínky a okolnosti dané lokálním, běžným způsobem řízení hospodaření obce či města, vytváří rozdíly, které v řadě případů mohou přinést zásahy do jejich lesů zcela nežádoucí. Tak se to může projevit třeba příměstských lesů s jejich

231) Použitá čísla jsou ze statistického výkazu MZ . 1996

specifickým posláním, či v další činnosti, úzce spojené s životním prostředím a krajinou, na příklad při řešení likvidace komunálního odpadu.

Druhá skupina je ta, která vlastní větší nebo velké lesní majetky. Pro tuto úvahu je možné ji vymezit ustanovením lesního zákona, který ukládá vlastníkům lesa o výměře nad 50 ha povinnost opatřit si a hospodařit na základě LHP. Nelze se ovšem nechat ovlivnit při posouzení jen počtem majitelů. Údaj r. 1996, že z celkové plochy lesů ČR připadá na soukromé majitele 18,8 % a z toho jen 1,3 % připadá na vlastníky výměry mezi 10 až 50 ha a jen 0,4 % na majitele lesů větších než 50 ha, může vyvolat zkreslený dojem o významu této skupiny. Při zjištění, že existují statky o výměře nad 10 000 ha lesa a řada jen málo pod tuto výměru, je zřejmá její oprávněnost. Skutečnost takového velkého lesního majetku, spojená s požadavky zákonů a především s požadavkem ekonomického efektu, dává určitou záruku, že i zde bude hospodařeno tak, jak to vyžadují současné zákonné normy a les a životní prostředí nebudou narušeny. Jistá slabina je i zde. Spočívá v individualitě vlastníků. Ne u všech se dá očekávat potřebný vztah a praxe při správě a hospodaření s lesem.

Třetí skupina vlastníků lesa je zřejmě z hlediska vlastní ochrany lesa i životního prostředí nejvíce problematická. Vezme-li se procentní stav soukromých vlastníků lesa u nás (celkově všichni hospodaří na 18,8 % vší lesní plochy státu – údaj r.1996) jako 100%, pak z toho je majitelů výměry menší než 1 ha 69 % a do výměry 2 ha dalších 14,3 %. Je zřejmé, že záruka správného, odpovědného lesního hospodářství zde dostatečně jistá není. Přes existující poměrně přesná a podrobná zákonná pravidla, Stav v tomto případě se od roku 1990 zhoršil z několika důvodů. Ty na sebe nejen navazují, ale často ze sebe vyplynou. Mimořádně velký odliv mladé a mladší generace z venkova (který ovšem probíhal již předtím) a s tím související stará až přestárlá generace, která na vesnici zůstala, je jeden z hlavních. Návrat rozsáhlého lesního majetku (drobného!) připadnul z části přestárlé venkovské generaci. Druhá část (odhaduje se 40 – 50 % všech těchto majitelů) pak přešla a to na základě rodinných vazeb (dědictví apod.) na generaci žijící již dlouho ve městech, ve velké části vzdálenou od tohoto drobného lesního majetku. Často se tento majetek obtížně identifikuje (nákladnost geometrického zaměření je ve většině neúnosná) a obě mají značně omezené praktické možnosti se o les, který je jejich majetkem, starat tak jak to současná zákonná nařízení k lesu a ochraně přírody vyžadují. Odtud nástup spekulantů, neoprávněných zásahů (těžebních, ochrana a další). Přes nařízení a vyhlášky, poměrně podrobně popisující postupy a způsoby, které by podobnému narušování lesního hospodářství měly zabránit, je realita méně optimistická.

Zastavení u některých základních prvků lesního hospodaření. U ochrany lesa jako části životního prostředí s tím, jak v současnosti existuje vztah: – vlastník – les, a jaké závěry z toho snad je možné vyvodit. Pozornost je nutné věnovat především soukromým vlastníkům, a to té rozsáhlé skupině majitelů menších lesních celků, která svou rozptýleností a okolnostem na nich, či za kterých vzniklo jejich vlastnické právo k lesnímu majetku, je z hlediska požadované péče o les a ochrany lesa nejproblematictější. Ostatní, ať už fyzické osoby či právnické (velké soukromé majetky, stát), které dávají předpoklady pro potřebnou péči o les a dodržování požadavků zákonů, do určité míry lze při této úvaze pominout. Dohled a kontrola nad těmito lesy, nad hospodařením v nich a dodržováním zákonných předpisů z jejich strany, se provádí mnohem snadněji a snadněji lze vynucovat nápravná opatření i uplatnit sankce. To vše je u těchto dvou skupin mnohem transparentnější. Dodržování a uplatňování požadavků zákona významně zde posiluje vlastní zájem těchto celků. Hospodařit v nich úspěšně a produktivně nelze bez kvalitních lesních hospodářských plánů, bez důsledné ochrany a obnovy a všech dalších spojených činností, bez důsledného dodržování platných zákonných norem.

Na rozdíl od ostatních částí práce, kdy byla použita především odborná literatura a vlastní texty zákonů, případně komentáře k nim, budou v tomto bodu použity především zkušenosti a názory praktických lesníků, osob přímo na hospodaření s lesem zúčastněných. Tedy osob, které požadavky zákonů v praxi samy uplatňují nebo uplatňovat mají. Je to potřebné pro správné posouzení současných vlastníků a jejich vztahu k lesnímu majetku. Snad, do určité míry, konfrontace praxe a litery zákonů.

Základní požadavek, který se objevuje na prvním místě všech lesních zákonů, od prvních pokusů o ně, zabránit a nedovolit snižování plochy lesa, zůstal a zůstává i nadále. Za posledních 150 let, od dob vyhlášení říšského lesního zákona č.250/1852 byl tento požadavek, tato povinnost vlastníky lesů akceptována a postupně ještě zpřísněvané podmínky změny lesa na jinou půdu zabránily snížení výměry lesů. V současnosti zásahy do plochy lesů nastávají, či mohou nastat, především při rozsáhlých stavebních akcích, výstavbě a rozšiřování dopravní sítě, velkých podniků, dobývání nerostů apod. Protože se většinou jedná o značné zásahy i do okolních, sousedních nelesních ploch, je vše vázáno na soubory podrobných předpisů, které mají zajistit, nepřipustit neoprávněné snižování lesní plochy. A protože také podobná výstavba a činnost vždy vyvolává ekologické problémy a les, jako část přírody, je veřejností přijímán se zvýšenou pozorností, dochází téměř vždy k aktivnímu ohlasu ve veřejnosti a nelze ho ignorovat. V takovýchto případech stanovené sankce (většinou ve formě peněžního postihu) jak ze strany státní správy lesního hospodářství, tak např. orgánů inspekce životního prostředí mohou být velmi značné.

Ze strany drobných vlastníků pak za současné situace les po této stránce zřejmě přestal být ohrožován. Vzhledem k situaci venkova, jak je uvedeno na začátku tohoto bodu, snaha o odlesnění, převod lesní půdy na jinou, u těchto majitelů (např. jako dříve na zemědělskou), se krom nepatrných, drobných případů, nedá předpokládat. Současný stav po této stránce, požadavek nesnižovat plochu lesa, ještě naopak ovlivňuje to, že za posledních víc než deset let dochází ke zvětšování výměry lesů. V r. 1994 MZ ve své statistice uvádí přírůstek plochy lesů za r. 1994 o 874 ha. Postupně se zalesnila a zalesňuje řada nelesních pozemků, především málo produktivních, obtížně obhospodařovaných (technikou) vedených dosud jako zemědělské. Nejedná se přitom jen o pozemky státu či velkých vlastníků, ale i o řadu podobných u malých majitelů, kteří nemají možnost, či nehodlají na takových pozemcích zemědělsky hospodařit. Stát to v současnosti sám přímo podporuje. Ekologicky a odborně odůvodněné a schválené návrhy podporuje a přímo ekonomickými prostředky stimuluje. (V r. 1996 vydal jako podporu v tomto směru, především soukromníkům, cca 325 mil. Kč). Na druhé straně při porušení zákona postihy a sankce zůstávají a jsou značně tvrdé. Je o nich již podrobněji uvedeno v předchozí části práce.

Velkou změnu zaznamenalo uplatňování požadavku zákona o povinnosti hospodařit podle schváleného lesního hospodářského plánu. Zvrat přinesly politické změny po roce 1990. Lesní hospodářské plány, které byly do té doby vypracovávány centrálně pro všechny lesy, bez rozlišení vlastníků, uplatňovat stejným způsobem i nadále nebylo možné. Přes některé nové prvky, pro státní lesy a velké lesní majetky nebylo nutné u nich dosavadní praxi nějak měnit. Snad jen v tom směru, že si je musí sami zajistit (vyhotovení, financování), a že v současnosti je může vypracovat každý, kdo má potřebnou licenci. Rozdíl proti dřívější jediné, státem řízené instituci. Stejná zůstává odpovědnost. Vlastník je za porušení zákonných požadavků lesního hospodářského plánu postihován. Sankce ovlivňuje rozsah, druh, úmysl či nedbalost a další okolnosti. Vedle překročení určeného rozsahu těžby to jsou porušené, nedodržované předpisy na ochranu lesa, přírodního prostředí. Na odpovědnosti se zde podílí také odborní zaměstnanci správy takových lesů.

Hranici majetku, kterou lesní zákon tento problém lesního plánování řeší, stanovil na 50 ha. Nepochybně s vědomím, že je prakticky neproveditelné vypracovat LHP na menší a

drobné lesní majetky ve stejném rozsahu jako na velké. Návrat k výměře 50 ha je nejen tradicí, ale vlastně potvrzením dřívějších zkušeností. Nezbytnost přehledu a soustavnosti, spolu s odborností při hospodaření, se snaží zákon řešit zavedením zjednodušeného způsobu lesního plánování. Lesní hospodářská osnova, plán správy takových menších lesních majetků, setrvává u základních povinností zákona. Vlastníkovi stanoví hranici přípustné těžby a stejně lhůtu pro obnovu. Ostatní povinnosti, ochranné a další, jsou stejné a platné pro všechny. Pokud potřeba nějakého doplnění v některém případě vzniká, objeví se v osnově. Stát se zřejmým vědomím, že nelze předpokládat u všech vlastníků této skupiny, že sami a na svůj náklad zajistí vypracování hospodářské osnovy, tento úkol prostřednictvím státního orgánu zařizuje a náklady hradí.

Povinnost vlastníka dodržovat hospodářskou osnovu vyplývá ze zákona a stejně platí u ostatních povinností (těžba, obnova, výchova, ochrana a další), pokud zákonná nařízení v některém směru nepřipustí výjimku. Doplněním a zajištěním pak je povinnost dohledu odborným lesním hospodářem, kterého vlastník buď vyhledá sám, nebo ho státní orgán určí. Odpovědnost za porušení zákona a nařízení nese vlastník v plném rozsahu. Stejně i příkazy k nápravě, postihy a sankce, které z toho vyplynou. Jsou stanoveny a je o nich pojednááno v bodě 6.5.

Tato část činnosti je pro lesní hospodářství nesmírně důležitá, stejně jako pro zachování lesa, jeho existenci. Je proto potřeba zastavit se u některých jevů. Návrat lesního majetku do rukou zejména u této velmi početné skupiny vlastníků malého lesního majetku (a v tomto případě i u obecních lesů!), přinesl řadu obtíží. Jednou z vážných byla a u řady ještě přetrvává, potřeba dostatečně přesné identifikace majetku na lokalitě samé. Až do r. 1990 používané LHP nebraly v úvahu vlastníky. Stanovily z odborného hlediska základní lesní organizační jednotky bez ohledu na toto. Určit a rozpočítat úkoly se pak dalo jen odhadem a určit přesné hranice takto obnoveného lesního majetku, jednotlivých parcel, bylo a je velmi obtížné a velmi často jen přibližné. Lesní majetky obcí, zejména menších, byly a jsou tvořeny ve velké míře počtem drobných lesních pozemků. Je zde stejný problém. Řešení je zřejmě dlouhodobé. Vzniká otázka odpovědnosti při porušení zákona. Řešit odpovědnost za skutek vázaný k majetku, jehož hranice nejsou přesně určeny.

Další věc, vzniklá ze stejných důvodů a stejně obtížná, bude zřejmě i v tomto případě dlouhodobá. Převzetí drobného lesního majetku vlastníky, krom dokladu přineslo, že dostali do rukou formuláře s údaji o svém lese a s úkoly uloženými lesní hospodářskou osnovou. Bez většího zdržení se u toho a rozvádění, že převážná většina z nich buď málo nebo vůbec se nevyzná v odborných termínech a údajích lesního plánu a stejně množství má malé nebo žádné znalosti lesního zákona, předpisů zaměřených na les a ochranu životního prostředí. Informace, které se jim dostávají převážně prostřednictvím tisku, rozhlasu, televize jsou příležitostné a ne vždy solidní. Předpokládat, že příslušný odborný lesní hospodář, či orgán státní správy lesů mohou tuto slabinu nějak snadno a rychle či vůbec odstranit, se asi nedá. S přihlédnutím, že v rámci bývalých okresů se mnohdy jednalo o tisíce vlastníků, s přihlédnutím i k počtu orgánů státní správy či odborných lesních hospodářů.

Současná skutečnost je ta (i s výjimkami v opačném směru), že majitel znovu nabytého lesního majetku se ve většině zajímal o to, kolik může vytěžit a prodat dříví, a kolik dělá daň z lesního pozemku. Ostatnímu již věnoval pozornost menší. Majitel lesa může vytěžit dříví po souhlasu a s vědomím odborného lesního hospodáře. Povinnost evidence vytěžené hmoty, jedna ze základních v lesním hospodářství, existuje beze změny. Praxe vyvolá otázky. Odborný hospodář dostane a zaznamená údaje kolik majitel hmoty vytěžil. Ponechávám bez dalšího věc ověření, kontroly a správnosti takových údajů. Běžně ovšem dochází k tomu, že venkovský vlastník (i chalupář s vlastním lesem a nelze vynechat krádeže) jednu, dvě souše, vývraty, ale i stojící strom si porazí a vezme. Je to jeho majetek. Předpokládat, že o podobném je vždy odborný lesní hospodář informován, se dobře nedá.

V souhrnu, na konci platnosti lesní hospodářské osnovy, to může přinést překvapení. Podobného může být víc i v dalším (zalesnění při úkolu několika arů je snazší a hlavně bez nákladů, jestliže se použije sadba vyzvednutá náhodně, kde se to dá, - zákonná nařízení o provenienci sadby?). Postih a sankce v takových případech může být a je vážný. Problémem zůstává usvědčit, dokázat.

I když pro vlastníky, zejména soukromé malé lesní majetky, to nepředstavuje vzhledem k nevysokému počtu podobných situací, věc, která jim ve výkonu práva vlastnictví bude ovlivňovat možnosti, je potřebné se o ní zmínit. Je to situace, kdy vlastník lesa dostává je postaven před rozhodnutí, kterým jeho les byl zařazen do kategorie, u které stát ukládá zvláštní zacházení, do kategorie lesa ochranného či zvláštního určení. Většina lesů v ČR je v kategorii hospodářského lesa. Bude v ní i většina lesů soukromých majitelů. Pokud jejich lesy budou zařazeny podle příslušné části zákona do některé ze dvou dalších, budou úkoly a stanovený postup činnosti mít schválení státního orgánu. Povinnosti a konkrétní úkoly podrobně uvedené v lesním hospodářském plánu či lesní hospodářské osnově musí dodržovat. Vlastníkovi pak náleží právo žádat náhradu nákladů, které by přesahovaly náklady na normální rozsah činnosti. Odpovědnost za dodržování předpisu a případné sankce za nedodržení nese podle zákona vlastník plně. Má ovšem možnost, jako vždy když přebírá LHP či lesní osnovu, vznést námitky nebo připomínky.

Pojem ochrana lesa je velmi široký, zahrnuje řadu zcela samostatných věcí a vzhledem k tomu, že v předešlých částech práce již byly rozváděny, patří sem zřejmě i v tomto případě několik současných skutečností a problémů. Pro vlastníka lesa (nejen v tomto případě malého majetku) jsou krádeže dříví věcí, kterou může řešit jen včasným zjištěním a ohlášením příslušným policejním orgánům. I příslušnému odbornému lesnímu hospodáři s ohledem na evidenci hmoty a potřeby zjištění hodnoty a dalšího. U majitelů, kteří nemají bydliště v místě, to situaci zhoršuje. Předpokládat, že odborný hospodář při množství a rozptýlenosti drobných majetků může výskyt krádeže včas zjistit či vůbec nějak ovlivnit je nereálné. V těchto případech nejde přímo o les sám, i když v některých případech, většího měřítka, může k vážnému poškození lesa dojít. Odpovědnost vlastníka pak spočívá v následných krocích po zjištění. Zdá se, že výskyt se v posledních letech zvýšil.

Jiná, pro vlastníka velmi důležitá, je ochrana lesa před požárem. To je věc, se kterou se po celou dobu vývoje lesní zákony vážně zabývají. Také zde jsou jisté odlišné podmínky a okolnosti, rozdíl mezi velkými lesními majetky a drobnými. U velkých lesních celků (státní lesy, soukromý majetek) je ochrana v tomto směru z velké části svěřena vlastníkem odbornému lesnímu personálu, jeho dohledu a pozornosti. Ohrožení lesa požárem vzniká často při vlastní lesní práci. Nedodrží se přitom, či přímo poruší, pravidla k podobnému stanovená. Většinou jde o skutky z nedbalosti a odpovědný pracovník a orgán odpovědný za řízení prací nezajistí požadavky ochrany. Podle stupně závažnosti se případ řeší většinou jako přestupek, ale v úvahu připadá ve vážném případě i použití trestního zákona (§ 181 b). Použití ohně při práci v lese vždycky v sobě skrývá riziko a odpovědnost vždy v největší míře spočívá na technickém odborném personálu, který les spravuje. Druhá možnost vzniku požáru pak je založení neznámou osobou. V nejvíce případech je to spojeno s užíváním lesa veřejností a vlastník pak postupuje obdobně jako u krádeží.

I v těchto případech existují určité odlišnosti u malých lesních celků, u možností jejich majitelů. Pokud v lese sami pracují, pohybují se a použijí oheň, ze kterého požár vznikne, pak odpovědnost a postih je stejný jako u velkých majetků. Ty mají v ochraně výhodu v tom, že vedle trvalého dohledu, který je součástí pracovní náplně odborného lesního personálu, se dohled ještě pravidelně zvyšuje v obdobích kdy vzniká největší nebezpečí (sucho, letní doba). Požár zaviněný neznámou osobou probíhá po zjištění a při řešení stejným postupem jako u velkých majetků. Ani v tomto případě není vlastník sám

v postavení nezúčastněného, přinejmenším má možnost v občanskoprávním řízení vyžadovat od zjištěného viníka náhradu škody a výdajů zásahů.

Existuje ještě ohrožení lesa exhalacemi z ovzduší, které produkuje průmyslové výroba. Zde je postavení všech vlastníků lesa stejné. Všichni mají u poškození, které lze prokázat, právo uplatňovat nárok buď na přímou náhradu škody, pokud mohou viníka prokázat, nebo mohou žádat stát o podporu finanční přímo či ve formě daňové úlevy. Předpisy v tomto směru určují postup. Toto nebezpečí, existující zvláště v oblastech s vysokou koncentrací průmyslu, již dříve stát donutilo k nezbytným opatřením. Vedle zákonů (z oblasti práva životního prostředí) zaměřených přímo k průmyslové činnosti, stát na základě potřeby soustavného přehledu a kontroly stavu škod a území, kde imise působí, vydal vyhlášku, kterou stanovil pásma ohrožení lesa imisemi. To bylo nezbytné k následnému řešení postupů uložených vlastníkům po zjištění a při odstraňování škod a neméně pro řešení náhrad. Podobná poškození ovšem se mohou vyskytnout i bez spojitosti s touto vyhláškou. Příklad byl při úniku škodlivých látek do ovzduší v r.2002 u Spolany Neratovice. Tehdy jejich dopad na mnohahektarové zařízení pěstující lesní sazenice, vzdálený přes 20 km, znamenal zničení téměř všeho sadebního materiálu. Vlastník uplatnil nárok na náhradu škody a došlo k soudnímu řízení. V podobném případě bude většinou zřejmě obtížné určit a prokázat původ škody, rozsah škody a zavinění prokázat.

Komplikovanější to je při ochraně proti hmyzím škůdcům, při nebezpečí hmyzem způsobených kalamit, zejména kůrovcových. Zákon na vlastníkovu požaduje zjištění, včasné oznámení příslušným orgánům a především rychlé, potřebné a dostatečné zásahy, aby se zabránilo rozšíření a likvidoval se úspěšně objevený výskyt. V případě, že to přesáhne možnosti vlastníka, aby se včas obrátil o pomoc ze strany státních orgánů. Je to stejné pro všechny vlastníky aniž by zákon přitom nějak rozlišoval velikost lesního majetku. U státních lesů a ostatních velkých lesních majetků vyžadování přísného dodržování ochranných předpisů v tomto směru je zcela jednoznačné

Realita u vlastníků malých lesních pozemků je poněkud odlišná. Dodržování předpisů ochrany před hmyzími škůdci (kůrovci) není bez problémů. Začíná to již při zjištění napadeného stromu. Očekávat, že tito vlastníci budou v ročním období, kdy k podobnému výskytu a nebezpečí dochází, pravidelně a dostatečně často procházet jejich les a včas tak zjistí napadení, se nedá. To je rozdíl proti velkým lesním celkům, kde to lesní personál sleduje trvale. Dochází většinou ke zpoždění a škůdce v několikanásobně vyšším množství napadá další stromy. Zpoždění pokračuje. Vzhledem k tomu, že zásahy proti kůrovci jsou limitovány časově, (vývoj kůrovce, kontrola vývoje) je zřejmé, že likvidace kůrovcové souše, která již stojí měsíce, má význam jen pro čistotu lesa a pro ochranu před jinými škůdci, většinou pro samotný les už ne nebezpečnými. Řešení podobných problémů, odpovědnosti vlastníka právní cestou, bude nesporně obtížné a vleklé

Požadavek včas zjistit, včas provést vhodná opatření, použít lapače, sledovat vývoj, správně a včas likvidovat napadené jedince má u tohoto lesního majetku značné mezery. Pokud drobné lesní majetky nevytvářejí společně větší celek (kdy jsou obvykle vedle sebe pruhy nepřilíhající širokých lesních parcel vlastníků s rozdílným vztahem a odpovědností k lesu) bývají často na okrajích celků státních lesů či jiných velkých celků. Často do nich zabíhají jako enklávy. Pak vznikne situace, že v lesním porostu velkého celku jsou správně umístěny lapače, je pravidelná kontrola výskytu a evidence a podobné. Ve vzdálenosti 30 či více metrů, ze hranicemi majetku, pak usychá skupina napadených stromů a zůstává tam i do dalšího roku či déle. Důvod bývá v obtížích zjistit majitele a pak v jeho možnostech provést potřebný zákrok. Lesník velkého celku upozorní, zjišťuje se kdo je odborný lesní hospodář, měl by zasáhnout. Opět stejné potíže s vlastníkem. Někdy musí zasáhnout orgán státní správy lesů. Vše už je však téměř vždy zpožděné. Může to být ještě složitější.

Značně důležitou úlohu by i v tomto mohla a měla mít lesní stráž. Zákon stanoví pro orgány lesní stráže podrobně jejich povinnosti a práva. Má podle textu zákona možnosti, podle skutečnosti to tak docela není. Jestliže na upozornění osoby, že se dopouští přestupku, porušuje zákaz jmenovité činnosti, a na výzvu tuto činnost skončit, následuje reakce vulgární, hrubá, dokonce vedle výhrůžek i fyzické napadení, pak snaha vyhnout se podobnému střetu, je pochopitelná. Teoretická možnost zjištění totožnosti, spojení s policií, nebo snad i předvedení, je, ale praktická ve skutečnosti je minimální. Krom toho vymáhání třeba blokové pokuty může někdy mít větší náklady než uložený obnos 100 Kč. Postavení lesní stráže u nás je slabé, nemá potřebnou autoritu a váhu. Je to rozdíl na příklad k postavení podobných orgánů v sousedních zemích, Rakousku, Německé spolkové republice. Její činnost u drobných lesních celků má otazníků ještě víc.

Na začátku tohoto bodu práce bylo rozlišení vlastníků lesů podle velikosti jejich lesního majetku. Do tří skupin. K tomu i orientačně základní číselné údaje. Dohled a kontrola nad činností prvních dvou, nad tím jaký má dopad na životní prostředí, les samotný, jak ze strany státu, tak veřejnosti, je mnohem přehlednější a do určité míry jednodušší a snazší. U třetí skupiny to je komplikovanější a obtížnější. Dozor a kontrola by byly bezvýznamné, kdyby k nim vždy také nepatřil závěr a opatření. Při zjištění závad a nedostatků v dodržování zákona, tedy příkazy k nápravě nebo přímo sankce. Jestliže to lze uplatňovat u prvních dvou skupin, pak možnosti ke stejnému jsou u třetí skupiny méně průhledné a jasné. Celkový lesní majetek přitom u této skupiny je příliš velký, než aby bylo možné zaujímat k němu ze strany veřejnosti, tedy státu, povrchní, nedostatečně odpovědný postoj. Příroda, životní prostředí je v současné době na celé naší planetě ohrožováno stále víc. Ovzduší, mimořádně důležité pro život zvláště, také mimořádně narušováno. A les, každá jeho část má v této záležitosti také mimořádný význam. Nelze brát na lehkou váhu cokoliv, co snižuje a zhoršuje jeho úlohu v životním prostředí.

V předcházejících odstavcích bylo uvedeno několik příkladů obtíží a těžkostí vůbec při uplatňování lesního zákona a požadavků ze strany ochrany přírody. Zřejmě by bylo možné vyjmenovat další. To nebylo účelem. Snad jen důvod k otázce jak řešit. Po roce 1990 se do určité míry opakuje historie. Když v druhé polovině 19 století po všech vyvazovacích aktech a dalších převzalo a rozšířilo v obcích svůj lesní majetek množství vesnických usedlostí a obcí, vzniknul podobný problém. Na jedné straně velké lesní majetky s nástupem moderních způsobů v lesním hospodářství, na druhé pokles, vedle úpadku i ohrožení lesa vůbec. Tehdejší Rakousko-Uhersko jako stát na to reagovalo významnými zákony. Velmi důležitým zde byl zákon č. 11/ 1893 o dohledu nad obecními lesy a dalšími. Jedněmi z významných, zřejmě u nás dosud ne dost doceněných, byly zemské zákony z let 1873 až 1878 a to ve všech třech zemích, Čechách, Moravě a Slezsku. Byly zaměřené na tyto malé a drobné lesní majetky s pokusem doporučit či prosadit zakládání lesních společenstev, vytvářet lesní družstva. Efekt této myšlenky nebyl příliš velký. Nepochybně ze stejného důvodu, ze kterého se u nás od roku 1990 nikdo dosud neodvážil podobnou myšlenku veřejně vyslovit. A prosazovat. Vlastník tehdy i dnes, který nově získal, nebo obnovil vlastnictví nad majetkem, se kterým až dosud nemohl ani v nejmenším měřítku disponovat, nebyl nadšen myšlenkou činu, který mu příliš připomínal situaci předtím. Je samozřejmé, že lesní družstvo v roce 1870 by neznamenal návrat do poměrů předtím stejně, jako lesní družstvo založené po roce 1995 návrat do pravidel před r. 1990. Ve významné míře se v současnosti podobné řešení obhospodařování drobných lesních pozemků tímto způsobem ale uplatňuje s úspěchem v Rakousku či Německu. Má to pro majitele i přednosti, ale toto celé, je jen úvaha, poněkud mimo celou práci, která by snad mohla naznačit jeden způsob řešení.

Celá tato část práce, která se pokusila přinést pohled na záležitost ochrany lesa a přírody z trochu opačného úhlu, by jistě mohla být mnohem rozsáhlejší. Nebylo to nutné, protože věc by se tím dostávala do směru, který není tématem práce. Uvedený pohled má posloužit k položení otázky, co podobné praktické problémy ze skutečné praxe pro lesní právo a právo životního prostředí mohou přinést a znamenat.

Shrnutí:

Kapitola 6. je věnovaná současnosti. Uvádí podrobné poznámky a vysvětlivky ke v současnosti platnému lesnímu zákonu a rozvádí jeho obsah obdobným způsobem jako u kapitol 4. a 5. Rovněž podobným způsobem se dotýká podstatných zákonných nařízení k ochraně životního prostředí. Obdobně se zabývá dozorem ze strany státu, uplatňováním postihů a sankcí vůbec, v případě zjištěných deliktů, vzniklých porušením zákona. Je zde uvedeno jaký dopad přinesly změny po roce 1990 návratem velkého rozsahu lesního majetku do soukromých rukou a na to navazuje pokus uvést některé příklady při uplatňování zákonných nařízení přímo v praxi lesního hospodářství, s návazností na obsah celé práce.

7. Závěr.

Cílem zvoleného tématu práce byla snaha postihnout vývoj právních norem určených lesu a lesnímu hospodářství, jejich historii, na území naší republiky od prvních pokusů usměrnit a dát pravidla zacházení s lesem až po první lesní zákony 19. století, změny a vývoj lesního práva ve 20. století a současné lesní právní normy. Pokus zdůraznit především ustanovení zákonů a předpisů ochranného charakteru. I když nelze dost dobře od sebe oddělovat termíny vývoj lesního práva a ochrana lesa. Normy lesního práva svými základními myšlenkami a podstatou neznamenalí a nikdy neznamenalí nic jiného než ochranu lesa. Vždy, tak jak se vyvíjela společnost ve svých historických etapách a kladla na les své požadavky, se vyvíjelo i lesní právo a vždy jen ve směru les chránit před požadavky, které ho ohrožovaly nebo dokonce ničily. Stejně, jako se s rozvojem empirických poznatků a vědy rozvíjelo a měnilo hospodaření v lesích, muselo se rozvíjet a reagovat i lesní právo.

Nebyl úmysl rozborů, hodnocení úrovně a efektivnosti působení a dopadu lesních norem, zákonů, kterých se práce dotýká. To je záležitost vyžadující samostatnou práci a vycházející z dalších a širších hledisek. Přesto by na závěr patřilo několik názorů a postřehů, které zpracování úkolu přineslo a je vhodné uvést. Takový úmysl byl uplatněn do značné míry již v části 6.6, věnovaný pokusu uvést některé příklady získané přímo od osob, které měly a mají nejbližší k používání a uplatňování zákonů a nařízení týkajících se lesa vůbec. A to i při vědomí, že ne vše uváděné je naprosto přesné, že to lze přijímat bez jakýchkoliv pochybností. I zde zůstává požadavek dokládat tvrzení přijatelnými důkazy a zvažovat všechny okolnosti a vlivy. Proto také přesvědčení, že tato část do práce o historii vývoje lesního práva patří. Účel není ukazovat potíže a nesrovnalosti vyskytující se v běžné praxi lesníků a slabiny v uplatňování zákonných předpisů k lesu a přírodě, kterých je již dnes velice rozsáhlý okruh. Dalo by se podobného jistě najít víc. Úmysl byl ukázat a zdůraznit skutečnost, že

lesní zákon a lesní právo nemůže být strnulý, dogmatický předpis, že se vyvíjelo a nadále musí vývojem procházet. A že jedním z rozhodujících prvků v tomto směru je právě tlak vyvolaný připomínkami, námitkami, kritikou, jak se ve větší či menší míře v celé své pestrosti projeví právě při samotné nutnosti uplatňovat zákonné předpisy.

Lesní zákon a normy lesního práva vůbec nejen vyjadřují, ale přímo zastupují ochranu lesa. Podléhají vývoji stejně rychle jak se zvyšuje tlak na životní prostředí v moderním světě vůbec, a tak jak stoupá pro lidské společnosti význam životního prostředí a nenahraditelná úloha lesů. Tady začala a pokračuje nevyhnutelná diskuze o úloze státu ve vztahu k lesu, o způsobech jeho zásahů, jejich měřítku, o způsobech kontroly hospodaření v lesích ze strany státu a ostatních věcech s tím spojených.

Od doby vyhlášení třetího lesního kodexu v historii lesního práva v Českých zemích, od zákona č. 289/1995 Sb., uplynulo deset let. V této době probíhala a nadále probíhá diskuze ve zmíněném směru, v tom jak ustanovení lesního zákona odpovídaly a odpovídají požadavkům rychlého vývoje. Novelizace a průběh vydávání doplňujících předpisů to jen dokumentuje. Lze říci, že platný lesní zákon vcelku zformoval dobře základní požadavky a cíle, že to vyjádřil dostatečně jasně, zřetelně a vyváženě. Na některé nejasnosti lze samozřejmě upozornit. Byla to už uvedená poznámka k termínu – trvale udržitelné lesní hospodaření -, jsou zde i některé další podobné. Normy dotýkající se lesa mají určitě přílišnou složitost v dozoru a správě lesů, oč se dnes vedle sebe starají tři orgány stejným způsobem a směrem. U zákona je někde (lesní plánování) možná použita větší restrikce než je nutné a v jiném zdá se až příliš podrobné předpisy (reprodukční materiál). Větší pozornost mohl zákon věnovat náhradám vlastníkům za omezení a nedotknul se činností, které by se stát měl zřejmě věnovat, usměrňování v lesním hospodářství větší poradenskou prací apod.

Všechny tyto body (zde uvedené jako příklad) jsou vedle dalších, předmětem trvalé diskuze. Vedle porovnávání, více nebo méně subjektivního, s ostatními evropskými státy, je zde stále ve větší či menší míře trvalý a dávný protiklad zájmů státu, který by měl vyjadřovat a zastupovat zájem veřejnosti a mezi zájmy vlastníků využívat svých práv les a jeho produkty užívat podle svého rozhodování. Tyto názory ilustruje např. vyjádření Ing. Olivy v jeho doktorandské práci, kde zaujal k současnému lesnímu zákonu značně kritický postoj. V závěru své práce uvedl, že stát svými zákonnými omezeními uvádí vlastníky u nás do nekonkurence schopného postavení s vlastníky jiných zemí. Otázka ovšem je, jak tu konkurence schopnost chápat a vykládat si jí. Považuje to za stěžejní důvod úpravy legislativních podmínek u nás. Naproti tomu se ovšem zesiluje vliv mimoprodukčních funkcí. Stále častěji a stále více jsou zdůrazňovány jako hodnotnější a pro společnost významnější než produkce dříví. Je to trvalý spor a má jednoznačný důvod. Zasahování státu do vlastnických práv. Tak jak to celá historie lesního práva stále znova potvrzuje. Stále zřejmě bude pokračovat diskuze o dvou termínech (Ústava ČR) - co je to nezbytně nutná míra a definice veřejného zájmu.

Mgr. Markéta Voráčková

PRAMENY A LITERATURA:

- Nožička J. „Přehled vývoje našich lesů“, SZN Praha 1957
 Cís. královský patent Marie Terezie 5.4.1754
 Cís. patent z 3.12.1852 č.250 ř.z.
 Damohorský M. a kol. „Právo životního prostředí“, C.H.Beck Praha 2003
 Ecker – Lorenz „Lehrbuch der Forstwirtschaft“ Vídeň, 1903, 4.díl
 Blaseck J. „Auszug aller im Königreiche Böhmen bestehenden Verordnungen und Gesetze“ Praha 1819, 12. díl
 Hlaváček – Kašpar – Nový „Vademekum pomocných věd historických“ Praha 2002
 Hošek - Tlapák „Přehled vývoje lesnictví v českých zemích v druhé polovině 19. století“ Praha, zemědělské muzeum
 Frič J. „Zařízení lesů“ Písek 1947 Matice lesnická
 Janák – Hladíková „Dějiny správy v českých zemích“ Praha SZN 1972
 Flora M. „Zákon č.250/1852 ř.z. a lesní právo do roku 1960“ otisk přednášky
 Flora M. „Efektivnost právní normy jako nástroje lesnické politiky v tržní společnosti“ disertační práce 1997
 Flora M. „Lesní zákon a některé související předpisy“ Brno 2004 SVOL
 Oliva J. „Šetření a srovnávání lesních zákonů vybraných evropských zemí“ doktorandská práce 2001
 Šilar a kol. „Lesní zákon a související předpisy“ SZN Praha 1980
 Zásměta – Böhm „Lesní zákon a prováděcí vyhláška“ SZN Praha 1962
 Zákon č.166/1960 Sb. o lesích a lesním hospodářství
 Vyhláška MLVH č.17/1961 Sb. prováděcí k zákonu č. 166/1960
 Zákon č.61/1977 Sb. o lesích (federální)
 Zákon ČNR č.96/1977 Sb. o hospodaření v lesích a státní správě lesního hospodářství
 Zákon č.289/1995 S. o lesích a změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon)
 Zákon o lesích a příslušné vyhlášky - praktická příručka 12/1996 MZČR
 Zákon České nár. rady č. 282/1991 Sb. o České inspekci životního prostředí o její působnosti v ochraně lesa.
 Zákon č.17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění
 Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon (vybrané části k lesní problematice)